

ПЕРСПЕКТИВЫ
СТРАТЭГІЯ ЎСТОЙЛІВАГА
САЦЫЯЛЬНАГА РАЗВІЦЦЯ
2 стар.

ДЫЯЛОГ
БЕЛАРУСКА-ІСПАНСІЯ
СТАСУНКІ
4 стар.

БЕЛАРУСЫ РАСІІ АДЗНАЧЫЛІ 5-годдзе ФНКА
3 стар.

ВЯРТАННЕ
РОСШУК НАЦЫЯНАЛЬНЫХ
КАШТОЎНАСЦЕЙ
13-14 стар.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСАЎ ЛАТВІІ
"ПРАМЕНЬ" У ГАСЦЯХ У "ГР"
21 стар.

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ
19-20 стар.

СКАРБОНКА
ВЫПУСК ДЛЯ ТЫХ, ХТО
ЗАХОЎВАЕ НАРОДНЫЯ ЗВЫЧАІ
15-18 стар.

АНОНС
АЛЯКСАНДРА І КАНСТАНЦІН
НА ПАРОЗЕ "ЕЎРАБАЧАННЯ"
32 стар.

ВАНДРОЎКА З ЯЎГЕНАМ КАЗЮЛЕМ
КАНТРАСТЫ І ГАРМОНІЯ РУМЫНІІ
30 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА **РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ**

Голас Радзімы

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі **Выдаецца з 6 красавіка 1955 года**

22 красавіка 2004г., № 14-17 (2884-2887) **Цана 1400 рублёў** E-mail: golas_radzimy@tut.by

поспех

Лепшыя праграмісты свету – у БДУ

БЕЛАРУСКІЯ СТУДЭНТЫ ЗАВАЯВАЛІ ЗАЛАТЫЯ МЕДАЛІ НА ЧЭМПІ-
ЯНАЦЕ СВЕТУ ПА ПРАГРАМІРАВАННІ Ў ПРАЗЕ

Яны абганалі моцныя каманды з Масачусецкага і Каліфарнійскага тэхнічных інстытутаў, Гарвардскага і Стэндфардскага ўніверсітэтаў, а таксама чэмпіёнаў 2003 года – зборную Варшаўскага ўніверсітэта.

Беларусь на прэстыжных спаборніцтвах прадстаўлялі студэнты факультэта прыкладной матэматыкі і інфарматыкі БДУ. У чэмпіянаце прынялі ўдзел 73 каманды з Амерыкі, Азіі, Афрыкі, Еўропы, Аўстраліі. Усяго ў адборачных турах сезона 2003–2004 гадоў выступалі 3 150 зборных з 1 412 ўніверсітэтаў 75 дзяржаў.

Як адзначыў дэкан ФПМ Павел Мандрык, студэнты БДУ ўдзельнічаюць у фінале сусветнага першынства па праграмаванні пяты раз, але такога значнага поспеху дабіліся ўпершыню. Ён сведчыць аб высокім узроўні беларускай праграмісцкай школы. На факультэце дзейнічае школа юных матэматыкаў і інфарматыкаў. Для навучэнцаў з сельскай мясцовасці. Акрамя таго, арганізуюцца канферэнцыі, семінары для студэнтаў і школьнікаў, настаўнікаў і выкладчыкаў.

Барыс ЖУКАЎ.

прызнанне

Святлана Акружная – актрыса і сенатар

“Жанчынай года-2004” назваў Амерыканскі біяграфічны інстытут (Каліфорнія) актрысу Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа, члена Савета Рэспублікі, народную артыстку Беларусі Святлану Акружную.

Падпіска-2004

Шаноўныя чытачы «Голасу Радзімы»! Каб наша сувязь не спынілася, раім паклапаціцца аб падпісцы. Нагадваем, што «ГР» ўключаны ў падпісныя каталогі БЕЛАРУСІ, ЛІТВЫ, УКРАІНЫ.

У іншых краінах лепш аплаціць атрыманне газеты чэкам, даслаўшы яго ў рэдакцыю. Кошт гадавога камплекта для краін Еўропы – 60, ЗША, Аўстраліі, АРГЕНЦІНЫ і іншых краін далёкага замежжа – 70 еўра.

Будзем разам!

афіцыйна

Галоўная мэта – належны ўмовы жыцця

У Доме ўрада адбылася сумесная нарада дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў і членаў Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, на якой з пасланнем беларускаму народу і парламенту выступіў Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка, які, дарэчы, сказаў: **“Усё, што мы робім, у канчатковым выніку мае на мэце павышэнне ўзроўню жыцця беларускіх грамадзян”.**

Ён адзначыў, што вынікам работы ўсіх кіраўніцкіх структур павінна стаць апярэджанне тэмпаў росту матэрыяльнага дабрабыту насельніцтва над тэмпамі росту цэн на спажывецкія тавары і паслугі. Гэтае пытанне на асобым кантролі, падкрэсліў беларускі лідэр.

Па яго словах, неабходна вярнуць зароботнай плаце яе галоўную функцыю – узнаўленчую – ва ўсіх сферах дзейнасці. Прэзідэнт падкрэсліў: “Не павінна быць істотных адрозненняў у плаце за аднолькавую працу. Пакуль “перакосаў” тут больш чым дастаткова”.

У рэальным сектары неабходны дадатковыя меры па ўстанавленні прамой залежнасці зароботнай платы ад эфектыўнасці вытворчасці, якасці прадукцыі, сказаў кіраўнік дзяржавы.

Вострым застаецца пытанне павышэння выдаткаў у жыллёва-камунальнай гаспадарцы. Ад яго вырашэння залежыць узровень аплаты камунальных паслуг, а значыць, і сямейны бюджэт нашых грамадзян, падкрэсліў кіраўнік дзяржавы. Жорсткі кантроль будзе і за якасцю будаўніцтва жылля.

БелТА.

СПОРТ. ТЭНІС

Беларусь – Аргенціна 5:0!

Беларускія тэнісісты сатварылі сенсацыю. Яны перамаглі аргенцінскую зборную за першыя два дні спаборніцтваў у Мінску і выйшлі ў пайфінал Кубка Дэвіса.

На прэс-канферэнцыі ішчаслівыя капітан каманды Сяргей Цяцерын, тэнісісты Максім Мірны і Уладзімір Валчкоў сказалі: **“Вось цяпер можна і адсвяткаваць дзесяцігоддзе беларускага тэніса”.**

Што чакае беларускіх тэнісістаў у пайфінале? Яны сустрэнуцца з тэнісістамі ЗША, але ўжо на выездзе.

Працяг тэмы на 31-й стар.

турызм

“Адпачынак-2004”

Адбыўся сёмы міжнародны кірмаш турыстычных паслуг “Адпачынак-2004” у выставачным павільёне “Белэкспа” па вуліцы Я.Купалы беларускай сталіцы.

Удзел у ім прынялі 165 фірм з Расіі, Літвы, Латвіі, Турцыі, Балгарыі, Украіны, Харватыі, Чэхіі, Ізраіля, Польшчы, Аўстрыі і Беларусі.

Тэматыка кірмашу ахоплівае актыўна ўсе накірункі, звязаныя з арганізацыяй турызму і адпачынку: падарожжы; экскурсійныя праграмы; транспартныя паслугі; санаторыі, пансіянаты, дамы адпачынку, турыстычныя клубы; гасцінічны сервіс; тавары для спорту і адпачынку.

Галіна ВІР.

інтэрнэт-прастора

21.by – “акно” ў Беларусь

Інтэрнэт-праект “Вітае Беларусь!” выклікаў вялікую цікавасць ва ўсім свеце. З пачатку красавіка яго наведала больш за 15 тысяч чалавек.

Сёння “Голас Радзімы” асобна прадстаўляе адну са старонак праекта “Вітае Беларусь!” – каталогаво-пошукавую сістэму 21.by – “Беларусь у новым фармаце”, якая была адзначана на XI Міжнароднай спецыялізаванай выставе “Тэлекамунікацыі, інфарматыка. Банк. Офіс” ТІВО-2004”.

21.by – гэта зручны, універсальны беларускі рэсурс штотдзённага карыстання, які аб’ядноўвае вядучыя старонкі Байдзета, прымяняючы сучасныя магчымасці і перавагі глабальнай сеткі, дазваляе людзям за мяжой адчуць сябе ў Беларусі, атрымаць разнастайную

інфармацыю з беларускіх першакрыніц.

А яшчэ 21.by – гэта віртуальнае “акно” ў Беларусь. Галоўная асаблівасць сайта – першая вэб-камера Беларусі, якая ўстаноўлена і пастаянна працуе ў цэнтры Мінска.

Наведвальнікі рэсурса 21.by ў любым пункце планеты таксама могуць глядзець апошнія тэлевізійныя навіны Беларусі, слухаць айчынныя радыёстанцыі ў прамым эфіры, знаёміцца з аператыўнымі беларускімі навінамі і чытаць прэсу, праглядаць фотахроніку і многае іншае.

Да сустрэчы на сайце 21.by!

перспектывы

Распрацоўваецца стратэгія ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны

Распрацаваны праект Нацыянальнай стратэгіі ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на перыяд да 2020 года з'яўляецца важным дакументам, які вызначае доўгатэрміновую перспектыву развіцця нашай эканомікі. Але за стратэгічнымі падыходамі мы павінны бачыць чалавека, нашу краіну, яе эканоміку, экалогію ў 2020 годзе. Аб гэтым заявіў прэм'ер-міністр Беларусі Сяргей Сідорскі на пасяджэнні Прэзідыума Савета Міністраў, дзе абмяркоўваўся праект нацыянальнай стратэгіі.

Гэты дакумент распрацаваны ў адпаведнасці з Законам Рэспублікі Беларусь "Аб дзяржаўным прагназаванні і праграмах сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі". У стратэгіі атрымалі далейшае развіццё асноўныя палажэнні дзеючых прагнозных дакументаў — Асноўных напрамкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на перыяд да 2010 года, Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі на 2001–2005 гады, комплекснага прагнозу навукова-тэхнічнага прагрэсу на 2001–2020 гады, Праграмы развіцця прамысловага комплексу Рэспублікі Беларусь на 1998–2015 гады, Праграмы структурнай перабудовы і павышэння канкурэнтаздольнасці эканомікі, Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі, іншыя мэтавыя і галіновыя праграмы.

Як адзначыў міністр эканомікі Мікалай Зайчанка, стратэгія на доўгатэрміновую перспектыву ўжо распрацоўвалася ў 1997 годзе. Той дакумент быў першы, ён адобраны ААН і рэкамендаваны іншым краінам як прыклад распрацовак такога кшталту. Над новай стратэгіяй працавала больш як 30 навуковых устаноў, усе міністэрствы і ведамствы краіны. Асаблівая ўвага ў ёй удзелена гарманізацыі сацыяльнага, эканамічнага і экалагічнага

развіцця як узаемазвязаных складальнікаў "чалавек — навакольнае асяроддзе — эканоміка". Дасягнутыя пазітыўныя зрухі ў нашай эканоміцы знайшлі сваё адлюстраванне і ў абагульняючых паказчыках стратэгіі, такіх, як індэкс развіцця чалавечага патэнцыялу. Паводле даных ПРААН, Беларусь знаходзіцца на 53-м месцы са 175 краін, што з'яўляецца лепшым паказчыкам сярод дзяржаў СНД.

Мікалай Зайчанка адзначыў, што разам са станоўчымі тэндэнцыямі ёсць шэраг пагроз унутранага і знешняга характару, якія негатыўна ўплываюць на ўстойлівае развіццё. Перш за ўсё ў дэмаграфічным развіцці. Паводле прагнозу, колькасць насельніцтва рэспублікі будзе скарачацца ў выніку яго натуральнага спаду. Паўплываць на гэты працэс мы не можам, але, прыняўшы меры, можна палепшыць сітуацыю, адзначыў міністр эканомікі. У шэрагу негатыўных тэндэнцый знаходзіцца і ўнутраная пагроза экалагічнай бяспекі, небяспека ўзнікнення тэхнагенных аварый. Вызначаны канкрэтныя меры па іх пераадоленні.

Што датычыцца знешніх пагроз, то яны заключаюцца ў тым, што эканоміка Беларусі знаходзіцца ў залежнасці ад паставак паліўна-энергетычных рэсурсаў.

Аказваюць таксама ўплыў дыскрымінацыйныя меры з боку іншых краін у знешнеэканамічных адносінах.

Стратэгічнай мэтай устойлівага развіцця з'яўляецца дынамічнае павышэнне ўзроўню дабрабыту, узбагачэнне культуры, маралі народа на аснове інтэлектуальна-інавацыйнага развіцця, а таксама захаванне навакольнага асяроддзя для цяперашніх і будучых пакаленняў.

Развіццё чалавечага патэнцыялу будзе адбывацца ва ўмовах павышэння рэальных грашовых даходаў насельніцтва, зніжэння колькасці малазабяспечанага насельніцтва. На этапе 2011–2020 гадоў трэба будзе дабіцца набліжэння Беларусі да сярэдне-еўрапейскага ўзроўню якасці жыцця. Найважнейшым прыярытэтам сацыяльнай палітыкі з'яўляецца барацьба з беднасцю. Мяркуюцца, што да 2015 года доля насельніцтва з даходамі ніжэй за бюджэт пражытачнага мінімуму павінна скараціцца ў 2 разы.

Мы павінны разумець, якую эканоміку будзем будаваць у 2020 годзе, падкрэсліў прэм'ер-міністр. У стратэгіі неабходна дакладна пралічыць таксама эфектыўнасць вытворчасці, аб'ёмы выкідаў у атмасферу, зноск жыцця і г.д. На думку Сяргея Сідорскага, у дакуменце закладзена добрая аснова для выканання стратэгічных мэт. Але яны павінны быць канкрэтызаваны і дакладна распісаны па этапах.

Прэзідыум Савета Міністраў прыняў рашэнне прадоўжыць работу над праектам Нацыянальнай стратэгіі.

Лілія КРАПІВІНА, БелТА.

актуальнае інтэрв'ю

Па запрашэнні студэнцкага клуба "Аркс" факультэта міжнародных адносін Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта 8 красавіка Мінск наведаў вядомы расійскі палітолаг прафесар Сяргей Кара-Мурза. Асноўная мэта прыезду вядомага вучонага — сустрэча з мінскімі студэнтамі на тэму процідзеяння маніпуляцыйнай свядомасцю ў сучасным грамадстве. Напярэдадні лекцыі Сяргей Кара-Мурза даў інтэрв'ю карэспандэнту Беларускага тэлеграфнага агенцтва.

Сяргей Кара-Мурза:

"Ідэалогія — гэта мова, якая правільна апісвае рэальнасць"

— Сяргей Георгіевіч, як вы ацэньваеце сучасны стан беларускага грамадства?

— Тут накопліваецца вялікі патэнцыял, які яшчэ не ў поўным аб'ёме рэалізаваўся ў дабрабыт, але ёсць вялікі запас трываласці. Галоўнае адрозненне Беларусі ад іншых краін СНД у тым, што ў вас не было дэградацыі. Тут заўсёды думалі не толькі пра сённяшні, але і пра заўтрашні дзень. У іншых постсавецкіх краінах павышэнне дабрабыту калі і было, то не мела перспектывага характару. А гэта хутка рвецца. Вам жа ўдалося абысці такую сітуацыю дзякуючы здароваму, я нават сказаў бы, сялянскаму сэнсу.

— У сувязі з пашырэннем Еўрасаюза і НАТО якая ваша ацэнка перспектывы такога новага суседства для нашай краіны?

— Патэнцыяльныя магчымасці і іх рэалізацыя — розныя рэчы. Патэнцыяльныя магчымасці для Беларусі павялічваюцца. З'яўляюцца дадатковыя магчымасці для развіцця і мадэрнізацыі эканомікі. Але, улічваючы таталітарызм мыслення Захаду, які стараецца ўсялякую разнастайнасць прыдушыць, магчыма, супраць гэтага будзе моцны націск. Але не ўсімгагутныя тэхналогіі гэтага націску! Я лічу, што калі б удалося зняць канфрантацыю з Захадам, то былі б вельмі добрыя перспектывы. Шанцы ёсць, але для гэтага патрэбна творчая работа і ўлады, і грамадства. Грамадства ў першую чаргу. А беларускае грамадства, як і расійскае, не на вышыні грамадскага выкліку. Часам малаадукаваны чалавек мысліць больш разумна, чым палітыкі і вучоныя. Палітыкі як левыя, так і правыя ў нашых краінах жывуць у ілюзорным свеце зручных для іх уяўленняў і часам няздольныя рэальна ацэньваць рэчаіснасць. А гэта стварае трагічны раскол. Для яго пераадолення ў Беларусі больш шанцаў. Тут разумны сэнс набыў інстытуцыйнальную падтрымку, знайшоў падтрымку ва ўладзе. У Расіі таксама ёсць разумны сэнс, але, на жаль, як з'ява канфармісцкая, я нават сказаў бы, катакомбная.

— Ці мае, на ваш погляд, рэальную перспектыву Саюз Беларусі і Расіі?

— У адносінах да гэтага ў мяне ўзнікае дваекае пачуццё. З аднаго боку, хочацца больш цеснай і разнастайнай інтэграцыі. З Беларусі да нас ідуць імпульсы аздаруляльныя. Мысленне беларусаў, як людзей, якія стаяць на зямлі, а не лунаюць у аблоках, аздаруляе нашу свядомасць. З другога боку, я баюся, каб расійская шызафрэнзія не паглынула беларускі парастак, яшчэ, на жаль, не вельмі моцны, калі мы вельмі цесна сыдземся. Расійскі бізнес, як мы кажам, бессэнсоўны і бязлітасны, можа затаптаць усё перспектывнае і разумнае. Такая ж пагроза — наша тэлебачанне, калі яно хлыне да вас у поўным аб'ёме. Таму трэба не дапускаць разрыву — гэта было б

фатальна, але і не дапускаць паглыблення. Каб не атрымалася, як у Германіі, калі ФРГ паглынула ГДР.

— У беларускім грамадстве па ініцыятыве кіраўніка нашай дзяржавы апошнім часам праходзіць шырокая дыскусія аб выпрацоўцы нацыянальнай ідэалогіі. Іншы раз выказваюцца думкі, што дзяржаўная ідэалогія як такая з'яўляецца перажыткам мінулага. Якая ваша думка наконт гэтага?

— Што такое ідэалогія? Гэта мова, якая б правільна апісвае рэальнасць. Неабходна стварыць такую мову і дамовіцца на ёй, што для нас важна, а што не, што мы не прымаем. Гэта значыць, перапісаць нашы ўяўленні пра дабро і зло на нармальнай мове. Таму што ні савецкая мова, ні "рынкавая" нам рэальнага ўяўлення аб жыцці не далі. Галоўнай апорай тут будучы, як ні дзіўна, людзі не вельмі адукаваныя, напрыклад, сяляне, а таксама студэнты. У навуковай і палітычнай эліты сёння, на жаль, свядомасць скажонная. Напрыклад, слова "таталітарызм" можа выклікаць агрэсію ў прафесара, які пойдзе змагацца з ім на барыкады, а для трактарыста — гэта пусты гук. Свядомасць цяперашніх студэнтаў таксама несапаваная. Яны не былі сведкамі спектакля "сацыялізм-капіталізм". Таму важна стварыць простую мову, без палітычных жупелаў. І калі, напрыклад, на такую простую мову перакласці прэтэнзіі беларускай апазіцыі да Лукашэнкі, то яны будучы выглядаць смешнымі і дзікаватымі. Палітыканства такіх дзеячаў — як чытанне гістмата ў агонах.

— Тэма вашай лекцыі "Протідзеянне маніпуляцыйнай свядомасцю". Для нас гэта актуальна сёння. У Беларусі нярэдка прыязджаюць "барацьбіты за дэмакратыю" з заходніх краін, якія з дапамогай новых тэхналогій маніпуляцыйнай свядомасцю спрабуюць уздзейнічаць у першую чаргу на моладзь. Выкарыстоўваюцца і іншыя метады. Як жа змагацца з гэтым злом?

— Маніпуляцыя свядомасцю — небяспечная зброя. Вось прыклад. Пад уздзеяннем прыгожых прамой палітыкаў шахцёры ў шэрагу рэгіёнаў СССР сталі патрабаваць пераходу "на рынковыя рэйкі". Атрымлівалі яны тады па 600–700 рублёў. Як жа можна было патрабаваць "рынковых рэформаў" у датацыйнай сферы? Дабіліся. Цяпер яны жабракі. Пад гіпнозам палітычных аферыстаў людзі самі выкапалі сабе магілу. Змагацца з гэтым складана. У першую чаргу, на мой погляд, трэба знайсці ў грамадстве людзей, чья свядомасць не закламучаная сучаснымі маніпулятарамі, хто мае "імунітэт" у гэтых адносінах і можа аб'ектыўна разважаць. Такіх людзей дзяржава павінна прыцягнуць да гэтай няпростай барацьбы.

Юрый УВАРАЎ, БелТА.

выставы

"ТІВО-2004" — АНШЛАГ!

6-9 красавіка ў Мінску ў НВЦ "Белэкспа" прайшла Міжнародная спецыялізаваная выстава па тэлекамунікацыях, інфармацыйных і бан-

каўскіх тэхналогіях "ТІВО-2004". Тут была прадстаўлена прадукцыя больш як 200 фірм з 16 краін.

Наведвальнікі азнаёміліся з найноўшымі ўзорамі прадукцыі вядучых сусветных вытворцаў тэлекамунікацыйнага абсталявання, камп'ютэраў, праграмнага забеспячэння, інфармацыйных і банкаўскіх сістэм, а таксама прадпрыемстваў і арганізацый, якія аказваюць інфармацыйныя паслугі і паслугі сувязі.

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка накіраваў прывітанне

ўдзельнікам Міжнароднай спецыялізаванай выставы і кангрэсу па тэлекамунікацыях, інфармацыйных і банкаўскіх тэхналогіях "ТІВО-2004".

"Рэспубліка Беларусь мае даўнія традыцыі вытворчасці і выкарыстання інфармацыйных тэхналогій. Першыя камп'ютэры, інтэгральныя мікрасхемы, складаныя праграмныя комплексы ў былым Савецкім Саюзе ствараліся ў нашай рэспубліцы", — гаворыцца ў прывітанні.

Незалежная Беларусь стараецца захаваць і памножыць гэтыя традыцыі. Выстава і кангрэс "ТІВО-2004" прадэманстравалі шырокаму колу ўдзельнікаў найноўшыя дасягненні ў гэтай галіне, садзейнічаюць іх хуткаму прымяненню ў народнай гаспадарцы, а таксама наладжванню кантактаў і асваенню новых рынкаў збыту.

Барыс ЖУКАЎ

Мікалай ШЛЯГА:

“Рады працаваць на карысць Радзімы...”

Падчас сваёй камандзіроўкі ў Маскву пазнаёмілася са старшынёй Савета нацыянальна-культурнай аўтаноміі “Беларусы Масквы” Мікалаем Шлягам. Па асобай выпраўцы, сабранасці, дакладнасці ў рухах, словах, добра пастаўленым голасе можна здагадацца, што ён ваенны. І сапраўды, Мікалай Іванавіч з 18 гадоў у арміі. Пайшоў у адстаўку з пасады намесніка міністра абароны СССР. Першае пытанне задаю пра яго беларускія карані.

— Я беларус. Нарадзіўся ў вёсцы Перадрэйка Мазырскага раёна Гомельскай вобласці. Пасля заканчэння дзесяцігодкі паступіў у 4-е аўтамабільнае ваеннае вучылішча ў Калінкавічах Гомельскай вобласці. Пасля яго заканчэння 18 гадоў служыў у Беларускай ваеннай акрузе. Затым мая ваенная служба працягвалася ўжо па-за межамі Беларусі.

— Цяпер ваша грамадская дзейнасць вяртае вас да вытокаў?

— Вось ужо 5 гадоў я ўзначальваю рэгіянальную нацыянальна-культурную аўтаномію “Беларусы Масквы”, уваходжу ў састаў Савета ФНКА “Беларусы Расіі”. З’яўляюся членам Бюро, Прэзідыума і Савета Саюзнай грамадскай палаты. Вельмі рады, што маю магчымасць працаваць на карысць нашай Радзімы. НКА “Беларусы Масквы” шмат робіць дзеля гандлёва-эканамічнага і культурнага супрацоўніцтва Масквы і Беларусі.

— У сваім выступленні на канферэнцыі “Роля беларускіх грамадскіх арганізацый у развіцці інтэграцыйных працэсаў Расіі і Беларусі” вы адзначылі, што такога вопыту супрацоўніцтва з Беларуссю, як ў Масквы, няма ні ў аднаго суб’екта Расійскай Федэрацыі...

— Масква вядзе гандлёва-эканамічныя адносіны не толькі з Мінскам, а з усімі абласцямі Беларусі. 23 снежня мінулага года ўрад Масквы зацвердзіў план ме-

рапрыемстваў гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва Масквы з Мінскам і з усімі абласцямі Беларусі. І нас радуе, што тавараабарот павінен павялічыцца на 1,2 мільярда долараў.

Наша аўтаномія актыўна ўдзельнічае ва ўсіх мерапрыемствах, якія праводзіць ўрад Масквы. А іншы раз менавіта НКА “Беларусы Масквы” з’яўляецца аўтарам ідэй. Часта мы звяртаемся да маскоўскага кіраўніцтва з рознымі прапановамі і заўсёды знаходзім падтрымку.

— Пачынаюцца Дні культуры Беларусі ў Расійскай Федэрацыі. Вялікая колькасць мерапрыемстваў пройдзе ў Маскве. Які ўдзел прымуць у Днях маскоўскія беларусы?

— Гэта НКА “Беларусы Масквы” хадайнічала перад палітычным кіраўніцтвам Расіі і ўрадам Масквы, каб 2004 год быў годам Беларусі ў Расіі. Нашу прапанову падтрымалі, але падкарэкціравалі яе і аб’явілі годам культуры Беларусі. Гэта дазволіць правесці шэраг мерапрыемстваў па прапагандзе беларускай культуры, самабытнасці, звычайў і традыцый беларускага народа. І мы гэта вітаем.

— Колькі ў Маскве пражывае беларусаў і ці многія з іх уваходзяць у аб’яднанне?

— Да перапісу насельніцтва ў аўтаноміі лічылася 146 тысяч беларусаў, а зараз мы налічваем 100–112 тысяч. І што цікава, у аўтаномію ўваходзяць не

толькі беларусы “па крыві”, па паходжанні, у нас працуюць актыўна людзі, якія служылі ці жылі ў Беларусі. Сярод іх вельмі вядомыя і паважаныя людзі: два маршалы – Герой Савецкага Саюза Алег Лосік (на адной з плошчаў стаіць танк, на якім ён вызваляў Мінск. Ён ганаровы грамадзянін Мінска) і маршал артылерыі Уладзімір Міхалкін, уладжэнец Беларусі, былыя камандуючыя Беларускай ваеннай акругі Іван Траццяк, двойчы Герой Савецкага Саюза Міхаіл Зайцаў, Уладзімір Кавалёў... У нас у аўтаноміі вялікая ваенная секцыя. І мне, як ваеннаму чалавеку, прыемна адзначыць, што інтэграцыйныя працэсы развіваюцца і ў сферы абароннай бяспекі Беларусі і Расіі.

— Не магу абысці яшчэ адну тэму: ці многія моладзі прымае ўдзел у рабоце аўтаноміі?

— Мы прыцягваем да работы студэнтаў з Беларусі, якія вучацца ў Маскве. Урад Масквы дазволіў не толькі факультэтыўна вывучаць у школах беларускую мову, а і адну са школ зрабіць школай беларускага этнасу і выкладаць там прадметы на беларускай мове. Але беларусы пражываюць некампактна, таму гэта задума пакуль не рэалізавана. Многія беларусы хочучь, каб іх дзеці вывучалі беларускую мову, каб мець магчымасць паступіць у беларускія ВНУ.

Гутарыла Таццяна КУВАРЫНА. Ад рэдакцыі. Газета “Голас Радзімы” віншуе ўсіх беларусаў Расіі з 5-годдзем утварэння Федэральнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі “Беларусы Расіі” і жадае, каб праца аўтаноміі і надалей прыносіла плён.

Краем мужнасці і баявой славы называюць Беларусь. І гэта сапраўды так. Ніводная вайна ў Еўропе за апошнія 300 гадоў не абыходзіла нас. Менавіта тут не раз вырашаліся лёсы беларускага народа, а таксама нашых суседзяў – народаў Украіны і Расіі. У 1708 годзе шведскія войскі пад камандаваннем караля Карла XII спустошылі нашу зямлю, у 1812 годзе гэта паўтарылі французскія войскі Напалеона I, у XX стагоддзі двойчы тапталі нашу зямлю германскія захопнікі. І кожны раз з народнага асяроддзя вылучаліся военачальнікі і палкаводцы, якія ўзначальвалі барацьбу народных мас супраць замежных акупантаў.

Героі беларускай зямлі

Паняцце “патрыятызм” насычана высокім духоўным зместам, яно поўнаасцю адпавядае інтарэсам дзяржавы. Суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны пацвердзілі гэта. Памяць аб Вялікай Айчыннай вайне стала важным элементам духоўнага асяроддзя. Яе трэба берагчы і захоўваць не менш, чым прыроднае асяроддзе. Праўда пра вайну не павінна падвяргацца ні палітычным маніпуляцыям, ні кан’юктурным скажэнням. Памяць народа – вольны залога перадачы нашчадкам велічы і бяспечнасці подзвігу ў імя перамогі.

Галоўнай фігурай на полі бою быў савецкі салдат, менавіта ён вынес на сваіх плячах увесь цяжар вайны. Адной з галоўных крыніц перамогі ў барацьбе з фашыстамі быў масавы герызм і самаахвярнасць воінаў. Пра гэта пераканаўча сведчаць шматразовыя паўтары подзвігаў М.Гастэлы, А.Матросова, В.Талаліхіна і іншых. Нагадаю, што подзвіг А.Матросова ў гады Вялікай Айчыннай вайны паўтарылі 464 чалавекі. З іх 16 беларусаў і ўраджэнцаў Беларусі. Паветраныя тараны ў гады вайны ажыццявілі 552 чалавекі, у тым ліку больш за 30 нашых землякоў. Подзвіг Мікалая Гастэлы ў гады вайны паўтарылі 473 лётчыкі, у тым ліку 25 нашых землякоў.

У гады Вялікай Айчыннай вайны савецкімі войскамі былі праведзены 51 стратэгічная, 250 франтавых і больш за 1 000 армейскіх аперацый. І ў кожнай з іх прымалі актыўны ўдзел военачальнікі – сыны Беларусі. Усяго на розных франтах і флатах ваявалі больш як 400 генералаў–беларусаў і ўраджэнцаў Беларусі, у тым ліку і 15 адміралаў–землякоў. На жаль, сёння ва ўсіх падручніках для ВНУ і сярэдніх школ (з выданняў ў выданне) называецца лічба 217 генералаў з ліку нашых землякоў – лічба нікім не правяраная і якая не адпавядае ісціне.

Аўтару ўдалося ўстанавіць амаль дакладную колькасць генералаў і адміралаў з дапамогай ўлікова-паслужных карт і асабістых спраў военачальнікаў, якія захоўваюцца ў цэнтральных архівах Расійскай Федэрацыі (гароды Падольск і Гатчына).

Усяго за гады вайны (дакладней, з 1940 па 1945 год) нашым землякам былі прысвоены 395 генеральскіх і 15 адміральскіх званняў. Але гэта яшчэ не канчатковыя даныя.

У Цэнтральным апарате Міністэрства абароны СССР працавала

каля 50 генералаў–беларусаў. Вось імёны некаторых: А.І.Антоняў – намеснік начальніка Генштаба, а з лютага 1945 года – начальнік Генеральнага штаба Савецкай Арміі; В.Д.Сакалоўскі – першы намеснік начальніка Генштаба; М.М.Нагорны – начальнік штаба СПА краіны; П.А.Маркаў – начальнік штаба бранятанкавых і механізаваных войск Узброеных Сіл СССР; П.Г.Мельнікаў – начальнік Ваенна-хімічнага ўпраўлення Чырвонай Арміі; Л.С.Калядка – начальнік КЗУ Міністэрства абароны СССР;

К.Р.Сінілаў – ваенны камендант Масквы і іншыя.

63 генералы з ліку нашых землякоў удастоены звання Героя Савецкага Саюза. Больш за 100 з іх узнагароджаны ордэнамі Суворова, Кутузава, Б.Хмяльніцкага, Неўскага.

28 генералаў–землякоў загінулі на франтах Вялікай Айчыннай вайны.

Сярод адміралаў–беларусаў і ўраджэнцаў Беларусі – 12 узнагароджаны ордэнамі Ушакова і Нахімава. 15 адміралаў–землякоў ваявалі на розных флатах і флатыліях. Віцэ-адмірал В.П.Дрозд загінуў пад Ленінградам у студзені 1943 года, віцэ-адмірал А.Г.Арлоў загінуў у 1945 годзе.

Сярод нашых землякоў–военачальнікаў варта адзначыць перш за ўсё генералаў

арміі Я.Ф.Іваноўскага, І.І.Гусоўскага, В.А.Пянькоўскага, А.І.Антонява, Л.І.Івашуціна, В.Ф.Маргелава, І.Е.Шаўрова, маршалаў авіяцыі С.А.Красоўскага і іншых. Больш за дваццаць беларусаў і ўраджэнцаў Беларусі сталі адміраламі ў гады вайны.

Маршал Савецкага Саюза І.І.Якубоўскі на пачатак Вялікай Айчыннай вайны быў камандзірам танкавага батальёна, капітанам. Ён удзельнічаў у баях з фашыстамі пад Мінскам і Магілёвам летам 1941 года. Абараняў Маскву. З вясны 1942 года ён камандаваў 91-й асобнай танкавай брыгадай, якая гераічна змагалася пад Сталінградам і на Курскай дузе. Вайну І.І.Якубоўскі закончыў у званні генерал-маёра, на пасадзе намесніка камандзіра 6-га гвардзейскага танкавага корпуса. Гэта адзін з самых яркіх талентаў сярод военачальнікаў–беларусаў. У пасляваенныя гады ён стаў Маршалам Савецкага Саюза, першым намеснікам міністра абароны СССР. У гады вайны быў двойчы ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза.

Барыс ДАЛГАТОВІЧ,

падпалкоўнік у адстаўцы, прафесар.

Усяго за гады вайны (дакладней, з 1940 па 1945 год) нашым землякам былі прысвоены 395 генеральскіх і 15 адміральскіх званняў. Але гэта яшчэ не канчатковыя даныя.

63 генералы з ліку нашых землякоў удастоены звання Героя Савецкага Саюза. Больш за 100 з іх узнагароджаны ордэнамі Суворова, Кутузава, Б.Хмяльніцкага, Неўскага.

Надзейнае звязно

Споўнілася 5 гадоў з дня стварэння Федэральнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі “Беларусы Расіі”. На ўрачыстым сходзе ў Маскве з гэтай нагоды сабраліся прадстаўнікі многіх рэгіянальных арганізацый.

ФНКА “Беларусы Расіі” аб’ядноўвае 13 рэгіянальных нацыянальна-культурных аўтаномій і больш за 60 грамадскіх арганізацый і зямляцтваў культурна-адукацыйных суполак у найбольш развітых рэгіёнах Расіі: раёнах Поўначы, Сібіры, Далёкага Усходу, Урала, Паволжа. Як адзначыў кіраўнік ФНКА “Беларусы Расіі” Францішак Каўрыга, галоўная задача арганізацыі – садзейнічаць развіццю эканамічных і культурных сувязей паміж Беларуссю і Расіяй.

Многія актывісты беларускіх грамадскіх арганізацый на ўрачыстым сходзе атрымалі граматы Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савецкім Міністэрстве Рэспублікі Беларусь. Атрымалі павіншаваць ФНКА з юбілеем прадстаўнікі Дзяржаўнай думы, мэры Масквы.

Да юбілею была прымеркавана і навукова-практычная канферэнцыя “Роля беларускіх грамадскіх арганізацый у развіцці інтэграцыйных працэсаў”, што прайшла ў Пасольстве Беларусі ў Расіі. На ёй выступілі вучоныя,

дыпламаты, кіраўнікі рэгіянальных нацыянальных аўтаномій.

Многія з прадстаўнікоў дыяспары дзякавалі Пасольству Беларусі за інфармацыйную падтрымку. Была адзначана і газета “Голас Радзімы” за тое, што дапамагае быць у курсе навін у Беларусі, садзейнічае ў арганізацыі беларускіх народных свят і за матэрыялы, прысвечаныя жыццю беларускіх суполак. Для многіх менавіта газета становіцца адным з дапаможнікаў у вывучэнні роднай мовы. Прагучалі і прапановы. Напрыклад, А. Крупенька, старшыня НКА “Беларусь” у Комі пажадаў друкаваць больш матэрыялаў пра беларусаў замежжа, а старшыня НКЦ беларусаў Башкартастана “Спадчына” М. Лапука прапанаваў даваць у газеце кансультацыі спецыялістаў для кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці.

У сваіх дакладах многія падкрэслілі важнасць узаемадзеяння органаў дзяржаўнай улады і грамадскасці ў сумесным вырашэнні праблем сацыяльна-эканамічнага характару, узаемаўз-

багачэнні культур, захаванні самабытнасці беларусаў, развіцці нацыянальна-культурных традыцый.

Па выніках канферэнцыі былі прыняты рэкамендацыі, якія тычацца арганізацыйнага ўмацавання беларускіх грамадскіх арганізацый, удзелу ў пашырэнні ўзаемакарыснага эканамічнага супрацоўніцтва Беларусі і Расіі, стварэння адзінага інфармацыйнага цэнтра даных.

НА ЗДЫМКУ: старшыня суполкі беларусаў Яраслаўля Тамара ФАДЗЕЕВА.

Таццяна КУВАРЫНА.

Масква – Мінск.

Беларуска-іспанскія адносіны

Хуан Давід Марына Лопес, выкладчык Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта (Мадрыд – Мінск).

Патрэбны новыя формы дыялога

Пасля таго як я пражыў у Беларусі некалькі месяцаў, задаў сабе пытанне: ці існуюць гэтыя іспанка-беларускія адносіны? І чым больш думаў над ім, тым больш здзіўляла, як цяжка на яго адказаць.

Падумалася, што з пазіцыі выкладчыка іспанскай мовы змог бы прапанаваць некалькі думак на конт гэтага пытання, але, безумоўна, для ўсіх будзе карысна і цікавей, калі я адкажу на яго іспанец, які жыве ў Беларусі.

Згодна з данымі Пасольства Іспаніі ў Расіі і Беларусі, на тэрыторыі Беларусі пражываюць толькі тры іспанцы. З двума іншымі я не знаёмы... Зыходзячы з гэтага, можна зрабіць выснову, што адносіны паміж нашымі краінамі вельмі слабыя. У Германіі, напрыклад, пражывае 134 000 іспанцаў.

Той факт, што я адзіны замежны іспанец, які афіцыйна пражывае ў Мінску, — свайго роду метафара, якая добра ілюструе адносіны паміж нашымі краінамі. Размова ідзе аб раз'яднанасці нашых краін. З аднаго боку, на тэрыторыі Іспаніі і Беларусі няма адпаведных дыпламатычных прадстаўніцтваў. З другога, знешняя палітыка Іспаніі накіравана на Польшчу і Літву, гэта значыць, на краіны, якія папоўняць ЕС, у той час як знешняя палітыка Беларусі накіравана на развіццё адносін з Расіяй. Такім чынам, нашы краіны разглядаюць адна адну як краіны другараднай значнасці.

Што датычыць эканамічных адносін, то яны развіты больш. На тэрыторыі Беларусі існуюць два іспанскія прадпрыемствы: Kelme і нядаўна адкрытае Zara. Існуе шмат сумесных прадпрыемстваў, якія займаюцца прадстаўленнем турыстычных паслуг, пастаўкай садавіны і керамікі. Прыкладам такога прадпрыемства з'яўляецца Gallina Blanca, галоўны офіс якога знаходзіцца ў Маскве, але рынак збыту ўключае і Беларусь. Прымаюцца пэўныя крокі для развіцця такіх адносін. Напрыклад, сустрэча бізнесменаў Беларусі і Іспаніі ў мінулым годзе. На яе прыехала каля 20 іспанскіх бізнесменаў, але нямногія рызыкнулі адкрыць тут свой бізнес з-за недастаткова акрэсленай эканамічнай сітуацыі ў краіне, а таксама з-за адсутнасці інфармацыі аб беларускім грамадстве.

Шэраговым іспанцам мала што вядома пра беларускую рэчаіснасць. Яны не ведаюць, ці з'яўляецца краіна незалежнай, ці добра тут харчуюцца людзі і ці ёсць у яе выхад да мора. Пра гэта яны маюць толькі невыразныя ўяўленні. І наўрад ці могуць дапамагчы тыя нешматлікія навіны, якія прадстаўлены ў іспанскіх СМІ, у асноўным у "жоўтай" прэсе, прытым уяўленні, якія яны даюць пра вашу краіну, не заўсёды адпавядаюць рэчаіснасці.

Беларусы таксама мала ведаюць пра сучасную Іспанію. Напрыклад, у мінулым годзе ў друку расказвалася пераважна пра навіны, звязаныя з трагедыяй танкера "Прэстыж" і выступленнямі супраць вайны ў Іраку. Я перакананы: калі спытаю ў каго-небудзь

у Мінску пра канфлікт Іспаніі і Марака 3-за маленькага астраўка або пра скандалы, звязаныя з выбарамі ў мадрыдскай аўтаноміі, на мяне паглядзяць, як на прышэльца з космасу. Большасць беларусаў лічаць італьянскую лігу футбола лепшай за іспанскую...

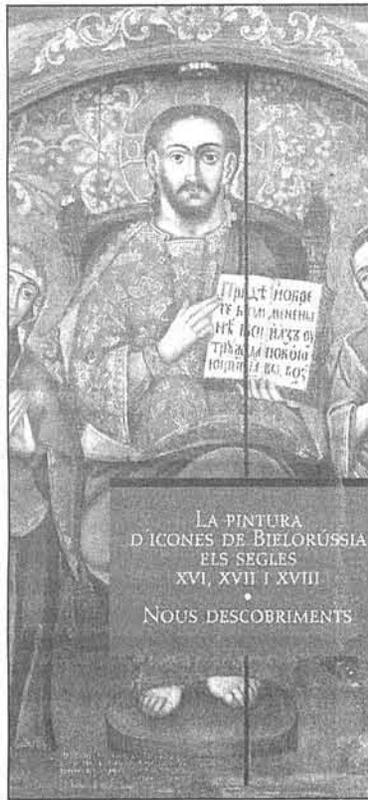
Мне здаецца, што такая сітуацыя выклікана недахопам культурнага абмену. Тое нямногае, што іспанцы ведаюць пра Беларусь, носіць гістарычны характар, а сённяшняя ваша рэчаіснасць застаецца невядомай.

Яшчэ адна праблема: усё беларускае ў нас успрымаецца як належнае да рускай культуры. І калі ўсё ж у нас вядома аб прэстыжнасці беларускай фартэпіянай школы, аркестры Беларускай дзяржаўнай філармоніі, ваенным аркестры і нацыянальных танцах, то няма ніякай інфармацыі аб сучасных музычных плынях. Вам пашанцуе, калі ў цырку Краіны Баскаў вы ўбачыце клоуна Ганчара ці наведаете выставу карцін Шагала. Калі доўга шукаць, можна знайсці пераклад Караткевіча ў якім-небудзь кніжным магазіне, але ён будзе зроблены з англійскай мовы і змешчаны ў аддзеле рускай літаратуры. Колькі я ні спрабаваў знайсці іншыя сляды беларускай культуры ў Іспаніі — не знаходзіў.

Тое ж адбываецца і з культурай Іспаніі ў Беларусі. Вядомая толькі гісторыя: фальклорныя танцы, фламенка і тое, што іспанцы добра іграюць на гітары. Некалькі гадоў назад тут была прадстаўлена выстава работ Далі. Гоя і Пікасо — вядомыя мастакі, але беларусы нічога не ведаюць пра сучасных дзеячаў мастацтва, як Чылыда і Антоніо Лопес. У той час, як кіно Іспаніі перажывае цяпер свой росквіт, за мінулы год у Мінску былі паказаны ўсяго два іспанскія фільмы. Магчыма, гэта адбываецца таму, што амерыканская культура запаланіла рынак на постсавецкай прасторы і практычна не пакінула месца культурам іншых краін. Можна сказаць, што ў Іспаніі культура вяртаецца да традыцый, бо грамадства робіцца больш кансерватыўным, а таксама таму, што любая культура падпарадкоўваецца законам рынку.

Разгледзеўшы адносіны палітычнага, эканамічнага, сацыяльнага і культурнага плана, можна падумаць, што паміж нашымі краінамі няма ніякіх сувязей, але гэта не так. Пасля грамадзянскай вайны з Іспаніі эміграваў вялікі працэнт насельніцтва. Менавіта эміграцыя садзейнічала распаўсюджванню іспанскай культуры па ўсім свеце. Напрыклад, аб "Пакаленні 27 года" ведаюць толькі дзякуючы эмігрантам. У Беларусь прыехалі і засталіся тут жыць так званыя дзеці вайны (дзеці-сіроты рэспубліканцаў). Яны, а таксама іншыя эмігранты, якія пакінулі Іспанію, заклалі асновы выкладання іспанскай мовы і літаратуры ў ліцэях і ўніверсітэтах Беларусі.

Цяпер адбываецца адваротны працэс: беларускія дзеці прыязджаюць у Іспанію і знаёмяць іспанцаў з культурным багаццем Беларусі, а на радзіму вязуць уражанні

ад усяго ўбачанага і дзеляцца імі са сваімі сябрамі. Часта такія дзеці паступаюць у лінгвістычныя або іншыя ўніверсітэты, дзе вывучаюць іспанскую мову, падтрымліваючы, такім чынам, адносіны паміж нашымі краінамі. Гэта працэс, як каталізатор эканамічных адносін. Нярэдка можна сустрэць бізнесмена, які ведае пра Іспанію менавіта дзякуючы дзецям Чарнобыля. Існуе таксама і іншы від эміграцыі: рабочыя накіроўваюцца ў Іспанію, а грошы, заробленыя там, высылаюць сваім родным. Трэці від кантактаў — турызм, які садзейнічае двухбаковаму культурнаму ўзабагачэнню. Яшчэ адной палітычнай ініцыятывай у іспанка-беларускіх адносінах з'яўляецца той факт, што я тут знаходжуся. Гэта адбылося дзякуючы ўзаемным намаганням іспанскай асацыяцыі міжнародных абменаў і Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта.

Але ўсяго гэтага недастаткова. Калі мы хочам садзейнічаць распаўсюджванню культуры Беларусі ў Іспаніі і наадварот, нам трэба падумаць пра новыя формы дыялога. Адною з іх з'яўляецца "круглы стол" "Беларусь-Іспанія", ініцыяваны газетай "Голас Радзімы", таксама вельмі значны ў даным выпадку. Другі шлях — культурнае збліжэнне нашых краін, але тут існуе вялікая колькасць цяжкасцей. У асноўным яны тлумачацца эканамічнымі цяжкасцямі, адлегласцю, якая нас раздзяляе, бюракратызмам, адсутнасцю дыпламатычных прадстаўніцтваў — усё гэта ўскладняе працэс культурнага збліжэння і робіць яго вельмі дарагім. У свеце, дзе пануюць рынчаны адносіны, такія пытанні вырашаюцца шляхам збліжэння спонсараў і арганізатараў. Аб'яднаўшы сродкі адных, ідэі і ўяўленні другіх, мы змаглі б у Мінску прадставіць работы Тапіеса або паказаць фільмы Фернанда Леана, пакаштаваць гаспаца, а ў Мадрыдзе паглядзець "Настасцю Слукцу" або паслухаць Кірыла Слукі. Калі нам гэта ўдасца, эканамічныя і палітычныя адносіны паміж нашымі краінамі стануць мацнейшымі, а кожны з нас атрымае ўяўленне пра культуру іншай краіны.

НА ЗДЫМКАХ: буклет выставы беларускіх ікон у Іспаніі (2000 г.).

Сяргей Маліноўскі, начальнік аддзела Заходняй Еўропы Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь.

Іспанія — перспектывы партнёр

Дыпламатычныя адносіны паміж Рэспублікай Беларусь і Каралеўствам Іспанія ўстаноўлены 13 лютага 1992 года. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Францыі акрэдытавана па сумяшчальніцтву ў Каралеўстве Іспанія.

Каралеўства Іспанія праяўляе зацікаўленасць у развіцці дыялога з Рэспублікай Беларусь, у прыватнасці, у нарошчванні гандлёва-эканамічных сувязей, аднак стрымліваючы фактарам на шляху развіцця беларуска-іспанскага супрацоўніцтва з'яўляюцца рашэнні Еўрасаюза ад 1997 года.

На сучаснай стадыі двухбаковыя адносіны з Іспаніяй развіваюцца ў кантэксце ўзаемаадносін Беларусі з Еўрапейскім саюзам.

У гэтай сферы палітычнага дыялога беларуска-іспанскія адносіны не адрозніваюцца асобай актыўнасцю і дынамізмам.

Дыпламатычныя кантакты ажыццяўляюцца на ўзроўні пасольстваў і кіраўніцтва знешнепалітычных ведамстваў, у асноўным у час правядзення міжнародных форумаў. У верасні 1996 года ў ходзе 51-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН адбылася сустрэча міністраў замежных спраў Беларусі і Іспаніі.

Іспанія ўваходзіць у лік васьмі дзяржаў, якія ратыфікавалі Пагадненне аб партнёрстве і супрацоўніцтве паміж Беларуссю і Еўрасаюзам, што не ўступіла ў сілу. Цяпер развіццё дагаворна-прававой базы ўзаемаадносін іспанскім бокам фактычна замарожана. На разглядзе іспанскага боку на працягу некалькіх гадоў знаходзіцца праект розных двухбаковых пагадненняў як міжрадавага, так і міжведамскага ўзроўню (Дагавор аб дружбе і супрацоўніцтве, пагадненне аб садзейнічання ажыццяўленню і ўзаемнай абароне інвестыцый, пагадненне аб міжнародных аўтамабільных перавозках пасажыраў і грузаў, пракол аб супрацоўніцтве паміж міністэрствамі замежных спраў, пагадненне аб супрацоўніцтве паміж міністэрствамі ўнутраных спраў у сферы барацьбы з міжнароднай арганізаванай злачыннасцю, тэрарызмам, нелегальным гандлем наркотыкамі).

Рэспубліка Беларусь будзе свае адносіны з Іспаніяй на аснове прагматычнага падыходу, зыходзячы з эканамічных інтарэсаў нашай дзяржавы.

Варта адзначыць, што Іспанія — перспектывыны эканамічны партнёр Беларусі сярод краін Заходняй Еўропы. Пра гэта сведчыць як тэндэнцыя да росту тавараабароту, так і ўстойлівая цікавасць, якую праяўляюць суб'екты гаспадарання дзвюх краін да пошуку гандлёвых або вытворчых партнёраў. Пасольства Рэспублікі Беларусь у Францыі на рэгулярнай аснове атрымлівае запыты іспанскіх бізнесменаў, якія цікавяцца ўмовамі вядзення бізнесу ў Беларусі, парадкам стварэння замежных або сумесных прадпрыемстваў, адкрыцця прадстаўніцтва, а таксама магчымасцю набыць або прадаць тую ці іншую прадукцыю.

Па даных 2003 года, у Беларусі зарэгістравана 13 прадпрыемстваў з удзелам іспанскага капіталу (7 сумесных і 6 замежных). За

два гады колькасць прадпрыемстваў падвоілася (было, адпаведна, 4 і 3). Аб'яўленая доля іспанскіх інвестараў — 0,3 мільёна долараў, фактычна ўнесена ў статутныя фонды 0,2 мільёна долараў.

Гандаль паміж Беларуссю і Іспаніяй у апошнія гады развіваецца ўстойлівымі тэмпамі.

Па выніках гандлю ў студзені-жніўні 2003 года Іспанія займае 18-е месца сярод пакупнікоў беларускай прадукцыі з краін за межамі СНД і 15-е — сярод пастаўшчыкоў прадукцыі. У гэты перыяд пры агульным значным росце тавараабароту (на 54,3 працэнта ў параўнанні з аналагічным перыядам 2002 года) апераджальнымі тэмпамі павялічвалася беларускі экспарт (на 93,5 працэнта). Імпарт узрастаў на 33,1 працэнта. Амаль удвая скарацілася адмоўнае для Беларусі сальда двухбаковага гандлю.

Пастаўкі беларускіх тавараў у Іспанію праводзяцца па ўсіх таварных групам, за выключэннем прадуктаў раслінаводства, харчовых тавараў і прадукцыі хімічнай прамысловасці.

Асноўны экспарт складае адна таварная група — некаштоўныя металы (88 працэнтаў агульнага аб'ёму).

Дамінуючыя таварныя пазіцыі пастаўляюцца на іспанскі рынак Беларускім металургічным заводам.

За першыя сем месяцаў 2003 года экспартная наменклатура налічвала 55 пазіцый, з якіх 23 пазіцыі (42 працэнта) не прысутнічалі ў наменклатуры за аналагічны перыяд 2002 года. Па 19 пазіцыях зафіксаваны рост паставак, па 13 — зніжэнне.

У структуры беларускага імпарту з Іспаніі прысутнічаюць усе таварныя групы. Першыя месцы займаюць прадукты раслінаводства (28 працэнтаў), машыны і абсталяванне (21), прадукцыя хімічнай прамысловасці (19), вырабы з пластыку (9 працэнтаў).

У сферы гандлёва-эканамічных адносін з Іспаніяй намаганні беларускага знешнепалітычнага ведамства сканцэнтраваны на акаванні ўсебаковай дапамогі беларускім прадпрыемствам і іспанскім фірмам ва ўстанаўленні партнёрскіх адносін, інфармаванні іспанскіх прадпрыемстваў аб эканамічным патэнцыяле Беларусі, умовах вядзення бізнесу і інвестыцыйным клімаце ў нашай краіне, вывучэнні іспанскага рынку па запытах беларускіх суб'ектаў гаспадарання.

Адным з накірункаў двухбаковага ўзаемадзеяння, які найбольш дынамічна развіваецца, з'яўляецца беларуска-іспанскае супрацоўніцтва ў гуманітарнай сферы. Іспанскі бок садзейнічае Рэспубліцы Беларусь у мінімізацыі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС праз арганізацыю аздараўлення беларускіх дзяцей у Іспаніі, а таксама пастаўкі гуманітарных грузаў, галоўным чынам, прадуктаў харчавання, медыкаменту і медыцынскага абсталявання.

Па колькасці дзяцей, якія прайшлі аздараўленне ў 2002 годзе, Іспанія займала 3-е месца (5 489) пасля Італіі (28 914) і Германіі (10 430).

Фота БелТА

Падпісаны шэраг пагадненняў з Азербайджанам

Кіраўнікі Беларусі і Азербайджана Сяргей Сідорскі і Артур Расі-задэ падпісалі ў Мінску Пагадненне аб свабодным гандлі. Пагадненне дасць магчымасць свабодна, без дадатковых пошлін і падаткаў, абменьвацца беларускімі і азербайджанскімі таварамі паміж краінамі.

Акрамя таго, першы намеснік рэзэрв-міністра Азербайджана Абас Абасаў і кіраўнікі беларускіх ведамстваў падпісалі міжурэдавае пагадненне аб паветраных зносінах, пратакол аб супрацоўніцтве паміж Міністэрствамі замежных спраў Рэспублікі Беларусь і Азербайджана, а таксама пагадненне паміж Камітэтам па зямельных рэсурсах, геадэзіі і картаграфіі пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўным камітэтам Азербайджанскай

Рэспублікі па зямлі і картаграфіі аб супрацоўніцтве ў сферы геадэзіі, картаграфіі, землеўладкавання і зямельнага кадастра.

НА ЗДЫМКУ: першы намеснік міністра замежных спраў Рэспублікі Беларусь Васіль ПУГАЧОУ і намеснік міністра замежных спраў Азербайджана ХАЛАФАУ ХАЛАФ АЛЫ АГЛУ падпісваюць пратакол аб супрацоўніцтве паміж МЗС Беларусі і Азербайджана.

Фота Ілі ЛІДЗІНА, БелТА

Пасольства ў Польшчы рыхтуецца да наваселля

У Варшаве адбылося падпісанне Акта аб прыёме ў эксплуатацыю новага будынка Пасольства Беларусі ў Польшчы. Акт быў падпісаны членамі камісіі пад старшынствам намесніка міністра замежных спраў Рэспублікі Беларусь Аляксандра Герасіменкі. У склад камісіі ўвайшлі таксама прадстаўнікі міністэрстваў фінансаў, замежных спраў, Пасольства Беларусі ў Польшчы.

Згода на эксплуатацыю будынка пасольства дадзена пасля завяршэння адаптацыйных прац, звязаных з падрыхтоўкай памяшканняў для консульскай службы дыпрадстаўніцтва, падрыхтоўкай жылых памяшканняў, упарадкаваннем тэрыторыі, агароджы і інш.

Новы будынак пасольства размешчаны ў прэстыжным раёне Варшавы — Вілянув па вул. Вяртніча, 58. Трохпавярховы будынак знаходзіцца на зямельным участку плошчай 1 472 квадратныя метры. Пад будынкам — гараж на 24 паркоўныя месцы.

Пасольства плануе пачаць работу ў новым будынку з красавіка 2004 года.

Пашырыцца ўдзел у міратворчых аперацыях

У 2004-2005 гадах супрацоўніцтва Беларусі і НАТО ў рамках праграмы "Партнёрства дзеля міру" (ПДМ) прыкметна актывізуецца. Пра гэта заявіў старшынства сакратар, памочнік міністра абароны Беларусі па пытаннях ваеннай палітыкі генерал-маёр Сяргей Булыгін.

Ён паведаміў, што індывідуальная праграма партнёрства на 2004-2005 гады прадугледжвае выдзяленне беларускага падраздзялення для падрыхтоўкі да ўдзелу ў міратворчых аперацыях. "Для гэтых мэт будзе выдзеле-

ны спецыяльны кантынгент, у склад якога, у прыватнасці, увайдучы авіяцыя і медыцынскія сілы", — сказаў Сяргей Булыгін. Ён не выключае, што да канца 2005 года гэты кантынгент прыме ўдзел у вучэннях НАТО.

Беларускі сектар эканомікі ў Кітаі

У Пасольстве Беларусі ў Кітаі адбылася сустрэча прадстаўнікоў дзелавых колаў. На ёй абмяркоўваліся пытанні гандлёва-эканамічнага і інвестыцыйнага супрацоўніцтва паміж дзвюма краінамі.

Зацікаўленасць праявілі прадстаўнікі беларускіх прадпрыемстваў у Кітаі: УП "МЗКЦ", ВА "Беларуськалій", ВА "БелАЗ", авіякампанія "Трансавіэкспарт", прадпрыемства "Палімайстар", а таксама прад-

стаўнікі кітайскіх інвестыцыйных кампаній, камітэтаў па знешнеэканамічных сувязях і прамыслова-гандлёвых кампаній.

Падрыхтаваў Барыс ЖУКАЎ.

экслюзіў

Акіра ТАТЭЯМА:

"Развітваюся, каб вярнуцца.."

— Паважаны спадар Татэяма, раскажыце, калі ласка, як склалася ваша дыпламатычная кар'ера і што вас прывяло ў Беларусь?

— Доўгі час працаваў у Пасольстве Японіі ў Маскве. Калі Беларусь стала незалежнай дзяржавай, мяне паслалі сюды часовым павяраным у справах Пасольства Японіі.

— Вы першы дыпламатычны прадстаўнік Японіі ў нашай краіне?

— Так, давялося адкрываць прадстаўніцтва ў 1994 годзе. Потым працаваў у Балгарыі, але зноў быў накіраваны ў Беларусь. Цяпер тэрмін маёй службы ў вашай краіне завяршыўся.

— Вядома, што ў многім нашы краіны зблізілі праблемы, звязаныя з Чарнобылем. Японія адной з першых адгукнулася і садзейнічала ліквідацыі яе наступстваў. Як развіваецца гэты накірунак цяпер?

— Я думаю, што Чарнобыль — агульная бяда і горкі вопыт. Таму з самага пачатку на аснове дапамогі вашай краіне мы развіваем наша супрацоўніцтва. Прайшло 18 гадоў, і Японія, і іншыя краіны аслабілі ўвагу да гэтай праблемы. Але праз міжнародныя арганізацыі мы гатовы дапамагчы і надалей. Ёсць некалькі вектараў—праграм садзейнічання ліквідацыі наступстваў чарнобыльскай катастрофы. У Пінску, напрыклад, створаны з дапамогай Японіі рэабілітацыйны цэнтр, які ўзначальвае спадар Волкаў. Нядаўна ён перадаў нам атлас забруджвання пінскага рэгіёна. Вельмі патрэбны дакумент.

— Гэты комплекс нядрэнна аснашчаны. Японскія спецыялісты аказваюць вялікую медыцынскую і навуковую дапамогу, даследуючы наступствы катастрофы ў залежнасці ад ступені забруджвання раёнаў. Гэта шырокавядомы факт у Беларусі. Які працяг будзе мець "чарнобыльскі вектар" у гэтым годзе?

— У стадыі вырашэння знаходзяцца некалькі праектаў канкрэтнага аказання дапамогі. У нас новы фінансавы год пачынаецца ў сакавіку. Ужо вядома, што на гуманітарныя праекты ў Беларусі выдзелены 1 мільён долараў. Вядзецца пошук партнёраў.

— Ці ёсць у Японіі цікавасць да сумесных навукова-тэхнічных праектаў з Беларуссю?

— Лічу, што Беларусь тэхналагічна развітая краіна, распрацоўвае высокія тэхналогіі. Заслугоўваюць увагі вытворчыя аб'яднанні "Інтэграл", "Атлант", "Гарызонт". Японскія кампаніі "Panasonic", "Sayko Erson" жадаюць наладзіць супрацоўніцтва.

— Ці шмат змен адбылося ў Беларусі з першага вашага прыезду ў 1994 годзе?

— Краіна становіцца больш добраўпарадкаванай. Прыгажэе з кожным днём. Будуюцца суперсучасныя будынкі: вакзал, жылыя комплексы, тэнісны стадыён, бібліятэка... Змены ва ўзроўні жыцця прыкметныя. Атмасфера ў вас добрая, спакойная, не пагражаюць ні тэрарысты, ні сацыяльныя ўзрушэнні. Але ёсць нерэалізаваныя магчымасці ў развіцці эканомікі, адчуваецца недахоп

замежных інвестыцый. Беларусы — вельмі разумны народ, добры, ветлівы. Галоўнае, даць магчымасць для эканамічнага развіцця.

— Нам здаецца вельмі важным вывучэнне сучаснай Японіі, бо, магчыма, Беларусь сутыкнецца з аналагічнымі праблемамі або вельмі блізкімі праз некалькі гадоў. Як вы лічыце, з якімі?

— Сучасныя праблемы ўсюды аднолькавыя. Пасля развалу Савецкага Саюза сусветная палітычная сітуацыя змянілася. Раней было ўраўнаважанае супрацьстаянне Захаду і Савецкага Саюза. Магчымасць існавання толькі ў адным з двух лагераў. Цяпер зняты абмежаванні, усе могуць праводзіць сваю палітыку, многае рабіць па-свойму, таму пачаліся сутыкненні. Гэта сучасная праблема. А яшчэ іх стварае глабалізацыя.

— Ці не здаецца вам, што цяпер у краіні народ даў магчымасці выбару ўжо няма, бо паміж глабалізацыяй і амерыканізацыяй можна паставіць знак роўнасці?

— Амерыка сапраўды дыктуе сусветную палітыку. Правільна ці не — гэта пакажа гісторыя. З майго пункту гледжання, самае галоўнае — гэта свабода слова, дэмакратызацыя, рыначная эканоміка. Але ў розных краінах падобныя ідэі па-рознаму ўспрымаюцца. Мусульманскія краіны таксама ў нейкай ступені ўспрымаюць іх, хаця там пераважае максімалізм. Думаю, амерыканізацыя, дэмакратызацыя, тэхнізацыя і глабалізацыя па-рознаму адбываюцца.

У выніку цяпер назіраецца ўпад сусветнай эканомікі з-за неспакою ў свеце. Цывілізацыя трымаецца, калі людзі спакойныя. Для Японіі вельмі важны спакой.

— Учас знаходжання ў Японіі ў мяне склалася ўражанне, што японцы крыху разгублены, бо індустрыяльны шлях развіцця тупіковы, рэсурсы Зямлі абмежаваны і да капіталізму, напэўна, назапаслася шмат пытанняў. Як гавораць амерыканцы, жартуючы: "Капіталізм — гэта ўзаконеная сквалнасць". Ці патрэбны японскай сістэме змены і, калі так, то якія?

— Думаю, што змены неабходны. Мы ўжо перажылі эканамічны бум, а цяпер зусім іншая абстаноўка. Трэба дзейнічаць, змяніць сваё жыццё, думкі. Сутыкаемся з праблемай навучання дзяцей. З'явілася шмат замежных работнікаў, у асноўным з Паўднёва-Усходняй Азіі: в'етнамцы, карэйцы. Калі мы раней былі адзінай нацыяй, то цяпер адбываецца змешванне. Таму, я думаю, мы павінны змяніць палітыку і будучыню сваёй краіны, аднак пакуль сярод сталых людзей мысленне не змяняецца.

— Ці змяніла вас знаходжанне ў Беларусі і якім чынам?

— Так, чалавек паступова змяняецца. Я скончыў сваю дыпламатычную службу. Паеду ў Японію, каб прывесці ў парадак справы. А потым вярнуся, бо тут у мяне беларуская сям'я.

За час работы ў Беларусі пабыў у амаль ва ўсіх вялікіх прыгожых гарадах: Брэсце, Гомелі, Гродне,

Віцебску. Наогул, калі японцы пытаюць пра Беларусь, я адказваю, што ўся краіна як поле для гольфа: лугі, азёры, лясы. Вельмі люблю вашы прыгожыя загарадныя мясціны. У кожнага японца ёсць мара мець свой дом і маленькі кавалачак зямлі, але ў Японіі вельмі мала вольнай зямлі, і яна вельмі дарагая (цяпер 1 квадратны метр у Токіо каштуе 22 тысячы долараў). Пра тых, хто мае свой загарадны дом, думаюць: "О, шчасліўчыкі!".

— Значыць, можна сказаць, што кожнаму беларусу даступная мара японца мець свой загарадны дом і надзел зямлі?

— Напэўна, так.

— А якая экалогія ў Японіі? Дзе людзі знаходзяць прыродны камфорт?

— На жаль, у нас такога прастору, як у вас, няма. Магчыма, мы хутка будзем жыць у адным горадзе. Японія — горная краіна. Горы — цудоўнае месца для адпачынку. Папулярныя гарачыя крыніцы. У саботу і нядзелю хочацца за горад, але маладым не да гэтага: японцы вельмі шмат працуюць і адпачываюць дома.

— Колькі грамадзян Японіі пражывае ў Беларусі?

— Як мне вядома, чалавек дваццаць.

— А чым займаюцца гэтыя дваццаць японцаў у Беларусі, як уладакавалі сваё жыццё?

— Гэта ў асноўным супрацоўнікі амбасады, выкладчыкі японскай мовы і тыя, хто вывучае славянскія мовы ў БДУ, навучэнцы харэаграфічнага каледжа. Дарэчы, некаторыя выходзяць замуж, жэняцца і застаюцца ў Беларусі.

— А тыя, навучэнцы харэаграфічнага каледжа, хто вяртаецца, знаходзяць сабе прымяненне ў мастацтве?

— Так. У нас балет вельмі папулярны.

— У адным з інтэрв'ю вы казалі: "У век дэмакратыі дух самурая гіне". Як вы лічыце, японскія традыцыі пад уплывам глабалізацыі змяняюцца і адміраюць ці застаюцца нязменнымі?

— Думаю, што не адміраюць. Наадварот, дзякуючы глабалізацыі ўсходняя культура і філасофія распаўсюджваюцца, становяцца больш папулярнымі на Захадзе.

— Дзякуй за гутарку.

Гутарыў Яўген ФУРС.

НА ЗДЫМКУ: А.ТАТЭЯМА адкрывае бюст першага пасла Расі ў Японіі, ураджэнца Беларусі Іосіфа Гашкевіча ў г.п.Астравец Гродзенскай вобласці.

Рыцар жывёльнага царства

Ігар Бышнёў - незвычайная асоба. Яму 40 гадоў, ён нарадзіўся на поўначы Беларусі - у вёсцы Халамер'е, на Віцебшчыне, у азёрным краі. Як студэнт першага курса біялагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, адправіўся ў першую экспедыцыю ў Прыпяцкі запаведнік.

Пасля як арнітолаг працаваў у Бярэзінскім біясферным запаведніку. Напісаў звыш 60 навуковых прац, кнігі "Атлас наземных пазваночных: Бярэзінскі біясферны запаведнік", "Птушкі над Бярэзінай", "Біясферны запаведнік на Бярэзіне", "Песня глушца".

З 1999 года пачалося "другое жыццё" Ігара Бышнёва, звязанае з экалагічнымі фільмам. Спачатку разам з вядомым дакументалістам Сяргеем Пятроўскім, а потым з уласнай творчай групай (аператарам Паўлам Зубрыцкім, гукааператарам Сяргеем Шункевічам) І.Бышнёў пачаў здымаць надзвычай прыгожыя і павучальныя фільмы пра ўнікальную прыроду Беларусі. Асабліва яго цікавяць, як арнітолага, птушкі - з 1999 года Бышнёў - дырэктар па развіццю рэспубліканскага таварыства "Ахова птушак Беларусі", даследуе згуртаванні птушак прыродных экасістэм роднага краю.

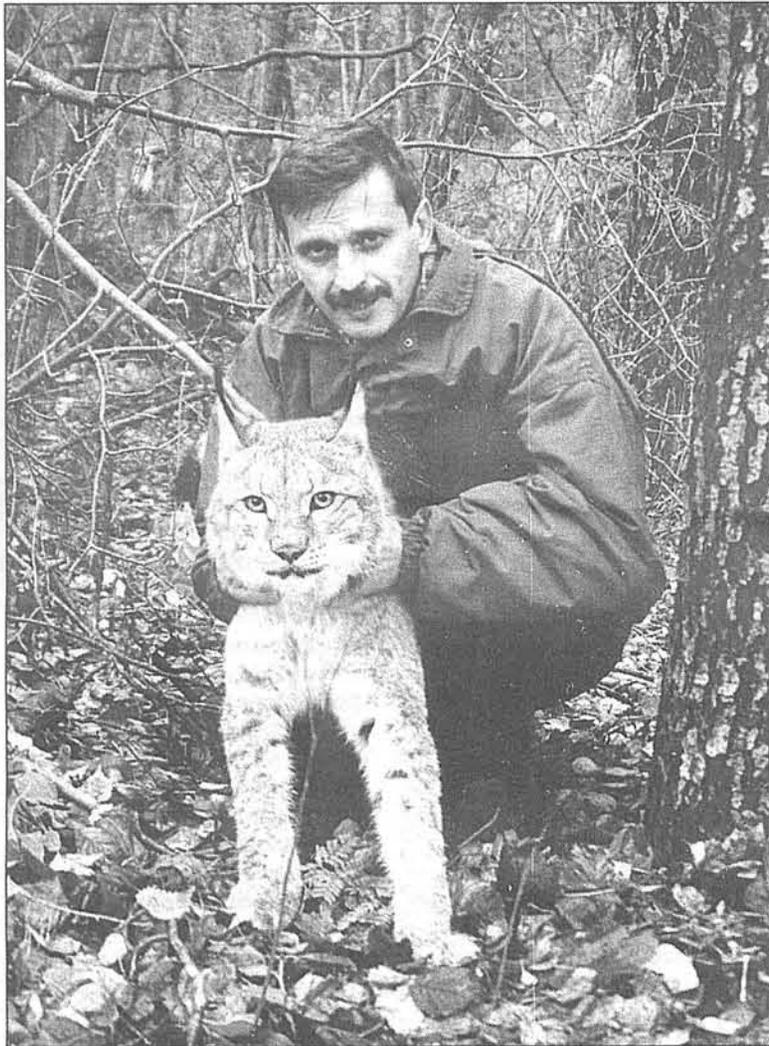
Сучасны чалавек, які жыве ў свеце тэхнагеннай цывілізацыі, прызвычаіўся да механічнай фанасферы тэхнікі (гукі машын, мабільнікаў, плеераў, тэлевізараў, камп'ютэраў). Экалагічны фільм нагадвае пра цудоўныя гукі жывой прыроды, якая гарманізуе душу чалавека. Трэба быць пазтам у душы, каб пачуць чароўнасць птушыных спеваў так, як чуў іх Якуб Колас:

"Тут так прыхладна, так прывольна! // А пташкі голасна і здольна // Смяюцца мілым шчабятаннем // І поўняць луг сваім спяваннем. // А на дубах, як шапкі тыя, // Чарнеюць гнёзды буславья".

І.Бышнёў у сваіх фільмах "Свет вёрткай чаротніцы" (разам з С.Пятроўскім), "У царстве бакланаў і чапляў", "Апошнія арлы" паказвае глядачам ўнікальную прыгажосць, біразнастайнасць нескранутых мясцін беларускай прыроды. Ён нагадвае нашым суседзям па Еўропе, якія настальгіруюць па "дзікіх" мясцінах, вельмі красамоўныя лічбы: у Беларусі існуе 15 працэнтаў усіх чорных буслоў Еўропы, 45 працэнтаў малых падворнікаў, 20 працэнтаў салаўёў, 25 працэнтаў рачных цвыркуноў, 38 працэнтаў драчоў, 55 працэнтаў вёрткаў чаротніц. Гэта цэлае птушынае царства, многія з яго відаў занесены ў Чырвоную кнігу, і Беларусь адказвае за іх выжыванне.

Мастацкая адметнасць фільмаў Ігара Бышнёва - у іх жывапіснасці, надзвычайнай прыгажосці. Асабліва паэтычна знята "белая казка Палесся" - белая чапля (у Беларусі больш за 30 пар гэтай рэдкай птушкі, і, дзякуючы ёй, Палессе называюць "кавалкам першабытнай Еўропы").

Здымаючы фільмы пра ўнікальную беларускую прыроду, І.Бышнёў са сваёй здымачнай групай беражліва і надзвычай далікатна набліжаецца да птушак і жывёл, каб не перашкодзіць іх біяцыклам. У фільмах паказаны працэс кладкі яек, з'яўленне ма-

лых птушанят, клопаты пра іх птушак. Адзін з эпізодаў асабліва краўнальны - малы белы падворнік імкнецца "стаць на крыло": шмат разоў падскоквае, падае ў гняздо і нарэшце ўзлятае. Гэты цуд першага палёту нагадвае ў памяці радкі Я.Коласа:

"А там, дзе буслікі ўздужалі, // Іх пачынаюць вабіць далі; Яны пачулі ў сабе сілы, // Яны разводзяць ужо крылы, // Угару на локаць падлятаюць, // Паветра ловяць, заграбаюць // І неуклюдымі насамі // Танцююць смешна над дубамі".

Калі экалагічны фільм зняты з любоўю, ён становіцца сапраўднай кінапаэмай.

Асабліва гэта тычыцца фільма "Апошнія арлы" - твора пра птушак з гордым абліччам, выявы якіх увайшлі ў гербы, сталі сімвалам волі і незалежнасці. Сёння яны трапілі ў Чырвоную кнігу. Каб арлы не сталі "апошнімі", не былі знішчаны, арнітолаг Уладзімір Іваноўскі, герой фільма, воль ужо 30 гадоў сам будзе для іх гнёзды. Гэта справа незвычайная, яна патрабуе і сілы, і ўпартасці. Спачатку герой робіць аснову - скрыжаванне з тоўстых галін, потым ускладае на іх купіны з балотных выспаў. І нарэшце як альпініст узбіраецца на самыя высокія сосны (15-17 метраў) і замацоўвае там гнёзды. Лепшы кадр у фільме - чалавек спрабуе, ці добрае атрымалася гняздо, - сядзіць у ім, рухаецца, умацоўваецца, усміхаецца, радасны. Нараджаецца вобраз: чалавек-арол, чалавек з гордага племені птахай-песняроў, пра якіх пісаў Колас у сваёй паэме пра Сымона-музыку:

"Панёс ён людзям песень дар - / Агонь душы і сэрца жар, // Панёс пяснярскай каляінай".

У 2003 годзе спецыяльную прэмію Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у галіне кіно і тэлебачання атрымаў творчы калектыў у складзе І.Бышнёва, П.Зубрыцкага, С.Шункевіча: "За вялікі ўклад у справу захавання і папулярызацыі прыроды Беларусі сродкамі кіна-

відэамастацтва, высокі прафесійны ўзровень відэафільмаў "У царстве бакланаў і чапляў", "Жывая вада", "Апошнія арлы".

Спектр беларускага экалагічнага кіно, ва ўяўленні І.Бышнёва, вельмі шырокі і разнастайны. Гэта і навукова-папулярны фільм пра далёкае мінулае - напрыклад, пра ледавікі, што былі на тэрыторыі сучаснай Беларусі яшчэ 13 тысяч гадоў назад, сфарміравалі яе ландшафт і пакінулі тут граду з сучасных валуноў (фільм "Жывыя сведкі ледавікоў"). Гэта і фільм-медытацыя, асалода для зроку і слыху - "Жывая вада" (музычна-пластычны эцюд пра адзін дзень на рацэ і яе "жыхароў"). І фільм-загадка для дзяцей "Чаму ў бабра падрапаны нос?". І фільм-заахвочванне дапамагаць жывой прыродзе выжыць, захавацца ("Жабы на дарогах").

Фільмы І.Бышнёва набылі шырокую вядомасць як візітоўка, экранны імідж прыроды Беларусі. Яны адзначаны прызамі Міжнароднага экалагічнага форуму "Экарай" у горадзе Райгруд (Польшча); на Міжнародным тэлефоруме ў Ялце (Украіна); на Міжнародным кінафестывалі экалагічных фільмаў "Зялёны погляд" у Санкт-Пецярбургу; на Міжнародным кінафестывалі відэафільмаў "Славянскае юнацтва: мары і надзеі" (Масква); на Міжнародным фестывалі фільмаў пра нацыянальныя паркі свету ў горадзе Сандрыю (Італія); на Міжнародным кінафестывалі экалагічных фільмаў у горадзе Ханты-Мансійск (Расія). Але, бадай, адна з галоўных узнагарод - Гран-пры IV Нацыянальнага фестывалю беларускіх фільмаў у Брэсце (2003) фільму І.Бышнёва "Апошнія арлы" - "За лепшае ўвасабленне нацыянальнай тэмы". "Унікальнасць беларускай прыроды дае нам асаблівыя шансы для стварэння экраннага феномена - беларускага экалагічнага фільма", - лічыць Ігар Бышнёў.

Вольга НЯЧАЙ.

ЧАЛАВЕК І СПРАВА

Дзе нарадзіўся, там і спатрэбіўся...

Генадзь Макарэвіч працуе вадзіцелем аўтобуса ў Навагрудку. Наша знаёмства адбылося на тэрыторыі аўтапарка ў час падрыхтоўкі да выезду ў рэйс па гарадскім маршруце.

— Гэта мой кармілец, — весела жартуе вадзіцель, пастукваючы далонямі па рулю. — Агульны стаж маёй працоўнай дзейнасці 29 гадоў, і амаль палову прасядзеў за баранкай. Вядома, не абыходзіцца без нюансаў, але, як у такіх выпадках гавораць, "відаць, нарадзіўся ў кашулі". На ўсё воля Божая. У кожнага чалавека — свой лёс, — уздыхае бывалы вадзіцель, успамінаючы перажытае.

— Вы веруючы?

— Так. Я — хрысціянін. Уся сям'я — веруючыя. Мы выконваем усе хрысціянскія царкоўныя абрады, як і нашы продкі.

З 1974 года працаваў вадзіцелем на Навагрудскім заводзе газавай апаратуры. Потым на міжнародных перавозках, дзе і давялося перажыць неаднаразова сутычкі з сучаснымі рэкецірамі. Але з Божай міласцю застаўся жывы. Саджуся за руль з Богам, са мною заўсёды ікона.

— Шмат дзе пабываць давялося, што ўтрымала на Навагрудчыне?

— Па сямейных абставінах мы ў 1970-1973 гадах жылі ў Харкаве. Там вучыўся ў школе, таму нават цяпер валодаю ўкраінскай мовай. Раней у любым кутку Саюза адчувалі сябе свабодна, як дома. А цяпер, куды ні паедзеш, паўсюль дзяржавы са сваёй граніцай, парадкамі, валютай, законам, арміяй і г.д. Я, напрыклад, толькі за адзінства з братняй Расіяй. І чаго нам "дзяліцца", столькі гадоў пражыўшы адзінай магутнай дзяржавай?

А родныя мясціны заўсёды прыцягваюць, недарма ж гавораць, што і чалавек мае свае карані, якія звязваюць з родным краем, сілкуюць энергіяй. У родных мясцінах, як нідзе, можна раскрыцца, адчуць блізкасць, пашану землякоў.

Яшчэ са школы майстравалі з дрэва і цяпер працягваю гэты занятак. Прымаў удзел у выставе "Дэкаратыўнае і прыкладнае мастацтва". Мой "Казачны дэкаратыўны домик для дзяцей" адзначаны як лепшы. Гэты экспанат цяпер у Францыі. Калі быў там у гасцях, завёз родным у падару-

РАКУРС

Залатое вяселле Івановых

Сямідзесяцішасцігадовы Міхаіл Івановіч і яго сямідзесяціпяцігадовая жонка Вера Мікалаеўна з вёскі Міхалёва Магілёўскага раёна адзначылі 50 гадоў сумеснага жыцця. У каханні, згодзе і клопаце адзін пра аднаго пражылі Івановы паўстагоддзя і не заўважылі, як праляцелі гады. Яны выгадавалі трох сыноў, дзвюх дачок, у іх дзевяць унукаў. Усе яны павіншавалі дарагіх юбіляраў.

НА ЗДЫМКУ: "Вось такімі мы пачыналі наша сумеснае жыццё", — гавораць залатыя юбіляры.

Фота Алега ФАЙНЦКАГА, БелТА.

Вадзім ДРАЖЫН:

“Амбіцыі архітэктара павінны мець мяжу, каб не нашкодзіць гістарычнаму атачэнню...”

Вадзім Дразын — член Беларускага саюза архітэктараў, працуе на кафедры горадабудаўніцтва архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта. Ён займаецца распрацоўкай архітэктурна-планіровачнай арганізацыі культурна-турыстычных зон малых і сярэдніх гістарычных гарадоў нашай краіны.

— Мая навуковая праца аб'ядноўвае два аспекты: захаванне і выкарыстанне гісторыка-архітэктурнай спадчыны ў якасці аб'ектаў экскурсійнага паказу і комплекснае развіццё турыстычнай інфраструктуры на базе малых і сярэдніх гістарычных гарадоў. Такі падыход да праблемы дазваляе не толькі захаванне асаблівасці і адметныя рысы нашай гісторыка-культурнай спадчыны, але і дапаможа эфектыўна выкарыстоўваць яе.

— **Як даўно вы займаецеся данай тэматыкай?**

— Шосты год я вучу гэтаю праблему. Накірунак, пра які ідзе расповед, актыўна выкарыстоўваецца ў горадабудаўнічай практыцы. У прыватнасці, у такіх гарадах, як Нясвіж, Мір. Прымяняючы метад і выкарыстоўваючы яе як мэтавую праграму, мясцовыя органы кіравання ў галіне горадабудаўніцтва змогуць развіваць гарады, якія ўваходзяць у пералік Нацыянальнай праграмы па развіцці турызму ў Рэспубліцы Беларусь як паўнаважных турыстычных цэнтраў. Невялікіх гарадоў, якія маюць гістарычную каштоўнасць нацыянальнага і еўрапейскага кшталту, дзе зручна развіваць турыстычную інфраструктуру, у Беларусі шмат.

— **Якія з іх паводле праграмы будуць адраджацца ў першую чаргу?**

— Гэта наступныя гарады: Польша, Слонім, Навагрудак, Кобрын, Мір, Нясвіж, Заслаўе. Усе яны, як вядома, маюць багатую і слаўную гісторыю, іх росквіт прыпадае на перыяд узмацнення Вялікага княства Літоўскага. Большасць з іх былі рэзідэнцыямі беларускіх знакамітых родаў, прадстаўнікі якіх пабудавалі ў XVI–XVII стагоддзях выдатныя замкавыя комплексы, актыўна займаліся забудовай і планіроўкай гістарычных месцаў.

Архітэктура Беларусі шмат пацярпела ад войнаў, якія праходзілі па яе тэрыторыі. Асабліва разбуральнай была апошняя вайна. Хаця, трэба адзначыць, што і ў савецкі час таксама было зроблена нямала памылак. Зараз — зусім іншы падыход. Склаўся новы погляд на працу ў гістарычных цэнтрах. Аднаўленне дамоў, асобных комплексаў, вуліц у імя эфемернай ідэі ўжо не робіцца. Да ўсяго павінна падводзіцца дакладная эканамічная база, павінна быць падстава. Адзін з цікавых, на мой погляд, прыкладаў — аднаўленне правага боку забудовы вуліцы Нямігі ў Мінску. Фасады будучы нагадваць гістарычныя збудаванні XIX стагоддзя, хаця, па сутнасці, знутры яны будуць па планіроўцы зусім новымі памяшканнямі.

— **Як вы ставіцеся да аўтэнтыкі?**

— Гэта галоўны крытэрыў каштоўнасці таго альбо іншага гістарычнага месца або будынка. Калі аўтэнтыка страчана, дык усё астатняе ўжо будзе тэатральнай версі-

яй — удалай або няўдалай. У архітэктурнай практыцы, калі аднаўленне дома немагчымае, даводзіцца весці будаўніцтва ў сучасным стылі. Але тады яно павінна вылучацца ў існаванне і выгляд пэўнага гістарычнага месца. У гэтым — каштоўнасць сучаснай архітэктуры, што яна ідзе ў нагу з часам, аднак улічвае ўсе закладзеныя калісцы прыярытэты, прыёмы фармавання вуліцы або нейкага ансамбля (калі яе можна разглядаць у кантэксце квартала). Такі падыход сёння вельмі актуальны ў Еўропе. Гэта і пункт гледжання сучасных беларускіх архітэктараў.

— **Такім чынам, вы кіруецеся, як дактары, мэтай не нашкодзіць, калі падыходзіць да пытання аднаўлення нашых сярэдніх і малых гарадоў?**

— Такі падыход актыўна ўжываецца ў свеце. У нас таксама ўжо даволі шмат чаго зроблена. Возьмем, да прыкладу, рэканструаваную гістарычную цэнтральную ратушную плошчу ў Міры. Гандлёвая плошча і левы бок вуліцы — новая забудова, якая выканана з прымяненнем постмадэрнісцкіх прыёмаў. Аднак яе маштаб, члянне будоў сучаснага з існуючымі гістарычнымі, якія захаваліся на плошчы. Сучасная канцэпцыя працы архітэктара ў гістарычным асяродку прадугледжвае, патрабуе ад аўтара паважлівага стаўлення да мінулага. Ён павінен сваім новым будынкам даць магчымасць панаваць вобразу, які склаўся, удала ўпісацца ў гэтае атачэнне. Тут прафесійныя амбіцыі не павінны пераўзыходзіць мяжу, бо жаданне ўласна будынак зрабіць найбольш запамінальным можа прывесці да памылак.

Можна пералічыць цэлы шэраг пазіцый, з якімі павінен лічыцца сучасны архітэктар, працуючы ў гістарычным асяродку. Досыць прыгадаць паспяхова вопыт нашых суседзяў у гэтым плане — Польшчы, Літвы. Калі паглядзець на архітэктурную невялікага гарадка Тракай, які мае перліну — Тракайскі замак, дык можна сказаць, што там удала рэалізаваны сучасныя праекты і там добра валодаюць данай метадыкай. Новыя будынкi там арганічна ўпісаны ў гістарычнае атачэнне. Пры тым, што сучасная архітэктура — гэта таксама пазіцыя, ад якой нельга адыходзіць. Яна адбітак нашага, XXI стагоддзя, аднак яна — у вобразе і маштабах, якія склаліся традыцыйнай архітэктурай.

Такім чынам, я і тая архітэктары, якія працуюць паводле згаданай метадыкі, не з'яўляюцца рэстаўратарамі, але мы працуем, прымяняючы прыёмы сучаснага будаўніцтва ў гістарычным асяродку метадамі рэабілітацыі або навацыі. Рэстаўрацыя — глыбокі працэс. Хаця часткова метадалогія рэстаўрацыі мне зразумелая і блізкая, і я актыўна яе выкарыстоўваю таксама ў сваёй дзейнасці.

— **Цікава даведацца, што ажыццёўлена ўжо паводле вашых праектаў?**

— Некалькі аб'ектаў у Нясвіжы — у яго гістарычным цэнтры. Гэта адміністрацыйны будынак па вуліцы Ленінскай. Трэба зазначыць, што многія вуліцы старых гарадоў страцілі сваю першапачатковую назву і тым самым скажаюць той гістарычны асяродак, які ёсць у старажытным горадзе. Увогуле, гістарычны асяродак — вялікае, шматграннае пытанне, якое ўбірае ў сябе шмат нюансаў. Назвы старых вуліц старых гарадоў трэба вяртаць. Гэта праблематычна, складана, звязана з выдаткамі. Аднак трэба рабіць.

У даны момант я разам з калегамі працую над канцэпцыяй рэгенерцыі квартала ў самым цэнтры Нясвіжа. Паўстае пытанне: якім шляхам яго рэканструяваць? Збудова з цягам часу шмат чаго страціла ад пажараў, разбурэнняў. Мы зараз праводзім даследаванні цэнтральнай часткі Нясвіжа.

— **Калі можна будзе ўбачыць ва ўсёй сваёй прыгажосці старажытны і непаўторны Нясвіж?**

— Многае вызначаюць інвестыцыі. Апроч даследчых работ — самага важнага, патрэбны маркетынг, “раскрутка” Нясвіжа ў якасці цікавага для інвестараў месца. У падтрымку горада быў створаны гісторыка-культурны запаведнік “Нясвіж”, які працуе над адраджэннем гістарычных аб'ектаў. У гэтым яго галоўная роля і вялікая заслуга. У бюджэце Міністэрства культуры вызначаны спецыяльныя рады на пастаяннае выдаткаванне сродкаў на рэстаўрацыю. З іх штогод ідзе мэтанакіраваная праца па адраджэнні старых будынкаў Нясвіжа. Дваістасць гэтага пытання заключаецца ў тым, што апроч аднаўлення аб'ектаў, трэба развіваць інфраструктуру. Сучасная сфера турызму патрабуе, каб разам з нацыянальнымі паркамі, гісторыка-культурнымі каштоўнасцямі, аб'ектамі забаў і адпачынку існавала абсалютная інфраструктура, дзе чалавек мог бы атрымаць комплекс паслуг для сябе і сваёй сям'і.

Што тычыцца будаўнічай базы — яна нам дазваляе зрабіць тое, што патрабуецца. Якасць будаўніцтва абсалютна для нас прымальна.

— **Наколькі вядома, вы нядаўна ўзначалілі творчую арганізацыю — клуб маладых архітэктараў.**

— Клуб маладых архітэктараў Беларускага саюза моладзі быў заснаваны ў кастрычніку на пятым міжнародным фэсце архітэктуры “Гомель-2003”. Ён аб'ядноўвае архітэктурную моладзь нашай краіны, моладзь да 35 гадоў, якая мае архітэктурную адукацыю, атрыманую ў ВНУ Беларусі. Мы разлічваем на супрацоўніцтва ўсіх зацікаўленых. Лічым вельмі важным абмен інфармацыяй, творчыя зносіны, бо яны спрыяюць нараджэнню новых ідэй, падыходаў, канцэпцый у архітэктуры, якія заўсёды былі і будуць.

Гутарыла **Наталія АЛЯКСЕЕВА.**

Падарунак Беларусбанка

Усё больш уваходзяць ва ўжытак навагрудчан пластыкавыя банкіўскія карткі. Ужо названы тысячны яе ўладальнік.

Шчасліўчыкам аказалася жыхарка старажытнага Навагрудка, педагог-псіхолаг ДС № 9 Вольга Козел, якой разам з тысячнай карткай быў уручаны падарунак ад філіяла ААБ “Беларусбанк” горада Навагрудка — электракававарка і вялікі букет руж.

Цеплыня

мацярынскага сэрца

Ордэн Маці уручаны Людміле Ангур, якая нарадзіла і выхавала пяцёра дзяцей. Гэту дружную сям'ю, дзе два хлопчыкі і тры дзяўчынкі, добра ведаюць і паважаюць у горадзе. Старэйшы Вадзім вучыцца ў гандлёва-эканамічным каледжы, астатнія — школьнікі. Усе добра спяваюць і іграюць на музычных інструментах: бацька — на акардэоне, маці — на гітары, а дзеці — на скрыпцы, піяніна, цымбалах. Сямейны ансамбль часта выступае на святах у Навагрудку.

Літген **ЛАПЦЕЎ.**

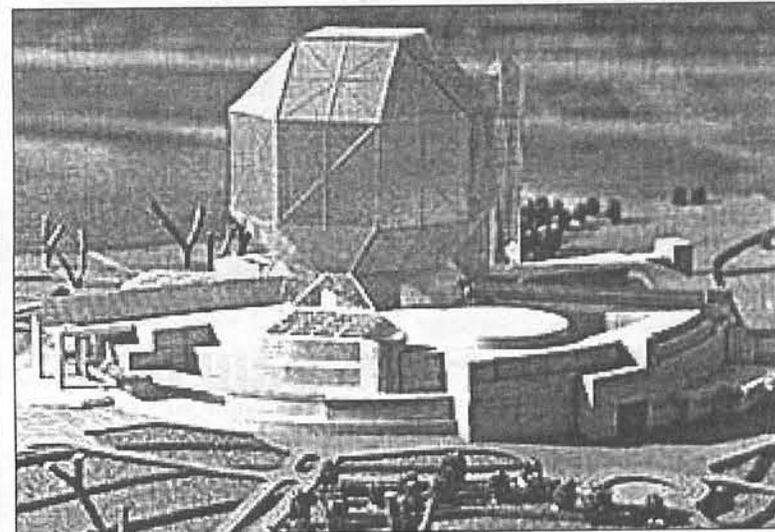
Аналагаў у СНД няма

Новая пагрузачна-даставачная машына для работы ў падземных умовах, створаная на Магілёўскім аўтазаводзе імя Кірава, паспяхова прайшла заводскія выпрабаванні.

Як паведаміў галоўны канструктар прадпрыемства Мікалай Карытка, навінка адпраўлена ў Башкірыю на Учалінскі горна-ўзбагачальны камбінат на прыёмачныя выпрабаванні ў рэальных умовах. Там яна працуе ў шахце па здабычы медна-цынкавай

ПРАЕКТЫ

Нацыянальная бібліятэка — брыльянт для ўсіх

Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Расіі пачынаюць сумесны праект “Скарбы славянскай культуры”. Яго мэта — аб'яднаць рэдкія і старадрукаваныя выданні дзвюх краін у адзіную электронную базу даных і забяспечыць да яе свабодны доступ.

Для пачатку плануецца стварыць бібліяграфічны каталог усіх існуючых у дзвюх фондах кніжных “багаццяў” з часоў Францішка Скарыны да 1917 года. Найбольш каштоўныя выданні будуць прадстаўлены поўнымі тэкстам. Усё гэта размесціцца на спецыяльнай Інтэрнэт-старонцы, а таксама з'явіцца ў выглядзе асобных кампакт-дыскаў. Так, электронны выгляд набудзе збор выданняў Францішка Скарыны (10 выпускаў “Бібліі”, Прага, 1517–1519), якія знаходзяцца ў фондзе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Гэта будзе

руды ў трохзменным, вельмі напружаным рэжыме, нараўне з амерыканскай і фінскай тэхнікай такога тыпу. Атрыманы першыя і вельмі станоўчыя водгукі.

Па словах галоўнага канструктара, машына зроблена сумесна з расійскай кампаніяй “Аўтамаркет-майнінг” па заказе фірмы, якая прадстаўляе горна-здабываючыя галіны Расійскай Федэрацыі. Магілёўская навінка здольная выконваць ролю дзвюх машын. Яна можа працаваць як самазвал і як пагрузчык. Яе грузапад'ёмнасць — 9 тон.

Дададзім, што магілёўскі аўтазавод з 1967 года, адзіны ў СССР, займаўся вытворчасцю падземных аўтаматызаваных, якія прадаўжаюць працаваць у шахтах і рудніках Расіі, Казахстана і іншых рэспублік. Новая машына не мае аналагаў у СНД.

Мікалай **НАЗАРОВІЧ.**

Санаторная школа ў “Баравічку”

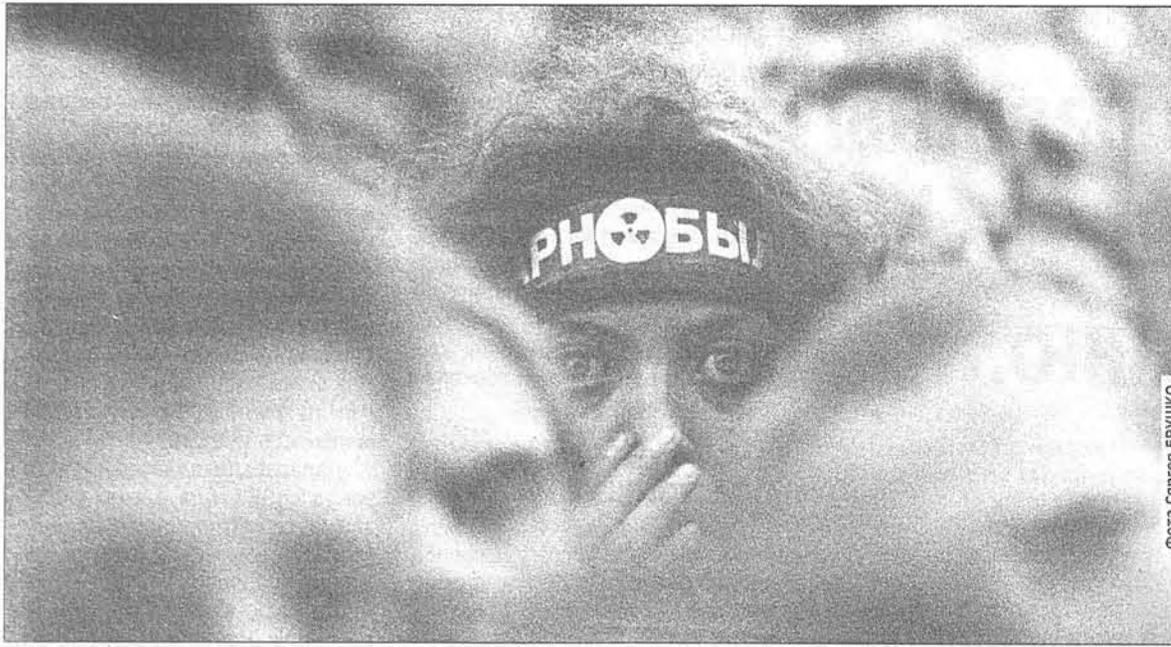
Выдатны падарунак ад будаўнікоў атрымалі дзеці, якія адпачываюць у санаторыі “Баравічок”. Для іх гасцінна адчыніла дзверы новая школа на 160 месцаў.

Тут працягваюць вучобу дзеці, большасць з якіх прыязджае на здараўленне з забруджаных чарнобыльскіх раёнаў Беларусі.

Для плённай вучобы створаны ўсе ўмовы: утульныя класы і кабінетны, абсталяваны камп'ютэрны клас, ёсць музычны цэнтр. Вучні асвойваюць школьную праграму, вучацца дабрыні, шчырасці і спагадлівасці. У школе працуюць высокакваліфікаваныя настаўнікі. А гэта — залог поспеху.

Іосіф **ЗАЯЦ.**

Галіна **ВІР.**

Фота Сяргея БРУШКО.

Жыццё пасля Чарнобыля — надзеі і перспектывы

3 дня аварыі на Чарнобыльскай АЭС мінула 18 гадоў. Вырасла пакаленне тых, хто нарадзіўся пасля яе. І ўсё часцей людзі ўспрымаюць чарнобыльскую аварыю як нешта, што адышло ў далёкае мінулае. Але ніхто сёння не можа быць упэўнены, што самыя цяжкія наступствы для здароўя людзей і навакольнага асяроддзя мінулі. Пакуль можна казаць упэўнена, што Беларусь атрымала страшэнны экалагічны і матэрыяльны ўрон. Апошні ацэньваецца ў 235 мільярдаў долараў.

3 радыеактыўна небяспечнай зоны адселена 137, 6 тысячы чалавек. У той жа час у населеных пунктах у зоне наступнага адсялення Гомельскай і Магілёўскай абласцей жыве 1 600 сем'яў, якія маюць права на адсяленне. Але людзі не надта імкнуча ад'язджаць з родных мясцін. Летась з дзяржаўных сродкаў на пераадоўванне наступстваў аварыі было пабудавана 532 кватэры, у тым ліку 432 — для перасяленцаў, інвалідаў-чарнобыльцаў, 95 — для асабліва дэфіцытных спецыялістаў.

Для аказання неабходнай меддапамогі ў пацярпелых раёнах накіроўваюцца выязныя брыгады, ствараюцца спецыялізаваныя медыцынскія ўстановы. Так, у мінулым годзе ў Гомелі пачаў працаваць Рэспубліканскі навукова-практычны цэнтр радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека. У Пінскім кансультатыўна-дыягнастычным цэнтры Камчарнобыля летась абследавана 44 тысячы чалавек, сярод якіх 20 тысяч дзяцей.

— Сёння, — кажа Уладзімір Собаль, першы намеснік старшыні Камчарнобыля, — важнай праблемай з'яўляецца стаўленне кожнага

з жыхароў забруджаных тэрыторый да свайго здароўя і здароўя дзяцей. Людзі так прызвычаліся да жыцця ў мясцінах з павышаным фонам радыяцыі, што ігнаруюць абавязковыя правілы паводзін.

Усё часцей адмаўляюцца ад пецэвак на аздараўленне. Людзі больш схільныя атрымаць за іх грашовую кампенсацыю і патраціць на штодзённыя патрэбы. А між тым чалавек, большасць з якіх — дзеці. Дарэчы, дзеці і падлеткі ў пацярпелых раёнах бясплатна наведваюць дашкольныя ўстановы, харчуюцца ў навучальных установах.

Беларусь не можа сама справіцца з наступствамі аварыі на Чарнобыльскай АЭС і спадзяецца на разуменне і дапамогу сусветнага грамадства. І сапраўды, нельга пераацэніць дапамогу нашай краіне замежных дабрачынцаў па аздараўленні дзяцей, дастаўцы гуманітарных грузаў. Па-ранейшаму вядзецца штодзённая праца па інфар-

маванні міжнароднай супольнасці пра сітуацыю ў гэтай галіне. Беларусь ні ў якім разе не адмаўляецца ад міжнароднай дапамогі і ўдзячная ўсім, хто падтрымлівае людзей у пацярпелых раёнах. Але, лічаць у Камчарнобыля, прыйшоў час, калі трэба падымаць эканоміку гэтых тэрыторый. Вялікія спадзяванні звязваюць з міжнароднай праграмай CORE ("Супрацоўніцтва для рэабілітацыі"). Падобнага праекта няма ні ва Украіне, ні ў Расіі. Выбраны і вызначаны ў якасці мадэльных чатыры найбольш пацярпелых раёны: Столінскі, Слаўгарадскі, Брагінскі і Чачэрскі. Сярод партнёраў — ПРААН, Швейцарскае агенцтва па развіцці і супрацоўніцтве, ЮНЕСКА. Акрамя таго, да дэкларацыі прынцыпаў Праграмы далучыліся паслы вядучых еўрапейскіх дзяржаў у нашай краіне, а таксама грамадскія арганізацыі Ірландыі і ФРГ. Праграма CORE дае магчымасць акумуліраваць сродкі ў пэўным рэгіёне. Да прыкладу, Еўрасаюз ужо выдзеліў на развіццё Слаўгарадскага раёна 1, 5 мільёна еўра. У бліжэйшы час плануецца накіраваць туды яшчэ 2 мільёны еўра.

Такім чынам, лічыць Уладзімір Цалко, старшыня Камчарнобыля, грошы будуць размяркоўвацца мэтанакіравана. Інвестыцыі дадуць лепшыя вынікі. Дзякуючы выдаткаваным сродкам, плануецца развіваць бізнес у названым рэгіёне, арганізоўваць працоўныя месцы. Калі ж належным чынам пачне працаваць эканоміка, актывізуецца іншыя важныя сферы — культурная, сацыяльная. І ў людзей будзе больш падстаў з аптымізмам глядзець у будучыню.

Алена СПАСЮК.

“Забыць — не рашэнне”

У Жэневе прайшла міжнародная канферэнцыя пад агульнай назвай “Забываць крызісы”, якая стала гадавой справаздачай аб аказанні гуманітарнай дапамогі Швейцарскай Канфедэрацыі. “Чарнобыль” — адна з асноўных тэм, якая абмяркоўвалася ў час канферэнцыі.

У рабоце канферэнцыі прынялі ўдзел намеснік Генеральнага сакратара ААН Ян Ігеланд, прадстаўнікі аддзялення ААН і іншых міжнародных арганізацый у Жэневе, прадстаўнікі федэральных дэпартаментнаў (міністэрстваў) Швейцарыі, дзеючы рэзідэнт-каардынатар прадстаўніцтва ААН — ПРААН у Рэспубліцы Беларусь Кевін Макрат, прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса, прэса, студэнты і школьнікі. Рэспубліку Беларусь прадстаўлялі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Швейцарскай Канфедэрацыі Уладзімір Каралёў і супрацоўнікі пасольства. Агульная колькасць удзельнікаў складала 800 чалавек.

3 дакладам па чарнобыльскай

тэматыцы выступіла супрацоўніца Каардынацыйнага бюро DEZA ў Мінску Наталля Трухан. Таксама быў прадэманстраваны дакументальны фільм, зняты швейцарскімі аператарамі ў Брагінскім раёне Гомельскай вобласці. Ідэяй даклада і фільма было імкненне паказаць рэальны стан спраў па мінімізацыі наступстваў катастрофы ў забруджаных раёнах Беларусі, а таксама прэзентацыя ўдзелу ў гэтай рабоце Швейцарыі і, у прыватнасці, дзейнасці Каардынацыйнага бюро DEZA. Дакладчыца расказала ўдзельнікам канферэнцыі аб праграме CORE, аб тых яе праектах, якія знаходзяцца пад патранажам Швейцарыі.

Кіраўнік дырэкцыі па развіцці і

супрацоўніцтве федэральнага дэпартаментнага замежных спраў Швейцарыі пасол Вальтэр Фуста ў дакладзе “Забываць — не рашэнне” адзначыў, што ён наведваў чарнобыльскія раёны Беларусі і зробіць усё, што ад яго залежыць, для прадаўжэння ўдзелу Швейцарыі ў справе вяртання да паўнацэннага жыцця насельніцтва, якое пацярпела ад аварыі.

Закрануў чарнобыльскую тэму і намеснік Генеральнага сакратара ААН Ян Ігеланд, які нядаўна наведаў нашу краіну з візітам. Ён падтрымаў праграму CORE і намаганні Швейцарыі, накіраваныя на аказанне дапамогі жыхарам, якія пацярпелі ад чарнобыльскай катастрофы.

ДАВЕДКА. Швейцарская Канфедэрацыя выдзеліць у 2004 годзе 2,8 мільёна швейцарскіх франкаў (2,3 мільёна долараў ЗША) на развіццё супрацоўніцтва з Рэспублікай Беларусь у сферы ліквідацыі наступстваў чарнобыльскай катастрофы.

Падрыхтаваў Барыс ЖУКАЎ.

Знак спагады

Спатрэбілася некалькі год, каб даведлася замежная грамадскасць, што менавіта на Беларусь выпала 70 працэнтаў радыеактыўнага бруду пасля страшэннай чарнобыльскай катастрофы. Насуперак аптымістычнай хлусні даносілі да людзей праўду беларускія грамадскія арганізацыі. Сярод іх — Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. Яно паслядоўна супрацоўнічае з замежнымі дабрачыннымі фондамі і арганізацыямі з 1991 года.

Мая размова аб дабрачынных справах таварыства з намеснікам старшыні Анатолям ШЫНКЕВІЧАМ.

— Раскажыце, з якімі замежнымі арганізацыямі вы супрацоўнічаеце?

— Першымі, хто адгукнуўся на нашы звароты, быў “Саюз нямецкіх самарыцянаў”. Да нас адразу пайшлі пастаўкі гуманітарнай дапамогі: лекаў, адзення, прадуктаў — па 6–8 фур адначасова, і мы размяркоўвалі іх у пацярпелых раёнах Беларусі. З “самарыцянамі” мы моцна пасябравалі.

Наступнымі нам прапанавалі дапамогу яшчэ некалькі фондаў Германіі. Адзін з іх мае назву “Дзесяць Чарнобыля”. У той час яго ўзначальвала жонка будучага канцлера Германіі фрау Шродэр. Фонд моцны. Ад яго ў Беларусь пачалі паступаць найноўшыя апараты ультра-гукавой дыягностыкі. Была складзена праграма, каб кожная раённая бальніца ў рэспубліцы атрымала такі апарат. Супольна мы гэту праграму выканалі. У Беларусь пастаўлена 130 апаратаў. А некаторыя бальніцы ў Гомелі і Магілёве атрымалі аж па 2 апараты. Гэта буйная праграма, калі ўлічыць, што кошт кожнага апарата — 30–40 тысяч еўра.

— У чым заключаюцца функцыі вашага таварыства ў гэтай справе?

— У прыёме, афармленні і суправаджэнні грузаў, у вызначэнні патрэбы ў дапамозе, у арганізацыі сустрэч з урачамі. Справа ў тым, што нашы замежныя партнёры вельмі прынцыпова ставяцца да размеркавання гуманітарнай дапамогі. Перш чым паставіць у Беларусь медыцынскае абсталяванне, яны мусяць асабіста наведаць вызначаныя бальніцы, упэўніцца ў неабходнасці такой апаратуры і наяўнасці спецыялістаў, што могуць з ёю працаваць. Быў выпадак, калі дыягнастычны апарат, пастаўлены ў адзін з санаторыяў пад Беразіно, не выкарыстоўваўся і нават не быў распакаваны цэлы год. Па патрабаванні нямецкага боку апарат быў перададзены ў Бярэзінскую раённую бальніцу. Акрамя таго нашы партнёры 1 раз на год праводзяць семінары па навучанні спецыялістаў рабоце з апаратамі УГД. Вызначыць месца правядзення, запрасіць навучэнцаў — наша справа.

— Дыягнастычныя апараты пастаўлены. На гэтым супрацоўніцтва з нямецкім фондам “Дзесяць Чарнобыля” закончылася?

— Не, яно не спыняецца. З нямецкага боку была прапанавана яшчэ адна праграма пад назвай “Дыябет”, якая прадугледжвае будаўніцтва ў Брэсце цэнтра па лячэнні хворых на цукровы дыябет. Нашы партнёры абяцаюць забяспечыць цэнтр сучаснай медыцынскай апаратурай. Гэту справу мы яшчэ абмяркоўваем.

— З якімі арганізацыямі вы яшчэ супрацоўнічаеце?

— 7 год назад мы накіравалі ў Францыю мастацкі калектыў

“Ведрыца” Палаца культуры прафадукцыі горада Мінска. На кожным канцэрце ўдзельнікі расказвалі аб чарнобыльскіх праблемах Беларусі. Тады адбылося наша знаёмства з Асацыяцыяй французскіх медыкаў “Аліса”. Ад іх мы атрымалі 26 канвоў. У час прыбыцця чарговага, у чэрвені 2003 года, таварыства правяло шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных 10-гадзю ўстанавлення дыпламатычных адносін Беларусі і Францыі. У планах асацыяцыі “Аліса” — парадненне шпіталю горада Фёрэ (у гэтым горадзе знаходзіцца місія Асацыяцыі “Аліса”) з Рэчыцкай раённай бальніцай, чаго ў нашай практыцы яшчэ не было. Патрэба ў гэтым ёсць, бо стан раённай бальніцы французскія медыкі ацанілі як крытычны. У наступны прыезд мы падпішам двухбаковы пратакол аб намерах і пасля ўзгадненняў прыступім да выканання праграмы дапамогі.

Мы маем добрыя звязкі з “Бельгійскім Мальтыйскім ордэнам”, вельмі ўплывовай арганізацыяй, якая прысылае нам па 2 канвоі ў год рэгулярна. А зараз, у красавіку, рыхтуе перадаць машыну “хуткай дапамогі” для Жалудоцкай сельскай бальніцы.

Паслы ордэна ўважліва вывучаюць абстаноўку ў Беларусі і нашы патрэбы. Яны запрасілі да сябе на стажыроўку нашых урачоў. На такой трохмесячнай вучобе па праблемах медыцынскай этыкі ў Бельгіі знаходзілася Наталля Тур, урач 2-й дзіцячай бальніцы горада Мінска, а па хірургіі твару — Наталля Цімашэнка, практыкуючы ўрач і супрацоўніца Мінскага медыцынскага ўніверсітэта. Рыхтуецца наступная стажыроўка ўролагаў.

— Вядома, што ваша праца не абмяжоўваецца прыёмам і размеркаваннем гуманітарных грузаў. Таварыства яшчэ фарміруе групы дзяцей для аздараўлення за межамі краіны...

— Так. Мы накіроўваем дзяцей з малазабяспечаных сем'яў з забруджанай зоны ў Францыю, Аўстрыю, Германію і Польшчу. Колькасны склад груп вагаецца ад 100 да 240 чалавек. Дзеці праходзяць аздараўленне ў сем'ях. Некаторыя сем'і нават выказваюць гатоўнасць прымаць штогод пэўных хлопчыкаў і дзяўчынак і даглядаць іх да паўналецця.

— Традыцыйнае пытанне. Якія вашы далейшыя планы?

— У маі мы чакаем два канвоі з Францыі ад арганізацыі “Невер-Мінск”. Гэта адбудзецца ўпершыню. Паколькі горад Невер — пабрацім Мінска, раней мы абмяжоўваліся накіраваннем туды дзіцячых мастацкіх калектываў. А зараз ужо адтуль да нас ідзе гуманітарная дапамога. Нам давораюць замежныя партнёры і ідуць на шчыры кантакт. Дзякуй ім за гэта!

Гулярыў Віктар МАЦЮШЭНКА.

Падзвіжнік Іерэй Сергій Гардун

Высокую ўзнагароду – ордэн Святога праведнага Сергія Раданежскага ўручыў Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт клірыку Свята-Духава кафедральнага сабора Іерэю Сергію Гардуну.

Калі на Нараджэнне Хрыстова ці на Вялікдзень вы глядзіце тэлевізійную трансляцыю з Мінскага Свята-Духава кафедральнага Сабора, якая ідзе для тых, хто не мае магчымасці прыйсці ў храм Божы, то заўсёды чуеце спакойны голас, які вядзе каментарый усяго, што адбываецца на святочным богаслужэнні. Гэта голас айца Сергія Гардуна.

Калі ў нядзелю вы прыйдзеце ў Свята-Духаў кафедральны сабор і пачуеце пропаведзь на беларускай мове, то гэта таксама айцец Сергій. А ў 1989 годзе, калі пачалася работа адноўленай Духоўнай семінарыі, што ў Жыровічах, айцец Сергій быў першым з выкладчыкаў багаслоўя.

Айцец Сергій шмат працуе на ніве нацыянальнай спадчыны і яе духоўных традыцый. Ён прымаў актыўны ўдзел у перакладзе Евангелля на родную мову.

Ужо шмат гадоў ён удзельнічае ў міжканфесійных сустрэчах з прадстаўнікамі іншых канфесій, падчас якіх аргументавана выказвае свае меркаванні, захоўваючы праваслаўную пазіцыю. Але ж, нягледзячы на гэта, лічыць, што дыялогі неабходна вёсці.

Дзякуй Богу, што ў нас ёсць такія дбайныя падзвіжнікі. Менавіта іх намаганнямі і адбываецца адраджэнне нашай спадчыны.

Юлія МАРОЗАВА.

УРАЖАННІ

ЦАРКВА І ГРАМАДСТВА

Духоўнае адзінства

Мітрапаліт Філарэт падпісаў Праграмы супрацоўніцтва Беларускай праваслаўнай царквы з шэрагам міністэрстваў і ведамстваў краіны. У іх ліку Міністэрства культуры, аховы здароўя і Нацыянальная акадэмія Рэспублікі Беларусь.

Фота БелТА.

Гэтыя важныя дакументы сталі асновай для новага ўзроўню ўзаемадзеяння.

“Многія гады царква была амаль выключана са сферы сацыяльнай работы, — сказаў Мітрапаліт Філарэт на сустрэчы ў Міністэрстве аховы здароўя, — нягледзячы на тое, што добрачыннасць і міласэрнасць заўсёды былі ў праваслаўі ў якасці традыцыйнай і неад’емнай часткі служэння грамадству”.

Падпісаная з міністэрствам праграма мае на ўвазе мэтанакіраваную прафілактычную работу па выхаванні ў насельніцтва

асабістай адказнасці за сваё здароўе, прадугледжваецца аказанне медыцынскай і духоўнай дапамогі, стварэнне ўмоў для выканання праваслаўных абрадаў у медыцынскіх установах.

На цырымоніі падпісання ў Міністэрстве культуры Мітрапаліт Філарэт адзначыў, што царква і дзяржава адзіныя ў думцы, што хрысціянская культура стала асновай фарміравання асветніцтва, навукі і культуры Беларусі.

Падчас падпісання Праграмы супрацоўніцтва з прэзідэнтам НАНБ Міхаілам МЯСНІКОВІЧАМ

Мітрапаліт Філарэт акрэсліў накірункі супрацоўніцтва і формы ўзаемадзеяння Беларускай праваслаўнай царквы і навукі: навукова-даследчая і экспертна-кансультацыйная дзейнасць, сумесныя фундаментальныя і прыкладныя навуковыя даследаванні па духоўна-маральнай, рэлігійна-філасофскай, культурна-гістарычнай тэматыцы, правядзенне сацыялагічных даследаванняў, якія адсочваюць стан і тэндэнцыі развіцця канфесійнай сітуацыі ў краіне і г.д.

“Праваслаўе бачыць у навукі сапраўдны інструмент добраўпарадкавання зямнога жыцця, якім трэба карыстацца разумна і абачліва. Царква перасцерагае чалавека ад спакусы разглядаць навуку як галіну, зусім незалежную ад маральных прынцыпаў. Сучасныя дасягненні ў розных галінах, уключаючы фізіку элементарных часціц, хімію, мікрабіялогію, сведчаць, што яны, як двухбаковы меч, здольныя не толькі прынесці чалавеку дабро, але і адняць у яго жыццё. Царква і свецкая навука заклікаюць да супрацоўніцтва ў імя выратавання жыцця і яго належнага уладкавання. Іх ўзаемадзеянне садзейнічае стварэнню здоравага творчага клімату ў духоўна-інтэлектуальнай сферы”, — падкрэсліў Філарэт.

НА ЗДЫМКУ: цырымонія падпісання Праграмы супрацоўніцтва ў НАН Беларусі.

Ірына КАЗЛОВА.
Фота Мікалая ПЯТРОВА.

Ордэнам Дружбы народаў ўзнагароджаны Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Аляксій II

За плённую дзейнасць па збліжэнні і ўзаемаўзабагачэнні нацыянальных культур, вялікі асабісты ўклад у развіццё духоўнага і інтэлектуальнага патэнцыялу брацкіх народаў Беларусі і Расіі ордэнам Дружбы народаў ўзнагароджаны Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Аляксій II.

Як паведамілі ў прэс-службе беларускага Прэзідэнта, адпаведны ўказ падпісаны кіраўніком дзяржавы 26 сакавіка.

Таццяна ПАЛЯЖАЙ, БелТА.

Студэнцкі храм ва ўніверсітэце

Царква ў імя святых роўнаапостальных Кірылы і Мяфодзія пры багаслоўскім факультэце Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта была адкрыта ў 1999 годзе.

У храме ўрачыстым малебнам пачынаецца на факультэце вучэбны год, малітвай пачынаюцца і заканчваюцца ўсе заняткі. Раз на тыдзень, па аўторках, адбываецца літургія для студэнтаў, выкладчыкаў і супрацоўнікаў. Па благаслаўленні Мітрапаліта Філарэта наступным днём царква з’яўляецца духоўнік факультэта протаіерэй Сергій Гардун.

На другім курсе ўсе навучэнцы багаслоўскага факультэта павінны прайсці літургічную практыку. Ад іх патрабуецца ўменне добра чытаць па-стараславянску, ведаць паслядоўнасць асноўных служб.

Перад кожным богаслужэннем устаўшчык робіць расклад, у якім размеркаваны чытанні на вячэрні, ютрані ці ўсяночнай. У гэтым раскладзе ёсць графа для адзнакі. Студэнту, які чытае на богаслужэнні, залічваюцца ўсе памылкі, напрыканцы ставіцца адзнака. Таму псаломшчыкі ўважліва знаёмяцца з тэкстам, які ім трэба будзе чытаць.

У канцы навучальнага года студэнты атрымліваюць залік. Для тых, хто хадзіў на богаслужэнні пры факультэцкім храме, адказна адносіцца да літургічнай практыкі і не рабіў шмат памылак пры чытанні, залік не выклікае ніякіх цяжкасцей.

У храме няшмат месца. Нягледзячы на гэта, пастаяннымі прыхаджанамі капліцы ўжо сталі некаторыя супрацоўнікі ўніверсітэта і нават вернікі, якія не маюць ніякага дачынення да багаслоўскага факультэта. Яны таксама ацанілі студэнцкі богаслужэнні, спакойную і радасную атмасферу, якая тут пануе.

Пра боскую літургію трэба сказаць асобна. Еўхарыстычны канон, які свяшчэннік чытае сам сабе, тут чытаецца ўслых. Гэта дазваляе глыбока зразумець сэнс Вялікага Тайства.

Да наступнага храма часта звяртаюцца з просьбай адслужыць малебен або справіць тайства Хрышчэння. А для студэнтаў, якія ўступаюць у шлюб, стала традыцыяй вячацца ў факультэцкім храме.

Юлія МАРОЗАВА.

выпускніца багаслоўскага факультэта ЕГУ.

Падарожжа па святых мясцінах

Багатая Беларусь на мясціны, якія сталі сведкамі разнастайных гістарычных падзей, уабралі ў сябе дух той ці іншай эпохі. На жаль, няшмат помнікаў захавалася да нашых дзён, многія былі знішчаны як у ваенныя часы, так і пасля. Але ўсё ж такі ў нас ёсць чым ганарыцца, ёсць што пабачыць...

Разам з групай такіх жа аматараў вандровак па родным краі, як і сама, ездзілі па Ашмянскім ды Смаргонскім раёнах, дзе аглядалі дзівосы беларускай архітэктуры, звязаныя з веравызнаннямі беларусаў.

Горад Смаргонь. Тут знаходзіцца цікавы помнік архітэктуры — кальвінскі збор, які быў пабудаваны ў 1553 годзе. У пачатку 90-х яго пераабсталявалі пад каталіцкі касцёл, які дзейнічае і ў нашы дні.

У вёсцы Жупраны на старых каталіцкіх могілках быў пахаваны вядомы паэт і пісьменнік Францішак Багушэвіч, а ў касцёле Святых Апосталаў Пятра і Паўла, што насупраць, злева ад уваходу размешчана белая мармуровая пліта з надпісам “Францішку Багушэвічу, 1840–1900, прыяцелі”. Сам касцёл пачаў будавацца ў 1854 годзе, але, па некаторых крыніцах, быў завершаны толькі ў 90-х гадах. Да-

рэчы, гэта цікавае збудаванне з цэглы выканана ў рэтрагатычным стылі. Вежа завершана пяцю шпілямі, а на галоўным фасадзе храма знаходзіцца вежа-званіца.

Затым мы спыніліся на паўгадзіны ў Ашмянах, каб паглядзець неабарочны касцёл Святога Міхаіла, які быў узведзены ў 1920 годзе. Нягледзячы на тое, што ён знаходзіўся ў стане рамонту, у нас была магчымасць пабачыць яго і ў сярэдзіне. Паводаль віднелася царква другой паловы XIX стагоддзя, яе адносяць да псеўдарускага стылю.

Далей наш шлях вёў на Гальшаны. Менавіта тут у першай палове XVII стагоддзя быў узведзены знакаміты мураваны Гальшанскі замак. Ужо ў тым жа стагоддзі замак ад Сапегаў перайшоў да іншых гаспадароў і на

працягу стагоддзя пераходзіў з рук у рукі. А ў 1880 годзе ўладальнік замка Гарбанёў пачаў узрываць сцены і вежы, а цэглу прадаваў на пабудову карчмы, таму да нашых дзён захаваліся толькі яго рэшткі. Каб надалей захаваць гэты помнік архітэктуры, патрэбна неадкладная кансервацыя і рэстаўрацыя замка.

Тут жа, у Гальшанах, знаходзіцца барочны каталіцкі касцёл Св. Іаана Хрысціцеля. Гальшанская праваслаўная Свята-Георгиеўская царква адносна маладая — першы камень у яе падмурак быў закладзены 25 чэрвеня 1900 года. Цалкам яна была завершана і асвячона праз год. А ў 1925 годзе на сродкі пана Аляксандра Ягміна, наступнага, ды прыхаджан быў набыты зван вагой 25 пудоў. У 2001 годзе царква адзначыла сваё 100-годдзе.

І, нарэшце, апошні наш прыпынак быў, бадай, у адной з самых цікавых мясцін нашай краіны — у Крэве. Паміж высокіх пагоркаў, каля ракі Крэвянкі, знаходзіцца рэшткі мураванага замка, які быў пабудаваны ў 20-я гады XIV стагоддзя. Здалёк відаць вялікая Юр’ева гара, на якую не паленваліся ўзбрацца. Адсюль мы аглядзелі ўсё наваколле, пабачылі, як стомленае сонейка хаваецца за рэшткі Крэўскага замка. Некалі на гэтай гары язычнікі пакланяліся сваім багам, праводзілі абрады. Трошкі далей ад гары добра бачны нямецкія акопы, глыбіней, мабыць, з метр — напамін аб першай сусветнай вайне.

Такім чынам, у Крэве суседнічаюць цікавыя помнікі даўніны, якія маюць непасрэднае дачыненне да розных гістарычных падзей нашай краіны.

НА ЗДЫМКАХ: Смаргонскі касцёл Святога Міхаіла Архангела; касцёл Святых Апосталаў Пятра і Паўла ў Жупранах; касцёл Святога Міхаіла ў Ашмянах; Гальшанская Свята-Георгиеўская царква.

Тэкст і фота Юліі ШАТЭРНІК.

“Эрмітаж” у Мінску

На пачатку вясны ў Мінску адчыніла дзверы новая прыватная галерэя “Эрмітаж”. Месца выбралі надзвычай выйгрышнае — акурат насупраць Дзяржаўнага мастацкага музея Беларусі. Такое суседства абавязвае, лічыць гаспадыня “Эрмітажа” Вольга Сычык.

жанчына, як Вольга, з’яўляецца ягонай жонкай.

У першай экспазіцыі “Эрмітажа” — яе партрэты. Самы дарагі — партрэт з палачкай для катэіля, на якім яна рамантычная і вельмі прыгожая. “Я адчуваю надзвычай моцную энергетыку карціны. І мне было б немагчыма з ёю расставіцца”. Наогул, Вольга прызналася, што кожная новая карціна мужа становіцца яе любімай, атрымлівае лепшае месца ў доме, пакуль не з’яўляецца наступная. Жаночыя выявы Андрэя Смольяка — са свету мастацтва, тэатра. Ігрывыя, часам эпатажныя вобразы. Толькі падумаеш пра некаторую павярхоўнасць успрыняцця ім свету жанчын, як бачыш іх зусім іншых — задуманых і тонкіх — і верыш, што ён іх любіць, хай сабе ў асобе сваёй Вольгі.

Галерэя “Эрмітаж” мае планы экспанаваць не толькі карціны Андрэя Смольяка, але і творы іншых сучасных беларускіх мастакоў.

Андрэй Смольяк, які з’яўляецца членам Саюза мастакоў Беларусі і ганаровым акадэмікам Еўрапейскай Акадэміі мастацтваў, а таксама ўладальнікам сярэбранага медаля за ўклад у развіццё еўрапейскага мастацтва, лаўрэатам міжнароднага Шагалаўскага пленэра ў Віцебску, лічыць беларускую школу выяўленчага мастацтва найвыдатнейшай у свеце. І гаспадыня галерэі мае намер як мага шырэй папулярызаваць беларускіх мастакоў. Экспазіцыя будзе змяняцца кожныя 20 дзён.

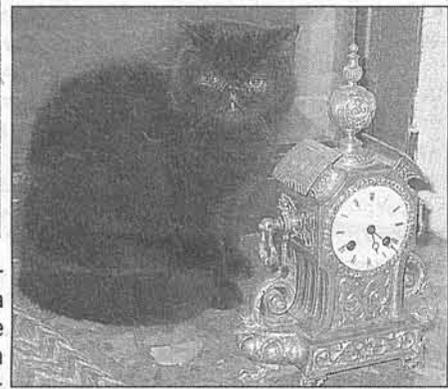
Упэўнена, увагу прыцягнуць як карціны, так і сама галерэя, дзе ўсё абсталявана стыльна і з густам. Антыкварная драўляная скульптура анёла каля дзвярэй. Мэбля і гадзіннікі мінулых стагоддзяў. Багемная атмасфера падкрэсліваецца яшчэ і гаспадаром галерэі — тут жыве прыгожы экзатычны

Фота Яўгена КАЗЮЛІ

кот. Важна аглядае прысутныя залатымі вачыма, прывыкае да сваёй ролі талісмана.

НА ЗДЫМКАХ: Вольга СЫЧЫК і Андрэй СМОЛЯК; талісман галерэі кот Эрмі; партрэт Лікі ЯЛІНСКАЙ.

Актрыса па адукацыі, жонка мастака Андрэя Смольяка сказала, што спраўдзілася яе мара. Заўсёды яна хацела мець сваю мастацкую галерэю, каб дастойна прадстаўляць свайго мужа, менеджэрам якога да ўсяго іншага яна з’яўляецца. Калісьці Вольга працавала ў тэатры, сыграла ў сямі фільмах, выкладала ва ўніверсітэце культуры і была віцэ-прэзідэнтам Арт-клуба спявачкі Лікі Ялінскай “Ліка”.

Сёння Вольга ўжо зусім не шкадуе аб уласнай кар’еры, бо зразу-

мела, што яе творчасць — запальваць зоркі. І галоўная — Андрэй Смольяк. Ён называе яе сваёй музай і бачыць у кожным сваім жаночым партрэце яе погляд, паварот галавы. Андрэй Смольяк сцвярджае, што заўсёды малюе Вольгу, бо яна ў ім, як частка яе імя ў яго прозвішчы. І ў жыцці ён нешта значыць, як кажа, што такая

Фарбы радасці

Аля Свірыдзенка — мастачка, якая займаецца батыкам і роспісам па шоўку. На яе выставе ў Мастацкім салоне я апынулася выпадкова, калі позірк шукаў нечага прыемнага, а душа хацела прыгажосці. І мне пашчасціла. Працы Алы Свірыдзенкі ашаламілі сваёй вытанчанасцю, рамантызмам і радасцю жыцця. Эпіграфам да выставы сталі словы Барыса Пастэрнака: “Быць жанчыной — великий шаг”. Жанчыны Алы Свірыдзенкі валодаюць незвычайнай пяшчотнасцю, якая робіць іхнюю прыгажосць надзвычай прыцягальнай. Яны могуць быць самотнымі і шчаслівымі, лёгкімі і вельмі задуманымі. І ў кожнай ёсць свой непаўторны вобраз і стыль. Сярод намалёваных мастацкай вясны і восені хочацца знаходзіцца як мага даўжэй, бо энергетыка карцін дорыць надзею на існаванне ў свеце радасці і гармоніі. Дадайце да гэтага непаўторны каларыт і лёгкасць шоўку, ігру на ім малюнка, і атрымліваецца сапраўднае эстэтычнае задавальненне, з’яўляецца жаданне пазнаёміцца з чалавекам, здольным выклікаць у табе падобныя пачуцці.

Я прыйшла да Алы Свірыдзенкі ў майстэрню мастацкага каледжа, дзе яна выкладае батык і роспіс па шоўку. Там было тое, што называюць чароўнай атмасферай: прыгожая жанчына сярод шаўкоў і вытанчаных рэчаў, зробленых яе вучнямі. Іх яна вельмі хваліць і кажа, што працаваць з дзецьмі вельмі цікава. Наша размова ж пачалася з майго пытання, наколькі характэрны батык для Беларусі. Аля Свірыдзенка расказвае:

— Канешне, гісторыя роспісу тканін ідзе з Усходу. Але Еўропа пераняла гэта мастацтва. Да прыкладу, галандцы, якія мелі на Усходзе каланіяльныя тэрыторыі, пачалі прывозіць у сваю краіну батык, майстроў. Батык, ці пісьмо гарачым воскам, распаўсюджваўся з XVII стагоддзя і дайшоў да нас. Роспіс па шоўку з’яўляецца вытворным мастацтвам ад батыка. І яны адрозніваюцца па тэхналогіі выканання. Але для Беларусі быў характэрны роспіс тканін пад дываны, узоры якога засталіся ў некаторых хатах да сё-

няшняга дня. Ёсць набіванкі, якія рабіліся з дапамогай штампай.

Калі казаць пра батык на Беларусі сёння, ён даволі распаўсюджаны сярод мастакоў. Толькі нам у Беларусі не хапае інфармацыі, выхаду на больш шырокі прастор, ці што. Я пераканалася ў гэтым, папрацаваўшы пэўны тэрмін у ЗША.

— Раскажыце, калі ласка, падрабязней пра сваю вандрожку.

— Маё знаходжанне ў гэтай краіне нельга назваць вандрожкай. Я жыла там каля года. А трапіла туды як член Інтэрнацыянальнай гільдыі роспісу па шоўку і гільдыі батыка. Пастаянна цікавілася інфармацыяй у названай галіне і даведалася, што павінен адбыцца Міжнародны кангрэс мастакоў, якія займаюцца батыкам і роспісам па шоўку. І я паехала. Было няпроста, але цікава. Мне здавалася, што ў сваёй галіне ведаю практычна ўсё. Аказалася, маю шмат прагалаў і ёсць чаму вучыцца. Шмат мастакоў з самых розных краін сабраліся, каб паказаць, на што яны здоль-

ныя, проста паразмаўляць. З постсавецкіх краін я была там адна. Давялося мець праблемы з мовай, грашыма, але вынікі паездкі пераўзышлі ўсе чаканні. Я даведалася, наколькі шматгранны свет батыка, як многа людзей ім займаюцца і колькі існуе фірм, якія пастаўляюць тканіны, фарбы.

А пасля кангрэса паехала да сваёй сяброўкі ў Нью-Йорк. Там, дзякуючы набытым знаёмствам, уладкавалася працаваць у мастацкую студыю. Спачатку як чалавек. З часам пачала нешта рабіць самастойна. Потым была іншая студыя дызайна.

— Як вам жылося ў Амерыцы?

— Калі прызвычаішся да вельмі напружанай працы, зможаш ацаніць тое, што дае жыццё ў вялікім горадзе, дзе, здаецца, канцэнтруецца ўсё мастацкае жыццё. Вялікая колькасць выстаў, лекцый, сустрэч. Заўсёды нешта адбываецца. І ў мяне склалася адчуванне, што ў ЗША вельмі добразычлівае атмасфера, калі мастакі сапраўды падтрымліваюць адзін аднаго — ідэямі, інфар-

мацыяй. Мне імпануе рэакцыя амерыканцаў на поспех сваіх калегаў. Яны думаюць: я таксама так змагу, таму радуюцца чужым удачам. Ды і, наогул, маё жыццё ў ЗША па насычанасці падзеямі, інфармацыяй здаецца мне цяпер некалькімі гадамі. Мне спадабалася, як нашы суайчыннікі падтрымліваюць адзін аднаго. Ёсць тое, што называецца ўзаемадапамогай. Ну а прыехала дадому я за 2 тыдні да выбуху ў Нью-Йорку. Чаму? Была настальгія. Цяжка не бачыць столькі часу, хай сабе і дарослага, сына. І мне падабаецца займацца тым, што я раблю. Ведаю: ёсць шмат людзей, жыццё якіх пачынаецца толькі пасля працы. Мне цікава і выкладаць, і ствараць свой батык.

— Батык даволі недаўгавечны, ці не так?

— І мне гэта падабаецца. Ёсць нешта асаблівае ў выставах аднаго дня, у перформансах. Канешне, у дачыненні батыка пра адзін дзень гаворка не ідзе. Але сапраўды ён захоўваецца менш, чым напісанае на палатне. Гэта нешта падобнае да жыцця кветкі ці матылька, якія маюць сваю залатую пару, а потым — небыццё. Мы ж ведаем: нічога не бывае вечнага. А самы галоўны разбуральнік якраз той, хто дае жыццё, — сонца.

Мне не падабаецца паблажлівае стаўленне да баціка. Даводзіцца чуць, што гэта прыкладное мастацтва. Быццам бы хустачку размаляваць можа кожная хатняя гаспадыня. З гэтым не спрачаешся. Але, разумееце, мастацтва не стаіць на месцы. І сёння бацік — гэта сапраўднае мастацтва, якое дазваляе ствараць і партрэты, і пейзажы.

— Батык — пераважна жаночае мастацтва?

— Мабыць, так. Але зараз наогул шмат жанчын займаецца мастацтвам. Да прыкладу, у навучальных групах нашага каледжа ўсяго 1-2 хлопчыкі, астатнія — дзяўчынкі.

— Але ў мастацтве гучаць пераважна мужчынскія імёны.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ

Месца сустрэчы — Гродна

Прадстаўнікі 25 нацыянальных супольнасцей прымуць удзел у выніковых мерапрыемствах V Усебеларускага фестывалю нацыянальных культур, якія адбудуцца ў Гродне 4-6 чэрвеня 2004 года. Такое рашэнне прынята на пасяджэнні Рэспубліканскага аргкамітэта фестывалю, якое адбылося ў Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь.

На старажытных вуліцах Гродна будуць працаваць 18 нацыянальных падворкаў, на якіх прадставяць нацыянальнае мастацтва больш за тысячу артыстаў-аматараў і народных майстроў з усіх куткоў Беларусі. У фестывалі ўпершыню прымуць удзел кумыкі, комі і казахі. Новым на фестывалі будзе спартыўна-гульнёвае свята, пленэр мастакоў і Тыдзень нацыянальнага кіно.

Дні культурнай разнастайнасці

У 2002 годзе Генеральная Асамблея ААН прыняла рэзалюцыю 57/249 "Культура і развіццё", у якой абвясціла 21 мая Сусветным днём культурнай разнастайнасці ў імя дыялога і развіцця. У Камітэце па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Саўеце Міністраў Рэспублікі Беларусь адбылася нарада з удзелам старшыні Камітэта Станіслава Буко, саветніка-кансультанта Галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Людмілы Бароўкі, старшыні Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзіміра Шчаснага і кіраўнікоў нацыянальных культурна-асветных аб'яднанняў Беларусі. Абмяркоўваюць план мерапрыемстваў Дэна культурнай разнастайнасці, якія пройдуць сёлета ў гарадах і мястэчках Беларусі з 21 мая да 6 чэрвеня. У Дамах культуры, бібліятэках, парках, школах, цэнтрах эстэтычнага выхавання моладзі, цэнтрах грамадскіх аб'яднанняў прадуладжана правесці канцэрты і вечарыны, сустрэчы, прысвечаныя творчасці паэтаў, пісьменнікаў, кампазітараў і артыстаў, выставы мастакоў, якія прадстаўляюць культуру і мастацтва розных народаў. Гэтыя мерапрыемствы ладзяцца з непасрэдным удзелам нацыянальных грамадскіх аб'яднанняў і іх аддзяленняў па месцы знаходжання, грамадскасці і органаў улады. Адным з буйных мерапрыемстваў 3-4 чэрвеня ў мястэчку Мір будзе Міжнародны кангрэс краін-удзельніц СНД "Новае пакаленне: дыялог культур на постсавецкай прасторы". Трэба адзначыць, што Дні культурнай разнастайнасці пачнуцца напярэдадні выніковых мерапрыемстваў V Усебеларускага фестывалю нацыянальных культур у Гродне. Яны з'яўцаюцца гэтага шматнацыянальнага свята, бо значна пашыраць яго геаграфію ў нашай краіне. У час юбілейнай даты — 50-годдзя ўступлення нашай краіны ў ЮНЕСКА Беларусь зной сцвярджае сваю прыхільнасць да мірнага суіснавання культур розных народаў.

Карэйская адметнасць у гуках "чангу", "джынг" і "кінгары"

Гісторыя карэйскай дыяспары ў Беларусі налічвае ўсяго некалькі дзесяткаў гадоў. Карэйцы з'явіліся ў краіне ў савецкія часы, калі шырока ўжывалася практыка накіравання спецыялістаў у розныя саюзныя рэспублікі на працу пасля заканчэння навучальных ус-

таной. Шлях іх ляжаў з Сярэдняй Азіі і Далёкага Усходу. Так з Паўднёва-Сахалінска ў Мінск пераехала Ры Кімі, старшыня Рэспубліканскага грамадскага аб'яднання "Асацыяцыя беларускіх карэйцаў". Сёння яна гасць газеты "Голас Радзімы".

— Лічбы апошняга перапісу насельніцтва называюць колькасць карэйцаў, грамадзян Беларусі, — 679 чалавек. Дзесяць гадоў назад іх было 638. Гэты прырост натуральны, за кошт нараджальнасці, ці папаўненне з-за мяжы?

— Гэта лічба можа быць большай, калі ўлічыць дзяцей ад змешаных шлюбав. А з-за мяжы, па нашых звестках, некалькі год назад перасялілася толькі адна сям'я з Узбекістана, з Ташкента. Разам з імі пераехалі іх родзічы.

— Адрозненні еўрапейскай культуры ад азіяцкай, у даным выпадку карэйскай, вельмі вялікія. Як адчуваюць сябе карэйцы ў нашым грамадстве?

— Некалькі пакаленняў карэйцаў жыло ў Савецкім Саюзе ва ўмовах культуры іншых народаў. Мы прывычаліся, можна сказаць, асіміляваліся. Але сваю самабытнасць усведамляем, таму 10 год назад была створана грамадская арганізацыя "Асацыяцыя беларускіх карэйцаў". Мы імкнемся адрадыць нашы традыцыі, але зрабіць гэта вельмі цяжка. Большасць нашых людзей не маюць стасункаў з гістарычнай Радзімай — Карэяй і ніколі там не былі. Таму няма пераемнасці. Ёсць пэўная папулярнасць карэйскай кухні ў Беларусі. І гэта заслуга перасяленцаў з Сярэдняй Азіі, якія захавалі кулінарныя традыцыі. А на святы ўсе карэйцы стараюцца прыгатаваць нешта з нацыянальных страў.

— Якія ж святы вы адзначаеце?

— У лютым мы святкуем "Сольналь", наступленне новага года па месяцавым календары. А ў кастрычніку — "Чу-сок", свята ўраджаю і памінення продкаў. Цікава, што ў нашага народа, як і ў беларускага, маецца традыцыя прыносіць ахвяру памерлым — першым сесці за стол, для іх у асобнай талерцы выстаўляецца ежа. Мы таксама наведваем магілы і просім у продкаў дапамогі ў над-

зённых справах, чытаем малітву "чоль".

Векавая традыцыя нашага народа — павага да старэйшых. Пры сустрэчы, пасля вітання, карэйцы імкнуцца даведацца, колькі год чалавеку. Значэнне мае, нават калі субяседнік на некалькі год старэйшы. Мы стараемся прывіць гэтую якасць дзецям.

У нашай асацыяцыі працуе нядзельная школа, дзе я асабіста выкладаю пачаткі гісторыі, культуры і мовы. Гэта даволі складана, бо сярод беларускіх карэйцаў амаль ніхто не ведае роднай мовы, а ў побыце яны карыстаюцца толькі рускай. Раней на занятках нас выручалі аспіранты з Карэі, якія прыходзілі навучанне ў ВУН Мінска. Але яны ўжо скончылі вучобу і ад'ехалі.

— Вы падтрымліваеце сувязь з гістарычнай Радзімай?

— Стасункі нашы нячастыя, бо тут маюцца пэўныя цяжкасці. Паўночная Карэя — гэта закрытае грамадства. З распадам Савецкага Саюза кантакты з ёю амаль спыніліся. А Паўднёвую Карэю прадстаўнікі нашай суполкі наведвалі некалькі разоў. У Сеуле мы ўдзельнічалі ў фестывалю карэйскай дыяспары. Акрамя карысных сустрэч з суайчыннікамі з розных краін, мы мелі магчымасць далучыцца і да нацыянальнай культуры.

— І вынік гэтых паездак — стварэнне ансамбля танца ў Аса-

цыяцыі беларускіх карэйцаў?

— Безумоўна. У час паездак на Радзіму мы набылі атрыбутыку і відэазапісы танцаў, з якіх робім пастаноўкі. Пасольства Рэспублікі Карэя ў Расійскай Федэрацыі падарвала ансамблю нацыянальных касцюмы. Нядаўна яно перадало нам музычныя інструменты — карэйскія барабаны "чангу", "джынг" і "кінгары". Пасольства сумяшчае свае функцыі і ў Беларусі, таму наша асацыяцыя ў сферы яго ўвагі.

Наш ансамбль быў створаны напярэдадні I Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур у 1996 годзе. З таго часу нашы буйныя мерапрыемствы не абыходзяцца без яго выступленняў. Выглядае гэта маляўніча, прыгожа і незвычайна для тых, хто сутыкаецца з карэйскай культурай упершыню.

— Вы кантактуеце з карэйскай дыяспарай у суседняй Расіі?

— Мы імкнемся да гэтага. Карэйская дыяспара ў Расіі моцная і шматлікая. У Маскве, напрыклад, маецца аж чатыры суполкі і Цэнтр карэйскай культуры. Тут штогод праходзіць фестываль нацыянальнай творчасці карэйцаў. Чарговы адбудзецца 12 ліпеня. Наш ансамбль танца атрымаў запрашэнне і рыхтуецца да ўдзелу.

— А як ідзе падрыхтоўка да V Усебеларускага фестывалю нацыянальных культур, выніковыя мерапрыемствы якога адбудуцца ў Гродне ў чэрвені месяцы?

— Так сталася, што мы не ўдзельнічалі ў напярэдням фестывалі. Таму вельмі грунтоўна рыхтуем да наступнага. Прапануем праграму танцаў, выкананне мелодый на карэйскіх барабанах, рыхтуем выставы карэйскіх сувеніраў, карцін, выкананых у традыцыйнай тэхніцы, і, канешне, будзе дэманстравацца карэйская кухня. Тых, хто цікавіцца нашай культурай, запрашаем на наш карэйскі падворак на вуліцах Гродна.

Гутарыў Віктар МАЦЮШЭНКА.

НА ЗДЫМКУ: выконваецца карэйскі танец з веерамі.

НАВІНЫ З НАЦЫЯНАЛЬНЫХ АБ'ЯДНАННЯЎ

АДБЫЛОСЯ...

У Саюзе палякаў на Беларусі: 3-4.04.04. Міжнародная канферэнцыя, прысвечаная правам шляхты і духавенства ў ВКЛ у XVII — першай палове XX стагоддзя. Мінск.

17.04.04. Навукова-гістарычны семінар "Леў Сапега і яго час". Нясвіж.

22-23.04. Навуковая канферэнцыя "Ян Баршчэўскі ў славянскім свеце". Віцебск.

У красавіку ў свет выйшлі "Крымскія санеты" А. Міцкевіча ў перакладзе на беларускую мову. У Рэспубліканскім грамадскім аб'яднанні "Рускае таварыства":

4.04.04. Творчая сустрэча паэта М.Ткачова і празаіка А.Сур'янава з курсантамі Ваеннай акадэміі Рэспублікі Беларусь. Мінск.

10.04.04. Прэзентацыя кнігі М.Ткачова "Міцкевіч і Пушкін" у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

11.04.04. Вечар рускага рамана ў Ваеннай акадэміі Рэспублікі Беларусь. Мінск.

У Саюзе беларускіх яўрэйскіх арганізацый і абшчын:

5.04.04. Седары, прысвечаныя святу Песах, ва ўсіх аб'яднаннях.

18.04.04. Дзень жальбы, прысвечаны Катастрофе яўрэйскага народа. Мінскі абшчынны дом.

У Грамадскім аб'яднанні "Беларуская цыганская дыяспара":

8.04.04. Прэс-канферэнцыя старшыні аб'яднання Алега Казлоўскага, прысвечаная Міжнароднаму дню ромскай нацыі.

У Беларускай грамадскай аб'яднанні татар "Зікр уль-Кітаб":

10.04.04. З'езд татар-мусульман на мізары ў Свідзель.

АДБУДЗЕЦЦА...

24.04.04. Дзень жальбы па ахвярах генацыду армянскага народа 1915 года. Ускладанне вяноў да каменя-хачкара на Вайсковых могілках. Мінск.

27.04.04. Урачыстыя вечары, прысвечаныя Дню незалежнасці Дзяржавы Ізраіль у аб'яднаннях Саюза беларускіх яўрэйскіх арганізацый і абшчын.

Аддзяленне Саюза палякаў у Бярозаўцы

У горадзе нёманскіх шклавараў Бярозаўцы Гродзенскай вобласці ўтворана аддзяленне Саюза палякаў Беларусі.

У ім аб'ядналіся прадстаўнікі польскай нацыянальнасці, каб агульнымі намаганнямі спрыяць далучэнню суродзічаў да роднай мовы і культуры. У гэтым накірунку ініцыятарамі аб'яднання апошнім часам зроблена нямала. Вось ужо колькі гадоў у Палацы культуры шклазавода "Нёман" пад кіраўніцтвам Галіны Тэрасані працуе гурток па вывучэнні польскай мовы. Вывучыць мову могуць і дзеці, яна выкладаецца для жадаючых у дзіцячых садзіках і школах горада. Не так даўно мясцовыя католікі пабудавалі новы касцёл. Прапагандуюцца лепшыя традыцыі і абрады палякаў.

На ўрачыстасці з нагоды стварэння аддзела СПБ прысутнічалі Генеральны консул Польшчы ў Гродне Анджэй Крантоўскі і старшыня Саюза палякаў Беларусі Тадэвуш Кручкоўскі.

Алесь ЖАЛКОЎСКІ.

ВІЦЕБСК

Шагал крочыць па свеце

Нягледзячы на сваю "несталічнасць", "Бюлетень Музея Марка Шагала" ў Віцебску заваяваў міжнародную папулярнасць. Яго айтары знаходзяцца ў розных краінах свету. І ў гэтым вялікая заслуга дырэктара музея і адначасова рэдактара бюлетэня Людмілы Хмяльніцкай.

У нумары 1(11) за 2004 год значнае месца прысвечана фестывалю "Шагал у Любліне", арганізаванаму восенню мінулага года з удзелам віцебскага музея. "Шагал у Любліне, — цытуе бюлетэнь словы польскага мастацтвазнаўца Андэжа Малака. — Божа мой! Ці мог я сабе гэта ўявіць, аглядаючы працы генія з Віцебска ў Венецыі, Людвігсгафене, Парыжы, Берліне, Рэймсе? Дарэчы, у апошнім выпадку ўжо мог. Калі тры месяцы таму назад я наведаў кафедральны сабор і радаваў свой погляд трыма біблейнымі вітражамі Шагала, я ўжо добра ведаў, што ён будзе госцем і ў маім горадзе".

Бюлетэнь змяшчае праграму фестывалю, які праходзіў пад патранатам міністра культуры Польшчы, маршалка Люблінскага ваяводства і прэзідэнта Любліна, водгукі мясцовага друку на выставу "У садах Эдэма. Марк Шагал — біблейскія сцэны" (яна пабіла рэкорд: 30 тысяч наведвальнікаў), водгукі на кнігу "Маё жыццё" М.Шагала ў перакладзе Іяланты Сель (Кракаў, 2003), спектакль "Акрабаты, кветкі і месяц паміж імі", прыдуманы і пастаўлены польскім харэографам Ганнай Стшамецкай на імпрэзах у Любліне і Віцебску.

Далей ідуць "Інтэрнэт-хроніка 2003", дзе выкарыстаны паведамленні пра Шагала рускіх, нямецкіх, французскіх, амерыканскіх, іранскіх сайтаў, артыкул супрацоўніцы музея Юліі Сцепанец "Шагалаўскія партрэты Эрнста Хансінга (адзін з іх, датаваны 1983 годам, узноўлены на нашай рэпрадукцыі). Валерый Шышанаў рэцензуе "Шагалаўскі міжнародны штогоднік", які пабачыў свет у Віцебску ў мінулым годзе. Гары Ізраіцель з Бостана (ЗША) удакладняе звесткі пра паштовыя маркі, прысвечаныя славу таму мастаку. Аказваецца, яны ўпрыгожвалі лісты і бандэролі ў Беларусі, Бутане, Гранадзе, Дамініцы, Ізраілі, Сьера-Леонэ, Расіі і іншых краінах.

З газеты "Новое русское слово" (Нью-Йорк) за 1958 год перадрукоўваецца забыты артыкул Аляксандра Брайлоўскага "Настаўнік Шагала" — пра віцебскага мастака Юрыя (Юдэля) Пэна. Аўтар выкарыстоўвае ўспаміны чытачкі, якая вырашыла застацца ананімнай. У публікацыі прыведзены невядомыя раней факты.

ГРОДНА

Беларускі рамантызм у еўрапейскім кантэксце

У даследчыкаў гісторыі беларускай літаратуры, яе прыхільнікаў адбылася значная падзея — выйшла з друку буйная навуковая манаграфія Ксенафонта Леці «Вытокі і генезіс беларускага рамантызму XIX стагоддзя» (Гродна, 2003). Яе аўтар выкладае ў Гродзенскім дзяржаўным універсітэце.

Перад намі — грунтоўнае навуковае даследаванне, дзе па сутнасці ўпершыню ў беларускім літаратуразнаўстве шматбакова і сістэматызавана зроблены аналіз вытокаў і генезісу беларускага рамантызму XIX стагоддзя, яго тэарэтычнае абагульненне. Беларускі рамантызм разглядаецца ў еўрапейскім кантэксце.

З пачатку ўзнікнення рамантызму, на працягу двух апошніх стагоддзяў, у даследчыкаў розных краін узніклі пытанні аб паходжанні рамантызму як літаратурнага напрамку. Лічылася, што рамантызм славянскіх нацыянальных літаратур узнік на падставе толькі рамантызму буйных заходнееўрапейскіх літаратур. Цяпер гэтае сцвярджэнне прызнаецца неадназначным. Рамантызм жа ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя заставаўся найменш вывучаным не толькі як агульная з'ява, але і як састаўная частка славянскіх літаратур, якія найбольш падобныя, блізкія да яе.

У раздзеле «Тэарэтычныя аспекты і метадалагічныя прынцыпы даследавання беларускага рамантызму XIX стагоддзя» аўтар абгрунтоўвае канцэпцыю вывучэння рамантызму ў нашым літаратуразнаўстве, высятляюцца шляхі вызначэння ідэйна-эстэтычных асноў гэтага накірунку. «Перадумовы ўзнікнення еўрапейскага рамантызму, яго паходжанне і эстэтыка» — назва наступнага раздзела. Аўтар адзначае, што ўзнікненню гэтага напрамку ў значнай ступені паспрыялі грамадска-палітычныя працэсы, што адбываліся ў жыцці краін і народаў свету кан-

ца XVIII — першай паловы XIX стагоддзя[...]. "З'яўленне і развіццё рамантычнага накірунку ў Еўропе абумовілі вядомыя гістарычныя падзеі французскай буржуазнай рэвалюцыі 1789—1794 гадоў, якая не прынесла жаданай свабоды, роўнасці, братэрства і сацыяльнай справядлівасці». Паміж марай і рэальнасцю ўсталяваўся разлад, які прывёў да расчаравання і пошуку ідэалаў. «На такой аснове двоеснага чалавечага светаадчування і пачаў паступова складацца рамантычны тып мастацкага мыслення». Затым у раздзеле «Фальклорныя вытокі і генезіс беларускага рамантызму XIX стагоддзя» вызначаецца, што пачаткі рамантычнага мыслення знаходзяцца ў беларускіх народных казках, асабліва ў чарадзейных — пра волатаў і асілкаў-герояў, у легендах пра ператварэнне людзей у розныя жывёльныя ці раслінныя істоты, у паданнях аб роднай зямлі, дзе рэальнае пераплятаецца з чароўным, і фальклорных баладах («Сястра ўтапілася», «Ратай і жаўнер», «Заморскае зелье» і іншыя).

Вельмі змястоўны раздзел «Рэлігійныя крыніцы беларускага рамантызму XIX стагоддзя ў святле яго генезісу». Тут вызна-

чаюцца біблейскія вытокі рамантызму і ўвасабленне іх у духоўнай пазіі Беларусі. Крыніцы даследуюцца аўтарам паглыблена, прыводзіцца шмат пераканаўчых прыкладаў і паралеляў.

Нарэшце, у раздзеле «Вытокі рамантызму XIX стагоддзя ў беларускай старажытнай літаратуры і праблема яго генезісу», «Вытокі рамантызму ў беларускай літаратуры XVIII стагоддзя і асаблівасці яго генезісу» разглядаецца ўплыў сярэднявечнага, рэнесансу і барока на фарміраванне рамантычнай эстэтыкі. Эпоха Адраджэння характарызуецца як прадвеснік і генетычная аснова для развіцця рамантызму ў XIX стагоддзі.

Як адзначае аўтар, «нават сам тэрмін «беларускі рамантызм» яшчэ як след не ўведзены ў навуковы ўжытак і па-сапраўднаму трывала не замацаваўся ў айчынным літаратуразнаўчай навуцы. Пра рамантызм у беларускай літаратуры XIX стагоддзя даволі рэдка ўпамінаецца нават тады, калі гаворка ўвогуле вядзецца аб рамантызме ў славянскіх літаратурах, і амаль нічога не згадваецца пра беларускі феномен гэтай з'явы ў агульнаеўрапейскім кантэксце». Сваёй працай К.Леціка запаянае гэты прагал, па сутнасці, «рэабілітуе» рамантызм, ставіць яго ўпору з рэалізмам.

Манаграфія гродзенскага даследчыка будзе карыснай і для тых, хто вывучае літаратуру XX стагоддзя. Для мяне асабіста яна вельмі прыдатная пры рабоце над каментарыямі да пазмы «Сымон-музыка», якая ўвойдзе ў 18-томны збор твораў Якуба Коласа, што рыхтуецца да друку ў нашым інстытуце.

Тачыяна МАХНАЧ,
супрацоўніца Інстытута
літаратуры імя Янкі Купалы
НАН Беларусі.

МАЛАДЗЕЧНА

Успаміны звычайнага чалавека

Кажуць, інтэлектуальны, духоўны патэнцыял нацыі і краіны залежыць ад таго, колькі яе грамадзян пакіне пасля сябе ўспаміны. Засведчанага там, пакінутага наступным пакаленням вопыту складаецца вельмі істотная частка народнай памяці.

Тым больш каштоўныя ўспаміны, калі яны пішуцца не для друку, а для ўнікаў, пакідаюцца чалавекам звычайным, які бачыць падзеі «знутры», ацэньвае іх, не звязваючы на будучых рэдактараў. Таму смела піша тое, што думае.

Такім мемуарыстам быў Уладзімір Корзун, аўтар кнігі «Успаміны і роздум» (Маладзечна, 2004). Пісалася яна ў сярэдзіне 1970-х гадоў, калі ён працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры

ў Лапяхах Асіповіцкага раёна.

Жанр свайго твора аўтар вызначае як споведзь: «Мае жыццёвыя дарогі былі такімі, што за шэсць дзесяткаў з гакам гадоў я ні разу не спавядаўся... Кожны сумленны чалавек на маім месцы сказаў бы: «Я грэшнік». Няхай мае ўспаміны будучы першай і апошняй спаведдзю». Хаця і спавядацца У.Корзуну не было асабліва ў чым. Атэстам

не стаў. Да савецкай улады ставіўся лаяльна, хаця скептычна (асабліва да калектывізацыі). Праўда, у партызаны пайшоў пад уплывам збегу акалічнасцей, але ваяваў сумленна. Сумленна настаўнічаў на Мазыршчыне і Бабруйшчыне. Дбаў пра сваю сям'ю. Кар'ерыстам не стаў. Праўда, не стаў таксама пісьменнікам ці навукоўцам, хоць мог.

Асаблівую цікавасць выклікае першая частка кнігі «Сямейная хроніка».

У ёй аўтар расказвае пра сваіх продкаў, братаў. Аказваецца, дзед яго, хатні настаўнік Іван Корзун, таксама веў «сшыткі», ведаў рускую, французскую, польскую і лацінскую мовы.

Рукапіс успамінаў нашчадкі перадалі ў Маладзечна, і там іх у «Бібліятэчцы часопіса «Куфэрак Віленшчыны» выдаў пад нумарам восьмым Міхась Казлоўскі.

ГОМЕЛЬ

Землякі ў пашане

У літаратурна-гістарычнай і грамадска-культурным часопісе «Палессе», які выдаецца з 1996 года і рэдагуецца Рыгорам Андрэяўцом, многа месца адводзіцца нарысам пра знакамітых сыноў і дачок Гомельшчыны. Змяшчаюцца інтэрв'ю з імі.

У апошнім з дасланых у рэдакцыю нумароў (13-14) надрукаваны нарыс Р.Андрэяўца пра былога партызанскага камандзіра генерал-палкоўніка Мікалая Шлягу. У 1998 годзе суайчыннікі расійскай сталіцы, а іх тут 3 тысячы, выбралі яго старшынёй Савета рэгіянальна-культурнай аўтаноміі «Беларусы Масквы».

А выканаўчым дырэктарам Федэрацыі аўтаноміі з'яўляецца Аляксей Кавалевіч, дырэктар гасцінічнага комплексу «Берлін», дзе беларусаў заўсёды прымуць без броні (да ведама гасцей Масквы: гасцініца знаходзіцца каля станцыі метро «Кахоўка»). Землякі ў нумары прысвечана інтэрв'ю «Цяпло свяшчэннага агню».

У іншых нарысах і ўспамінах гаворыцца аб прамыслоўцах і грамадскіх дзеячах сённяшняй Гомельшчыны. Друкуюцца мастацкія творы.

НАВАПОЛАЦК

Бюлетэнь «Shamrock» («Шамрок») успрымаецца спачатку як нешта неверагоднае: аказваецца, у Наваполацку існуе Таварыства аматараў ірландскай культуры і нават мае сваё выданне, няхай і сціплае. Нам даслалі яго чарговы, восьмы нумар.

Нумар адкрываецца артыкулам «Імя на мапе», прысвечаным ірландскаму святому VI-VII стагоддзяў Галу і падрыхтаваным (па розных зарубажных крыніцах) І.Мурашкам. Аказваецца, у гонар гэтага святога названы горад у Швейцарыі, у якім дзейнічала наша суайчынніца.

Пра ірландскага патрыёта XVIII стагоддзя Тэаральда Уолда Т.Т. расказваецца ў ілюстраваным артыкуле «Інсургент». Юрый Андрэйчук апавядае пра кельцкі рок, якім ён «быў, ёсць і будзе». Друкуецца ірландскае паданне са збору Уільяма Батлера Ейтса «Мудрасць Кормака».

Кнігі, якія да нас паступілі

Выхота Валянціна. Лінгвістычны падыход да перакладу верша Ё.-В.Гётэ «Ружачка ў полі». Мн., 2004.

Пераклад аўтара брашуры супастаўляецца з перакладам Алега Лойкі.

Дубянецкі Эдуард. Культуралогія: Энцыклапедычны даведнік. Мн., 2003.

Вялікі па аб'ёму матэрыялаў даведнік укладзены сябрам асацыяцыі беларусістаў, які доўгі час быў намеснікам рэдактара «Кантактаў і дыялогаў».

Комаровская Т.Е. Проблемы поэтики исторического романа США XX века. Мн. 2004.

У манаграфіі асвятляюцца пытанні асэнсавання гістарычнага мінулага, суадносін факта і выдумкі, характарыстыкі героя, спецыфікі кампазіцыі амерыканскай гістарычнай прозы.

У апошні час беларускія ("Звязда", "Советская Белоруссия", БТ) і зарубежныя сродкі масавай інфармацыі ўдзялілі прыкметную ўвагу пазалочанаму поясу XV стагоддзя, які быў знойдзены ў беларускай зямлі і ўяўляе сабой вялікую гістарычную і мастацкую каштоўнасць. Спасылваючыся на агенцтва "Інтэрфакс", "Беларускі Дайджэст", які выдаецца ў ЗША, у сакавіцкім нумары за бягучы год ужо загаловам свайго артыкула-агляду паставіў праблему: "Вярнуць паясы на радзіму". Аднак праблема сфармулявана недакладна. Пояс (а не паясы) знаходзіцца пакуль што "на радзіме", у Мінску, і, як відаць са здымкаў у газеце "Советская Белоруссия", у добрай захаванасці. Але захоўваецца не там, дзе яму належала быць, не ў музеі, а ў прыватнай уласнасці — у руках замежнай фірмы.

Ва ўсіх артыкулах, напісаных не спецыялістамі, а журналістамі, ёсць многа супярэчнасцей. Адчуваецца не столькі імкненне высветліць ісціну і даць канструктыўныя прапановы, колькі пагнацца за сенсацыяй. Таму мы рашылі атрымаць інфармацыю з найбольш аўтарытэтай крыніцы. А ёю можа быць толькі дасведчаны спецыяліст. Таму слова — аўтару многіх прац па нумізматыцы прафесару Валянціну РАБЦЭВІЧУ.

Сведчанні мінулага павінны знаходзіцца ў дзяржаўным сховішчы

Спачатку — строга храналогія падзей. Каментары да іх я пераважна пакідаю чытачам.

У канцы лістапада 1994 года да мяне звярнуўся калекцыянер Антон Грыбаў і папрасіў, каб я зрабіў для яго антыкварную экспертызу. Ён паказаў мне ўзоры рэчаў, якія тады знаходзіліся ў яго ўладанні: дзве пласціны паяснога набору яўна ўсходняга выгляду і дзве чэшскія манеты — пражскія грошы Вацлава IV Люксембургскага (1378–1419).

На маё пытанне, адкуль паходзяць гэтыя прадметы, пачуліся расплівіста-супярэчлівыя, яўна няшчырыя адказы: маўляў, "здаецца", яны былі знойдзены "гады два назад" у Ракаве або ля Ракава Валожынскага раёна, а куплены ці то ў нейкага чалавека з Маладзечна, ці то ў калекцыянераў, якія збіраюцца ў мінскім Палацы культуры чыгунчыкаў...

Разстумачыўшы свайму субседніку сутнасць дзяржаўнага заканадаўства пра старажытнасці, якія знаходзяцца ў зямлі, і ўзнагароджаны за іх (25 працэн-

А. Грыбава. Аднагалосна было прынята рашэнне аб унясенні пояса ў дзяржаўны рэестр гісторыка-культурных каштоўнасцей першай (вышэйшай) катэгорыі.

15 снежня таго ж года, у сувязі з неабходнасцю канкрэтызаваць атрыбуцыю і антыкварны кошт пояса, па загаду дырэктара Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі Івана Загрышава была створана камісія з прадстаўнікоў музея, Белдзяржуніверсітэта, Нацыянальнага навукова-асветніцкага цэнтра імя Ф. Скарыны, Нацыянальнага банка і КДБ. На наступнае яе пасяджэнне вырашылі запрасіць у якасці асноўнага эксперта вядучага супрацоўніка Дзяржаўнага Эрмітажа ў галіне сярэднявечнай усходняй тарэўтыкі (навукі пра мастацкую апрацоўку металаў) Марка Крамароўскага.

24 снежня з удзелам М. Крамароўскага адбылося другое пасяджэнне камісіі. У яго пратаколе скарб быў ацэнены як "археалагічная знаходка XIV–XV стагоддзяў — паясны набор, які складаецца з 11 срэбных, залатых паясных блях з чэрню; адной срэбранай пражкі, аднаго срэбранага наканечніка (...) усходнекрымскага паходжання". У заключнай частцы пратакола, які быў пасланы Д. Бубноўскаму, гаворыцца:

"1. Зыходзячы з гісторыка-культурнай і матэрыяльнай каштоўнасці паяснога набору II пал. XIV — I пал. XV стагоддзя, сусветных цэн на аўкцыёнах, ацаніць яго ў 80 тысяч долараў ЗША.

2. Улічваючы тое, што па закону ўладальнікам усяго знойдзенага ў зямлі з'яўляецца дзяржава, а ў сённяшняга ўладальніка няма доказаў валодання, прапануем аплатаць 1/4 кошту знаходкі як ўзнагароджанне за захаванне рэчы".

28 снежня дырэктар музея І. Загрышаў папрасіў Д. Бубноўскага "выдзеліць фінансаванне на аплату археалагічнай знаходкі".

21 студзеня 1995 года Дзяржаўны Эрмітаж прыслаў Нацыянальнаму музею заверанае пячаткай грунтоўнае экспертнае заключэнне М. Крамароўскага, дзе, між іншым, гаворыцца: "Па-

ясны набор Ракаўскага скарбу ўнікальны і па свайму багаццю можа быць аднесены да разраду багатых купецкіх ці нават княжацкіх". Ён "адносіцца да кола помнікаў (...) усходнекрымскай тарэўтыкі. (...) Падобныя рэчы траплялі ў скарбніцы маскоўскіх князёў: "фражскі" пояс Івана Каліты, напрыклад".

І далей, што вельмі істотна для нас, высвятляюцца акалічнасці, пры якіх пояс мог трапіць на беларускую зямлю: "Ураджэнец Літвы Хаджы Гірэй з дапамогай в. Кн. Вітаўта падпарадкаваў Крым каля 1428 г. Няма нічога неверагоднага ў тым, што пояс з Ракаўскага скарбу трапіў на тэрыторыю Літоўскай Русі (Вялікага княства Літоўскага. — В.Р.) у ліку падарункаў Вітаўту (Вялікаму князю літоўскаму ў 1401–1430 гадах. — В.Р.) або членам яго двара, калі апошні (Вітаўт, пра яго падрабязней гл. у гэтым нумары на стар. 13. — Рэд.) прымаў у Мінску (!!! — В.Р.) татарараў з паўднёвых граніц дзяржавы". Сказанае вышэй пацвярджаецца словамі сына крымскага хана Менглі Гірэя: "(...) вялікі цар Ачмыкгірэй, бацька наш, калі іх коні потныя былі, да в. Кн. Вітаўта, да Літоўскае зямлі ў гасцінае паехалі".

Урэшце, эксперт акрэслівае грашовы кошт паяснога набору. Ён "можа быць вызначаны ўмоўна на падставе першапачатковых стаяк (падкрэслена М. Крамароўскім. — В.Р.) роднасных рэчаў на лонданскіх аўкцыёнах Сотбіс і Крысці (...). У 1992 г. (22–23 кастрычніка. — В.Р.) на аўкцыёне Сотбіс у Лондане поўны паясны набор з серабра з чэрню і пазалотай (Усходняя Анатолія або Азербайджан XV–XVI стст.) быў ацэнены ў 90 000 — 100 000 англійскіх фунтаў. (...) Улічваючы ўнікальнасць паяснога набору з Ракаўскага скарбу (пра сапраўднае месца, дзе быў знойдзены скарб, я скажу далей. — В.Р.), высокую мастацкую і гістарычную каштоўнасць помніка, яго аптымальная закупачная вартасць складае ад 80 000 да 90 000 долараў ЗША".

13 лютага 1995 года ў паведамленні, накіраваным Д. Бубноўскаму пацвярджаецца, што

"паводле наяўнай інфармацыі", пояс быў сапраўды "знойдзены ў раёне пасёлка Ракаў Мінскай вобласці".

Такім чынам, усё, здавалася б, стала на сваё месца: А. Грыбаў з'яўляўся не ўладальнікам, а трымальнікам скарбу, а таму, не маючы права яго прадаваць, абавязаны быў здаць гэты помнік культуры на дзяржаўнае захаванне і атрымаць прадугледжаную заканадаўствам ўзнагароду.

18 красавіка камісія Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі нагадала пра ўсё гэта Д. Бубноўскаму, падкрэсліўшы, што "ўладальнікам скарбу з'яўляецца дзяржава" і што паясны набор трэба набыць у "Музейны фонд", выплаціўшы тагачаснаму ўладальніку 25-працэнтную кампенсацыю. Д. Бубноўскі, наколькі мне вядома, звярнуўся з такой прапановай да міністра культуры, аднак, атрымаўшы адмоўны адказ, спыніў далейшыя старанні.

Аступіў зусім нечаканы паварот, пра які ніхто не паведаміў ні радзе ДЗІНАС, ні камісіі Нацыянальнага музея.

1 чэрвеня пояс, ужо ўнесены ў дзяржаўны рэестр як помнік не толькі нацыянальнай, але і сусветнай спадчыны, быў прададзены пры самым непасрэдным удзеле Д. Бубноўскага расійскай камерцыйнай фірме "Саюзтэхсервіс" (офіс яе знаходзіцца ў Мінску) за... 5 000 долараў, гэта значыць, за 6,25 працэнта яго мінімальнай стартывай аўкцыённай вартасці!

29 ліпеня 1996 года "Саюзтэхсервіс" (пры садзейнічанні зноў жа Д. Бубноўскага) здаў свой набытак на часовае (да 31 снежня 1997 года) захаванне ў той жа Нацыянальны музей. Мэта гэтай "высакароднай" акцыі відавочная: ва ўмовах, калі бок, які клапоціцца пра вяртанне помніка дзяржаве, працягвае выступленні супраць здзелкі, другі бок заўсёды зможа ўказаць сваім апанентам на тое, што, маўляў, пояс захоўваецца не ў прыватнай фірме, а ў дзяржаўным музеі...

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ШАНОЎНАЯ РЭДАКЦЫЯ!

Я ўжо даўно з'яўляюся чытачкаю вашай газеты, і асабліваю цікавасць у мяне выклікаюць так званыя "белыя плямы" нашай гісторыі, пра якія, на вялікі жаль, мала што ведае ладная частка беларусаў. Прыемна значыць, што "Голас Радзімы" пачаў даваць магчымасць пазнаёміцца з падобнымі малавядомымі фактамі нашай мінуўшчыны.

У сувязі са сказаным хацела б запытацца пра гісторыю і акалічнасці перадачы пасля вайны, у 1950-х гадах, Польшчы беларускіх мастацкіх каштоўнасцей. Раскажыце, калі ласка, чаму гэта адбывалася і чаму ўшчэнт разрабаваная вайною Беларусь яшчэ і рабіла такія падарункі? Маркую, што не адной мне цікава было б даведацца пра тых падзеі.

Алена БАЛІНЕЦ (Мінск).

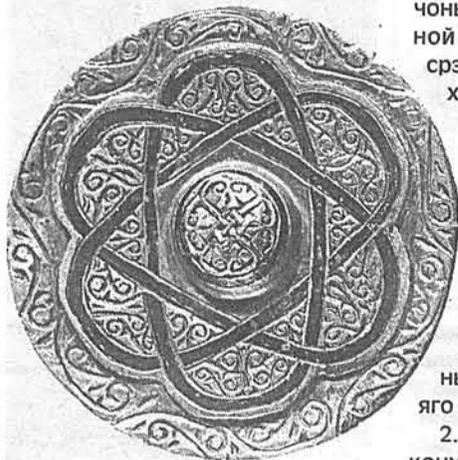
Партрэты перадаваліся розныя...

У свой час у зборніках "Вяртанне [1] і "Вяртанне — 4" былі апублікаваны спісы мастацкіх твораў, якія да вайны знаходзіліся ў Нясвіжы, пасля вайны — у Мінску. А ў 1950 годзе былі ў адказ на просьбу тагачаснага прэзідэнта Польскай Народнай Рэспублікі Баляслава Берута без кампенсацыі перададзены ў Варшаву і рассяроджаны па польскіх музеях.

Як відаць з апублікаваных дакументаў, "прыёма-здатачны акт" тады рыхтаваў А. Зайцаў і А. Крышчановіч. Яны зафіксавалі 87 партрэтаў з славутай галерэі Радзівілаў, адзін пояс, выраблены "ў Кабыльцы пад Варшавай" і адну "вышыўку польскую XVII стагоддзя". Стан твораў характарызаваўся як "здавальняючы", у некаторых выпадках фіксаваліся надломы, прарывы, асыпанні фарбы.

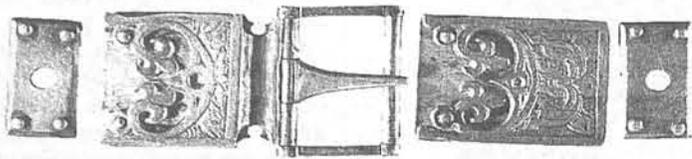
Сёння мне цяжка меркаваць, наколькі перадача каштоўнасцей 1950 года была юрыдычна абгрунтаванай. Дopusкаю думку, што тут на беларускія ўлады падзейнічала (праз Маскву) так званае тэлефоннае права. Ведаю толькі, што ў час пасяджэння сумеснай Беларуска-польскай камісіі па супольнай спадчыне гэтыя пытанні ўзнімаліся і што кіраўнік польскай часткі камісіі Тадэвуш Поляк не выключыў магчымасці перадаць партрэ-

таў устаноўленай вартасці), я праіў калекцыянеру пайсці да кіраўніка тагачаснай Дзяржаўнай інспекцыі па ахове гісторыка-культурнай спадчыны (ДЗІНАС) Дзмітрыя Бубноўскага. Апрача таго папярэдзіў наведвальніка, каб ён у яго руках знаходзіцца надзвычай рэдкія мастацкія рэчы.

1 снежня таго ж года Беларуска-польская рэспубліканская навукова-метадычная рада пры ДЗІНАС атрымала магчымасць візуальна пазнаёміцца ўжо з усім скарбам, які па волі лёсу апынуўся ў

Сведчанні мінулага павінны знаходзіцца ў дзяржаўным сховішчы

— Пачатак на 13-й стар. —

“Унікальная” па свайму зместу “Дамова захавання гісторыка-культурных каштоўнасцей”, падпісаная 29 ліпеня, заслугоўвала б таго, каб яе цалкам прадставіць у копіі чытачам “Голасу Радзімы”. Але паколькі тэкст заняў бы непамерна многа месца, прашу паверыць мне на слова (копія “Дамовы” захоўваецца ў нас. — Рэд.), што ён цыннічны. Цыннічны ў дачыненні да дзяржаўнага музея, ад якога патрабуецца многае (і невядома дзеля чаго), а ад “уладальніка” — толькі своечасова... забраць каштоўнасці назад.

Такім чынам “Саюзтэхсервіс” выкарыстаў сейф Нацыянальнага музея як вакзальную камеру захавання (з той толькі розніцай, што за гэтую паслугу яму не давалася плаціць ні рубля).

9 кастрычніка пракурор Мінскай міжрэённай пракуратуры Васіль Дзямідовіч паведаміў дырэктару музея І.Загрышаву, што пракуратура аспрэчвае права ўласнасці “Саюзтэхсервіса” на пояс і забараняе перадаваць яго да рашэння суда.

У пачатку сакавіка 1996 года адбылося пасяджэнне суда Ленінскага раёна горада Мінска. Аб ім мне паведамілі менш за паўгадзіны да пачатку (у падобнай сітуацыі аказаўся і музей), але, на шчасце, я не спазніўся дзякуючы таму, што... пракурор прыслаў машыну.

І вось суддзя абвясціла аб прысутнасці ў зале прадстаўнікоў “Саюзтэхсервіса”, Нацыянальнага музея (прышла толькі хавальнік фондаў Ніна Каламейцава, у чым, у адрозненне ад адсутных дырэктара і юрыста, не было асаблівай неабходнасці), пракурора, мяне і Д.Бубноўскага (ён, як выявілася, павінен быў “падводзіць вынікі спрэчак бакоў”!). Аргументацыя пракурора была дакладна сфармулявана ў двух палажэннях. Першае: А. Грыбаў з’яўляўся не ўладальнікам, а трымальнікам дзяржаўнай уласнасці і таму не меў права на яе прадажу фірме. Другое: “Саюзтэхсервіс” — замежная (расійская) юрыдычная асоба, для якой скупка гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь з’яўляецца супрацьзаконнай.

Аднак, наперакор логіцы, суд узаконіў, па майму глыбокаму перакананню, беззаконне: пацвердзіў права фірмы на ўладанне поясам.

Кіраўнік “Саюзтэхсервіса” Алег Клімовіч, несумненна, разумее, што зробленая ім здзелка далёкая ад юрыдычнай бездакорнасці. 6 чэрвеня 1996 года ён звярнуўся з лістом да тагачаснага міністра культуры Аляксандра Сасноўскага, скардзячыся на тое, што дзяржаўныя органы не падтрымліваюць яго фірму, а друк неаб’ектыўна каменціруе вынікі суда. 26 ліпеня фірме быў накіраваны адказ, складзены Д.Бубноўскім і падпісаны міністрам. У лісце “абвясцілі”

скарга А.Клімовіча: як жа, ДЗІНАС клапацілася пра інтарэсы фірмы, “адсутнасць падстаў для прызнання здзелкі незаконнай даводзіла на ўсіх узроўнях”. А міністэрства таксама занепакоена “праблемай наладжвання нармальнага цывілізаванага адносін дзяржавы з калекцыянерамі”...

Тым жа, відаць, месяцам датуецца чамусьці недатаванае “Ахоўнае абавязацельства”, складзенае для ДЗІНАС “уладальнікам” пояса фірмай “Саюзтэхсервіс”, змацаванае пятчаткай і падпісам А. Клімовіча. Не пераказваючы гэты вельмі цікавы дакумент, адзначу толькі два яго аспекты: фірма выдатна ведае, што яе набытак “з’яўляецца рухомай матэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасцю, унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь (шыфр 16100008) і што ўсякія дзеянні ў дачыненні да яе павінны праводзіцца без парушэння патрабаванняў Закона Рэспублікі Беларусь “Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны”; абавязваецца “забяспечыць доступ да каштоўнасці спецыялістам”, але толькі чамусьці... “на працягу не больш чым 1 тыдзень на год”(!).

З таго часу, як былі складзены працытаваныя дакументы, прайшло амаль 8 гадоў. Здавалася б, усё заціхла. І раптам нашы і замежныя сродкі масавай інфармацыі зноў зацікавіліся ўнікальным поясам.

20 сакавіка бягучага года “Советская Белоруссия” змясціла артыкул свайго супрацоўніка Віктара Корбута “Приключения золотого пояса” (хаця на самай справе пояс толькі пазалочаны). Перад выхадам нумара матэрыял мне не паказалі (хаця абяцалі). У выніку туды трапілі сцвярджэнні, якія разыходзяцца з рэчаіснасцю. Прывяду некалькі цытат, каб сам чытач мог супаставіць іх з фактамі, выкладзенымі мною вышэй. “Д.Бубноўскі, па яго словах, не меў пераканаўчых доказаў прыналежнасці пояса да скарбу (выходзіць, пояс зваліўся некаму як падарунак з неба. — В.Р.), а значыць, не мог забараніць здзелку з прыватнай юрыдычнай асобай”. “Прадпрыемальнікі (“Саюзтэхсервіс”. — В.Р.) прапанавалі перадаць куплены прадмет на сталае захаванне ў музей”. Але ж, запярэчу, І. Загрышаў адмовіўся ад такога сапраўды “царскага” падарунка, таму што расійская фірма разглядала музей як ламбард, куды можна здаць рэчы на часовае захаванне.

І яшчэ хачу звярнуць увагу на працытаванае ў артыкуле выказванне А. Клімовіча: “...Па яго сло-

вах, у будучыні дзяржава (І — В.Р.) магла б пры ўзаемнай дамоўленасці **выкупіць** (падкрэслена мною. — В. Р.) у фірмы пояс. Калі праблема стане ў падобным ракурсе, то галоўным будзе пытанне цаны”. Хацеў пакінуць гэтае месца без каментарыяў, але ўсё ж адзін зраблю: пра якую цану ідзе гаворка — пра тую, па якой пояс быў куплены, ці, відаць, пра сапраўдную цану, якая намнога большая?! Няўжо “Саюзтэхсервіс” хоча на знойдзеным у беларускай зямлі скарбе яшчэ і зарабіць у беларускай дзяржаве?!

А цяпер — пра вельмі істотнае: **Адзе быў знойдзены скарб?** Мне спатрэбілася многа часу, каб дакладна ўстанавіць месца знаходкі. Калі я выйшаў на яго, то зразумеў, што першапачатковая інфармацыя пра Ракаў магла ўказваць толькі прыкладны напрамак, што паходзіла яна, відаць, ад таго ж А. Грыбава, не зацікаўленага ў раскрыцці дакладных каардынат. У сапраўднасці скарб знойдзены ў полі прыкладна за 500 метраў ад усходняй ускраіны вёскі Літва Палачанскага сельсавета і прыкладна за 200 метраў ад дома “683 кіламетр” чыгуначнага нагледальніка на лініі Ліда-Мінск.

У тым, што гэта так, я пераканаўся, калі нядаўна пазнаёміўся з комплексам у 6 168 пражскіх грошаў, набытым музеем Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь (з захаваннем усіх законаў, вядома). Ужо беглы агляд гэтага дэпазіта і асабліва параўнанне яго з экзэмплярамі тых жа пражскіх грошаў, якія я сам дадаткова дастаў з ямы, што засталася пасля “першаадкрывальнікаў” скарбу, пераканваюць у тым, што цяперашнія “банкаўскія” грошы з’яўляюцца часткай адзінага скарбу.

А цяпер зноў вярнуся да артыкула “Прыгоды залатога пояса”. Там сказана: “Праўда, іншыя нумізматы запэўніваюць, што пояс і скарб пражскіх грошаў не звязаны паміж сабой (...). “Скарб” на самай справе родам з размешчанага за 18–19 кіламетраў ад вёскі Літва сялення Палачаны, якое знаходзіцца ля станцыі Літва”. З гэтай нагоды я хацеў бы сказаць вось што. Сапраўдных нумізматаў у Беларусі толькі тры чалавекі, і яны ніяк не маглі прыдумець такую “гісторыю з геаграфіяй”. Відаць, маюцца тут на ўвазе тыя калекцыянеры, у практыцы якіх здараюцца пры “рэалізацыі” імі скарбаў факты свядомага ўтойвання месцаў іх знаходак. Менавіта таму Літоўскі дэпазіт нечакана распаўся на дзве ўяўныя часткі. Я вымушаны параіць В.Корбуту пазбягаць ананімных паведамленняў або, па меншай меры, правяраць іх верагоднасць. У даным выпадку яму дастаткова было глянуць на карту або звярнуцца ў даведчае бюро чыгуначнага вакзала, каб пераканацца, што вёска Літва размешчана за 1,5 кіламетра на ўсход ад вёскі Палачаны і прылягаючай да яе аднайменнай станцыі, аддаленых ад Маладзечна на 15 кіламетраў. Станцыя ж Літва не існуе.

Грашовая частка Літоўскага скарбу па-свойму выключная. Гэта самае вялікае з захаванняў пражскіх грошаў, зарэгістраваных

ва ўсе часы на тэрыторыі былога Вялікага княства Літоўскага. Да яго адкрыцця “лідэрства” ўтрымліваў скарб з вёскі Клачкова Чарнігаўскай губерні (у 1887 годзе там былі знойдзены 3 487 экз.), а на тэрыторыі сучаснай Беларусі — Брэсцкі скарб (1837 год — 1 034 экз.).

Унікальны грашова-рэчавы комплекс з вёскі Літва, які прайшоў толькі першапачатковую атрыбуцыю, чакае грунтоўнага даследавання. Калі ў манетнай частцы тут, мяркую, не будзе праблем, то ў рэчавай частцы, якую можна сузіраць чамусьці толькі “1 тыдзень на год”, гэта практычна немагчыма. Нацыянальная каштоўнасць, якая па сваёй гісторыка-культурнай значнасці і ўступае, бадай, толькі Крыжы святой Ефрасінні Полацкай, надзейна схавана ад спецыялістаў.

Спадзяюся, што ў сённяшняй сітуацыі не застануцца абыякавымі да лёсу ўнікальнага пояса ні цяперашні міністр культуры, ні падведамасны яму дэпартамент аховы помнікаў айчыннай гісторыі, што будзе ініцыянаваны перагляд судовага рашэння. Верыцца, што паясны набор будзе вярнуты яго законнаму ўладальніку — дзяржаве.

НА ІЛЮСТРАЦЫЯХ: зорчатая паясная пласціна — серабро, гравіроўка, чэрнь, залачэнне (Кафа, цяпер Феадосія); круглая паясная пласціна — серабро, гравіроўка, чэрнь, залачэнне (Кафа); спражка і накінальнік — серабро, гравіроўка (Італія, Генуя?); пражскі грош Вацлава IV Люксембург (манетны двор Кутна Гара). Выявы ў натуральную велічыню.

Валянцін РАБЦЭВІЧ,

доктар гістарычных навук, прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

АД РЭДАКЦЫІ. Хацелася б звярнуць увагу на яшчэ адно месца ў публікацыі “Советской Белоруссии”. **З яе відаць, што ў час раскопак (якіх па чарзе?) каля вёскі Літва археолагі (на гэты раз не калекцыянеры, а спецыялісты) выявілі не толькі пражскія грошы, але і “фрагменты пояса, якіх не хапала” (4 грошы і 2 фрагменты былі перададзены ў музей). Значыць, пояс захоўваўся ў беларускай зямлі і таму павінен належаць беларускай дзяржаве. І тут мы цалкам згодны з В.Корбутам, які ўслед за В.Рабцэвічам ставіць пытанне, што “рэліквія павінна экспанавання ў самай лепшай зале аднаго з нацыянальных музеяў, а не ляжаць у сейфе”. Толькі, у адрозненне ад В. Корбута, мы паставілі б тут не пытанні, а клічнік.** **У апошні час беларускія сродкі масавай інфармацыі ўдзяляюць даволі многа ўвагі тым каштоўнасцям, якія належылі б вярнуць з-за граніцы. Але ці не забываем мы адначасова пра тое, што пакуль знаходзіцца на нашай зямлі, але можа безваротна знікнуць за той жа граніцай, што павінна належаць не прыватнаму ўладальніку, а дзяржаве?!**

Партрэты перадаваліся розныя...

— Пачатак на 13-й стар. —

ты ў дэпазіт Нясвіжскаму замку, калі там закончыцца рэстаўрацыя і пачне стварацца музейная экспазіцыя. Як мне здаецца, многае тут будзе залежаць ад добрай волі тых, хто надзелены ўладай.

Аднак сёння мне хочацца звярнуць увагу на іншае. Да гэтага часу даследчыкі не заўважылі разнароднасці пераказаных музейных экспанатаў, пэўнай выпадковасці і нават некомпетэнтнасці пры складанні “прыёмна-здачнага акта”. Відаць, слухна ў яго трапілі і той жа пояс, і вышыўка, і партрэты польскіх каралёў Сігізмунда I Старога, Яна Сабескага, Станіслава Ляшчынскага, Аўгуста III і іншых, якія да Беларусі маюць ускоснае дачыненне. А вось партрэты нясвіжскіх Радзівілаў, якія здаўна знаходзіліся ў замкавай галерэі, павінны, па маім меркаванні, вярнуцца ў замак хаця б у часовы дэпазіт, на свята аднаўлення музея, па праву гістарычнай справядлівасці.

А пакуль да гэтага свята дойдзе, беларускім музеям варта было б паказаць добры прыклад і сабраць у адно, выставіць разам усё, што знаходзілася ў нясвіжскай галерэі Радзівілаў (наша камісія ўжо дала рэкамендацыі па гэтым пытанні). Такая выстава паслужыла б добрым стымулам для прыняцця станоўчых рашэнняў нашымі суседзямі.

У заключэнне хачу выказаць шчырую падзяку прафесару Надзеі Высоцкай за тое, што яна прадставіла для маёй невялікай публікацыі некалькі рэпрадукцый з партрэтаў, якія да 1950 года знаходзіліся на тэрыторыі Беларусі.

НА РЭПРАДУКЦЫЯХ: Барбара РАДЗІВІЛ, Соф’я Ганна РАДЗІВІЛ, Мікалай IV РАДЗІВІЛ.

Ярош МАЛІШЭЎСКИ,

сябар камісіі “Вяртанне” пры Беларускам фондзе культуры.

Камаедзіца

Камаедзіца – 6 красавіка – язычніцкае свята пакланення мядзведзю, яно было зафіксавана ў канцы XIX стагоддзя ў Бягомльскім прыходзе Барысаўскага павета (цяперашні Докшыцкі раён).

Назва паходзіць ад асноўнай абрадавай стравы – гароховыя камы. Гарох – адна са старажытных культур, што складала асноўную ежу да збожжавых. У архаічнай культуры ён набыў глыбокі сімвалічны сэнс: яго выкарыстоўвалі найперш у пахавальна-памінальных абрадах, на калядную куццю; у казках баба з дзедам падымаюцца па гарохавай сцябліне аж да неба, да самога Бога; прарошчаная гарошына атаясамліваецца з зачаццем дзіцяці.

Вядома, што мядзведзь харчуецца расліннай ежай. Яна і з'яўляецца асноўнай у святочным меню дня, калі прачынаецца гэты звер напярэдадні Благавешчання. З сушанага рэпніка гатуюць рэдкую страву (гэта травяністая расліна з сямейства крыжакветных). Абавязкова – аўсяны кісель (авёс таксама любіць мядзведзь) і гароховыя камы. Усё гэта гатавалі на абед, елі ўсёй сям'ёй, а па абедзе ішлі, перавальваючыся, да ложкаў, клаліся, але не спалі, а варочаліся з боку на бок гадзіны са дзве. Лічылі, што такімі дзеяннямі дапамагаюць мядзведзю ўстаць з бярогі пасля зімовага сну. У гэты дзень нічога не рабілі, святкавалі. Як татэмная жывёла мядзведзь ушаноўваўся таму, што лічыўся прапродкам роду чалавечага.

У старажытных грэкаў сугучную назву з Камаедзіцай мела мядзведжае свята, прысвечанае багіні Артэмідзе. Лічылі, што яна праз сваю іпастась ці памочніцу Іліфію дапамагае парадзіхам. Дзень 24 сакавіка па старому стылю прыпадае на адно са святаў у гонар святой Кацярыны. Язычніцкай папярэдніцай гэтай святой была старажытная багіня – жаночая пара Вялеса, яна была апякункай шлюбаў і парадзіх. Язычніцкі бог Вялес атаясамліваўся з мядзведзем. Нездарма імя мядзведзя табуіравана, а культ яго – адзін з самых старажытных. На Благавешчанскай гары ў Бранскай вобласці і на Смаленшчыне былі знойдзены свяцілішчы ў гонар мядзведзя. Гэта адна з самых сакралізаваных жывёл у міфалогіі, лічыць гісторык Эдвард Зайкоўскі. Ён жа знайшоў і рэцэпт прыгатавання гароховых камоў.

Гароховыя камы

Адвараны ў падсоленай вадзе гарох таўкуць у ступе, не ачышчаючы ад шалупіння, затым выбіраюць са ступы, сціскаюць у круглы камяк і кладуць у рэшата (рэшата ў гэтым выпадку прыпадабняецца да сонца, неба, служыць для сувязі з іншасветам, дзе жывуць душы памерлых). Гэтыя камякі і называюцца камамі, іх падаюць звычайна ў канцы абеду.

Ганна КОРШУН.

Буслянты. Фотаэцюд БелТА.

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

Экспедыцыі ў мінулае дзеля будучыні здзяйсняе "Студэнцкае этнаграфічнае таварыства"

Другі год існуе на Беларусі рэспубліканскае маладзёжнае грамадскае аб'яднанне "Студэнцкае этнаграфічнае таварыства". Докладней, столькі часу прайшло з моманту яго арганізацыі і прэзентацыі грамадству. А ўвогуле студэнты сталіцы і некаторых абласных вышэйшых навучальных устаноў, якія сур'ёзна цікавяцца беларускай традыцыйнай культурай, ужо гадоў шэсць збіраюць фальклор, звесткі пра народныя рэгіянальныя строі, рамёствы і промыслы, этнаграфію, абрады і звычаі, міфалогію.

Гэтыя звесткі, сабраныя ў экспедыцыях, расшыфруюцца, вывучаюцца і пераводзяцца на кампакт-дыскі. І ўсё – за свой кошт. Студэнты не лічаць сябе дзівакамі, бо гэта вельмі цікава, кожны аддае справе столькі часу, колькі можа. Для большасці гэта іх будучыя прафесіі, бо тут сабраліся разам гісторыкі, мастакі і мастацтвазнаўцы, філолагі або тыя, хто збіраецца набыць такую прафесію. Ёсць у таварыстве людзі, што тут "выраслі", атрымаўшы практычны вопыт, а паралельна ў ВНУ – прафесію, і гэта дало добры плён. Ужо некалькі гадоў назіраю за гэтай моладдзю – вельмі сімпатычныя людзі, духоўна багатыя і творчыя. Яны самі вырабляюць для сябе строі, упрыгажэнні. Прычым, з тканінай працуюць і дзяўчаты, і хлопцы, дзяўчаты больш вышываюць і праўляюць шмат фантазіі ў стылізаваных вырабах, а хлопцы яшчэ працуюць са скурай і металам. Усе спяваюць, танцуюць, многія валодаюць музычнымі інструментамі. Гэта руплівыя збіральнікі народнай спадчыны. Некаму нашчасціла мець вяскоўную бабулю – носьбітку традыцыйнай культуры, але большасць з іх – гарадскія дзеці, і кожны сваім шляхам прыйшоў у таварыства. Вось, напрыклад, Наталля ВАЛЫНЕЦ. Скончыла Акадэмію мастацтваў, зараз працуе метадыстам у Мінскім абласным метадычным цэнтры.

– У 1996 годзе наша выкладчыца кафедры мадэліравання адзення і мастацкага ткацтва Ірына Мазюк запрасіла мяне і іншых дзяўчат і хлопцаў паслухаць з касет запісы народных песень. Разам з ёю мы спрабавалі іх развучваць, успрымаючы на слых з голасу народных спевакоў. Сама

Ірына тады спявала ў гурце "Гуды", але вырашыла стварыць свой гурт, які б пераймаў блізка да аўтэнтчнай традыцыі народныя песні. У яе гэта атрымалася, у нас таксама, за што мы ёй вельмі ўдзячныя. Праз некалькі гадоў Ірыну запрасілі на працу ў Беларускі інстытут праблем культуры, дзе яна абгрунтоўвае сваю метадыку і працягвае працу з гуртом маладых спевакоў, а таксама збор фальклорнай спадчыны разам з калегамі.

– А калі ты пазнаёмілася з Аляксеем Глушко, які стварыў Студэнцкае этнаграфічнае таварыства і зараз з'яўляецца яго кіраўніком?

– Нас пазнаёміла Ірына Мазюк у 1996 годзе. Да Аляксея ў Скарынаўскі цэнтр мы прыходзілі на кансультацыі, па літаратуру, ён нам вельмі дапамагаў. Гэта адказны чалавек, мэтанакіраваны, адукаваны, які даўно вывучае традыцыйную культуру і валодае навыкамі апрацоўкі фальклорных матэрыялаў на камп'ютэры, пераводзіць фаназапісы на кампакт-дыскі.

А ў традыцыйнай культуры шмат загадак, для яе вывучэння трэба мець трывалыя, грунтоўныя веды, шмат чытаць спецыяльнай літаратуры. Першая мая экспедыцыя была ў Лепельскі раён Віцебскай вобласці, ёю кіраваў Аляксей і быў маім непасрэдным настаўнікам. Мы разбіліся на групы, у кожнай з іх свой настаўнік, які меў экспедыцыйны вопыт, і 1–2 вучні. Групы разыходзіліся на дзень па вёсках, а вечарам збіраліся на базу: у лесе стаялі нашы наметы, ля якіх пры вогнішчы мы абмяркоўвалі тое, што ўдалося запісаць. Ужо ў наступнай экспедыцыі я сама была настаўнікам. Да кожнай экспедыцыі мы доўга і старанна рыхтуемся.

– А падчас экспедыцыі вы дзеліце абавязкі – хто што вывучае?

– У межах адной экспедыцыі

вядзецца комплекснае даследаванне рэгіёна (народныя касцюмы, рамёствы, фальклор і т.д.), а ўжо потым кожны можа паглыбляцца ў тэму, якая яго цікавіць, выкарыстоўваючы сабраны матэрыял.

– І фіксацыя звестак вядзецца, наколькі мне расказвалі, на дыктафоны, відэакамеру, матэрыяльныя прадметы і помнікі на мясцовасці фатаграфуюцца. У гэтым ёсць свае спецыялісты?

– Кожны стараецца засвоіць усю тэхніку, каб можна было адзін аднаго замяняць.

– У нашай "Скарбонцы" змешчаны фатаграфіі Марыны Дрожжы, якія яна зрабіла падчас абраду гукання вясны, які вы ладзілі ў Музеі драўлянай архітэктуры і побыту ў Строчыцах.

– Марына не прайшла па курсу ў Акадэмію мастацтваў, але вельмі хоча набыць прафесію апэратара і фотакарэспандэнта, таму стараецца фіксаваць нашы святы. А ўвогуле яна, як і большасць нашых дзяўчат і хлопцаў, прайшла спеўную школу Ірыны Мазюк, а зараз з намі працуе ў таварыстве. Яна аднойчы прызналася Ірыне, чаму яе прываблівае традыцыйная культура. Мне гэта вельмі запала ў душу, я таксама так думаю: тут ёсць праўда, і жыццё па законах традыцыйнай культуры – прывільнае, унармаванае народнай мараллю, яно цікавае і творчае. Кожны, хто валодае гэтай культурай, мае сваю індывідуальнасць у адзенні, паводзінах, ведах, і ўсе мы адзін аднаго дапаўняем. У 2000-м годзе да нас прыйшла Вольга Дзядовік, таксама выхаванка Ірыны Мазюк. За гэты час яна засвоіла камп'ютэр, выраб народных строяў, пабывала з намі ў многіх экспедыцыях.

– А ўвогуле куды былі экспедыцыі за той час, пакуль ты ў таварыстве?

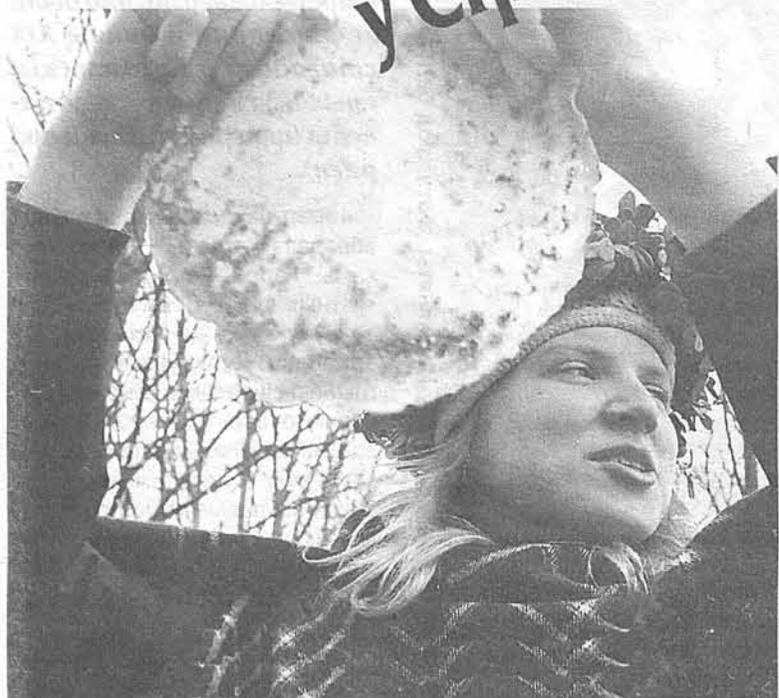
– Лепельскі, Сенненскі, Крупскі, Барысаўскі, Верхнядзвінскі, Лельчыцкі раёны на Усходнім Палессі і іншыя – каля 10 раёнаў Беларусі, а таксама памежныя этнічна беларускія тэрыторыі Расіі. Цікавая праца, якая мацуе наша сяброўства.

Гутарыла Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

СКАРБОНКА

Вялікдзень – вялікае гадавое веснавое свята, якім некалі адкрываўся каляндарны год. Пачнём і мы з яго новаю акцыю нашай газеты ў дапамогу чытачам: для тых, хто хоча засвоіць народныя традыцыі і абрады, звязаныя з каляндарнымі і сямейнымі святамі, мы пачынаем друкаваць газету ў газеце пад назвай "Скарбонка". У ёй – песні з нотамі, гульні і сцэнарныя святаў, абрадаў, пра якія мы будзем расказваць, як і раней, але аказваючы пэўную метадычную дапамогу – як іх арганізавачу, якую атрыбуцьку ўдрыхтаваць, як гэта робяць на Беларусі носьбіты традыцыйнай культуры і аматарскія гурты, удзельнікі школьных гурткоў – з дапамогай настайнікаў, як выхавальнікі ў садзіках, а бацькі дома знаёмяць дзяцей з беларускай мовай і песняй, гульнямі, як забяспечваюць і выхоўваюць самых маленючых беларусаў. На нашым сайце ў Intэрнэце belarus21.by (газета – спасылкі) вы зможаце пачуць гучанне абрадавых і пазаабрадавых песень, убачыць нацыянальныя строі, якія можна зрабіць сваімі рукамі. Напішыце нам свае пажаданні, мы пастараемся рыхтаваць матэрыялы ў нашу "Скарбонку" разам з вамі – для вас. Акрамя велікодлага яйка, на Вялікдзень дзецям рабілі яшчэ вельмі важны і прыгожы падарунак – новае адзенне, дзеля якога маці і бабуля пралі, ткалі, вышывалі, вязалі карункі, шылі рэгіянальныя вечарамі і начамі. Дарослыя таксама апраналі ўсё новае, пачынаючы новы год вясной. Раім і нашым чытачам перш за ўсё паклапаціцца пра адзенне, у якім вы будзеце адзначаць святы, сустракацца з сябрамі на вечарынах, спраўляць Купалле.

Вясну гукалі ў Строчыцах

Дзяржаўны музей драўлянай архітэктуры і побыту ў Строчыцах, што на Міншчыне, пастаянна ладзіць абрадавыя каляндарныя святы з удзелам гарадской моладзі.
НА ЗДЫМКАХ: моладзь ладзіць "Гуканне вясны" на тэрыторыі музея.

Фота Марыны ДРОЖЖЫ.

Сяргей ВЫСКВАРКА:

“Радуе, што мода на традыцыйную культуру зараз ідзе з горада...”

З Сяргеем Выскваркам я пазнаёмілася ў Мінску, куды ён прывёз з Любаншчыны свой харэаграфічны фальклорны гурт “Верабейкі” і паказаў гульні праграму, якая перамяжожвалася рэгіянальнымі танцамі. Было гэта ў Рэспубліканскім цэнтры творчасці дзяцей і моладзі. І спецыялісты-культуралагі, і этнахарэограф Мікола Козенка былі прыемна ўражаны тым, наколькі натуральна танцуюць гэтыя дзеці, іх строямі, сярод якіх ёсць аўтэнтычныя, бабуліны, а ёсць пашытыя па ўзорах або адноўленыя па іх успамінах.

У 2000 годзе гурт удзельнічаў у першым рэспубліканскім конкурсе танцавальных пар-выканаўцаў бытавога танца сярод школьнікаў на фестывалі традыцыйнай культуры “Берагіня” ў Акцябрскім раёне і выступіў паспяхова, браў удзел у традыцыйным фестывалі “Беларуская полька” ў Чачэрску, летась два тыдні вандраваў па Польшчы (гл. “Голас Радзімы”, №36 за 2003 год), яго ўжо добра ведаюць у нашай краіне як пераемніка аўтэнтычнай харэаграфічнай традыцыі свайго раёна. Калі Сяргей Выскварка расказвае пра кожны са строяў, у якія апрануты дзеці, пра бабуль і дзядуль, ад якіх запісаў, сабраў вялізную колькасць не толькі мясцовых танцаў, але розных рэчэй, выключнай значнасці інфармацыю, — зразумела, што гэта вельмі каштоўны спецыяліст па традыцыйнай культуры. У апошнія гады яго гадаванцы ўжо не толькі танцуюць, але і спяваюць, старэйшыя — падраслі ў прыгожых падлеткаў, і я ўпэўнена, што сярод іх знойдуцца памочнікі і паплечнікі ў той справе, якую робіць Сяргей у раёне. Мне заўсёды хацелася даведацца, ад каго ж ён пераняў гэты смак да фальклору, разуменне яго каштоўнасці, як знайшоў правільны накірунак у працы. Вось што Сяргей расказаў пра сябе.

— Я нарадзіўся ў шматдзетнай сялянскай сям’і, якая мае шляхецкія карані (дзед і бабуля — з дробнай шляхты), у невялікай вёсцы Пласток Любанскага раёна Мінскай вобласці. Любані зараз 435 гадоў, і ў гэты ж час упамінаецца вёска. Яна размешчана

за 15 кіламетраў ад райцэнтра, недалёка ад шашы, вакол — шмат хутароў, з якіх у 1939 годзе людзей перасялілі ў вёску. Тых, хто жыў на хутарах, называлі “шляхта”. У нашай сям’і сямёра дзяцей — тры браты, тры сястры і я.

Мая бабуля — Марыя Баркоўская — у многім была таленавітым чалавекам, але паходжанне не дазваляла спяваць на вуліцы, яна спявала толькі дома, ды і свае звычкі захоўвала. Калі, напрыклад, вясковыя суседкі, ідучы на вуліцу, каб пасядзець на лаўцы, апраналі фартух, мая, наадварот, яго здымала, бо лічыла, што фартух патрэбны толькі каля печы.

Дзед Павел, з якім яна пражыла ўсё жыццё, вельмі любіў жартаваць, яго паважалі ў вёсцы. Абодва яны працавалі на зямлі, як і мужыкі, але і спосаб мыслення, і лад іх жыцця адрозніваліся. Хоць, памятаю, бабуля хадзіла на вяселлі да суседзяў-мужыкоў, і песні яны спявалі адны. Наша суседка баба Палашка таксама, як мая бабуля, была “з гонарам”. Яна часам дапамагала маёй маці даглядаць дзяцей. Расказвала нам розныя казкі, прыказкі, гісторыі з жыцця, што мне вельмі падабалася і што на мяне моцна уплывала ва ўспрыманні сялянскага жыцця і звычайў.

— А калі ты зацікавіўся фальклорам і пачаў збіраць яго? Увогуле, якая ў цябе спецыяльнасць?

— Я інжынер-механік па першай спецыяльнасці, скончыў ва Украіне Крыварожскі горна-рудны тэхнікум. Вельмі хацелася

адарвацца ад вясковага жыцця і быць самастойным. І на вёсцы тады бацькі арыентавалі сваіх дзяцей: “Вучыцеся — будзеце людзьмі”, гэтак жа казалі мая маці і бабуля.

Праўдзівыя радкі песні: “Каб любіць Беларусь нашу мілую, трэба ў розных краях пабываць”. Менавіта ва Украіне я адчуў сябе беларусам. Увесь час цягнула дадому, і я вырашыў, што вярнуся і буду спрыяць таму, каб беларусы захавалі свае звычкі. Не магу растлумачыць, чаму я прывязаны да сваёй малой радзімы настолькі, што калі прыезджаю на сесію ў Мінск, сумую, душа рвецца хутчэй дадому (скончыўшы па прыездзе з Украіны Магілёўскае вучылішча мастацтваў, зараз завочна заканчваю вучобу ва ўніверсітэце культуры). Гэта нешта з падсвядомасці.

— Цяпер самы галоўны клопат дзяржавы — адраджэнне беларускай вёскі. І ўжо прынята адпаведная праграма. Ты шмат ездзіш па вёсках свайго раёна, маеш кантакты са старэйшым пакаленнем і моладдзю. Паколькі цябе хвалюе гэтае пытанне, то якія высновы ты робіш? Ці заклікаеш маладых, можа, сваіх вучняў, застацца на вёсцы?

— Аднымі заклікамі нічога не зробіш. Трэба мяняць самасвядомасць і лад жыцця на вёсцы. Каб жыць на вёсцы, трэба яе любіць.

Што да маёй працы, то павінен сказаць: вёска яшчэ зберагае свае традыцыі, сваю спрадвечную культуру ад дзядоў-прадзедаў, а таксама рамёствы і промыслы, але праблема ў тым — каму яе перадаць. Я радуся, што мода на традыцыйную культуру зараз ідзе з горада і са сталіцы. Тыя маладыя людзі, якія жывуць на вёсцы, бачаць: гораду гэта патрэбна і за мяжой цікавацца нашай культурай — і ўжо зусім інакш ставяцца да сваіх песень, мовы, традыцыйных прадметаў побыту, самаробных вырабаў. Сёння мно-

гія маладыя згодны застацца і нават з горада з’ехаць у вёску. І калі сацыяльна-бытавыя ўмовы, адпаведна прынятай праграме, сапраўды палепшацца, вёска значна памаладзе.

— А на цябе хто паўплываў, хто прывіў любоў і павагу да вёскі і людзей вясковых?

— Мая настаўніца ў пачатковай школе Тамара Аляксандраўна Кузнечык, якая вучыла і маю маму. Настаўнік на вёсцы, інтэлігенцыя ўвогуле вялікую ролю павінны адыграць у адраджэнні вёскі.

З такімі людзьмі супрацоўнічае Сяргей Выскварка ў Любані, знайшоў іх у аддзеле традыцыйнага мастацтва раённага Цэнтра культуры, у краязнаўчым музеі, у вясковых клубах. Зусім нядаўна ў Любані адкрыўся Музей традыцыйных рамёстваў. Так ужо складалася, што калегі вывучаюць матэрыяльную культуру, а Сяргей — фальклорную спадчыну раёна. Марыць аб тым, каб стварыць Дом фальклору. Штогод ездзіць са сваім узорным фальклорным гуртом “Верабейкі” на этнакультурную змену ў летнік “Зубраня”, падчас якой тут адпачываюць і дзеці беларусаў замежжа. Трэба было б, безумоўна, мець цалкам этнабеларускі летнік, гэта пытанне Выскварка абмяркоўвае з кіраўнікамі іншых дзіцячых фальклорных гуртоў, падобных на той, якім кіруе сам, у розных інстанцыях. Улетку зноў запрашаюць у Польшчу сябры — фальклорны гурт “Цыбінка”, але цяжка здабыць сродкі на замежныя паездкі.

Сярод усіх гэтых падзей лета — лепшы час для экспедыцый, матэрыялы якіх апрацоўваюцца зімой. Зараз у рэпертуары гурта “Верабейкі” больш за 40 танцаў, запісаных у раёне, а ўсяго іх звыш 90. Песні, гульні, карагоды Любаншчыны — усё гэта развучвае гурт, якім кіруе Сяргей Выскварка.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Матуліныя песні ад “Галасоў Радзімы”

Другі раз у Беларусі ладзіцца фестываль-конкурс маладых выканаўцаў беларускай народнай песні “Галасы Радзімы”, які праводзіцца раз у два гады Міністэрствам культуры сумесна з Беларускім дзяржаўным універсітэтам культуры.

Першы тур адбываўся па абласцях, заключны — у Мінску. Маладыя людзі ад 16 да 30 гадоў прыехалі ў сталіцу з усіх рэгіёнаў Беларусі. Калі ў мінулым конкурсе іх было 31, то цяпер свае сілы спрабавалі 36 чалавек, сярод якіх 5 мужчын. Конкурс праводзіўся па трох намінацыях — “Профі”, “Навучэнцы”, “Аматары”. Кожны ўдзельнік выконваў беларускія народныя песні без суправаджэння. На гэты конт Міхаіл Дрынеўскі, старшыня журы і мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусь імя Г. Цітовіча, сказаў: “Сярод удзельнікаў не было выпадковых. Яны ўсе ведаюць, што такое народнае мастацтва і якім павінны быць народныя спевы. Фестываль “Галасы Радзімы” — шанс для сапраўдных галасоў. Шкада, што раней такога не было. У нас больш распаўсюджаныя эстрадныя спевы. Тым больш традыцыйная песенная культура патрабуе ўвагі і падтрымкі. Ды і што можа быць больш яркім і пераканаўчым, чым чысты чалавечы голас!”

Уладальнікі лепшых галасоў мінулага конкурсу сталі выканаўцамі хору імя Цітовіча. Некаторыя паступілі ва ўніверсітэт культуры. Варта заўважыць, што пры паступленні на факультэт народнага мастацтва яны маюць пэўныя льготы. А колішнія выпускнікі БДУКа прыехалі на конкурс ужо са сваімі навучанцамі. У сёлетнім конкурсе ўдзельнічалі 3 студэнткі БДУКа. Адна з іх — Вольга Краўчукіч (“Навучэнцы”) — стала ўладальніцай дыплама 3-й ступені. Першай у гэтай намінацыі была Ірына Парфёнава, якая прадстаўляла Магілёўскую вобласць. Сярод “Профі” журы не прысуджала званне лаўрэатаў. Тым не менш лепшых назвалі — Валянціна Альшанская, Вольга Лінік і Ігар Суворкін.

Фестываль стаў святам для аматараў народных спеваў і знаўцаў традыцыйнай культуры. Маладыя выканаўцы сваімі высокапрафесійнымі спевамі, разнастайным рэпертуарам пацвердзілі, што традыцыйная культура з’яўляецца важнай у іх жыцці. І ва ўсіх умацавала ўпэўненасць: народная песня будзе папулярнай і далей.

Алена СПАСЮК.

Ластаўка — птушка года

Ужо пяты год запар у нашай краіне выбіраецца і аб’яўляецца птушка года. У 2000 годзе гэтай птушкай быў белы бусел, у 2001-м — белая пліска, або сітайка, у 2002-м — авяльга, летась — дамавы верабей. Сёлета сімвалам Беларусі стала гарадская ластаўка. Гарадская ластаўка была выбрана птушкай года, бо менавіта яна спадарожнічае жыхарам гарадоў. А яшчэ таму, што ў гэтых птушак з кожным годам праблем становіцца ўсё больш.

Галіна ВІР.

Вясна-красна на ўвесь свет!

У гэтым годзе красавік адзначаны трыма важнейшымі веснавымі перасойнымі святамі: Вербніца 4 красавіка, Вялікдзень (Вялічка, Вялікадне, Паска) – 11 красавіка, Радуніца 20 красавіка. Прычым, Вялікдзень праваслаўных і католікаў прыпаў сёлета на адзін дзень. Трэба сказаць, што беларусы-хрысціянне шануюць і захоўваюць звычай продкаў нават з часоў дахрысціянскіх, бо павага да іх складае аснову традыцыйнай культуры народа.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

Вербніца — старадаўняе свята, звязанае з ушаноўваннем дрэва, якое першым распускаецца з прыходам вясны. Звычай сцэбаць на свята ўсіх сямейнікаў і свойскую жывёлу асвячонамі ў царкве галінкамі вярбы звязаны з тым, што нашы продкі верылі: ім перадацца здароўе, жыццёвая моц і характава гэтага дрэва. Захаваўся таксама звычай сярод старых людзей з'ядаць па 9 вербных пупышак, каб не балелі зубы і не было ліхаманкі. Вербнымі галінкамі сцэбаюць усе пабудовы, вулі, агарод, поле — ад пажару, грому і навальніцы. Іх захоўваюць увесь год да наступнага свята, а пры неабходнасці падпальваюць і абкурваюць дымам хворага або гняздо квахтукі, попелам пацупваюць месца вакол калыскі нованароджанага. На Юр'я веснавога сельскія гаспадыні выганяюць у поле кароў вербачкай і спраўляюць з яе дапамогай розныя магічныя абрады, што забяспечваюць захаванне і здароўе рагуль на працягу лета.

Беларусы-католікі вырабляюць на Вербніцу прыгожыя "пальмы", аздабляючы іх засушанымі і фарбаванымі кветкамі, зелянінай, каласкамі, упрыгожваюць імі хату і магільныя блізкіх людзей.

Галоўным момантам падрыхтоўкі святочнага стану душы да Вялікадня з'яўляецца папярэдні сямітыднёвы пост, а затым Б е л ы т ы д з е н ь, калі прыбіраюць хату і двор, засцілаюць святочныя поспілікі і вешаюць чыстыя або новыя ручнікі на абразы і партрэты памерлых родзічаў, калі ў Чысты чацвер усё мыюцца да ўзыходу сонца, а астатнія два дні да свята моляцца ў царкве і гатуюць святочныя абрадавыя стравы. Апошняя велікодная ноч з суботы на нядзелю для большасці беларусаў-хрысціян праходзіць у храме на ўсяночнай службе, а калі нехта не можа трапіць туды па той ці іншай прычыне, то ўсё роўна не спіць і праводзіць ноч у малітвах. У некаторых рэгіёнах Беларусі прынята ўсю ноч паліць вогнішча на магільках або каля храмаў. Сустрэўшы новы дзень, вітаюць адзін аднаго тройчы радаснай навіной "Хрыстос уваскрос!" і цалуюцца.

Асвяціўшы фарбаваныя яйкі, хлеб і соль, велікодныя булкі і мяса, ідуць дадому разгаўляцца. Назіраюць за ўзыходзячым сонцам: калі яно "грае" і зіхаціць, рассыпаючыся рознакаляровымі промнямі, гэты год будзе шчаслівы, а ўраджай багаты.

В я л і к д з е н ь — галоўнае нацыянальна адметнае свята беларусаў, звычайна прыпадае на красавік, хоць і вагаецца часам ад 4 красавіка да 8 мая. Адзіны са славян беларусы захавалі гэта свята як сустрэчу Новага года па самаму старажытнаму сонечнаму календару, але вызначэнне дня свята звязана яшчэ і з месячным календаром: яно павінна быць паміж поўняй (вехам) і маладзіком.

На прымеркаванасць свята да пачатку Новага года найбольш яркава ўказваюць абрадавыя валачобныя песні, якія гурт валачобнікаў (лалюнікаў, галакальнікаў, іх па-рознаму называюць у розных рэгіёнах) выконвае для кожнага гаспадара і яго сям'і, абыходзячы ўсю вёску. Такія абходы з песнямі забяспечваюць гаспадарчы поспех і шчаслівы лёс, таму валачобнікаў паўсюдна сустракаюць з радасцю і адорваюць (такія абходы даўней здзяйснялі святары-язычнікі, збіраючы даніну Богу сонца). Гурты валачобнікаў яшчэ ў мінулым стагоддзі складаліся з мужчын-спевакоў і музыкантаў, што размяркоўваліся па ўзросту на чале з запявалам, які ведаў усе тэксты песень, меў магутны голас і сам быў добрым гаспадаром (зараз у асноўным ходзяць жаночыя гурты, часам у іх запявала — мужчына). Да яго падключаліся падхвотнікі з прыпевамі-закрэпкамі, пабудаванымі на славесна-песеннай магіі: "Вясна-красна на ўвесь свет!", "А зялёны явар кудравы!", "Гэй, зді-Лудо!", "Хрыстос уваскрос, сын Божы!" і іншыя. У гэтых песнях часта пералічваюцца ўсе свята і прысвяты народнага календара або самыя значныя з іх, каб нагадаць пра тыя этапы сельскагаспадарчых работ, што чакаюць сялян (часам да 320 радкоў). Наяўнасць валачобнага абрадавага дапамагае вызначыць этнічныя межы рассялення беларусаў (на поўначы, на Палессі гэтага звычайна няма). "Надзвычай цікавыя, эпічна разгорнутыя, багатыя этнаграфічнымі рэаліямі, міфалагічнымі вобразамі, аптымістычнымі па настроі, жыццесцвярджалымі", як піша пра іх Лія Салавей у "Міфалагічным слоўніку", валачобныя песні з'яўляюцца выключна каштоўным помнікам духоўнай культуры беларусаў і захоўваюць у сабе індаеўрапейскі міф пра зніклага бога ўрадлівасці, які вяртаецца і абуджае заснулую разам з ім прыроду. У дахрысціянскі перыяд свята Вялікадня, верагодна, адзначалася падчас веснавога раўнадзенства.

Асноўны сімвал свята Вялікадня — пафарбаванае ў чырвоны колер яйка. Яйкамі разгаўляліся, іх дарылі, з імі гулялі "на ўбіткі", качалі іх з горак і інш. У асноўным гэта былі гульні для мужчын і дзяцей. Песні, танцы, музыка не змаўкалі ўсё свята. У новым адзенні (вырабленым рукамі жанчын, якія ўсю зіму пралі, ткалі, шылі, вышывалі, вязалі карункі) вясцоўцы пачыналі новы этап жыцця ў новым сельскагаспадарчым годзе.

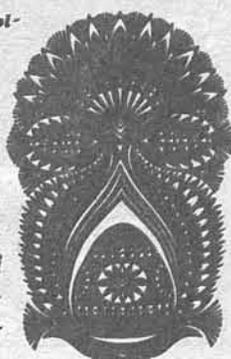
На В е л і к о д н ы м т ы д н і, як частка агульнакаляндарнай традыцыі ўшанавання дзядоў-продкаў, у чацвер адзначаецца Н а ў с к і В я л і к д з е н ь (амаль на ўсіх старажытна племянных беларускіх тэрыторыях) або праз 9 дзён пасля Вялікадня — Р а д а ў н і ц а (на сумежжы з рускімі рэгіёнамі), вядомае зараз як дзяржаўнае свята ўшанавання памерлых. Назва "наўскі" паходзіць ад старажытнага славянскага слова "наўе" — дух нябожчыка. У некаторых мясцінах наўцамі называюць нябожчыкаў апошняга года. Вераць, што разам з птушкамі з выраю на зямлю да таго месца, дзе былі пахаваны, вяртаюцца і душы памерлых, таму гэта адзіны дзяды, якія спраўляюць на магільках. Напярэдадні прыбіраюць магільныя, вешаюць новыя ручнікі і фартушкі на крыжы, а ў дзень Вялікадня мёртвых нясуць на магільныя родзічаў усе тыя стравы, якія гатавалі для жывых на свята, каб уладзіць душы продкаў і папрасіць іх спрыяць у новым годзе добраму ўраджаю і працягу роду. Белы абрус засцілаюць на магільным бокам, ставяць на яго куццю, кладуць яйкі, велікодныя булкі, мяса з хрэнам, бліны, пітво, частуюцца самі, памянаючы добрым словам сваіх памерлых родзічаў, запрашаючы тых, хто падыходзіць да магільны. Часта гучаць плачы-галашэнні, а ў некаторых рэгіёнах ёсць звычай спяваць старэцкія песні ля магіль, за што спевакі атрымліваюць пачастункі. Зафіксаваныя ўнікальныя галашэнні, у якіх прагледваецца сувязь з Вялікаднем: "Сонейка яснае на небе, уздызі ў іх непрагляднай цямніцы хоць адною лучынкаю светлаю, хоць адным тоненькім валачком залаценькім, кропелькаю расы гаручаю..." Доўга развіваюцца з родзічамі, жадаюць ім "лёгкага спачываннейка, вечнага аддыханнейка", качаюць яйкі на магільках як сімвал вечнага жыцця ў прыродзе і яе штогадовага адраджэння, адно з іх абавязкова пакідаюць. Застолле можа прадаўжацца і дома, але ў больш вясёлай форме — са спевамі, гульнямі-карагодамі, што мае рытуальнае значэнне пераадолення смерці, сцвярджэння жыццёвага аптымізму (старажытны звычай трызны).

У дзядках-продках беларусы бацьчы свае жыццёвыя і этнічныя карані, моц традыцыі, аснову выхавання новага пакалення ў павазе да бацькоў, да дзядоў і прадзедаў, старэйшых людзей увогуле, праз адбор лепшага з вопыту продкаў, гісторыі краіны. Традыцыя памянання памерлых вельмі моцная на Беларусі, яна падтрымлівае неабходнасць ісці па іх слядах і адчуваць пастаяннае адзінства з імі, захоўваючы гэтым беларускі этнас.

Васіль ЛІЦВІНКА.

Свята Юр'я на Тураўшчыне

Яйка — міфалагічны сімвал першакрыніцы жыцця і ўрадлівасці. Паводле старажытных паданняў, сусвет быў створаны з яйка, пакладзенага казачнай птушкай Фенікс або вадаплаўнай птушкай (магчыма — качкай, калі ўспомніць вядомыя нам з дзяцінства казкі пра Кашчэя Бессмяротнага). Сусветнае яйка апісваецца як залатое. Яйкі ў веснавых абрадах беларусаў з'яўляюцца асноўным атрыбутам (як арэхі ў калядны перыяд).

Пасля Благавешчання селянін, ідучы ў поле на засеўкі, клаў сярод зерня яйка, якое закопваў на ніве. Яйка знаходзіцца ў цэнтры велікоднай абраднасці як падарунак на свята, з якім гуляюць, качаюць з горак і разбіваюць. На Радаўніцу яйка качалі знакам крыжа па магільцы і пакідалі на ёй.

Абрады з яйкамі працягваюцца і на свята

Фота Марыны ДРОЖЖЫ.

нечнага бажства з працаю ў полі. Карагод пяклі ў суправаджэнні абрадавай песні, у якой ёсць такія словы: "Карагод, карагод, мы

цябе наражаем, ой венца, венца, зялёны бярвенца!"

Юр'я, асабліва ў тых рэгіёнах, дзе няма звычай валачобніцтва на Вялікдзень (поўдзень Беларусі). Там традыцыйны абход двароў аднавяскоўцаў адбываецца пасля агляда жыта ў полі.

Вось як гэты дзень — 6 мая адзначаецца на Тураўшчыне. Я назірала за выкананнем мясцовых абрадаў і звычайў у вёсках Пагост, Хільчыцы, Старажоўка, Запясочча Жыткавіцкага раёна. Яны захаваліся і сёння ў жывой традыцыі. Да гэтага дня выпякаюць вялікі карвай. Яго тут называюць "каравод", як і сам абрад, і ў словы гэтым няма памылкі, бо яно азначае звычай "вадзіць карва". Карв — старажытная славянская назва самца каровы. Самец дзікага быка-тура тут ушаноўваўся спрадвеку. Таму, магчыма, і горад Тураў носіць такую назву, і легендарны князь Тур, і былое Тураўскае княства (каля вёскі Пагост ёсць пратока пад назвай Тур). Магчыма, некалі на Тураўшчыне вясной аглядаць пасеянае ўвосень азімае жыта выходзілі з прыручаным турам, а ў пазнейшы час — з валамі, якімі абворвалі вёску, каб засцерагчы ад усялякіх няшчасцяў. Звестак пра ўдзел тура ў гэтым абрадзе не захавалася. Толькі старыя жанчыны-тураўлянікі памятаюць, а некаторыя і захоўваюць яшчэ даўні галаўны ўбор маладзіцы пад назвай "галава", дзе два доўгія канцы тонкай саматканай наміткі сімвалізуюць рогі тура, а значыць, прыналежнасць гэтай жанчыны да жыхароў Тураўшчыны. А вось назва "каравод" — вялікі пышны каравай хлеба, які пякуць на Тураўшчыне да свята Юр'я і ўпрыгожваюць, як на вяселле, — дае падставы параўнаць яго з абрадам Жаніцьбы Коміна. Толькі комін-агонь жанлі з працаю зімой у хаце, а на Юр'я адбывалася шлюбленне со-

нечнага бажства з працаю ў полі. Карагод пяклі ў суправаджэнні абрадавай песні, у якой ёсць такія словы: "Карагод, карагод, мы цябе наражаем, ой венца, венца, зялёны бярвенца!" (з зялёнага бярвенка рабілі вянок маладой на вяселле). Упрыгожыўшы карагод галінкамі і штучнымі кветкамі, яго клалі на века ад хлебнай дзежкі, укруціўшы ў надзежнік і накрывшы зверху чырвонай хусткай. Неслі праз усю вёску з песнямі і музыкай (нёс мужчына, як і граблі, на якія вешалі два фартухі — чырвоны і зялёны). Прышоўшы на поле, раней качаліся па расе, а цяпер толькі водзяць карагоды, топчучы зялёнае жыта, а там, дзе ёсць царква (напрыклад, у вёсцы Пагост), мясцовы свяшчэннік асвячае поле. У карагоднай песні такія словы: "Ой, прыйшлі на поле дай папросім Бога адамкнуць зямліцу, выпусціць расіцу... Зарадзі, Божа, дай нанова лета жыта і пшаніцу, усякую пашніцу!"

Вяртаючыся з поля, падобны абрад спраўляюць ля кожнай хаты, за што гаспадыня выносіць па два яйкі або грошы і аддае ўдзельнікам абраду. Прычым, на граблях ужо вісіць не зялёны, а чырвоны фартух. У цэнтры вёскі ў гэты дзень да вечара адбываюцца гульні і карагоды моладзі. Урэшце і сам абрад калісьці спраўлялі дзяды-чаты, а за імі асобным гуртом ішлі хлопцы: "Вялі дзеўкі карагод, сам Бог няпрода, а хлопчыкі за намі, моргаючы очамі... Дзе карагод ходзіць, там жыта родзіць, а дзе не бывае, там вылягае".

Тым, хто спраўляе калектыўны абрад у гонар Ярылы-Юр'я, на Тураўшчыне даюць у падарунак пару яек: каб кожнаму чалавеку знайшлася пара і працягвалася жыццё на зямлі, асветленае і сагрэтае сонцам. Дарэчы, ва ўсіх народаў свету бык — ахвярная жывёла сонечнаму культу.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Калі ласка, казка!

Дзякуй, дзядзька Валодзька, за добрыя казкі! А яшчэ больш за шчыры імпрэнт беларускі. Гэта выдатна, што ў замежным даўгаўпільсе выходзяць беларускія кніжкі. Лепшыя якасці душы чалавечай закладваюцца ў раннім маленстве. Шчаслівыя той маленькі беларус ды беларусачка, якім будуць чытаць тваю кніжку. Хай адчуюць яны праз беларускае слова прыгажосць жыцця і павагу да Радзімы. Пасее кніжка дабрыню ў душы дзіцяці, і будзе памятаць чалавек да самага скону твае казкі, у якіх жывуць Котка-басаножка, Заяц ды Вавёрка і добры Дамавік, так падобны на айцара. Увогуле, кніжка атрымалася прыгожай. Ілюстрацыі Людмілы Рублеўскай нагадваюць нашы колішнія першыя малюнкi. Яны блізка да дзіцячага разумення. А гэта важна, каб кніжка падабалася і дарослым, і дзецям.

Кніжку прачытаў
Віктар МАЦЮШЭНКА.

СПЕЎНІК

Як адзначаюць непасрэдня выканаўцы з вёсак Шылавічы, Ветвіца і Красніца Чачэрскага раёна Гомельскай вобласці, гэты карагод водзяць на Вялікдзень і пасля яго. "Заіньку" раней вельмі любіла моладзь, падлеткі і дзеці, а зараз яго перанялі ад старэйшага пакалення школьнікі ўсяго раёна. Запісаў карагод і ўвёў яго ва ўжытак этнахарэограф Мікола Козенка, а напеў расшыфраваны этнамузыказнаўцай Тамарай Варфаламеевай.

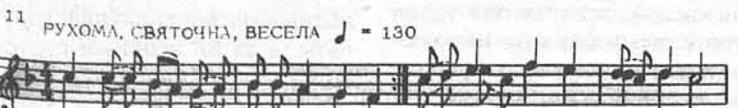
Карагод "Заінька"

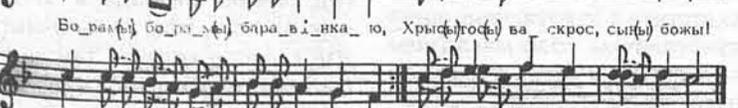
4 НЕ СПЯШАЮЧЫСЯ ♩ = 98
Да была у бабкі куц(ы) ка- рабу- шка, Бо-жа, дай, божа, дай, божа, памагай!

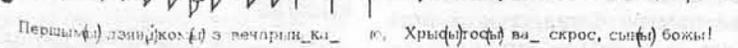
А на_не_сла яец по_ ве(ы) ка_ра_боц, Божа, дай, божа, дай, божа, памагай!

11 РУХОМА, СВЯТОЧНА, ВЕСЕЛА ♩ = 130

Бо_ра(ы) бо_ра_ма(ы) бара_ва_нка_ю, Хрыс(т)о(с)фа(ы) ва_скрос, сы(н) бо(ж)ы!

Першым(ы) дзев(я)ко(м) з веча(р)на(й) ка_ю, Хрыс(т)о(с)фа(ы) ва_скрос, сы(н) бо(ж)ы!

Удзельнічаць можа неабмежаваная колькасць людзей. Перад тым як распачаць карагод, выбіраюць каго-небудзь Заінькам і становяцца ў кола, узяўшыся за рукі. Спачатку Заінька стаіць за колам, а як пачынаюць спяваць, уваходзіць у сярэдзіну. Усе гульцы ў коле па знаку завадатара пачынаюць спяваць

Дамавік жыў. Вызначаўся ён тым, што вельмі дамавіты быў. Паснуць ноччу гаспадары, дык ён выйдзе са свайго сховішча і ўбачыць, што нешта не там, дзе трэба, ляжыць-валяецца, дык адразу на сваё месца пакладзе. Часцей за ўсё гэта былі цацкі маленькай Алёнки. А каб самому рэчы ад гаспадароў хаваць, як гэта многія дамавікі часам робяць, дык і думкі такой у яго не ўзнікала, бо і прычыны для гэтага не было...

Дамавік іншы раз паглядзець за парадкам на падворак выходзіў. Адночы пачуў, што нехта яго паклікаў з поля. Падышоў да плота і нейкую істоту, трохі падобную на сябе, убачыў.

— Ты хто? — спытаў Дамавік.
— Гэта я, Палявік.

Пайшлі яны праз поле, ля лесу апынуліся. І тут, на ўскрайку, дзядка, нечым падобнага да іх, заўважылі.

— Хто ты? — запыталі.

— Я — Лесавік. А вы хто такія?

— Я — Дамавік.

— А я — Палявік.

Падаліся яны да рэчкі. Бачаць, на беразе яшчэ адзін дзядок сядзіць. Новы знаёмы Вадзеніком назваўся. Пагаманілі дзядкі, а на развітанне вырашылі праз год зноў сабрацца...

Аднак Дамавіку прыйшлося шукаць сустрэчы са сваімі добрымі знаёмымі значна раней. Позняй восенню Алёнка без дазволу мамы на падворак выбегла і па лужынах пашлёпала. Не адразу заўважыла гэта мама, а ўбачыўшы, насварылася на дачушку і, галінку акацыі адламаўшы, сказала:
— Яшчэ раз так зробіш, то прыйдзеца заняцца табой васьм гэтай выхавальніцы.

І галінку ў куток паставіла.

Дамавіку вельмі шкада было

дзяўчынку, і ноччу ён гэту галінку схаваў.

Але недарэмна сердавала Алёнына мама: непаслушка зранку прачнулася з вялікай тэмпературай і кашлем. Дамавік, пазіраючы на хворае дзіця, ціхенька ўздыхаў і ноччу папраўляў ёй коўдрачку. Ішлі дзень за днём, ноч за ноччу, а тэмпература ў Алёнке то трохі спадала, то зноў падымалася...

Неяк выйшаў Дамавік з дому і ў поле накіраваўся. Азірнуўся наўкола: нідзе Палевіка не відаць. Поле даўно прыбранна, толькі стог бухматы ледзь не стогне, стаіць. Раптам чучэ-бачыць: салома ў стоце зашамацела-заварушылася і сам гаспадар поля паказаўся. Павіталіся. Дамавік і кажа:

— Прыйшоў я да цябе дапамогі прасіць. Алёнка прастудзілася, захварэла. Можа б ты зёлкамі якімі вырочыць?

— Пойдзем да стажкоў з сенам, што вунь на поплаве стаяць, — махнуў рукою Палявік.

І праз нейкі час Дамавік цэлы букет лекавых раслін пад пахай трымаў.

Затым падышлі яны да лесу і сталі Лесавіка гукаць. Неўзабаве той выйшаў і, выслушаўшы сваіх сяброў, мёду, арэхаў вынес. Не прамінулі яны і да Вадзеніка заглянуць. А той рыбы цэлы тузін выцягнуў.

Падзякаваўшы і развітаўшыся са сваімі дабрадзеямі, з нялёгкай ношай вярнуўся Дамавік дахаты...

Раніцай бацькі Алёнке заглянулі на веранду і бачыць: на сталі — мёд, арэхі, рыба і зёлкі розныя. Падумалі, што гэта суседзі гасцінцы для іх малечы неўпрыкмет занеслі...

А Дамавік пасміхаўся сабе ў бараду, цешыўся, што Алёнка хутка папраўляцца стала, а праз некалькі дзён-начэй зусім здаровенькай паднялася...

лыхваюць у такт рукамі. Потым рухаюцца ў адваротны бок. Выбірайце той варыянт, які вам больш даспадобы.

Заінька, сагнуўшы перад сабой кісці рук (як лапкі ў труса), на поўным прысяданні рухаецца да кола і заходзіць у сярэдзіну. Там ён пластычна імправізуе паводле слоў песні:

Заінька з лесу ідзе,
шэранькі з лесу ідзе.
Ой да кося з лесу ідзе,
ой да кося з лесу ідзе.

Заінька, зайдзі к нам,
шэранькі, зайдзі к нам.
Ой да кося, зайдзі к нам,
ой да кося, зайдзі к нам.

Заінька, паскачы,
шэранькі, паскачы.
Ой да кося, паскачы,
ой да кося, паскачы.

Заінька, памыйся,
шэранькі, памыйся.
Ой да кося, памыйся,
ой да кося, памыйся.

Заінька, прычашысь,
шэранькі, прычашысь.
Ой да кося, прычашысь,
ой да кося, прычашысь.

Заінька, ідзі к Дунаю,
шэранькі, ідзі к Дунаю.
Ой да кося, ідзі ў Дунай,
каго хочаш выбірай.

Урокі дзеда Усёведа

Добры дзень, мае дарагія хлопчыкі і дзяўчынкі, мамы і таты, бабулі і дзядулі, настаўнікі і настаўніцы!

Сёння я прапаную вам
Урок ветлівасці

Ветлівасць — вежлівасць.
Паслуга — услуга.
Зварот — абращенне.
Прывітанне — прыветствие.
Непрыемнасць —
непрыятнасць.
Просьба — просьба.
Знаёмы — знакомый.
Словы падзякі —
слова благодарности.
Наведваць — навецать.
Запрашэнне — приглашение.
Пажаданне — пожелание.
Прабачэнне — извинение.

А зараз пазнаёмцеся з беларускімі словамі і зваротамі ветлівасці.

ПРЫВІТАННІ

Якімі словамі вітаюцца пры сустрэчы са знаёмымі? — Добры дзень! Дзень добры! Добры вечар! Што вы скажаце пасля прывітання? — Як жывяце? Як справы?

Які зварот выкарыстаеце пры сустрэчы са знаёмым, якога працяглы час не бачылі або які быў хворы? — Як ваша здароўе? Як сябе адчуваеце?

ЗВАРОТЫ

Якія ветлівыя звароты ёсць у беларусаў, што зараз даволі часта ўжываюцца? — Спадар, спадарыня, шаноўны спадар, глыбокапаважаная спадарыня.

Як звяртаюцца да старэйшых дзеці? — Дзядзька або цётка.

ПРОСЬБЫ

Назавіце ветлівыя словы пры просьбе аказаць якую-небудзь паслугу. — Калі ласка! Будзьце ласкавы!

СЛОВЫ ПАДЗЯКІ

Падзякуйце за паслугу. — Дзякую вам.

Выкарыстайце больш цёплую форму. — Вельмі ўдзячны вам! Шчыры дзякуй вам!

ЗАПРАШЭННІ

Як вы запрасіце каго-небудзь зайсці? — Сардэчна запрашаем! Што вы скажаце пры развітанні са сваякамі або блізкімі знаёмымі, якія рэдка вас наведваюць? — Не забывайцеся на нас! Наведвайцеся часцей!

ПАЖАДАННІ

Развітайцеся пры адыходзе з дому сяброў. — Заставайцеся здаровы! Бывайце здаровы! Добрага вам здароўя!

Якія развітальныя пажаданні гаспадара таму, хто адыходзіць, вы ведаеце? — Усяго найлепшага! Шчасліва! Шчаслівай дарогі! Выкажыце пажаданні таму, хто адпраўляецца ў вялікую дарогу. — Шчасліва вярнуцца!

Як вы развітаецеся пры адыходзе з дому знаёмых позна вечарам? — Добрай ночы! Дабранач!

Што скажаце знаёмай, які абедае? — Смачна есці!

А дома? — Хлеб-соль! Хлеб ды соль!

Якое пажаданне выкажаце таму, хто працуе? — Памагай Бог! Бог у помач! Спору ў працы!

Выкажыце пажаданне маленькім дзецям за паслугу. — Вялікі расці.

ПРАБАЧЭННІ

Як просяць прабачэння ў таго, каму прычынілі непрыемнасць? — Даруйце, калі ласка! Прабачце! Выбачайце!

А якое прабачэнне можа быць за малапрыемныя, але справядлівыя словы? — Не крыўдуйце!

Якімі словамі адказваюць на падзяку? — Няма за што!

Як адказваюць гаспадары на падзяку гасця? — Прабачце, калі што не так!

Зараз паспрабуйце выканаць наступныя заданні.

—Назавіце словы ветлівасці, якія вы запамнілі.

—Павітайцеся з суседям і пачніце з ім гаворку.

—Папрасіце субяседніка падаць вам патрэбную рэч і падзякуйце за паслугу.

А зараз прачытайце верш Н.Кавалевскай "Ветлівы" хлопчык" і адкажыце, што вы думаеце пра гэтага хлопчыка.

НУ І "ВЕТЛІВЫ" ХЛОПЧЫК!
(Хто кемны — заўважай!)

Заходзіць аднойчы бабулька ў трамвай.

Заходзіць бабулька, а месца няма. Скажаць "уступіце"

не можа сама, А "ветлівы" хлопчык насупраць сядзіць

І пільна ў акно пазірае, глядзіць. Прыкінуўся хлопчык нявінным такім,

Як быццам бабулькі не бачыць зусім.

І толькі нарэшце ля школы сваёй Ён ветліва кажа

бабульцы старэй — Садзіся, бабулька, мне выходзіць цяпер...

На гэтым я заканчваю свой урок. Да новых сустрэч! Будзьце заўсёды ветлівымі!

Ваш дзед Усёвед.

Падрыхтавала Святлана КАРПУЧОК.

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ВЕСТКІ МІЖНАРОДНАЙ АСАЦЫЯЦЫІ БЕЛАРУСІСТАЎ. № 30

У асацыяцыі

Выдадзены матэрыялы міжнароднай канферэнцыі

У сакавіку бягучага года стараннем тых жа арганізацый і ўстаноў пабачыў свет зборнік матэрыялаў канферэнцыі пад назвай "Уладзіслаў Сыракомля: 180-годдзе з дня нараджэння". З'явіўся ён пад 26 нумарам у традыцыйнай серыі асацыяцыі "Беларусіка".

Кніга складаецца з трох раздзелаў: "Спадчына Уладзіслава Сыракомлі ў беларускім, літоўскім, польскім, рускім і ўкраінскім кантэксце", "Уладзіслаў Сыракомля як этнограф і краязнавец, мясціны, звязаныя з яго жыццём", "Рэха Сыракомлевага юбілею ў друку". Побач з вядомымі мінскімі даследчыкамі (Генадзь Кісялёў, Кастусь Цвірка, Уладзімір Мархель, Алясей Яскевіч, Уладзімір Конан, Ірына Багдановіч, Дзюпа Янушкевіч і іншыя) аўтарамі выступаюць жыхары Бабруйска (Аляксей Ненадавец), Баранавіч (Жанна Салдаценкава, Міхась Маліноўскі), Любанскага раёна (Галіна Пажэмяцка, Надзея Скрып-

Як паведамлялася ўжо ў "Голасе Радзімы", 29-30 верасня 2003 года ў Мінску і Любані адбылася Міжнародная навуковая канферэнцыя, прысвечаная 180-годдзю з дня нараджэння польскага і беларускага паэта і этнографа Уладзіслава Сыракомлі (Людвіка Кандратовіча). Разам з Грамадскім аб'яднаннем "Міжнародная асацыяцыя беларусістаў" арганізатарамі яе выступілі Беларускі фонд культуры, Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Любанскі райвыканкам Мінскай вобласці і Польскі інстытут у Мінску.

Падстаўлены ў зборніку вядучыя польскія беларусісты (Аляксандр Баршчэўскі, Алена Глагоўская, Мечыслаў Яцкевіч). Надрукавана эсэ журналісткі з беластоцкай "Нівы" Ганны Кандрацук.

Кніга ілюстравана партрэтамі У. Сыракомлі і яго блізкіх, фатаграфіямі мясцін, звязаных з яго жыццём, рэпрадукцыямі вокладак яго выданняў, а таксама здымкамі з канферэнцыі і ўрачыстасці ў Смольгаве, дзе паэт нарадзіўся. Дапамогу ў падрыхтоўцы рукапісу зборніка да друку аказала намеснік старшыні Грамадскага аб'яднання "Міжнародная асацыяцыя беларусістаў" Моніка Банкоўскі.

Тыраж зборніка распаўсюджваецца праз бібліятэкі, раздаецца аўтарам, а таксама суполкам асацыяцыі.

Тамара ШКУРКО.

Папаўненне

Падрыхтоўка да чарговага кангрэса актывізуе дзейнасць нацыянальных і рэгіянальных асацыяцый, пярвічных суполак беларусістаў. З розных краін паступаюць запойненыя анкетны і заявы з просьбай прыняць у асацыяцыю.

У апошні час атрыманы дакументы ад супрацоўніцы Інстытута гісторыі Польскай акадэміі навук Яанны Гяроўскай-Калаур, аўтара вялікай манаграфіі пра польска-беларускія стасункі ў 1919-1920 гадах, і магістра філалогіі Марэка Гаўрылюка, які займаецца сучаснымі моўнымі тэндэнцыямі на Беласточчыне, у прыватнасці, у беларускай вёсцы Кленкі. Магістр філалогіі Вераніка Панізінік (Кінкэрдын, штат

Антарыю) збіраецца заняцца ў асацыяцыі рэцэпцыяй беларускай прысутнасці ў Канадзе. Напісаў адпаведную заяву намеснік старшыні беларускага таварыства "Уздым" (Даўгаўпілс, Латвія) паэт Станіслаў Валодзька.

Прыгадваем, што права прыёму маюць толькі нацыянальныя і рэгіянальныя асацыяцыі. Іх рашэнні зацвярджаюцца камітэтам або кангрэсам асацыяцыі.

Прэмія — Захару Шыбеку

Драфесар Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта, аўтар кнігі пра Мінск Захар Шыбека доўгі час быў вучоным сакратаром ГА "МАН", удзельнічаў у падрыхтоўцы кангрэсаў і зборнікаў асацыяцыі.

Вялікую папулярнасць атрымала кніга З. Шыбека "Нарыс гісторыі Беларусі. 1795 — 2002", якая выйшла на беларускай і

польскай мовах. Днямі яна была ўзнагароджана прэміяй імя Францішка Багушэвіча Беларускага ПЭН-цэнтра.

Меркаванне

Дзе ж было заключана Востраўскае пагадненне?

4 жніўня 1392 года было заключана Востраўскае пагадненне, якое часам памылкова называюць у Польшчы Астравіцкім або ў Беларусі Астравецкім. Падпісалі яго з аднаго боку кароль польскі Уладзіслаў II, ён жа Вялікі князь літоўскі, рускі і жамойцкі Ягайла, і яго жонка — 18-гадовая польская каралева Ядвіга, з другога боку князь гарадзенскі (гродзенскі) Вітаўт і яго жонка Ганна. Яны дамовіліся спыніць міжусобную вайну. Вітаўту вярнулі Троцкае княства і іншыя бацькоўскія землі. Яму ж была вярнута сталіца княства Вільня. Ён стаў намеснікам і васалам польскага караля і фактычным правіцелем Вялікага княства Літоўскага, хоць і без тытула Вялікага князя.

Пагадненне дало велізарныя гістарычныя вынікі: яно паклала канец братазбойчай вайне, потым прывяло да разгрому крыжакаў на палях Грунвальда і дазволіла Вялікаму княству Літоўскаму неўзабаве дасягнуць найбольшага росквіту і магутнасці.

Востраўскае пагадненне можна лічыць надзвычайным па некалькіх акалічнасцях. Падпісалі яго стрыечныя браты, аднагодкі, сябры дзяцінства і юнацтва. Адначасова яны ж непрамірымыя ворагі, парусальнікі клятвы і кроўнікі па помсце: у верасні 1382 года па загаду Ягайлы быў задушаны бацька Вітаўта князь Кейстут, калесаваны блізкія сваякі маці; па загаду ж Вітаўта ў верасні 1390 года быў рассталены з лука князь Карыгайла, у наступным годзе атручаны Вігунд-Мінгайла, а абодва ж былі роднымі братамі Ягайлы. Як Вітаўт, так і Ягайла прасілі дапамогі ў крыжакаў, каб разбіць саперніка. Абудва яны ўступалі Тэўтонскаму Ордэну Жмудзь як разменную карту, абодва здраджвалі, парувалі клятвы. Вітаўт двойчы прымаў каталіцызм, Ягайла становіўся праваслаўным. Абудва разбуралі замкі, гарады і вёскі сваёй радзімы, ператвараючы яе ў велізарнае паялышча. На сумленні Ягайлы — штурм Берасцейскага і Гарадзенскага замкаў, на сумленні Вітаўта — ганьба Лідскага замка ў студзені 1392 года.

Ініцыятарамі пагаднення былі іншаземцы — члены Кракаўскай каралеўскай рады. Актыўнай прыхільнай выступіла каралева Ядвіга. Тайныя перамовы з Вітаўтам правёў князь мазавецкі Генрык — муж сястры Вітаўта Рынгальды. Перад падпісаннем, у канцы ліпеня 1392 года, у Вільні адбыўся з'езд малодшых Альгердавічаў з удзелам Ядвігі, дзе было прынята канчатковае рашэнне аб перадачы ўлады ў княстве Вітаўту. Аднак магчымасць міру паміж Ягайлам і Вітаўтам здавалася тады такой неверагоднай, што дамову падпісалі таксама іх жонкі — як гаранты прымірэння. У адпаведнасці з пагадненнем князь Вітаўт, стаўшы намеснікам караля ў княстве, атрымаў у валоданне гарады Трокі, Гародню, Ліды, воласці Берасцейскую, Суражскую, Драгічынскую, Мельніцкую, Камянецкую, Ваўкавыскую і Лідскую.

Чаму менавіта Вітаўту аддалі ў кіраванне княства? У жывых жа было дзевяць Альгердавічаў, родных братаў Ягайлы, а ўладу перадалі ўсё ж Кейстутавічу... Але старэйшым сваім братам (ад Марыі Віцебскай) Ягайла не давяраў, Андрэй, галоўны яго ранейшы сапернік за тытул вялікага князя, сядзеў у турме ў Хенціцах, астатнія княжылі ў аддаленых праваслаўных уладаннях. Чацвёрта малодшых (ад Ульяны Цвярской) па сваіх здольнасцях яўна ўступалі Вітаўту. Ягайла лічыў, што сваёй кемлівасцю Вітаўт пераўзыходзіць яго родных братаў і найлепш можа справіцца з нялёгкай задачай становлення княства. Цяпець штогоднія наезды крыжакаў стала ўжо немагчыма: княства губляла воінаў,

перажывала страшныя выпрабаванні. Бралася, вядома, таксама пад увагу, што Вялікі князь Маскоўскі Васілій Дзмітравіч вось ужо два гады з'яўляўся зяцем Вітаўта. Праўда, цвёрдым арэшкам заставаўся Скіргайла, намеснік караля ў княстве з тытулам Вялікага князя. Аднак нека яго прымуслі падпарадкавацца, а праз тры гады Вітаўт дамогся, каб пасадзіць яго на княжанне ў маці гарадоў рускіх Кіеве з тытулам Вялікага князя Рускага. І здабываць Вітаўту гэты тытул для

Скіргайлы давядзецца зброй, таму што ў Кіеве сядзеў Уладзімір Альгердавіч.

Дзе ж было падпісана гістарычнае Востраўскае пагадненне? Энцыклапедычныя крыніцы сцвярджаюць, што ў Востраве каля Ліды. Але ж, пярэчаць скептыкі, на сённяшняй Лідчыне няма такога населенага пункта... Таму некаторыя польскія гісторыкі ператвараюць Востраў у Астраву пад Люблінам, а само пагадненне называюць Астравіцкім. Аднак такое сцвярджэнне здаецца нелагічным: месца сустрэчы, напэўна, выбіралі на шляху з Кракава ў Вільню, а Люблін знаходзіцца ўбакі... Беларуска ж гісторык Святаслаў Асіноўскі нядаўна пісаў у часопісе "Архівы і справаводства" (2003. № 5; уласна кажучы, гэтая публікацыя і прымуслі мяне ўзяцца за перо), што месцам сустрэчы і падпісання пагаднення быў Астравец, цяперашні райцэнтр Гродзенскай вобласці. Аднак і тут лёгка запырачыць: Астравец жа знаходзіцца на ўсход ад Вільні. То адкуль тады ехалі ў сталіцу княства Ягайла і Вітаўт: з Мінска па Чорнаму тракту або з Полацка па Полацкаму тракту?! Ды і не было тады ў Астравіцы прыстойнага месца для сустрэчы валадароў — ні замка, ні палаца, ні святыні, бо Гашталды там пачалі будавацца на паўстагоддзя пазней...

Праведзеныя мной пошукі засведчылі, што Востраў усё ж на Лідчыне існаваў. Вядомы гісторык Тэадор Нарбут, жыхар маёнтка Шаўры Лідскага павета і аўтар 9-томнай "Гісторыі літоўскага народа", упэўнена размяшчаў скарбовы маёнтка Востраў з вялікім палацам на захад ад Ліды, непадалёку ад Мьта (значыць, там калісьці была граніца!). У XVIII стагоддзі Лідскі Востраў лічыўся ўладаннем князёў Радзівілаў, а ў XIX стагоддзі там была капліца Белагрудскай парафіі Лідскага дэканата. У працы Юсіфа Юсіфавіча Гашкевіча, сына славутага доўпламата, "Віленская губерня. Поўны спіс населеных месцаў са статыстычнымі звесткамі", выдадзенай у 1905 годзе ў Вільні, названы тры сялібы Востраў Лідскага павета: маёнтка Міхайлоўскай, засценка Гештаўта на рацэ Крупка і востраў на рацэ Жыжма, які належаў Астравіцкім і Жамойцкім. Востраў Запольскага сельсавета ўпамінаецца яшчэ ў спісе былых маёнткаў 1945 года — тады ён належаў гаспадарцы суседняй чыгункі.

Мая задача заключалася ў тым, каб дакладна лакалізаваць гістарычны Востраў, знайсці месца, дзе стаяў палац. Аказалася яна нескладанай. За два кіламетры на поўнач ад Мьта, на правым беразе Дзітвы, у жываліснай мясцовасці на высокім пясчаным узгорку, акаймаваным далінай Дзітвы і дзвюма забалоцанымі лагчынамі стоку, да сённяшняга дня захаваліся шматтонныя глыбы з каменняў, сцэнтаваных вапнай. Тут жа фундаменты гаспадарчых пабудов з меншых каменяў. Цяпер гэта Навасёлкі, малочна-таварная ферма калгаса "Рассвет". Вядома, такое выкарыстанне гістарычнай тэрыторыі выклікае сур'ёзныя пытанні.

Як мне здаецца, палац у Востраве быў выбраны як месца сустрэчы па некалькіх прычынах. Збудаванне было мураваным і дастаткова прасторным, каб прыняць вялікую колькасць вяльможных асоб і іх абслугі. Палац знаходзіўся на мяжы паміж Гродзенскім княствам, якое належала Вітаўту як Кейстутавічу, і Лідскім, што было ўладаннем Ягайлы як Альгердавіча. Іх мяжа праходзіла па Дзітве. Для Гедымінавічаў ўвогуле было характэрна заключаць дамовы на астравах.

У Востраве былія ворагі зноў сталі сябрамі. Асноўныя пункты пагаднення 1392 года былі выкананы. Яно з'яўляецца яскравым прыкладам выхаду з безнадзейнай палітычнай сітуацыі. Абудва былыя праціўнікі, асабліва Ягайла, пайшлі на ўступкі ў імя інтарэсаў сваіх народаў. У канчатковым выніку гэта прывяло да разгрому галоўных ворагаў славян як на захадзе, так і на поўдні, да росквіту Вялікага княства Літоўскага, супольнай дзяржавы некалькіх сённяшніх народаў.

Месца, дзе было заключана гістарычнае Востраўскае пагадненне, якое адпавядала інтарэсам продкаў сённяшніх беларусаў, літоўцаў і палякаў, а значыць, і інтарэсам нас саміх, нашых дзяржаў, варта дастойнага ўвекавачання — спачатку нахай сціплымі памятнымі знакам, а потым і помнікам з постацямі Ягайлы і Вітаўта (а, можа, іх жонка!). Гэта можа быць сімвал добрасуседства нашых краін, месца, куды будучы імкнуча турысты і нават паломнікі, ускладаць кветкі дзяржаўных дзеяч.

НА РЭПРАДУКЦЫЯХ: Ягайла і Вітаўт. Гравюры з "Хронікі Еўрапейскай Сарматыі" (1581).

Валерый СЛІЎКІН, старшы навуковы супрацоўнік Лідскага мастацка-краязнаўчага музея.

Беларускія "Нарысы" выйшлі па-ўкраінску

Калектыў Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ў складзе Міхася Тычыны (кіраўнік і, як аказалася, блізка сваяк украінскага паэта Паўла Тычыны), Таццяны Андрэйчанкі, Валянціны Локун, Любові Турбіной і Жанны Шаладонай падрыхтаваў і ў 2002 годзе выдаў "Нарысы беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей", якія былі высока ацэнены грамадскасцю.

Не паспеў прайсці год, як тая ж кніга пабачыла свет у Кіеве пад назвай "Нарысы білорусько-українських літаратурных зв'язків". Кваліфікавана пераклаў яе на ўкраінскую мову і напісаў прадмову да кнігі гісторыі і філолаг Рыгор Піўтарак. На апошняй старонцы вокладкі сказана, што ён з'яўляецца членам-карэспандэнтам Нацыянальнай акадэміі навук Украіны, доктарам філалагічных навук, прафесарам, загадчыкам аддзела Інстытута мовазнаўства імя А.А.Патабні. Ім апублікавана каля 200 навуковых прац, а таксама пераклады твораў беларускіх пісьменнікаў і народных казак. У "Кантактах і дыялогах" даражчы будзе згадаць, што Р.Піўтарак — прэзідэнт Украінскай асацыяцыі беларусістаў, сябар камітэта ГА "Маб".

Прадмова да перакладу пад назвай "Мае масты аднавання і братэрства" мае самастойную каштоўнасць. Гэта невялікае, але ёмістае па зместу даследаванне, у якім дасведчана ахарактарызаваны асноўныя асаблівасці і этапы беларуска-ўкраінскага грамадска-культурнага ўзаемадзеяння на працягу многіх стагоддзяў. З усімі суседзямі, сцвярджае Р. Піўтарак, у украінцаў бывалі большыя або меншыя непараўменні. "І толькі паўночныя суседзі-беларусы генетычна, гістарычна і ментальна сталі нашымі братамі і шчырымі сябрамі, з якімі ад сівай даўніны і да цяперашняга часу нас яднае супольная доля ды гісторыя, супольныя палітычныя, нацыянальныя, эканамічныя і культурныя праблемы".

Для доказу аўтар спасылаецца на вядомыя і малавядомыя факты, некаторыя з якіх набываюць для беларускага чытача нечаканую або і дыскусійную афарбоўку. Гаворыцца пра "цесныя сувязі протабеларускіх і протаўкраінскіх зямель" у эпоху Кіеўскай дзяржавы, пра "Вялікае княства Літоўскае, якое досыць працягла час з'яўлялася па сутнасці беларуска-ўкраін-

скай дзяржавай, дзе літоўскі этнічны і культурны кампанент не адыгрываў істотнай ролі", дзе дзяржаўнай мовай з'яўлялася "супольная беларуска-ўкраінская пісьмова-дзелавае мова". На ўкраінскіх землях шырокае распаўсюджанне знайшлі кнігі Францішка Скарыны, рукапісныя копіі з іх. Падкрэсліваецца, што многія пісьменнікі, перакладчыкі, тэалагі, друкары (назваюцца Лаўрэнцій Зізаній, Мялецый і Герасім Смарыцкія, Памва Бярында, Андрэй Рымша) працавалі і ва Украіне, і ў Беларусі. Таму значная колькасць беларуска-ўкраінскіх пісьмовых крыніц цяжка паддаецца размежаванню, выклікае ажыўленыя навуковыя дыскусіі.

У XIX стагоддзі, гаворыцца далей у прадмове, украінскі інтэлектуальны патэнцыял па розных прычынах быў мацнейшы, чым беларускі. Таму "беларусы, беручы прыклад з украінцаў, прайшлі ўслед за імі тая самыя этапы ў стварэнні новай беларускай літаратуры і літаратурнай мовы на народнай аснове, у барацьбе за нацыянальнае друкаванае слова, у фарміраванні нацыянальнага прафесіянальнага тэатра і г. д." Для доказу прыводзяцца канкрэтныя прыклады (Ф.Багушэвіч, Цётка і інш.).

Р.Піўтарак грунтоўна разглядае ўкраінскія даследаванні, прысвечаныя беларускай літаратуры (І.Свянціцкі, В.Шчурат, Л.Бондар) і аналагічныя працы беларускіх філолагаў (П. Ахрыменка, аўтары "Нарысаў"). Супастаўленне прыводзіць аўтара да вываду, што ўсё ж "ва Украіне вывучэнне праблем украінска-беларускіх літаратурных сувязей мае значна менш здабыткаў", што ініцыятыва тут "належыць беларусам". Гэтым у многім тлумачыцца сам факт перакладу "Нарысаў". Яго аўтары змаглі глянуць на праблему "з цалкам новых пазіцый", выявіць лёсаносныя "вузлы" гісторыі сувязей.

Вядомы беларусіст падкрэслівае, што "Нарысы" не выпадкова выйшлі з друку ў Галоўнай спецыялізаванай рэдакцыі літаратуры мовамі нацыянальных меншасцей Украіны. Там жа пабачылі свет зборнік пазіі "Мелоды беларускай жалейкі", падручнік "Беларуская мова" таго ж Р. Піўтарака, арыгінальныя творы беларускіх пісьменнікаў, для якіх Украіна "стала другой Бацькаўшчынай" (В. Сідарэнка, М. Львовіч, І. Снарская, І. Літош і інш.), а таксама беларускамоўныя выданні класікаў украінскай літаратуры.

Удзел Р.Піўтарака ва ўкраінскім выданні "Нарысаў" заслгоўвае асаблівай удзячнасці. Мовазнаўца, ён актыўна, кваліфікавана ўключыўся ў працэс даследавання літаратуразнаўчых праблем, бо, паводле яго выказвання, "ва Украіне сярод літаратараў, на жаль, адданых беларусістаў пакуль што няма".

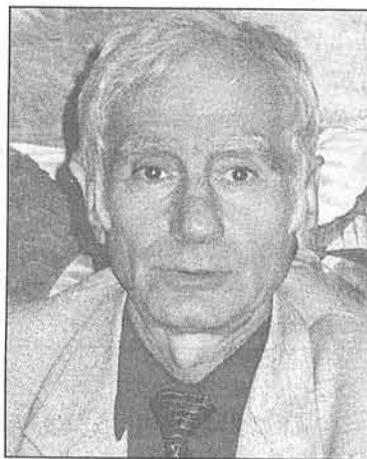
У заключэнне ўслед за аўтарам прадмовы выкажам надзею, што "Нарысы" абудзяць беларусазнаўчыя зацікаўленні як сярод даследчыкаў-кампаратывістаў, так і "сярод беларускай нацыянальнай меншасці" Украіны, паслужаць актывізацыі ўзаемаперакладу, "далейшаму ўзмацненню творчых сувязей і дружбы паміж братнімі беларускім і ўкраінскім народамі".

Таццяна КАБРЖЫЦКАЯ, кандыдат філалагічных навук, старшыня Беларускай асацыяцыі ўкраінстаў.

Ад нас адышлі

Валерый Чэкман (Чэкмонас)

Навуковая спадчына Валерыя Чэкмана належыць чатыром народам: беларускаму, літоўскаму, рускаму і ўкраінскаму. Ён нарадзіўся ва Украіне, стаў мовазнаўцам у Беларусі, апошнія 25 гадоў працаваў у Літве, многія працы напісаў на рускай мове, заснаваў у Вільнюсе Рускі культурны цэнтр.

Валерый Мікалаевіч Чэкман нарадзіўся 25 кастрычніка 1937 года ў вёсцы Завалі Чаркаскай вобласці. Вучыўся ў Чарнавіцкім і Растоўскім універсітэтах. Закончыў аспірантуру Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі, там жа абараніў кандыдацкую дысертацыю. У Мінску выдаў кніжкі "Гісторыя проціпастаўленняў па цвёрдасці-мяккасці ў беларускай мове" (1969), "Гукі беларускай мовы" (1973, сумесна з А. Падлужным). У Варшаве выйшла на польскай мове яго "Фанетыка беларускай мовы" (1989, у сааўтарстве з праф. Э.Смулковай). Разам з жонкай Ірэнай Чэкмонене напісаў і выдаў па-руску і па-польску падручнікі літоўскай мовы.

З 1979 года доктар філалагічных навук В. Чэкман працаваў у Вільнюскім універсітэце, загадваў у ім кафедрай славянскай філалогіі.

Ірына Шаблоўская

25 сакавіка спынілася жыццё Ірыны Вікенцьеўны Шаблоўскай, доктара філалагічных навук, прафесара Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, нязменнага ўдзельніка форуму і аўтара выданняў асацыяцыі беларусістаў.

І.Шаблоўская нарадзілася 12 снежня 1939 года ў Мінску ў сям'і рабочага. Закончыўшы ў 1962 годзе філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, працавала выкладчыцай эстэтычнага выхавання ў ПТВ. Зноў вучылася ў аспірантуры кафедры замежнай літаратуры БДУ. Прайшла там шлях ад выкладчыка да загадчыка.

У навуковым актыве І.Шаблоўскай — кнігі "Самай высокай меркай: Сучасная проза еўрапейскіх сацыялістычных краін пра вайну" (1984), "Паэтыка славянскай прозы" (1993) і інш., хрэстаматыя па замежнай літаратуры XX стагоддзя (у сааўтарстве), складанне мінскіх выданняў выбраных твораў К.Чапэка і Э.Хемінгуэя, артыкулы пра сувязі беларускай

літаратуры з чэшскай і славацкай літаратурамі. У апошнія гады жыцця захапілася Іспаніяй, выкладала беларускую літаратуру ў Гранадскім універсітэце, аб чым пісала ў "Голасе Радзімы".

Навуковую і выкладчыцкую работу І.Шаблоўская спалучала з грамадскай, была душой таварыства "Беларусь — Чэхія". Памяць пра таленавітую і працавітую даследчыцу засталецца ў сэрцах яе вучняў, да якіх адношу і сябе, усіх тых, хто яе ведаў, абапіраўся на яе працы.

Ала САКАЛОЎСКАЯ.

Ганна БУТЫРЧЫК.

Абвестка

"Нараджэнне класіка"

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Міжнародны фонд Янкі Купалы, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы 17-18 чэрвеня 2004 года праводзяць VII Міжнародную навуковую канферэнцыю "Нараджэнне класіка", прысвечаную 100-годдзю беларускамоўнай творчасці Янкі Купалы. Пасяджэнні адбудуцца ў памяшканні Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы (г.Мінск, вул.Я.Купалы, 4).

Праблематыка выступленняў: асэнсаванне творчай спадчыны Янкі Купалы перыяду яго літаратурнага ўзыходжання; псіхалагічна-мастацкія перадумовы імклівага творчага росту паэта (ад "Жалейкі" да "Шляхам жыцця"); нацыянальнае самаўсведамленне Янкі Купалы; праблемы традыцый і наватарства ў ранняй творчасці Янкі Купалы; традыцыі Янкі Купалы і сучаснасць.

Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі прымаюцца да 15 мая. Тэкст даклада падаецца на дыскеце разам з яго раздрукоўкай пры рэгістрацыі ўдзельнікаў канферэнцыі. Прадугледжваецца выданне зборніка матэрыялаў канферэнцыі.

Арганізацыйны ўзнос — 5 еўра.

Адрас аргкамітэта і кантактныя тэлефоны для дадатковай інфармацыі: Беларусь, 220030, Мінск, вул.Я.Купалы, 4, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы. Тэл./факс 227-79-43, тэл. 227-78-66, 227-73-54.

Ракурс

Марына Язневіч — адзін з арганізатараў і кіраўнікоў ГА "Дзіцячы фонд духоўнага і культурнага адраджэння "Сакавік", сябар праў-

лення таварыства "Беларусь — Ірландыя" і асацыяцыі беларусістаў. Неаднойчы ўдзельнічала ў міжнародных форумах, друкава-

лася ў зборніках і бюлетэні ГА "Маб". Вывучыўшы англійскую мову, суправаджала дзяцей, якія накіроўваліся ў Вялікабрытанію на аздаравленне як ахвяры чорнобыльскай катастрофы. Сустрэла аўтамабільныя караваны, што прызджалі з гуманітарным грузам.

І вось аднойчы за рулём аўтафургона прыехаў у Мінск Джон Джэймс Купер, жыхар вёскі Хланэхлі ва Уэльсе. Паміж двума аб'яднанымі агульнай справай людзьмі ўзнікла сімпатыя, а потым і каханне. Знаёмства завяршылася шлюбам у той жа вёсцы Хланэхлі.

Цяпер Марына Купер жыве ва Уэльсе. Па-ранейшаму займаецца дабрачыннай дзейнасцю. Не парывае сувязі з асацыяцыяй і пераслала гэты здымак з велікоднымі віншаваннямі.

“Спатканне ў Міры”

Так называлася фотавыстава Іаланты Вільконьскай (княгіні Святаполк-Мірскай), якая прайшла летась у Польшчы і складалася з фатаграфій, зробленых падчас Дня беларускага пісьменства ў Міры.

Я таксама спаткалася з гасцямі, якіх на фота, што мы змяшчаем, частуе ў альтанцы ля Мірскага замка Надзея Высоцкая. Тады княгіня Марыя Святаполк-Мірская з Англіі скардзілася, што нідзе не можа знайсці сучаснага падручніка па беларускай мове з аўдыё- і відэакасетамі, каб авалодаць беларускай мовай. Яна выказвала радасць у сувязі з тым, што замак адноўлены і знешне ўжо мае такі прыгожы выгляд. Сама яна падрыхтавала цэлы партфель матэрыялаў па гісторыі замка, спадзяецца, што дапаможа ў стварэнні экспазіцыі.

З княгіняй Іалантай мяне звёў шчаслівы выпадак — я распытвала ўсіх гасцей фестывалю і, пачуўшы польскую мову, звярнулася да жанчын, што праходзілі міма. Адна з іх аказалася княгіняй Іалантай, яна паказала фатаграфіі з альбома, які прывезла з сабой, і расказала:

— Я — Іаланта Вільконьска, дачка Кіры Святаполк-Мірскай, дачкі Івана — брата апошняга ўладальніка замка князя Міхаіла. Яшчэ да Кастрычніцкай рэвалюцыі мама ў 20-х гадах гасцявала ў Міры ў свайго дзядзькі Міхаіла.

Княгіня Марыя — мая траюрадная сястра, у нас агульны дзядуля — князь Іван Святаполк-Мірскі, сын Мікалая. Мама — яго дачка ад першага шлюбу, а маці Марыі — ад другога шлюбу. Прадзед у нас таксама агульны. Тут, на Беларусі, пахаваны ўсе мае продкі.

Пры гэтым княгіня паказвала фатаграфіі сваёй маці, дзядулі Івана Мікалаевіча Святаполк-Мірскага, яго брата Міхаіла, фота мамы з першым мужам, расказала трагічную гісторыю пра свайго бацьку.

— Мой тата быў другім мужам маёй мамы, княгіні Кіры Святаполк-Мірскай. Ён быў вядомым палітычным дзеячам у Польскім Сойме, а калі прыйшлі фашысты, яго арыштавалі і забралі ў лагер, дзе ён і загінуў. Мы з мамай жылі вельмі бедна. Нельга было прызнавацца, што ў цябе такія знамяны род. У 50-х гадах XX стагоддзя жыць стала лягчэй: я вучылася і

працавала. У 1968 годзе мама памерла, пахавана на праваслаўных могілках. Там я сустрэлася з пані Крысцінай Гіляроўскай-Шульц, яна сама падышла да мяне і сказала, што родам з Міра, звярнула ўвагу на надпіс на помніку, дзе пазначана прозвішча Святаполк-Мірская. Мы даўно з ёю сябруем, і яна ўгаварыла мяне прыехаць у Мір, я ўпершыню тут. Няхай Бог дапаможа тым, хто аднаўляе гэты замак! Каб толькі хапіла грошай завяршыць работу. Мае продкі ўвесь час яго аднаўлялі. Гэты замак — каштоўнасць не толькі для Беларусі, але і для ўсяго свету. Я захапляюся фатаграфіяй і здымаю ўсё, што тут бачу. Які прыгожы горад, які велічны выгляд замка!

Сяброўка княгіні Іаланты Крысціна Гіляроўска-Шульц нарадзілася і жыла ў Міры, маці яе была настаўніцай да 1939 года. У 1943 годзе Крысціна паехала з Міра ў Варшаву, дзе і жыве (на жаль, не мела часу параспытаць пра гісторыю яе жыцця). Цяпер яна кожны год прыязджае на Радзіму, дзе засталіся школьныя сяброўкі. Калі сустрэліся на могілках з Іалантай, пасябравалі, і Крысціна шмат расказвала пра Мір і Мірскі замак.

Суправаджала гасцей у гэты дзень Надзея Высоцкая, якая расказала, што беларускія архівісты вывучылі радавод Радзівілаў і Святаполк-Мірскіх, пазнаёміліся з нашчадкамі апошніх уладальнікаў замка і запрасілі іх на свята. Успаміны, фатаграфіі, звесткі з іх уласных архіваў спатрэбіцца пры фарміраванні экспазіцыі Мірскага замка.

НА ЗДЫМКАХ: княгіні Святаполк-Мірскія смакуюць беларускую бульбу і агуркі ў альтанцы ля Мірскага замка. Злева направа: Марыя СВЯТАПОЛК-МІРСКАЯ з Англіі, Іаланта ВІЛЬКОНЬСКАЯ з Варшавы (дачка Кіры Святаполк-Мірскай), яе сяброўка Крысціна ГІЛЯРОўСКА-ШУЛЬЦ (яна родам з Міра), Надзея ВЫСОЦКАЯ.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Фота з архіва **Надзеі ВЫСОЦКАЙ**.

ЛІСТАВАННЕ

Кузбас — старонка жыцця

Прачытай у газеце “Голас Радзімы” №12-13 інтэрв’ю з Міхаілам Брылёвым і не мог стрымацца, каб не напісаць пісьмо з просьбай прыслаць адрас “Кузбаскай абшчыны”. Успомнілася маладосць, калі будаваў гарады ў Кузбасе, магчыма, нават там,

дзе будзе вугальны разрэз “Беларускі”, відаць, у горнай Шорыі.

Вельмі прашу не адмовіць у маёй просьбе наладзіць сувязь з беларусамі Кузбаса.

Мой адрас: 21930, г. Міёры Віцебскай вобласці, вул. Азёрная, 27.

Юршэвіч Аляксандр Іванавіч.

КЫРГЫЗСТАН

Жыць у краіне і не ведаць яе класіку немагчыма. Таму мы, беларусы, якія жывуць у Кыргызстане, ведаем класічныя творы нацыянальнай кіргізкай літаратуры.

Эпас «Манас» — гераічны твор аб жыцці і подзвігах любімага героя кіргізкага народа — Манаса. Эпас апавядае пра паходы, бітвы, пацехі героя, які хацеў аб’яднаць плямёны і роды сваёй краіны, абараняць яе ад нападу ворагаў.

Невядома, хто склаў першую песню аб Манасе. Ёсць два аўтары, чые варыянты эпасу па паўнаце і мастацтву выканання лічацца класічнымі, — Сагымбай Аразбаеў і Саякбай Каралаеў.

Першым у рускім друку расказаў сюжэт эпасу выдатны асветнік, цюрколаг, сябар Дастаеўскага, казах Чалкан Веліканаў, а першы пераклад часткі эпасу (Вялікі паход — 530 радкоў) на рускую мову здзейсніў у 1935 годзе Яўген Паліванаў.

«Манас» — найвялікшы вусны народны твор у свеце. У напевах Саякбая Каралаева ён складаецца з 500 553 радкоў (“Махабхарата” — каля 100 тысяч, “Іліада” — 15 693, “Адысея” — 12 110 радкоў). Выданне поўнага тэксту эпасу склала б больш за 40 тамоў.

«Манас» — гэта культура, традыцыі, звычаі, быт кіргізкага народа, гэта яго гонар.

Публікацыя нават самай маленькай часткі «Манаса» ў вашай газеце дазволіць пазнаёміць чытачоў-беларусаў з гэтым выдатным народным творам. Я прапаную вам свой пераклад «Манаса» з рускай мовы.

З павагай і нізкім паклонам — **Анастасія САМАРДАК**.

МАНАС СТРАЛЬБА Ў ДЖАМБУ (Пацехі Манаса)

*Шчодра на тым
памінальным піры
Бакмурун частаваў народ.
Падумаў так Манас-батыр:
Людзям без ігрышча пір — не пір.
Як бы не засумаваў народ!
Змайструем высачэжны слуп,
Залату падвесім джамбу,
Будзем стральць па той джамбе,
Па вялікай залатой джамбе.
Праверым, што ж за свае
і чужыя стралкі?
Паглядзім кожны народ які!*

*Ёлку каркарынскую сталі сячы, —
Нізкіх дрэў не чапалі там.
Сяклі — ці мала, ці многа там —
Тысячу самых
магутных ствалоў!
Шэсцьсот адабралі
лепшых ствалоў.*

*Падмурак умацаваўшы,
Сталі нарошчваць ствол
на ствол, —
Слуп уваткнуўся да нябёс.
Уздзіўленне народ прыйшоў:
“Сапраўдныя цуды!
Што задумаў батыр Манас?
Чым пацешыць хоча нас?”
Каб устойлівым быць слупу,
Сталі ў гэты самы час
З нітак стальныя вярэйкі віць —
Да падпораў укапаных крапіць...*

*Багаццем славійся Какятэй,
Калі сканаў Какятэй,
Стала пераемніцай трона яго,
Наследніцай законнай яго*

РОСШУК

Шукаю сваякоў у Аргенціне...

Звяртаюся да вас з просьбай. Мой дзядуля, Сцяпан Усцінавіч Гіль, у 1926 годзе паехаў у Аргенціну на заробаткі з вёскі Вялікае Сяло Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці. Яму было 19-20 гадоў. У 1933 годзе ваяваў у Чылі. Да вайны 1941-1945 гадоў пісаў, але пісьмы не захаваліся. Пасля вайны дзесьці ў 1980 гадах прыязджаў у Вялікае Сяло муж з жонкай, якія таксама жылі ў Аргенціне. Дзядзька праводзіў іх у Буэнас-Айрэс на самалёт і прасіў даведацца, ці застаўся хто-небудзь з яго сваякоў жывы пасля вайны. Ён абяцаў сустрэць аргенцінцаў пасля вяртання іх з Беларусі, але гэтыя людзі прабывалі ў вёсцы больш, чым разлічвалі. Калі яны прыляцелі ў Буэнас-Айрэс, іх ніхто не сустрэў. Праз 2 гады я пачула па радыё, што выступае амерыканская спявачка Лорда Гіль. Чамусьці падумалася, што,

*Кюламі, яго ўдава.
Адзежы скрухі надзела яна, —
Джамбай залатою
ўладала яна, —
Сто рабоў джамбе цана!
Узялі гэту джамбу для ігры.
Для падвескі той джамбы
Залатыя сплялі шнур —
Сорак два шнур сплялі!
Так памінаў Какятэя Манас!
Вось што для вясёласці людзей
задумаў Манас!*

*Падвесілі джамбу к слупу, —
Вяшчальнікі падышлі к гурту,
Абвясцілі пра стральбу.
“Будзе стральба з коней!” —
крычаць.
“Хто ў прыцэле сільней!” —
крычаць.
“Маючы лук, — страляй!
Ружжэ маючы, — страляй!
Долу сваю іспытай!
Хто з лука, хто з ружжэ, —
Збі джамбу — джамба твая!”
Так абвясцілі вяшчальнікі там.*

*Пачуўшы такія весткі
І не паспеўшы куска даесці,
Імкнуліся к джамбе залатой:
Луканосцы ўсе як ёсць,
Ружжаносцы ўсе як ёсць.
Пішчальнікі і пушкары
На коней спяшаліся сесці.*

*Ты на тых удалцоў паглядзі:
Спаборніцтву як рады яны!
Спяшылі на кліч з усіх канцоў
Па паўсотні, па сотні стральцоў.
Збіваліся там у атрады яны.
Хапіла стральцам заботы
ў той дзень!
Была удалцам работа
ў той дзень!*

магчыма, гэта яго дачка. Ён ажаніўся з аргенцінкай, у яго было дзве дачкі, займаўся вырошчваннем кветак. Вядома, яго ўжо няма ў жытых, а можа і жывы. Яго маці пра жыла 96 гадоў. Магчыма, ваша газета дапаможа мне. Засталіся ж яго дочки і ўнукі. Вельмі прашу дапамагчы мне адшукаць Сцяпана Усцінавіча Гіля 1906 года нараджэння. Перад ад’ездам у Аргенціну ён сфатаграфаваны, таму ёсць здымак.

Мой адрас: г.п.Езьярышча, вул.Леніна, 75/4, Гарадоцкі раён Віцебскай вобласці.

З павагай

Вера АЎДЗЕВА.

P.S. У яго ёсць яшчэ пляменнікі Анюта, Сцяпан і Вольга. Звярнуцца да вас параіў адвакат Л.Русак з Белінюркалегіі.

З юбілеем, спадар Пятрусь!

23 красавіка нашаму кіраўніку гурта беларускай культуры “Зорка Венера” спадару Петрусю Капчыку спаўняецца 60 гадоў.

Ад 1958 года ён працуе ў школе № 1 Ізяслава. Ён заўсёды прапагандаваў сярод навучэнцаў школы, настаўнікаў, жыхароў горада ўсё, што тычылася Беларусі. А праз нейкі час арганізаваў гурток “Мова нашых пабрацімаў”, дзе вучні яго 4Б класа пачалі вывучаць беларускую мову. Шмат часу мінула з той пары, але мая сястра Алеся дасюль успамінае сваё знаходжанне ў летніку “Зубраня”, куды іх вазіў спадар Пятрусь з ласкі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. Усе таксама добрым словам успамінаюць спадара Генадзя Пяцігора з гэтага міністэрства, спадарыню Алену Шамелаву з навукова-педагагічнай бібліятэкі па вуліцы Захарава ў Мінску, дзе ўсёй дэлегацыі быў наладжаны цёплы прыём. Тады ж адбыўся канцэрт для супрацоўнікаў бібліятэкі, падрыхтаваны спадаром Петрусьем са сваімі падапечнымі. Супрацоўнікі бібліятэкі падарылі гасцям цудоўныя кнігі, сярод іх і кніга Уладзіміра Караткевіча, якую ў нашай сям’і ўсе чытаюць і перачытваюць!

Спадар Пятрусь стварыў бібліятэку беларускамоўных падручнікаў, мастацкай літаратуры на мове нашага любімага Максіма Багдановіча. Хачу сказаць, што і рэдакцыя газеты “Голас Радзімы” дапамагае нам у асваенні як беларускай мовы, так і набыцці ведаў пра жыццё і навіны ў сучаснай Беларусі. У гэтым годзе газета выходзіць радзей, але на 16 старонках і выглядае больш салідна, па-еўрапейску!

Але вернемся да нашага юбіляра. Спадар Пятрусь не толькі клапоціцца пра тое, каб мы добра вучылі мову, чыталі і размаўлялі па-беларуску. Ён вялікі патрыёт Беларусі! Чулі б вы, як горача ён спрачаецца з тымі, хто дрэнна адзываецца пра Беларусь (ва Украіне “модна” плюжыць свой урад і Прэзідэнта Кучму, а заадно і ўлады суседніх краін). Мне асабіста вельмі падабаецца ў нашым кіраўніку гэтая рыса яго характэру. Спадар Пятрусь у свае 60 гадоў не страціў веры ў лепшую будучыню Украіны, якая стала яго другой Радзімай. Ён і надалей застаецца ў страі, будзе працягваць працу на ніве асветы.

У дзень 60-годдзя я ад сябе асабіста, старэйшай сястры і бацькоў, сяброў па гурту беларускай культуры “Зорка Венера” зычу спадару Петрусю аптымістычнага настрою, поспехаў у справе навучання маладога пакалення, творчых здабыткаў, моцнага здароўя.

З юбілеем, спадар Пятрусь!

Вераніка ПАЛІШЧУК,

сябра гурта беларускай культуры “Зорка Венера”.

Украіна, г.Ізяслаў.

УКРАЇНА. ХАРКАЎ...

Аб'ядноўваюць "Сябры"

Па выніках перапісу насельніцтва Украіны ў 2002 годзе колькасць беларусаў у харкаўскім рэгіёне складае 14 тысяч чалавек. А ў 1989 годзе іх была 21 тысяча. Як бачым, беларусы актыўна асімілююцца. А з гэтым губляецца мова, культура і традыцыі беларускага народа.

Як захаваць нацыянальную адметнасць, вырашыць іншыя праблемы беларусаў Харкава, абмяркоўвалася на сустрэчы, якая адбылася па ініцыятыве праўлення харкаўскага гарадскога нацыянальна-культурнага аб'яднання беларусаў "Сябры" і пры падтрымцы Пасольства Рэспублікі Беларусь ва Украіне.

У сустрэчы прынялі ўдзел першы сакратар Пасольства Рэспублікі Беларусь ва Украіне Віктар Дзенісенка, консул Польшчы ў Харкаве Анджэй Рачкоўскі, начальнік аддзела па справах нацыянальнасцей і міграцыі Харкаўскага гарадскога Савета Аляксандр Сцерын, начальнік упраўлення камунальнай гаспадаркі Харкаў-

скага гарадскога Савета Уладзімір Грыневіч, выканаўчы дырэктар Асацыяцыі нацыянальна-культурных аб'яднанняў Украіны Ганна Цімашэўская. На сустрэчы прысутнічалі беларусы, імёны якіх вядомыя не толькі ў Харкаве, — гэта Мікола Хвысюк, Аляксандр Пракопчык, Яўген Зубкоў, а таксама актывісты аб'яднання беларусаў "Сябры".

З кароткай інфармацыяй аб мэтах сустрэчы, асноўных задачах дзейнасці аб'яднання беларусаў "Сябры" на бліжэйшы перыяд выступіла старшыня праўлення Алена Шаўцова.

Удзельнікі сустрэчы адзначалі, што толькі пры дасягненні яднання ўсёй беларускай дыяспары

Харкава можна дабіцца поспехаў.

Віктар Дзенісенка гаварыў пра станоўчую ролю беларускай дыяспары ў аказанні дапамогі ў наладжванні культурных і эканамічных сувязей паміж Рэспублікай Беларусь і Украінай. Паведаміў аб развіцці эканомікі Беларусі ў 2003 годзе і задачах, якія стаяць перад урадам краіны ў 2004 годзе.

З вялікім задавальненнем удзельнікі сустрэчы праслухалі беларускія народныя песні і творы беларускіх кампазітараў у выкананні нашага земляка-беларуса Уладзіміра Грашчанкі. Зараз ён працуе па кантракту салістам Харкаўскага тэатра оперы і балета імя Лысенкі, з'яўляецца актыўным удзельнікам беларускага руху і прапагандыстам беларускай песні ў Харкаве.

Сустрэча адбылася. Галоўнае заключаецца ў тым, каб усё, што намечана на сустрэчы, ажыццявіць.

Васіль АСТАПОВІЧ.

...ВІННІЦА

Свята разумення і яднання

Міжнародны дзень роднай мовы адбыўся ў Вінніцкай абласной бібліятэцы імя К.Ціміразева. Ініцыятарам правядзення такога свята ўжо другі год выступае Вінніцкі абласны Дом народнай творчасці. Беларусы прынялі актыўны ўдзел у гэтым мерапрыемстве.

На вечарыне я прачытаў урывак з "Паслання" Тараса Шаўчэнкі ў перакладзе Кандрата Крапівы на беларускую мову.

Паэзія ўкраінскага песняра і прарока заўсёды была і застаецца зразумелай для ўкраінцаў, рускіх, беларусаў, палякаў і іншых народаў. А ў заканчэнне свайго выступлення згадаў верш Якуба Коласа:

"Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забывць цябе не маю сілы!..."

Чытаючы верш, я чуў мелодыю Ігара Лучанка, які напісаў пранікнёную музыку да гэтага верша, і бачыў сваю родную Віцебшчыну, праз якую нясе свае чыстыя воды ў Балтыйскае мора Заходняга Дзвіна. І дзіўна, што сама прырода паяднала вытокі Дзвіны, Дняпра і Волгі. Дужа да-

рэчы былі папярэднія выступленні дырэктара бібліятэкі на ўкраінскай мове і намесніка кіраўніка абласнога аб'яднання расіян — на рускай. Прысутныя таксама пранікліся словамі беларускага паэта, і таму доўга не сціхалі апладысменты.

Прыемна было паслухаць на свяце і польскую мову, і як спявалі на яўрэйскай, нямецкай, армянскай...

Свята прайшло ва ўзнёслай атмасферы разумення і яднання. Так і павінна быць!

Уладзімір ДЗЯМЕСКА,
заснавальнік Вінніцкага абласнога зямляцтва беларусаў.

...АДЭСА

Прэзентацыя з працягам

У Цэнтральнай дзіцячай бібліятэцы Адэсы адбылася прэзентацыя кнігі "Людміла — старонкі жыцця".

Яе аўтар — наша зямлячка Галіна Лазарава, у мінулым галоўны рэдактар Адэскай кінастудыі. Друкую па ліку выпушчаную ў свет кнігу яна прысвячае сваім калегам-кіношнікам, з якімі ёй даводзілася на працягу 30-ці гадоў працаваць і даць пуцёчку ў жыццё больш як 140 фільмам, у тым ліку ўсім вядомым: "Вертыкаль", "Месца сустрэчы змяніць нельга", "Вясна на Зарэчнай вуліцы"...

Г.Лазарава нарадзілася ў перадваенныя гады ў Бабруйску. З дзіцячых гадоў надоўга запомніла нямецка-фашысцкую акупацыю роднай Беларусі і расказы родных партызан-падпольшчыкаў пра зверствы фашыстаў у адносінах мірнага насельніцтва. У цяжкія ваенныя гады марылася ёй пра добрыя кнігі, якіх так не хапала, і, канешне, пра такое недасягальнае кіно.

Але скончылася вайна, а затым наладзілася і мірнае жыццё. Пасля заканчэння школы Г.Лазарава паехала ва Украіну ў Харкаў, працавала на трактарным заводзе,

АРМЕНІЯ

Увага: конкурс!

У ліпені 2004 года адзначаецца 60 гадоў вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Ерэванская беларуская суполка Арменіі "Беларусь" аб'яўляе конкурс дзіцячага малюнка пад дэвізам "Мір без войнаў, насілля і тэрору".

Прыняць удзел у конкурсе запрашаюцца дзеці ва ўзросце ад 7 да 16 гадоў з нацыянальных і нацыянальна-культурных суполак Арменіі і іншых краін.

Малюнкi павінны быць даслааны ці здадзены ў свае нацыяналь-

скончыла Вышэйшую прафсаюзную школу, з 1973 года працавала на Адэскай кінастудыі, а пасля выхаду на пенсію ўзначаліла адзіную сістэму дзіцячых бібліятэк горада.

Актыўнасць беларускай абшчыны была высока ацэнена прысутным на прэзентацыі грамадскім сакратаром Адэскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Украіны Ю.Гараніным. У размове з нашымі актывістамі ён прапанаваў арганізаваць разам з НКА "Беларусь" работу па выданні перакладаў на ўкраінскую мову класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, сучасных беларускіх паэтаў. Дамовіліся, што пры яго садзейнічанні такая работа разам з падрыхтоўкай матэрыялаў аб пяцігоддзі стварэння Адэскай беларускай абшчыны будзе пачата ў бліжэйшы час. Для гэтага ўжо створана рабочая група.

Фёдар КАВАЛЕВІЧ,

старшыня праўлення

нія і нацыянальна-культурныя суполкі да 10 мая.

У маі-ліпені 2004 года па выніках конкурсу будзе арганізавана выстава. Лепшыя малюнкi дзяцей будуць адзначаны прызамі і ўзнагародамі.

Даведкі па тэлефонах у Ерэване:

77-26-08, 24-26-14,
42-21-00.

Адрас:

Рэспубліка Арменія,
375032, г.Ерэван,
ул.Церенца, 3-167.
Община "Беларусь".

Беларускі "Світанак" у Вісагінасе

Вісагінас — невялікі гарадок у Літве, куды беларусы трапілі рознымі шляхамі, большасць па размеркаванні пасля заканчэння інстытутаў у перыяд існавання агульнай дзяржавы. Калі рэспублікі былога Савецкага Саюза атрымалі незалежнасць, тут, як і ўсюды, сталі фарміравацца нацыянальныя аб'яднанні, суполкі і калектывы мастацкай самадзейнасці. Гарадскія ўлады выдзелілі добрае памяшканне для Беларускага культурнага цэнтра "Крок", які гуртуе беларусаў, арганізуе не толькі культурную работу, але і афармляе візы тым, хто

выязджае за межы краіны, арганізуе пры патрэбе кансультацыі, дапамагае ў вырашэнні многіх праблем. Акрамя кабінета для візавай службы, ёсць іншыя кабінеты, памяшканне для творчай майстэрні, актавая зала, нават кухня. Ёсць тэлевізар, відэамагнітафон, прафесійная відэаапаратура — дзве дзяўчыны здымаюць для тэлевізійных праграм сюжэты пра дзейнасць беларускай абшчыны: у Вісагінасе сваё мясцовае тэлебачанне і радыё, якія адлюстроўваюць таксама і дзейнасць нацыянальных суполак.

6 гадоў таму пры Беларускай культурным цэнтры быў створаны ансамбль "Світанак", якім кіруе Людміла Віткоўская. Мы пазнаёміліся ў адзін з яе апошніх прыездаў у Мінск. Хоць тут жыве дачка, бываць на Радзіме часта не выпадае. Гутарка пачалася з пытання, адкуль яна родам і як апынулася ў Літве.

— Нарадзілася я ў горадзе Дуброўна Віцебскай вобласці. Выйшла замуж і паехала з мужам у Літву, куды ён атрымаў размеркаванне пасля заканчэння інстытута як настаўнік фізкультуры ў школе. Я выкладаю ў музычнай школе. Муж родам з гарадскога пасёлка Відзы Віцебскай вобласці, так што мы землякі. Ён ходзіць на ўсе нашы канцэрты, падтрымлівае нас маральна, ацэньвае нашу дзейнасць. Такое меркаванне збоку пачуць заўсёды карысна.

— У вашым ансамблі 25 чалавек — спевакі і музыканты, танцоры. Як удалося сабраць такі вялікі калектыв? Вы яго стварылі па ўласнай ініцыятыве?

— Мяне запрасіў каардынатар

нашага беларускага цэнтра Алег Давыдзюк, а знайсці беларусаў, якія маюць жаданне і моцць спяваць свае народныя песні, было лёгка ў гэтым жа цэнтры, бо тут усе афармляюць візы. Песня — наша душа, а танцы, музыка — у кожнага ў генетычнай памяці. Спачатку прыйшло 6 чалавек, потым яшчэ і яшчэ. У нашым калектыве шмат людзей, што маюць музычную адукацыю.

— Пэўна, гэта перш за ўсё інструментальная група?

— Так. Наша цымбалістка Святлана Каладзінская скончыла, як і я, Наваполацкае музычнае вучылішча, я добра яе ведала, таму і запрасіла ў першую чаргу. Баяніст Міхаіл Патаў скончыў Віцебскае культасветвучылішча. А зусім нядаўна да нас прыйшла Алесь Эльбрыдар, якая наведвала нашы канцэрты і прадставілася як ама-тарка нашага калектыву, калі мы сустрэліся ўпершыню. Зараз іграе на акардэоне (яна скончыла Гродзенскае музычнае вучылішча). Небеларуска, родам з Краснаярска, але вучылася ў Беларусі і ве-

дае нашу музычную культуру, працуе з намі ад душы.

— А што вы спяваеце?

— Народныя песні, песні прафесійных кампазітараў, нават ставім харэаграфічныя кампазіцыі, якія ілюструюць песні. Гэта народная традыцыя — адначасовыя спевы пад музыку і танец. Мы гэта творча выкарыстоўваем, каб выразна прадставіць тое, пра што спяваем, бо не ўсім нашым глядачам зразумелая беларуская мова. Наш харэограф Ніна Кабашова родам з Палесся, 15 гадоў танцавала ў народным ансамблі.

— Хто ж з'яўляецца запяваламі, хто захоўвае народную спеўную традыцыю?

— Адрасу скажу, што ў калектыве добра спяваюць усе: Леакадзія Петраўскене, Таццяна Латышонак, Валянціна Давыдзюк, Святлана Чайкоўская, а саліруюць Юлія Ціханавая, Рыма Канаплёва, Ірына Лісоўская. Леакадзія прывезла з Маладзечна бубен і шархуны, мы імі карыстаемся і вельмі даражым. Рэпертуар падбіраю я з дапамогай усяго калектыву. У нас

салідная мужчынская група — тэнары, барытоны. Спявае старшыня савета нашага Беларускага культурнага цэнтра "Крок" Сяргей Шабадала, яшчэ Сяргей Юрэцкі, Пётр Рогач, Віктар і Міхаіл Чайкоўскія, Іван Лагуценка, Рыгор Піліповіч, а нядаўна прыйшлі новыя спевакі — Дзмітрый Старыньскі і Ёнас Нарбунтас. Большасць — з Мінскай і Віцебскай абласцей. Тры сямейныя пары — Сяргей і Вольга Шабадалы, Валянціна і Алег Давыдзюкі, Міхаіл і Святлана Чайкоўскія ды яшчэ брат Міхаіла — Віктар. Мы цікава праводзім час у святы — гэта і песні, і вершы, і прыпеўкі, гульні, сюрпрызы, падарункі. Мне з калектывам працаваць вельмі цікава.

— А ці выязджаеце куды з канцэртамі?

— У 2003 годзе было 15 выступленняў. Гэта многа для нашага ансамбля, але год быў юбілейны, і мы падрыхтавалі вялікі канцэрт, далі яго ў перапоўненай зале — усе беларусы прыйшлі нас павіншаваць. Зала Дома культуры "Банга" заўсёды ў нашым распараджэнні бясплатна. У Латгалі ў горадзе Прэлі быў міжнародны славянскі фестываль "Грай, гармонь", на якім мы выступалі. Вельмі цікавыя, незабыўныя сустрэчы. У Венгрыі ў горадзе Сегед (другая сталіца пасля Будапешта) — таксама быў міжнародны фестываль, мы бралі ў ім удзел. У 2002 годзе пабывалі ў Фінляндыі на Міжнародным этнаграфічным фестывалі, выступалі ў розных вёсках. У Панявёжысе на фестывалі нацыянальных суполак

"Гэта наш дом" прадстаўлялі беларусаў Літвы з запісамі на тэлебачанні і радыё. Удзельнічалі ў свяце беларускай песні, якое ладзіцца ўжо 10 гадоў (арганізатар — кіраўнік аб'яднання нашых беларускіх суполак у Літве Лявон Мурашка). Танцы мы паказваем самыя розныя. Напрыклад, "Падыханне" на 5 пар нам паставіла класны харэограф Галіна Хутарскія, якая працуе ў рускім ансамблі "Родничок". Здаецца, яна ведае танцы ўсіх народаў свету. Касцюмы атрымалі ў падарунак з Беларусі ад калектыву народнага хору імя Цітовіча (гэта былі іх сцэнічныя строі). За гэта дзякуй вялікі Лявону Мурашкі і нашаму беларускаму пасольству, дзе тады працаваў Уладзімір Скараходаў (ён зараз узначальвае Беларуска інстытут праблем культуры ў Мінску, дзе праходзіла наша вучоба).

Што для нас заўсёды праблема — гэта папаўненне рэпертуару. Нават на Беларусі цяжка знайсці распрацоўкі танцаў, нотныя зборнікі, новыя песні. Нас вельмі цікавіць традыцыйная культура. Мы адзначаем Каляды і Купалле, іншыя святы. Вельмі дапамагаюць кантакты з музычнымі калектывамі на Радзіме. Так, мы сябруем з ансамблем цымбалістаў з Паставаў. Яго кіраўнік Анатоль Собаль вельмі дапамог нам пры стварэнні нашага ансамбля, а потым і ў папаўненні рэпертуару. Ансамбль прыязджаў да нас з канцэртамі, а мы — да іх. Спяваем песню "Грай, музыкант!" Ірыны Рагіні і Анатоля Собаля, "Песню пра Паставы". У іх — подых роднай Беларусі. Чакаем у госці на Дні беларускай культуры ансамбль "Церніца" з Мінска.

Гутарыла Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

прэзентацыя

ПРАМЁНЬ

ГАЗЕТА БЕЛАРУСАЎ ЛАТВІІ

Ілга АПІНЯ, прафесар, беларусістка.

Інтэграцыя на аснове этнічнай кансалідацыі

Магістральным накірункам этнапалітыкі латвійскай дзяржавы з'яўляецца інтэграцыя грамадства – усіх сацыяльных пластоў і нацыянальнасцей. Гэта асабліва добра бачна ў апошнія гады, калі праграма інтэграцыі набыла статус дзяржаўнай, фінансуемай з бюджэту.

Ва ўрадзе Латвіі створана новая структура – пасада міністра па справах інтэграцыі са сваім сакратарыятам. Гэта садзейнічае аб'яднанню нацыянальных меншасцей вакол латвійскай дзяржавы. Аднак інтэграцыя грамадства не павінна адбывацца за кошт спынення развіцця спецыфікі нацыянальных культур. Наадварот, паспяхова інтэграцыя можа мець нават развіццё, добра арганізаваны нацыянальны аб'яднанні. Інтэграцыя павінна аб'яднацца з этнічнай кансалідацыяй і ўмацаваннем нацыянальнай самасвядомасці.

На нашу думку, у жыцці беларусаў Латвіі шмат новага. У мазаіцы актыўнага культурнага жыцця праглядаецца і тэндэнцыя інтэграцыі, і імкненне аб'яднацца вакол сваіх беларускіх таварыстваў. У Латвіі 93 583 беларусы, што складае 4 працэнты насельніцтва краіны. Беларусы жывуць у буйных прамысловых цэнтрах: у Рызе 34 тысячы, у Даўгаўпілсе каля 10 тысяч, Елгаве каля 4 тысяч, у Ліепаі 3,3 тысячы і ў Вентспілсе 2,2 тысячы. Акрамя таго, беларусы складаюць значную частку насельніцтва ў месцах свайго старажытнага гістарычнага пражывання, напрыклад, у Краслаўскім раёне – у Індры, Педруі, Робэжніках. Данява аб міждзяржаўнай міграцыі гавораць аб тым, што латвійскія беларусы поўнасьцю звязалі свой лёс з Латвіяй. Некаторы адток беларускага насельніцтва з Латвіі назіраўся ў пачатку 90-х гадоў. Зараз штогадовы адезд у Беларусь на сталае жыхарства нязначны – каля 500 чалавек.

Асабліваці дэмаграфічны паводзін беларусаў у апошнія гады змяняюць нараджальнасці, што звязана з сацыяльна-эканамічнымі цяжкасцямі пераходнага перыяду. Сярод беларусаў шырока прадстаўлены змешаныя шлюбы з латышамі, рускімі, літоўцамі. 93,7 працэнта беларускіх жанчын выходзяць замуж за небеларусаў. Калі ўлічыць традыцыйную адкрытасць беларусаў іншым культурам, падрыхтаванасць да міжэтнічных ста-

сункаў, то можна выказаць меркаванне аб асіміляцыі часткі беларусаў. З другога боку, існаванне беларускай школы, беларускае моўнае асяроддзе ў культурных таварыствах садзейнічаюць захаванню свайго этнічнага твару.

Відавочная тэндэнцыя этнічнай кансалідацыі ў жыцці беларусаў Латвіі: удасканальванне арганізацыйнай структуры беларускіх нацыянальных таварыстваў, паспяховае развіццё беларускай школы ў Рызе, актывізацыя мастацкай самадзейнасці, міжнародныя сувязі з беларускай дыяспарай і падтрымка культурных стасункаў з этнічнай радзімай.

Значная частка беларусаў Латвіі аб'яднана ў Звяз грамадскіх аб'яднанняў Латвіі. Умацаваліся сувязі беларусаў Рыгі з беларусамі Ліепаі (таварыства "Мара"), Даўгаўпілса ("Уздым"), Вентспілса ("Спадчына"). Таму лягчэй дамовіцца аб сумеснай рэалізацыі культурных праектаў па захаванні традыцый беларускай мовы, народнай творчасці. У планах бягучых месяцаў – Дні беларускай культуры ў Даўгаўпілсе, вечарына беларускага рамана. Беларусы Даўгаўпілса не пакідаюць надзею адрадыць сваю школу ў горадзе.

Культурнае таварыства "Уздым" і Цэнтр беларускай культуры размешчаны ў добра абсталяваным прасторным памяшканні, дзе ёсць месца для заняткаў нядзельнай школы, для рэпетыцый, канцэртаў і нават невялікага этнаграфічнага музея. Беларусы Даўгаўпілса актыўна, выдаюць сваю кніжную прадукцыю на роднай мове (вершы, казкі, сачыненні вучняў школы) і плануецца пашыраць працу.

Беларуская дыяспара Латвіі – самая буйная з усіх краін Балтыі. Зразумела, што ініцыятыва пашырэння сувязей з суседзямі павінна была праявіцца з боку Латвіі. Сувязі з беларусамі Эстоніі і Літвы існавалі і раней, у тым ліку і па лініі стасункаў мастакоў, аб'яднаных у арганізацыю "Маю гонар" ужо ў 1991 годзе. У снежні 2003 года на канферэнцыі ў Даме латышкага таварыства заняўлена ідэя аб'яднаць беларусаў усяго балтыйскага рэгіёна, уключаючы Калінінград. Першы Міжнародны фестываль беларускай песні 29 лістапада 2003 года стаў сведкам гэтых намаганняў. Выступілі беларускія мастацкія калекты-

вы з многіх гарадоў Латвіі, а таксама з Эстоніі, Літвы і Беларусі. Міністр па справах інтэграцыі Ніл Муйжніекс, вітаючы фестываль (дарэчы, часткова і на беларускай мове), гора па падтрымаў ідэю фестывалю.

У Латвіі налічваецца 6 ансамбляў беларускай народнай песні: "Надзея" пры таварыстве "Прамень", "Купалінка" ў Даўгаўпілсе, "Паўлінка" ў Ліепаі, "Журавінка" ў Вентспілсе, "Рабінушка" ў Прэйлі. З 2002 года пры таварыстве "Світанак" у Рызе таксама працуе гурт. Таварыства "Світанак", хоць і не ўвайшло ў склад Звяза грамадскіх аб'яднанняў, але падтрымлівае стасункі з іншымі беларускімі таварыствамі Латвіі. Шырока быў адзначаны 15-гадовы юбілей таварыства "Світанак", выданы ілюстраваны праспект на двюх мовах. У таварыстве ёсць шмат новых людзей, у тым ліку і маладых – асабліва вучняў беларускай школы і іх бацькоў.

Выдатным было і свята беларускай культуры ў Даме Менцэндорфа, якое ладзілася таварыствам "Світанак" у красавіку 2003 года.

Такім чынам, у наяўнасці паўнамоцная інфраструктура мясцовага культурнага жыцця, складальнікамі якога з'яўляюцца беларуская школа, ансамблі, свой орган друку.

Без школы цяжка ўявіць станаўленне беларускай самасвядомасці. На ўроках роднай літаратуры, мюзыкі, выяўленчага мастацтва дзеці рыжскіх і даўгаўпілскіх беларусаў пазнаюць духоўны свет свайго народа. Газета "Прамень", 10-годдзе якой адзначаем сёння, з'яўляецца летапісам жыцця беларускай дыяспары Латвіі. Яна робіць больш лёгкімі сувязі паміж беларусамі розных гарадоў і інфармуе аб жыцці ў Беларусі.

Беларусы Латвіі падтрымліваюць культурныя стасункі з Беларуссю – гэта дапамагае актывізацыі нацыянальнай самасвядомасці. У беларусах Латвіі арганічна ўжываюцца разуменне свайго прыналежнасці да латвійскай дзяржавы, і сыноўскага пачуцця да этнічнай Радзімы – Беларусі.

Гэта добра адлюстравана ў карцінах мастакоў-беларусаў, у вершах даўгаўпілскага паэта Станіслава Валодзькі і ў песнях, якія выконваюць беларускія ансамблі Латвіі.

Пераклад на беларускую мову Ганны ІВАНЭ.

Гучы, мая песня беларуская!

У Рызе паспяхова праведзены І Міжнародны фестываль беларускай песні. Справаздача аб ім паправавала адпаведнага ёмістага загалова. Былі розныя прапановы, але большасцю галасоў прайшоў той, аўтарства якога належыць арганізатарам фестывалю – Саюзу грамадскіх аб'яднанняў беларусаў Латвіі: "Мы песняй цябе ўслаўляем, Айчына!"

Беларусы Латвіі і па свайму ўзросту, і па працягласці знаходжання па-за межамі месцаў нараджэння – ужо ў сур'езным узросце, старажылы. Але ні гэтая акалічнасць, ні іншыя ўмоўнасці ніколі не ахалодзяць іх сэрцы, не дазваляць забыць свой сыноўскі абавязак перад Радзімай, перад роднай старонкай. Яны скарыстоўваюць любую магчымасць выказаць ёй свае найлепшыя пачуцці.

Фестываль беларускай народнай песні стаў сведчаннем масавага, небывалага да гэтага часу ўздыму патрыятызму і роднаскай салідарнасці з краем нашых мрояў і надзей. Паказальна, што сродкам такіх святых праяўленняў стала песня – самы даступны від мастацтва, які найбольш уздзеінічае на людзей. Колькі помніць люд зямны, з песняй ішлі на самыя суровыя выпрабаванні. З ёю ішлі на паклон, як зрабілі зраз мы, беларусы, у адносінах да сваёй Бацькаўшчыны.

Валянціна ПІСКУНОВА, старшыня Саюза грамадскіх аб'яднанняў беларусаў Латвіі.

Эдуард ЦЫНГЕЛЬ:

"Вы падоўжылі маё жыццё!"

На свой 90-гадовы юбілей старэйшы беларускі педагог і асветнік Латгаліі дзед Эдзік сабраў усіх, каго хацеў пабачыць. Сярод іх былі сям'я Бучэль, Зінаіда Сіліня – беларускае прадстаўніцтва ўрачыстай імпрэзы ад таварыства "Уздым".

Мы апранулі нацыянальныя касцюмы і парадавалі юбіляра беларускімі песнямі. На што ён нам адказаў: "Вы падоўжылі маё жыццё".

Самае прыемнае, што ўсе песні, якія мы спявалі, ведалі многія прысутныя. Краслава, мабыць, той куток Латгаліі, дзе пражывае найбольш беларусаў і па сённяшні дзень. Мы неаднойчы пісалі ў газету "Прамень" пра Э.Цынгеля, беларускага латгалінца. Спадзяемся, што ён прадоўжыць шэраг беларусаў-старажылаў Латгаліі.

Не так даўно мы святкавалі 100-годдзе беларускага настаўніка Эдварда Вайвадзіша. Маючы такі сталы ўзрост, ён пісаў яшчэ вершы. А наш паважаны Эдуард Пятровіч мае ясную памяць, добрае сэрца. Мы спадзяемся на новыя сустрэчы і доўгія размовы з ім.

Тацяна БУЧЭЛЬ.

Пра добрыя справы Саюза грамадскіх аб'яднанняў беларусаў Латвіі "Голас Радзімы" пісаў неаднойчы. Сёння на нашых старонках гасцюе газета беларусаў Латвіі "ПРАМЁНЬ", якой у 2004 годзе спаўняецца 10 год. Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Саўеце Міністраў Рэспублікі Беларусь і рэдакцыя газеты "Голас Радзімы" запрасілі нашых землякоў паўдзельнічаць у 8-й Міжнароднай спецыялізаванай выставе "СМІ ў Беларусі", якая адбудзецца ў Мінску 4-7 мая 2004 года. Акрамя творчага калектыву газеты "Прамень", да нас завітае мастацкі гурт "Надзея" з горада Рыгі і кіраўнікі беларускіх грамадскіх аб'яднанняў. 5 мая ўранку ў НВЦ "БелЭкспа" адбудзецца прэзентацыя выданняў "Голас Радзімы" і "Прамень". Акрамя таго, у санаторыі "Азёрны" ў Ждановічах замежныя артысты-беларусы разам з фальклорным гуртом "Сваты" з Жыткавіч дадуць канцэрт для ветэранаў вайны і працы. "Сваты" ўжо атрымалі запрашэнне наведаць Рыгу ў час свята Купалле. Іх сустрэча ў Мінску – першае знаёмства з далейшым працягам. А зараз да вашай увагі старонка, даслана рэдакцыяй газеты "Прамень"!

ПА СЛЯДАХ ПАДЗЕЙ

Спаўняецца 10 гадоў газеце беларусаў Латвіі "Прамень". У той час, калі ўбачыў свет першы яе нумар, канчаткова рушыліся ўстоі таго грамадскага ладу, які мы сёння называем савецкім. Цяжкі гэта быў перыяд у жыцці беларусаў Латвіі – аказацца адгароджанымі ад сваёй Радзімы... Калі мы зразумелі драматызм свайго становішча ў сувязі з увядзеннем граніц і ўсвядомілі, што адкрытай дарогі на Бацькаўшчыну не будзе, стала не па сабе. А гэта ж 120 тысяч чалавек. Іх трэба было супакоіць, маральна падтрымаць, растлумачыць, як паводзіць сябе ў такой сітуацыі.

Ініцыятыву выдання газеты ўзяла на сябе тады яшчэ малавядомая суполка "Прамень" і шчырая беларуска, дырэктар фірмы Валянціна Піскунова. Яна прапанавала мне, як прафесійнаму журналісту, выпускніку Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, ўзначаліць рабочую групу, якая ў кароткі тэрмін правяла вялікую арганізацыйную работу, звязаную з падрыхтоўкай і выпускам першага нумара.

НА ЗДЫМКУ: Валянціна ПІСКУНОВА (у цэнтры).

Лявон ШАКАВЕЦ.

Пад псеўданімам Беларусаў

У пачатку XX стагоддзя ў рускім рэвалюцыйным друку пачалі з'яўляцца матэрыялы, падпісаныя псеўданімам Беларусаў, што сведчыла аб пэўным узроўні нацыянальнай свядомасці іх айтар. За гэтым псеўданімам хаваўся шляхціц Аляксей Станіслававіч (Сцяпанавіч) Белеўскі, чалавек, амаль зусім забыты беларускімі гісторыкамі. Прасочым жа асноўныя этапы яго папулярнага жыцця.

А.Белеўскі нарадзіўся 17 сакавіка 1859 года ў маёнтку Шэды Горацкага павета Магілёўскай губерні (цяпер вёска Шэды Горацкага раёна) у сям'і заможнага землеўласніка. З 1869 да 1874 года ён вучыўся ў Магілёўскай гімназіі, адкуль быў пераведзены ў Полацкі кадэцкі корпус. Скончыўшы яго, у 1876 годзе паступіў у Пятроўскую земляробчую акадэмію ў Маскве. Там юнак пазнаёміўся з дваранкай Цвярской губерні Кацярынай Ёгансан, намнога ад яго маладзейшай. Аляксей даваў ёй чытаць адпаведныя для яе ўзросту кнігі ды ўсяляк апекаваўся ёю.

У 1879 годзе Белеўскага выклікалі на дазnanне ў Маскоўскае жандарскае ўпраўленне па справе аб забойстве правакатара Рэйштэйна, абвінавачалі ў імкненні стварыць "цэнтральны распарадчы камітэт". Была ўстаноўлена яго прыналежнасць да рэвалюцыйнай партыі. Таму ў чэрвені 1879 года ён быў высланы пад яўны нагляд паліцыі ў Валагодскую губерню, затым у Архангельскую, урэшце паселены ў Марыінску Томскай губерні.

У 1884 годзе Белеўскаму дазволілі пераехаць на Бацькаўшчыну, у Магілёўскую губерню, але пакінулі пад наглядом паліцыі, забаранілі жыць у Магілёве. Жыў у маёнтку Ждановічы Чавускага павета. У кастрычніку 1886 года яму было дазволена паехаць у Маскву дзеля задачы іспытаў у Пятроўскай акадэміі. У тым жа годзе ён атрымаў ступень кандыдата, а пазней магістра сельскай гаспадаркі.

У 1887 годзе Белеўскі ўваходзіў у Маскве ў групу сацыялістаў-федэралістаў, з'яўляючыся ў ёй прадстаўніком ад Пятроўскай акадэміі. Быў рэдактарам першых двух нумароў ліберальна-народніцкай газеты "Самоуправление", якая друкавалася ў Жэневе ў 1887-1889 гадах, змясціў там некалькі сваіх артыкулаў.

Апусціўшы некалькі менш цікавых эпізодаў з жыцця нашага суайчынніка. Масква, Кабанаўка Рэчыцкага павета, Ніжні Ноўгарад, Пецярбург. Новая сустрэча з Кацярынай (цяпер па мужу Прайс), якая таксама стала рэвалюцыянеркай... У маі 1896 года яны знялі ў пасёлку Лахта пад Пецярбургам дачу, прапісаўшыся там па чужых пашпартах, якія ім перадаў правакатар Гуровіч. На дачы была размешчана партыйная друкарня, куды Белеўскі зрэдку наезджаў з Кабанаўкі. 24 чэрвеня 1896 года яго ў Лахце арыштавалі. Кацярына Прайс, па натуре чалавек энергічны, парывісты, здольны, але з вялікай фанабэрыстасцю, міжвольна выдала сваіх паплечнікаў.

Белеўскага заключылі ў Петрапаўлаўскую крэпасць, дзе ён прабыў каля паўтара года, а затым саслалі на 8 гадоў ва Усходнюю Сібір. З Краснаярска ён звяр-

нуўся з прашэннем аб пасяленні яго ў адным месцы з Кацярынай Прайс (яго жонка да таго часу памерла ад сухотаў).

І.Папоў, рэдактар газеты "Восточное обозрение", якая выходзіла ў Іркуцку, успамінаў: "Пісаў у нас і А.С.Белеўскі... Ён быў вучоным аграномам і трапіў у Сібір разам з жонкаю К.Прайс па справе лахцінскай друкарні. Ён ехаў за свой кошт да Іркуцка, а ў Іркуцку павінен быў сесці ў турму і ўжо далей ісці прыпынкамі. Ён высылася на 8 гадоў у Верхаянск Якуцкай вобласці, самае халоднае месца на мацерыку. Гэта хвалявала яго, бо двухгадовае сядзенне ў турме падарвала ягонае здароўе. Але нашы калымчане, верхаянцы, асабліва Кавалік ("Дзядуля рускай рэвалюцыі") С.Кавалік, урадженец маёнтка Свадкавічы Чэрыкаўскага павета Магілёўскай губерні, на той час, пасля адбыцця верхаянскага выгнання, знаходзіўся ў Іркуцку. — А.Б.)... і іншыя супакойвалі Белеўскага. Мы "зрабілі" А.С. хворым, і нам удалося пазбавіць яго ад іркуцкай турмы да моманту адпраўкі партыі ў Жыгалава, на ленскія параплавы. Клопаты, каб пакінуць Белеўскага ў Іркуцку, не далі выніку — А.Гарамыкін (іркуцкі генерал-губернатар. — А.Б.) не падтрымаў хадайніцтва. Белеўскі надрукаваў у нас некалькі апавяданняў і артыкулаў і потым пісаў з Якуцкай вобласці".

Неўзабаве Белеўскі і Прайс пабраліся шлюбам. У лістападзе 1900 года ён разам з Кацярынай хадайнічаў аб пераводзе іх у Якуцк па прычыне поўнай адсутнасці ў Верхаянску заробку і медыцынскай дапамогі. 10 красавіка 1900 года яны пакінулі Верхаянск. У гэты час у Якуцку па вуліцы Вялікай арандаваў палову хаты ўрадженец Мінскай губерні, будучы славуты вучоны Эдвард Пякарскі з сям'ёй. Ён увайшоў у становішча земляка і аддаў яму сваё жылло. Белеўскі ў Якуцку быў дапушчаны да работы ў радзе Сельскагаспадарчага таварыства па распрацоўцы плана барацьбы з кабылкай. А ў 1902 годзе ён выконваў абавязкі абласнога архітэктара. У тым жа годзе Белеўскі дамогся пераводу ў Енісейскую губерню і выехаў у Енісейск. Праезджаючы па Якуцкаму тракту праз Верхаленск, ён даслаў ў газету "Восточное обозрение" нататку "З Верхаленска" (№ 234, 274.), падпісаўшы яе псеўданімам Беларусаў. Дарэчы, ён, бадай што, першы з рэвалюцыянераў, вызначыў сябе такім чынам.

Паводле маніфеста 11 жніўня 1904 года, Белеўскага вызвалілі з-пад нагляду паліцыі без абмежаванняў у выбары месца жытхарства. І ён заняўся літаратурнай дзейнасцю, а свае творы падпісаў цяпер псеўданімам Беларусаў. Пад ім у 1906 годзе надрукаваў у Маскве кніжку ўспамі-

наў "З перажытага", дзе ў раздзеле "Дома" ёсць такія словы: "Імператар Мікалай I, праязджаючы па Беларусі, назваў яе красуняй, але беспасажніцай. Калі ў першай палове вызначэння быў лёгкі камплімент, то ў другой — існая праўда для таго часу. Лапцюжная і сярмяжная Беларусь жыла ўся ў курных хатах і ведала толькі мяккіны хлеб. І хоць на тэрыторыі Прыдняпроўя, як вядома, у цараванне ваяўнічага імператара ніякіх войнаў не вялося, тым не менш мой бацька апавядаў мне, што яму даводзілася бачыць у рабоце бароны, якія былі запрэжаны жанчынай і каровай — як цяпер у Манчжурый, па словах Неміровіча-Данчанкі. Калі пачалася пара рэформ, Беларусі тычылася толькі першая характарыстыка: лапцюжнікаў адпусцілі на волю, але паклапаціцца пра ўмовы, спрыяльныя для назапашвання "пасягу", не палічылі патрэбным. Таму прыгажуня засталася без зямстваў, без школ, без медыцыны. За блізкае знаёмства з каварнай Польшчай ёй давалі суровых губернатараў. І лупцавалі ж красуню! Пераважна за тое, што яна, спасылаючыся на сваё ўбоства, дрэнна спраўлялася з падаткамі; але не толькі за гэта. Ігралі ролю і фальшывыя ідэі..."

Артыкулы А.Белеўскага ў 1906 годзе з'яўляліся ў выданнях "Наша жизнь", "Путь", "Час", а ў 1908 годзе ў "Правде жизни". Затым ён быў арыштаваны па справе Сялянскага саюза, як адзін з яго заснавальнікаў. Пасля вызвалення эміграваў. Свае артыкулы даслаў спачатку з Турцыі, а потым з Францыі (выданні "Лебедь", "Вестник Европы", "Русское богатство" і інш.). Быў з 1915 года сталым карэспандэнтам кадэцкіх "Русских ведомостей". Дарэчы, у ягонай кніжцы нарысаў "Парыж" (М., 1914) знайшлося месца нарысу "Феміністкі", дзе ён апісвае "парыжскае" каханне графіні, якая "нарадзілася на берагах глыбокага Нёмана", ды беднага мастака, яе суродзіча.

Памёр Аляксей Белеўскі ў верасні 1919 года ў Іркуцку, далёка ад радзімы. Нарыс пра яго быў змешчаны ў трэцім томе выдання "Дзеячы рускага рэвалюцыйнага руху ў Расіі" (М., 1933), якое ўжо даўно стала бібліяграфічнай рэдкасцю. З яго ж зроблена для майго артыкула копія адзінага вядомага сёння здымка нашага суайчынніка.

Алесь БАРКОЎСкі (Якуцк).

З ПОШТЫ

У аддзел, дзе рыхтуюцца старонкі "Суайчыннікі ў свеце", зайшоў мінчанін Васіль Бруцкі-Стампоўскі і прыгадаў, што яго бацька Пётр ужо звяртаўся да нас з просьбай дапамагчы ў пошуках у Канадзе іх "сямейнай спадчыны". Спадчына гэтая дзволі значная: кошт цэлай сядзібы...

Сляды згубіліся ў Канадзе

А было яно так. Сцяпан Цімафеевіч Бруцкі, урадженец вёскі Беларусаў цяперашняга Столінскага раёна Брэсцкай вобласці, бацька Пятра і дзед Васіля, рашыў у 1939 годзе эміграваць разам з сям'ёй у складзе 8 чалавек з Польшчы ў Канаду (па ўскосных звестках, у правінцыю Манітоба). Прадаўшы ўсю сваю маёмасць і прайшоўшы медыцынскую і іншыя камісіі, ён перавёў праз столінскі і варшаўскі банкі за акіяны звыш 15 тысяч польскіх злотых. Былі таксама аплачаны білеты за месцы на караблі "Стэфан Баторы".

Летам 1939 года Бруцкія выехалі ў Варшаву, у эміграцыйны цэнтр. Узялі з сабой 10 пакункаў багажу агульнай вагой 613 кілаграмаў. Адплыццё карабля было прызначана на 23 ліпеня, потым адкладзена, бо ішло дакамплектаванне эмігрантаў. Але тут пачалася другая сусветная вайна, гітлераўцы напалі на польскае марское ўзбярэжжа. Карабель не мог адплыць. Бруцкія вярнуліся на Палессе. Банкаўскія ж дакументы загінулі ў акупіраванай Варшаве. Не згасала надзея, што іх копіі засталіся, павінны былі застацца ў якім канадскім банку.

У 2000 годзе Бруцкія-Стампоўскія зрабілі запыт у Канаду. Натарыус Роберт Гордан Прайс адказаў ім даволі песімістычна: "Я хачу паведаміць Вам, што зрабіў некалькі запытаў і пошукаў па данаму пытанню, але не змог знайсці ніякіх звестак, якія датычыліся б гэтай справы (...). На жаль, праблема заключаецца ў тым, што тая падрыхтоўка, якую Ваш бацька правёў для пераезду ў Канаду, рабілася ажно ў 1939 годзе, больш 60 гадоў назад". І толькі ў канцы адказа гучыць больш аптымістычнае аб'яцанне:

У БУДУЧЫ ДАВЕДНІК

Віктар ЦІМОШЧАНКА

Цімошчанка Віктар Аляксеевіч (24. 06. 1938, вёска Бортнікі Бешанковіцкага раёна Віцебскай вобл.), доктар тэхнічных навук, прафесар, грамадскі дзеяч.

В.Цімошчанка нарадзіўся і вырас у беларускай сялянскай сям'і. Вучыўся ў Бортніцкаўскай і Ульскай школах. Закончыўшы апошнюю ў 1955 годзе з залатым медалём, паступіў у Жданавіцкі металургічны інстытут (цяпер Марыупаль, Украіна) па спецыяльнасці апрацоўка металаў ціскам. Як малады спецыяліст быў у 1960 годзе накіраваны на завод "Электрамашына" (Кішынёў), дзе за чатыры гады работы прайшоў шлях ад інжынера-тэхнолага да галоўнага тэхнолага. Назапашаны вопыт, многія ўласныя тэхнічныя распрацоўкі дазволілі В. Цімошчанку абагульніць іх у даведніках "Тэхналогія халоднай штампоўкі" (1968) і "Механізацыя і аўтаматызацыя тэхналагічных працэсаў халоднай штампоўкі" (1969), а таксама ў брашурах, шматлікіх артыкулах у маскоўскіх часопісах, дакладах і семінарах у Маскве, Ленінградзе, Харкаве, Кішыневе.

Пасля 8 гадоў работы ў прамысловасці паступіў у аспірантуру да прафесара В. Мясцэрына пры Маскоўскім станкаінструментальным інстытуце. Датэрмінава напісаўшы і абараніўшы кандыдацкую дысертацыю, вярнуўся ў Кішынеў, у політэхнічны інстытут, у сценах якога працаваў асістэнтам, старшым выкладчыкам, дацэнтам, на працягу 12 гадоў загадваў кафедрай машынабудавання. З 1987 года намеснік старшыні Дзяржплана Малдовы. У 1994 годзе ўзначаліў навуковую работу ў міжгаліновым навукова-тэхнічным

паведамім, калі што-небудзь высветлім.

Жадаючы дапамагчы Бруцкім-Стампоўскім, мы звярнуліся з запытам да дасведчаных прадстаўнікоў нашай дыяспары. Адгукнуліся двое: вядомы пісьменнік Кастусь Акула з Канады і наш сталы аўтар Міхал Швэдзюк з Вялікабрытаніі. Першы піша нам, што такія просьбы найлепей накіроўваць не натарыўсам, не прадстаўнікам беларускай эміграцыі, а непасрэдна ў Пасольства Канады (у Маскве ці Варшаве). М. Швэдзюк звяртае ўвагу на тое, што ў 1939 годзе ў Канаду выехала (відаць, аналагічным шляхам) многа жыхароў Заходняй Украіны. Многія з іх пасяліліся ў горадзе Вініпег правінцыі Манітоба, сёння яны там добра згуртаваныя, відаць, сустрэкаліся з такімі ж справамі, таму могуць указаць банк, куды траплялі высланыя гарантыйныя грошы...

У сваёй апошняй візіт у рэдакцыю прадстаўнік роду Бруцкіх-Стампоўскіх пакінуў нам новыя цікавыя дакументы. Гэта копіі даваенных спісаў, выяўленых у Варшаве і Пінску. У іх значыцца Бруцкі Сцяпан з капіталам 1 000 тагачасных долараў. Указаны семі іншых жыхароў Палесся: Фёдара Лашука і Якуба Вайтовіча з Янаўскай гміны, Яна Залеткі, Юрыя і Рыгора Кавалькаў, Мікіты Касцюка, Аляксандра і Кузьмы Яхнаўцоў з Столінскай гміны, Вацлава Шэўчыка, Яна Пашкевіча з Пінскага павета, Яніны Чэрнюк з Пінска і іншых.

Значыць, не адны Бруцкія-Стампоўскія маглі стаць і, напэўна ж, сталі ахвярамі вайны. Такім чынам, справа адной сям'і робіцца справай грамадскай. І пішучы пра яе, мы спадзяемся як на дапамогу афіцыйных арганізацый, так і на спрыянне нашай дыяспары.

цэнтра "Прагрэс", затым — у навукова-вытворчай фірме "Тэхнаінвест". Цяпер займаецца творчай работай, выконвае складаныя комплексныя навуковыя даследаванні, распрацоўваючы і асвойваючы арыгінальныя эфектыўныя праекты па важных тэхнічных, сацыяльна-эканамічных, грамадска-палітычных і экалагічных праблемах у Цэнтры навукі і сучасных тэхналогій "ELIA VIT".

У бібліяграфіі В.Цімошчанкі — больш 520 навуковых прац, у тым ліку 10 кніг, 16 брашур, 87 аўтарскіх пасведчанняў на вынаходніцтвы і патэнтаў, а таксама каля 100 публікацый у газетах, 50 выступленняў па праблемах навукі і адукацыі па тэлабачанні і радыё. Падрыхтаваў 15 кандыдатаў тэхнічных навук. Многа часу і энергіі аддае грамадскай рабоце, удзельнічае ў мерапрыемствах беларускай дыяспары ў Малдове.

Жанаты, мае двое дзяцей. Дачка Алена працуе дырэктарам па навуковай рабоце ў фірме, сын Аляксей вучыцца ў аспірантуры Маскоўскага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта імя М. Баўмана.

Валянціна ГРЫШКЕВІЧ.

ВЕНГРЫЯ

10 беларускіх даследаванняў у русіцыстычным штогодніку

У чарговым томе венгерскага штогодніка "Studia Russica XX" (Будапешт, 2003) апублікавана на беларускай мове ажно 10 артыкулаў беларускіх аўтараў.

Даследчык з Брэста Мікалай Аляхновіч піша пра эпоху позняга Рэнэсанса і гістарычную стылістыку твораў Льва Сапегі. Лінгвіст з Магілёва Яўген Іваноў даследуе беларускія моўныя афарызмы, прыказкі і прымаўкі, фразеалагічныя спалучэнні. Іван Сацута аналізуе выданні Бібліі Францішка Скарыны, а Уладзімір Сенькавец разглядае творчасць беларускіх паэтаў, якія выкарыстоўвалі форму санета. Немалаважную ролю ў яго пашырэнні, сцвярджае аўтар, адыгралі Максім Багдановіч і Янка Купала.

У штогодніку надрукаваны таксама артыкулы Наталлі Якубук і Наталлі Галімавай "Семантычныя тыпы урбонімаў г. Брэста"; Лены Леванцэвіч "След язычніцтва ў анамастыцы"; Кацярыны Мароз "Вацлаў Ластоўскі як літаратурны крытык". Усе шэсць названых вышэй даследчыкаў, а таксама прадстаўлены ў зборніку артыкуламі Святлана Клундук і Мікола Новік працуюць у Брэсце. А вучоны з Мінска Сяргей Запрудскі прыводзіць звесткі пра некаторыя вандроўныя запазычаныя-калькі ў беларускай мове.

Цікавацца беларускай тэматыкай і венгерскія даследчыкі. Артыкул будапешцкага беларусіста прафесара Андрэаша Золтана прысвечаны словам венгерскага паходжання ў беларускай мове — найперш вусным запазычаннем часоў караля Стэфана Баторыя. Аўтар піша, што лексічныя элементы венгерскага паходжання пранікалі тады ў беларускую мову не толькі літаратурным шляхам, а, часцей за ўсё, у выніку непасрэдных моўных кантак-

таў насельніцтва Польшчы і Вялікага княства Літоўскага з венграмі, якія служылі салдатамі ў Рэчы Паспалітай. Асабліва ўзрасла колькасць такіх запазычанняў пры панаванні Стэфана Баторыя. Венгерска-польскія моўныя кантакты разглядаюцца ў артыкуле як непасрэдныя, а венгерска-беларускія як апасродкаваныя (праз польскую мову). Але ў некаторых выпадках венгерская лексіка спаткае трапляла ў старабеларускія помнікі, а ў польскай мове ўжывалася ўжо значна пазней.

У бібліяграфіі, змешчанай у штогодніку, названы рэцэнзіі на гэты выданне беларускіх аўтараў. М.Антропаў апублікаваў водгук на зборнік 2000 года ў інфармацыйна-аналітычным бюлетэні "Кантакты і дыялогі", Г.Кулеш — у "Літаратуры і мастацтве" і "Вестніку Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта", М.Уласава — у "Родным слове".

Амаль у кожным нумары венгерскага кварталніка "Kisebbségkutatás" таксама ёсць матэрыялы пра Беларусь. Гэта рэцэнзіі А.Золтана на некаторыя беларускія публікацыі, творы, звязаныя з беларусамі і Беларуссю.

ІЗРАЭЛЬ

Дзве публікацыі пра яўрэйў Турава

Прафесар Леанід Смілавіцкі, які працуе ў Інстытуце даследаванняў дыяспары Тэль-Авіўскага ўніверсітэта, у апошні час апублікаваў два вялікія артыкулы, прысвечаныя яўрэйам Турава.

У грунтоўным даследаванні "Беларускае пагранічнае яўрэйскае мястэчка 1920-1930 гадоў: На прыкладзе Турава", апублікаваным у часопісе "Jews in Russia and Eastern Europe" (2003, № 1), гаворыцца, што яўрэйская супольнасць у Тураве ўзнікла ў XVI стагоддзі. У 1897 годзе яна налічвала 2 252 асобы, што складала больш палавіны жыхароў мястэчка.

У XI томе штогодніка "Federation of East European Family History Society" змешчаны артыкул Л. Смілавіцкага "Паходжанне яўрэйскіх прозвішчаў у Тураве". Гэтыя прозвішчы ўзніклі толькі на мяжы XVIII і XIX стагоддзяў, калі Тураў увайшоў у склад Расійскай імперыі. Падставай для словаўтварэнняў (тут аўтар выяўляе свае лінгвістычныя веды) служылі назвы населеных пунктаў Беларусі, асабістыя якасці, маёмаснае становішча, найменні расліннага і жывёльнага свету, музычных інструментаў (напрыклад, Цымбел, Флейтман). Выхадцы з Турава (але не жыхары мястэчка) вызначалі сябе як Туравер, Тураўскі, Тураў. Характэрна, што звыш 800 чалавек, якія эмігрыравалі ў 1905-1914 гадах у Злучаныя Штаты Амерыкі, мелі такія ж або падобныя прозвішчы (большасць іх былі выхадцамі з самой Беларусі). Сярод іх называюцца і знакамітыя асобы. Урадженцамі Турава, гаворыцца ў артыкуле, былі продкі журналіста Іцхака Турава (родам са Слуцка), педагога і літаратара, доктара філасофіі Нісана Турава (з Нясвіжа), доктара тэхнічных навук Ільі Тураўскага (з Херсонскай губерні), тэатразнаўца і сцэнарыста Маі Тураўскай, члена-карэспандэнта Расійскай акадэміі навук Яўгенія Турава (з Масквы) і інш.

РАСІЯ

У бюлетэні "Маланка"

Змены да лепшага адбыліся ў бюлетэні-газете Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Я. Чэрскага "Маланка". Побач з папярэднім дабрадзеям выдання Уладзімірам Якавенкам яго цяпер фінансуе і Іркуцкі філіял АКБ "ИНГОССТРАХ-СОЮЗ". Дзякуючы гэтаму, бюлетэнь перайшоў на афсетны друк, а тыраж павялічыўся да 800 экзэмпляраў.

У лістападаўскім нумары за мінулы год ураджаюць водгукі дзяцей, якія ўдзельнічалі ва ўзноўленым народным абрадзе "Дзяды". Максім Пярфільеў сказаў: "Да выступленняў мы рыхтаваліся доўга і вельмі іх чакалі. Калі я выступаў на сцэне, у мяне быў урачысты настрой. Я многа пачуў пра беларускі народ, яго абрады і культуру. Хочацца яшчэ як мага больш даведацца пра беларускі народ". А вось словы Рамана Мірманова: "Цікава, што беларусы захоўваюць розныя абрады — якімі б старажытнымі яны ні былі, не здраджваюць традыцыі. Калі мы паедзем у Беларусь, то зможам пагаварыць з мясцовымі жыхарамі, таму што будзем ведаць мову". Усяго далі адказы на пытанне 24 дзяўчынікі і хлопчыкі. Дарослыя ж падзякавалі арганізатарам свята Таццяне і Аляксандру Бізавым за добрую рэжысуру свята і смачныя стравы-пачастункі.

БЕЛАРУСЫ ПРЫБАЙКАЛЬЯ

У снежаньскім нумары амаль усе старонкі заняты матэрыяламі веча, прысвечанага паўстанню 1863 года і праведзенага сумесна з Польскай нацыянальна-культурнай аўтаноміяй "Огниво". Пра невядомыя факты з біяграфіі Яна Чэрскага і яго жонкі гаварыў на вечары старшыня беларускага таварыства Алег Рудакоў. Расказваецца таксама пра "сына палескай мадонны" чарамхоўскага інжынера-гарняка Васіля Ракіту. Пра подзвігі яго маці, гомельскай настаўніцы Тамары Васільеўны, падрабязна расказваецца ў кнізе Івана Ветрава "Браты па зброі". В. Ракіта цяпер узначальвае Чарамхоўскае аддзяленне таварыства імя Я. Чэрскага, нядаўна адзначыў свой юбілей, юбілей жонкі

Зоі Аляксееўны і 40-годдзе сумеснага з ёю жыцця.

Студзеньскі нумар за 2004 год расказвае пра 15-годдзе фальклорнага ансамбля "Ленушка" (ад назвы ракі), які выконвае рускія і беларускія народныя песні (у рэпертуары — больш 100 твораў). Кіраўніца ансамбля, удзельніца Усерасійскіх дзён славянскага пісьменства ў Новасібірску Тамара Сіпакова 7 студзеня восьмы раз арганізавала ў Іркуцку Каляды. На гэты раз традыцыйны абрад быў узноўлены на сцэне Палаца дзіцячай і юнацкай творчасці.

У лютаўскім і сакавіцкім нумарах бюлетэня за бягучы год асноўнае месца займае даведачна-перавыбарная тэматыка. 14 лютага і 13 сакавіка прайшлі сходы ў Чарамхоўскім і Іркуцкім аддзяленнях таварыства. Іх старшынямі былі перавыбраны адпаведна В.Ракіта і Т.Бізікава. На 18 красавіка прызначаны VI з'езд ІТБК.

А яшчэ паведамляецца, што ў Іркуцку, у Сібікспацэнтры, адкрыўся беларускі стэнд, які потым перанясецца як пастаянная экспазіцыя ў абласны музей, а ў гандлёвым комплексе "Прэстыж" пачаў дзейнічаць рэстаран з беларускай кухняй.

НА РЭПРАДУКЦЫІ: каляндарык на 2004 год, выдадзены таварыствам імя Я. Чэрскага.

ПОЛЬШЧА

Зацікаўленасць у добрасуседстве

У пачатку бягучага года адбыліся змены ў беластоцкім тыднёвіку беларусаў у Польшчы "Ніва". З другога нумара замест Яўгена Мірановіча старшынёй Праграмнай рады тыднёвіка стаў грамадскі дзеяч Яўген Вапа. Гэта не значыць, што ўзнікла нейкая канфліктная сітуацыя. Прафесар Мірановіч па-ранейшаму застаецца вядучым публіцыстам газеты. Але, як мы разумеем, цяпер ён найперш засяродзіцца на выкладчыцкай і навуковай рабоце ў мясцовым універсітэце.

З другога нумара іншымі сталі дызайн, вёрстка газеты. Прыкметныя змены адбыліся і ў тэматыцы. "Ніва" стала больш публіцыстычнай, больш увагі ўдзяляецца пытанням добрасуседства як паміж палякамі і беларусамі на Беласточчыне, так і ў шырокім плане, паміж Польшчай і Беларуссю, асабліва іх прыгранічнымі раёнамі.

Красамоўным прыкладам тут можа служыць артыкул "Суседзі ўрэшце даведваюцца пра сябе" (№ 7). У ім расказваецца пра сустрачку моладзі прыгранічных Камянецкага, Пружанскага і Свіслацкага раёнаў Беларусі і Гайнаўскага староства Польшчы. Напярэдадні былі выдадзены беларускі і польскі буклеты пра гістарычныя і культурныя помнікі, турыстычныя маршруты супольнага рэгіёна Белавежскай пушчы.

Госці прыехалі на Гайнаўшчыну дзвюма групамі, якія пабывалі ў навучальных і культурных установах, паглядзелі канцэрты самадзейных артыстаў, расказалі пра сябе і свае справы. У адказ моладзь з Гайнаўкі, Чыжоў, Нараўкі, Дубін і Дубіч-Царкоўных наведвае сваіх ровеснікаў у Беларусі. Урэшце, адбудзецца супольны конкурс "Давайце даведаемся аб сабе", увасоблены ў пісьмовых працах, фатаграфіях і плакатах.

Добрасуседскае супрацоўніцтва дае відавочны плён. "Гэтыя сустрачкі інтэгралі моладзь, — кажа на старонках "Нівы" прадстаўніца Гайнаўскага староства Валянціна Горбач, якая кіруе рэалізацыяй праекта. — Вучні выкарыстоўвалі кожную хвіліну, каб паразмаўляць паміж сабой. Заўважыла я, што нашы гімназісты і

маладыя людзі з Беларусі патрапяць паразумецца на беларускай мове і спяваюць тыя самыя песні".

Пра навукова-творчы семінар "Традыцыя і сучаснае народнае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва польска-беларускага памежжа", праведзены музейем і асяродкам беларускай культуры ў Гайнаўцы і Беларускім дзяржаўным універсітэтам культуры, гаворыцца ў артыкуле Аляксея Мароза "Традыцыя і сучаснасць" (№ 2). За дзень да сустрэчы ў музеі адкрылася выстава мастацкіх вырабаў, прывезеная з Мінска. У семінары ўдзельнічалі вядомыя беларускія і польскія этнографы. Прафесар Рыгор Шаўра з БДУК і дырэктар музея ў Гайнаўцы Ян Карпюк на старонках "Нівы" высока ацанілі вынікі семінара і перспектывы далейшага супрацоўніцтва, "узаемапрапанікнення культуры".

Вялікая ўвага беларуска-польскаму супрацоўніцтву ўдзялялася на апошнім пленуме Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы (справаздачу з пасяджэння ў другім нумары "Нівы" зрабіў Міхась Хмялеўскі). З

даклада сакратара ГП БГКТ Валянціны Ласкевіч вынікае, што толькі летам мінулага года на Беласточчыне адбыўся 21 беларускі фест. І, як правіла, на іх выступалі мастацкія калектывы з Беларусі. Мнагалюдна было на Купаллі, "Свяце беларускай культуры ў Беластоку", фестывалі песні "Гродна-Беласток", "Сяброўскай бядзе" ў Гарадку, гасцем якой быў намеснік прэм'ер-міністра Беларусі Уладзімір Дразын. Праблему беларускай асветы і школьнага рэфармавання на пленуме метадыст Тамара Русачык. Па яе словах, беларускую мову ў 25 пачатковых школах, 15 гімназіях і двух ліцэях цяпер на Беласточчыне вывучаюць 3 632 школьнікі. Удзельнікі пленарнага пасяджэння падрабязна абмеркавалі план работы ў 2004 годзе.

Польска-беларускія грамадска-культурныя кантакты асветлены таксама ў іншых публікацыях "Нівы": "Праз Белавежу — у Беларусь" Аляксея Мароза (№ 7), "Са Слуцка на Бельшчыну" Жанны Аўдзевай (№ 3), "Інакш губляем усю красу!" Ганны Кандрацюк

(пра пераклад Віктарам Шведам зборніка польскай паэтэсы Аляксандры Шавэлы "Супрасльскай душы п'яанне"; № 2), "Любіў Беларусь і Куявы" Віктара Лубы (пра адкрыццё ў Інавроцлаве мемарыяльнай дошкі ў гонар друкара Язэпа Найдзюка; № 7). Падрабязна асвятлялася ў газеце прабыванне ў Падляшскім ваяводстве Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Беларусі ў Польшчы Паўла Латушкі (№ 6).

Новы старшыня Праграмнай рады тыднёвіка Яўген Вапа акрэсліў надзённыя задачы газеты ў артыкуле "Мода на "Ніву" (№ 2). Паводле яго слоў, беларусам Беласточчыны трэба спадзявацца не на кагосьці, а найперш на ўласныя сілы. Нарэшце настала пара "сказаць, што з'яўляемся мы народам, у якога шмат прэтэнзій перадусім да іншых, а найменш да сябе". І далей: "Давайце збудуем моду на "Ніву". Моду на беларускасць і яе прэстыжнасць". "Мусім дапамагчы самі для сябе. Ніхто гэтага за нас не зробіць". Слушныя словы!

Змены ў газеце адразу былі заўважаны чытачамі. Міхась Куптэль з Гданьска станоўча адгукнуўся на працытаваны вышэй артыкул Яўгена Вапы, узмацненне публіцыстычнага пафасу (№ 6).

Добрая вестка ад рокераў

"TESAURUS" – "АДНОВА ТЭЗАЎРУСА", МН., 2004, "PARACHIA RECORDS".

Калі пра дэбютны альбом амаль зусім невядомага калектыву пісаць у захопленых тонах, чытач можа прасякнуцца пачуццём недаверу да рэцэнзента, але... Вось і настаў такі выпадак для мяне, калі даводзіцца спадзявацца толькі на свой дваццацігадовы досвед музычных адкрыццяў, з якіх ніводнае не змарнавалася.

Дый рэкламны постар прадзюсерскага цэнтра "Клас-клуб "Джаскрафт" можа быць някепскай падтрымкай маіх занадта апэратыўных захапленняў. Яны пішуць: "Хочаш зазірнуць у будучыню беларускага року — слухай "Tesaurus", самы выбуховы дэбют 2004 года".

Можна іранізаваць над перабольшанымі рэкламай, але ставіш на плэер свежаныкі дыск гэтага калектыву, і... зацягвае, усмоктвае цябе адразу ў вір нязнаных пачуццяў, якім бы стылем музыкі вы ні захапляліся.

А сапраўды: што вам бліжэй — суровыя метал-рытмы, чароўныя мелодыі класічных традыцый, рваныя сінкопы хардкору?.. "Tesaurus" падорыць вам усё.

Кампазіцыі лідэра калектыву гітарыста Міколы Пташнікава нават непадуладна пакуль дробным стылістычным азначэнням, бо гэта музыка ў самым высокім значэнні гэтага слова: поўніца жывых пачуццяў, тайніца эмацыянальных фантазій. А ў творах, напісаных з удзелам клавішніка Арцёма Крышчановіча адчуваецца яшчэ і прага да пашырэння аб'ёму (вось

ён, відаць, і зацягвае слухача). Дарэчы, не праігнаруем і важкасць напружанага нерва Арцёмавай скрыпкі.

Не адразу склалася ў гурце рытм-акцыя, але цяпер гэта найбольш прыкметныя ў Беларусі навічкі басу (Паўлюк Сучынскі) і бубнаў (Алесь Валашчык). Навічкі? Але які рухавы і бездакорны матор ствараюць.

Пра Віктара Козела я раней чуў, што ён танцаваў у знакамітым фальклорным гурце "Крупіцкія музыкі". Верхам бязглуздзіцы тады было прапанаваць яму спеваў у метал-гурце. Але паслухайце на дыску яго голас, і вы адчуеце, якое кашчунства было маўчаць уладальніку такога боскага дару: дынаміка, экспрэсія, гнуткасць, а галоўнае — стабільнасць і ўпэўненасць частотнага тэмбру. Проста цуд нейкі!

Апошні набытак калектыву — гітарыст Зміцер Гошка, які толькі летась замяніў на гэтай пасадзе Яўгена Зданкевіча. Выразна паялічылася колькасць мудрагелістых пасажаў у структуры музыкі, і да таго ж сталі яны больш асэнсаванымі.

Гаворачы пра змены ў складзе, не магу абмінуць увагай тое, што акурат у гэтым гурце тыя змены асабліва адказныя, бо хлопцы шукаюць не проста лепшага інструменталіста, а аднадумца, які падзяляе з імі перакананы погляд на трывалую хрысціянскую мараль.

Вось вам яшчэ адзін завіцень парадоксаў: гэтыя металюгі рок-сцэны не проста спяваюць боскія песні ("Асэнсаванне веры", "Ключы ад раю", "Ерусалім"), але і жывуць па-боску: не п'юць, не кураць, не брыдкаслоняцца. Мо таму Бог і надарыў іх талантам пераканаць і іншых, што так жыць лепш — з тэзаўрусам (а што гэта такое, вы даведаецеся з іх песень).

Вітаўт МАРТЫНЕНКА.

У Мікалая Куранкова ўсе песні пра каханне

У 17 гадоў Мікола напісаў першую песню. Спяваў і іграў на клавійных інструментах у студэнцкім аркестры (вучыўся ён у Акадэміі педагогічнага інстытута на фізмаце). А яшчэ асвоіў і баян, і акардэон, і піяніна.

З 1983 года Мікалай Куранкоў жыве ў Беларусі. Пяць гадоў займаўся ў эстрадна-джазавым аркестры пад кіраўніцтвам Вячаслава Сердзюка. Потым стварыў жаночы харавы фальклорны калектыв "Дзяніца". Працаваў дырэктарам Каралёўскага дома культуры, выступавіў з сольнымі праграмамі. Стаў уладальнікам Гран-пры (1988), заваяваў першае месца ў 1990 годзе на фестывалі папулярнай музыкі "На доўгім бродзе".

Калі Мікалая Куранкова напаткала цяжкая хвароба, не здаўся. Выжыў дзякуючы малітве, музыцы, родным, сябрам, якія заўсёды былі побач.

Мікалай дапамагаў іншым людзям сваімі песнямі. Больш чым 100 дабрачынных канцэртаў даў для дзяцей чарнобыльскай зоны. (А, як вядома, тым, хто аддае, — вяртаецца дабрам). У той час нарадзілася ў Мікалая сюіта, больш за 50 песень. З іх 12 звернуты да Бога.

З 1999 года Мікалай Куранкоў працуе ва ўнітарным прадпрыем-

стве "Белканцэрт" артыстам-вакалістам.

Да свайго 50-годдзя спявак і кампазітар выпусціў дэбютны CD-дыск пад назвай "Дарі-Даріда".

У альбом увайшло 15 песень на словы аўтара, а таксама на вершы Андрэя Скарынікіна, Анатоля Баранова, Барыса Асмалоўскага, Наталлі Паляковай, Святланы Міцкевіч, Марыі Бурай, Георгія Лебядзевіча. Усе песні — пра каханне. Кампазітар і выканаўца лірычна, шчыра даносіць сваю ўзвышаную музыку, якая сagraвае душу і лашчыць слых.

Прагучала музыка розных жанраў: пяшчотны вальс, гарачы рок-рол, рэтра-настальжы, песня з элементамі джаза і нават рэдкая для Беларусі басанова.

Адным словам, для свайго залатога юбілею лаўрэат, дыпламант конкурсаў і фестываляў Мікалай Куранкоў падышоў з цудоўнымі творчымі і жыццёвымі набыткамі.

Валянціна ЛУЦЭВІЧ.

Адлюстраванні гурта "Uliss"

Памятаю, як у далёкім 1991 годзе газета "Комсомольская правда" ўпершыню апублікавала карту, на якой былі зафіксаваны лідэры рок-рухаў на ўсёй постсавецкай прасторы. І ўжо тады гурт "Uliss" на ёй прадстаўляў сапраўдны беларускі рок-н-ролл. "Улісайцы" неверагодным чынам апраўдвалі сваю назву, узятую пад уплывам творчасці ірландскага пісьменніка Дж. Джойса, чый раман выйшаў па-беларуску на Беласточчыне ў перакладзе Я. Максіюка. Музыкі за адносна кароткі час аб'ехалі з канцэртнамі палову Еўропы (Польшча, Германія, Вялікабрытанія, Эстонія, Расія...), выдалі некалькі альбомаў, у тым ліку і класічныя ў беларускай рок-музыцы — "Чужаніца", "Краіна доўгай белай хмары", "Танцы на даху", "Падарожжа"...

Зразумела, што не толькі назва перадвызначыла гурту "Uliss" лёс заўзятых падарожнікаў. Сама музычная канцэпцыя калектыву была вельмі блізкай еўрапейскім музычным традыцыям. І гэта выклікала жаданне бліжэй пазнаёміцца з беларускай мадэллю еўрапейскай традыцыі ў рок-музыцы. Упэўнены, што слухачы добра памятаюць "улісайскія" песні "Пляц Францыска", "Брама жыцця" і згодзяцца з гэтай высновай...

Што ж тычыцца гурта "Uliss" як творчага калектыву, то ён значна змяніўся: з квартэта ператварыўся ў трыю. Але, як і тады, у пачатку творчага шляху, лідэрам гурта, аўтарам музыкі, тэкстаў з'яўляецца гітарыст Слава Корань.

За 15 гадоў існавання каманды запісана і выдана 9 сольных альбомаў. Апошняя праца — кампакт-дыск "Lusterka", — упэўнены, хутка стане аб'ектам уважлівага аналізу крытыкі і слухачоў. У ім сканцэнтраваны многія "улісайскія" музычныя і акустычныя напрацоўкі апошніх гадоў. Акрамя гэтага, стылістычна альбом гурта "Uliss" усё больш схіляецца да самых сучасных рок-накірункаў — hardcore, crossover, industrial. І ў той жа час у тэкстах альбома выяўляецца імкненне музыкаў да філасофскіх абагульненняў, сур'ёзных разважанняў над з'явамі жыцця.

Наш карэспандэнт сустрэўся з кіраўніком гурта "Uliss" і папрасіў вядомага беларускага рок-музыканта С. Кораня адказаць на некаторыя пытанні.

Першае з іх тычылася таго, што з пятнаццацігадовай гісторыі калектыву музыка ўспамінае з найбольшым задавальненнем. Вось што расповеў Слава Корань:

— З асаблівай цеплынёй заўсёды ўспамінаю сустрэчы з нашымі сябрамі з Германіі (гурт "Frantic club") і Вялікабрытаніі (гурт "Snatch"). У Германіі мы выступалі кожны год, а ў Лондане гастралівалі толькі аднойчы: правялі разам два тыдні — давалі канцэрты ў клубах і пабах, выступалі на радыё BBS, падарылі свае дыскі кіраўніцтва завода ўзмацняльнікаў "Marshall". Такія ж канцэрты мы арганізавалі ў Мінску, куды запрашалі нашых нямецкіх ды англійскіх сяброў.

З асаблівым пачуццём успамінаю першую паездку ў Германію і канцэрт у клубе горада Аўсбург. Клуб быў поўны, мы выступалі перад слухачамі з вялікім поспехам. І мне здавалася, што ўсё гэта нерэальна, адбываецца не са мной. Калі б мне казалі, што гурт "Uliss" праз некаторы час будзе іграць на адной сцэне з "Jetro Tull", "The Stranglers", "Kaoma", "Nitzer EBB", "Marillion" альбо "Holy Joy", то я, хутчэй, не паверыў бы таму! Але сёння гэта гісторыя нашага гурта. Акрамя таго, мы былі ўдзельнікамі шматлікіх фестываляў, ад маскоўскага "Сырка" да фестываляў "Басовішча", у Эстоніі і ў Сопаче.

— Як табе, музыку старой школы, удаецца "ўлівацца" ў новыя стылістычныя рамкі, ас-

войваць новае гучанне, якое зразам дамінуе ў рок-музыцы?

— Справа ў тым, што музыкі гурта "Uliss" і я ніколі не абмяжоўвалі сябе стылявымі рамкамі і не імкнуліся граць адну і тую ж музыку. Атрымалася так, што нашы музычныя ідэі былі сугучныя еўрапейскім тэндэнцыям у рок-музыцы. Мы дабаўлялі свае беларускія матывы, сваё разуменне сучаснай музыкі, і з гэтага выкрышталізаваўся стыль гурта — "музычная вандроўка". Мы заўсёды эксперыментуем, змяняем у музычным плане. Называецца ўсё гэта independents — незалежная музыка, выканаўцы якой не прытрымліваюцца нейкага аднойчы вызначанага стылю. Таму нам блізкі і хард-рок, і hardcore, і шмат чаго іншага з сучаснага музычнага арсенала.

— Ваш апошні альбом "Lusterka" ўжо з'явіўся на паліцах музычных крамаў. Некалькі слоў пра гісторыю стварэння гэтага кампакт-дыска...

— Гісторыю альбома распавесці даволі складана. Фактычна гэта гісторыя асабістых перажыванняў, эмоцый, пачуццяў, а не храналогія падзей — нешта больш абстрактнае, чымсьці проста фіксацыя. Бо "люстэрка" асацыяруецца з нейкім адлюстраваннем, правільным альбо скажоным, а таксама суадносіцца з такімі блізкімі гурту "Uliss" паняццямі і імёнамі, як "падарожжа", Уліс, Адзісей, Джэймс Джойс...

— Слава, як ты стварэш тэксты сваіх песень?

— Я не згодны, што тэксты ствараюцца. На самай справе, словы прыходзяць у галаву самі, быццам з космасу. А чалавек альбо можа ўспрыняць іх, альбо гэты голас будзе не пачуць.

У прэсе сустракаюцца сцвярдэнні, што я, маўляў, пішу свае тэксты спачатку па-руску, а потым перакладаю па-беларуску. Гэта абсалютна не так — усе рыфмы да мяне прыходзяць на беларускай мове. І толькі пасля гэтага, бывае, заглядаю ў слоўнік, каб праверыць сваё веданне роднай мовы. Я лічу, што пісаць па-руску і перакладаць — гэта будзе ненатуральная беларуская мова!

— Ты занадта шмат сіл укладваеш у стварэнне новага альбома. Ці ёсць пачуццё задавальнення з працы?

Пачуццё задавальнення ўзмацняецца тым, што падчас працы я спазнаў шмат новага, асабліва ў камп'ютэрнай галіне. Вельмі важна кожны дзень даведацца пра нешта новае. Інакш будзе незадавальненне сваім існаваннем і творчы застой.

— Як ты ацэньваеш працу сваіх сяброў па гурту "Uliss" падчас запісу новага альбома?

— Я не займаюся ацэнкай іх працы, я проста стараюся ім дапамагчы, як і хлопцы дапамагаюць мне. Стараюся па магчымасці нікога не крыўдзіць. У гурце "Uliss", лічу, вельмі добры мікраклімат. Адзіная цяжкасць — музыкі, бывае, зыходзяць з гурта. Не таму, што гэта цяжкасць адносінаў, гэта канфлікт нашага часу. Вось і цяпер у Канаду з'ехаў наш бас-гітарыст Віктар Самарукаў. Але мы не губляем чалавечых і творчых кантактаў, пастаняна ператэлефануем, кантактуем у Інтэрнэце.

— Слава, якія далейшыя крокі вы плануеце ажыццявіць для "раскруткі" вашага альбома "Lusterka"?

— Калі дазволіць магчымасць, будзем даваць канцэрты, здымем кліп. Але ўсё залежыць ад фінансавых сродкаў. Знойдзем, значыць, будуць канцэрты, кліпы. Але якасць альбома — самы галоўны аргумент прамоцыі "Lusterka"!

Гутарыў Анатоля МЯЛЫГУЙ.

Брава, "Харошкі"!

Пра гэты славуты калектыў, якому сёлета споўнілася 30 гадоў, гавораць як пра візітоўку адной з самых яркіх еўрапейскіх культур – беларускую. Назва ансамбля аднайменная з беларускай вёскай у Магілёўскай вобласці, дзе на пачатку 70-х гадоў былі запісаны танец "Гусарыкі", які потым знайшоў сваё месца ў рэпертуары "Харошак". Пачынайся калектыў з 6 пар танцораў і 5 музыкантаў. Цяпер тут працуе 60 чалавек. Беларускі дзяржаўны заслужаны харэаграфічны ансамбль "Харошкі" называюць лепшым беларускім паслом.

Сапраўды, толькі за апошнія 5 гадоў артысты "Харошак" далі каля 200 канцэртаў у больш чым 20 краінах свету. Тысячы людзей адчулі духоўную энергетыку і сілу беларускага народнага танца.

Калектывам няменна кіруе народная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Валянціна Гаявая. Усе гады яна стварала харэаграфічны тэатр, дзе спачаюцца народная творчасць, фантазія пастаноўшчыка і майстэрства акцёраў. У харэаграфіі Валянціны Гаявой свой выразны творчы почырк, свая драматургія. Іх уласціваасць — нацыянальная адметнасць, экспрэсія. Залаты фонд "Харошак" складаюць яркія гістарычныя праграмы. "Тураўская легенда" — сцэнічнае ўвасабленне старажытных язычніцкіх рытуалаў. "Полацкі сшытак" навеяны эпохай славянскага адраджэння і створаны на музыку XVI-XVII стагоддзяў. Надзвычай прыгожая пластыка, багата фарбай — адметнасці гэтай харэаграфічнай навелы. У "Полацкім сшытку" гучаць старадаў-

нія музычныя інструменты. Артысты — у самабытных касцюмах, сатканых і выштых спецыяльна для іх. З адышоўшым стагоддзем "Харошкі" развіталіся праграмай "Бывай, XX стагоддзе!", створанай на падставе гарадскога фальклору і шлягераў мінулага веку. У рэпертуары "Харошак" і некалькі фальклорных праграм пад назвай "Добры вечар!".

Валянціна Гаявая прытрымліваецца беражлівага стаўлення да асноў народна-сцэнічнага танца. Менавіта на яе праграмах глядачы мелі магчымасць пачуць тыя інструменты, якія шмат гадоў былі толькі музычнымі экспанатамі. Прафесійны аркестр "Харошак" (ансамбль з дня свайго заснавання заўсёды выступаў пад жывую музыку, ніколі — пад фанэграму) выкарыстоўвае як сучасныя інструменты, так і старажытныя: басэлю, ліру, дуду, гудок, усемагчымыя прылады з каласоў пшаніцы, чароту, багуну. Выступленні "Харошак" запамінальны і яркія дзякуючы высокаму прафесіяналізму і эмоцыям выканаўцаў. "Харошкі" кажуць пра сябе, што яны маладыя і шчаслівыя. Ім верыш, калі бачыш, як яны танцуюць, як усміхаюцца. Здзіўляешся лёгкасці рухаў і разнастайнасці кожнага жэста. І разумеш, якой вялікай працай дасягаецца ўсё гэта шук.

Артыстаў перамаўляюць на працу за мяжу — і ў прафесійных калектывах, і ў клубы, і ў карбарэ ў Карэю, Японію, Кітай. Некаторыя, бывае, ад'язджаюць з надзеяй на высокую заробкі (асабліва цэняцца прыгожыя высокія хлопцы). Многія потым зноў просяцца ў "Харошкі". Валянціна Гаявая прымае не ўсіх. Кажуць, што разумее жыццёвы складанасці

і гатова прыняць артыста назад, калі ехаў з яе дазволу.

Многіх танцораў яна ведае з ранняга дзяцінства — пры "Харошках" працуе дзіцячая студыя. Там маленькіх артыстаў рыхтуюць на працягу 7 гадоў, амаль як у харэаграфічным каледжы.

Наогул жа, па словах Валянціны Гаявой, трапіць у "Харошкі" лягчэй, чым потым утрымацца, бо вельмі няпроста апраўдаць сваю прысутнасць у ансамблі. Далёка не ўсе могуць асіліць складаную разнастайную праграму. Але тыя, каму гэта ўдаецца, кажуць, што яны шчаслівыя, бо нясуць людзям сустрэчу з сапраўдным мастацтвам, і з гонарам называюць сябе аўтарскім калектывам. А Валянціна Гаявая, якая выхавала за 30 гадоў сотні талентаў, лічыць "Харошкі" сэнсам свайго жыцця. Таму яна знаходзіць у сабе сілы і жаданне ўдасканалваць свой тэатр. А значыць, мы маем шанс яшчэ не раз адчуць дзіўную аўру "Харошак".

Алена СПАСЮК.

"Тарас на Парнасе"

Нядаўна ў Тэатры юнага глядача адбылася прэм'ера спектакля "Тарас на Парнасе" па п'есе Сяргея Кавалёва — драматурга, які летась заняў першае месца на конкурсе "Чалавек і грамадства". Паставіла спектакль галоўны рэжысёр тэатра Наталля Башава, мастак-пастаноўшчык Ларыса Рулёва.

Гэта зусім новае прачытанне сатырычна-гумарыстычнай паэмы невядомага аўтара XIX стагоддзя, сцэнічны жарт, у якім сённяшнія глядачы ўбачылі сябе і свой час. І не толькі творчы Парнас, але і палітычныя, маральныя, нацыянальныя аспекты сучаснага грамадства. Як і твор-арыгінал, спектакль насычаны алегарычнымі вобразамі, дэталлямі, якія лёгка пазнаюцца ўдумлівым глядачом.

Можна лічыць, што п'еса падсмавала маральна-палітычныя страты XX стагоддзя, канстатавала тое, да чаго мы прыйшлі, і папярэджвае пра далейшы заняпад грамадства, калі не прыняць меры да спынення негатыўных тэндэнцый. Гэта ўплыў Венеры і Бахуса, Марса і Геракла, разбурэнне вёскі, яе традыцый і імкненне сельскай моладзі да гарадскога "панскага" жыцця. Пры гэтым просты палясоўшчык Тарас, які выпадкова трапіў на Парнас і ўбачыў, што побыт багоў вельмі падобны на зямное жыццё, заклапочаны, як і вялікі Зеўс, тым, што адбываецца. Разам яны мяркуюць, як пазбавіцца ад войнаў, боек і спрэчак, разбэшчанаасці і ляноты, стварыць такое гарманічнае асяроддзе, у якім усім было б добра. Так чалавек некалі жыў на зямлі, захапляючыся прыгажосцю прыроды і ахоўваючы яе ад разбурэння, але паступова ўсё гэта было страчана. Цывілізацыя, рэвалюцыя, адрыв ад родных каранёў — ці не з'яўляецца гэта прычынай разбурэння разам з грамадствам і чалавечай душой?

Урэшце аўтар п'есы малюе шчаслівы фінал: вяселле адзінай дачкі палясоўшчыка з сынам каваля Грышкам, дужым і працавітым хлопцам, на якое прыйшлі нават пан з паняю, вяртанне былых пачуццяў да жонкі... Прывыч-

Фота БелТА.

нае, традыцыйнае сельскае жыццё. І няхай багі на Парнасе жывуць сваім жыццём, паны — сваім, а простым сялянам трэба моцна трымацца роднай зямлі і таго ўкладу жыцця, што складалася стагоддзямі і што продкамі было завешчана перадаваць наступным пакаленням.

Спектакль, нягледзячы на складаны і зашыфраваны сюжэт, глядзіцца лёгка дзякуючы маладым акцёрам — нядаўнім выпускнікам Акадэміі мастацтваў, якія добра валодаюць не толькі беларускім мастацкім словам, але і пластыкай (у спектакль вельмі арганічна ўпісваецца класічны балет у новай сучаснай форме), укладваюць у вобразы сваю фантазію і юныя пачуцці.

Цікавае і сучаснае вырашэнне дэкарацый, у нейкай ступені ўмоўных, але вельмі функцыянальных, шмат творчай фантазіі мастака і рэжысёра, касцюмы і музычнае афармленне спектакля з выкарыстаннем народнай музыкі ў выкананні фольк-гурта "Ліцвіны" і гурта старажытнай беларускай музыкі "Стары Ольса" вельмі арганічна дапаўняюць ідэю аўтара і яе ўвасабленне на сцэне артыстамі.

ТЮГ ужо даўно ставіць спектаклі не толькі для дзяцей, але і для бацькоў, спектаклі для ўсёй сям'і, і гэта добра: дзеці растуць разам з тэатрам і ў тэатры, становяцца ўдумлівымі дарослымі глядачамі.

Яна РАЗУМ.

ВЕЧАРЫНА

Незабыўны Валянцін Таўлай

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася вечарына памяці Валянціна Таўлая — беларускага паэта, творчасць якога сфарміравалася на падпольнай рабоце ў Заходняй Беларусі.

Каля 7 гадоў правёў ён у астрагах буржуазнай Польшчы, як змагар за грамадзянскія і нацыянальныя правы беларусаў. У час Вялікай Айчыннай вайны быў сувязным партызанскага атрада імя Катоўскага, а пасля вызвалення працаваў адказным сакратаром навагрудскай раённай газеты "Звязда". У 1944 годзе разам з жонкай Янкі Купалы Уладзіславай Францаўнай арганізавалі музей паэта, дзе і працаваў да канца жыцця навуковым супрацоўнікам, затым намеснікам дырэктара. З Янкам Купалам быў знаёмы з 1931 года, даследаваў яго творчасць. Сёлета Валянціну Таўлаю споўнілася 60 гадоў.

Артыстка Тэатра аднаго акцёра Галіна Дзягілева на вечары, які прайшоў у музеі Янкі Купалы, зачытала ўрывак са спек-

такля, прысвечанага песняру, а артыст беларускай эстрады Сяргей Каратышэўскі выканаў цыкл песень на вершы Валянціна Таўлая кампазітара Леаніда Шурмана. Успамінамі падзяліліся паэт Пятро Прыходзька, зямляк Таўлая і купалазнавец Янка Саламевіч, літаратуразнавец Арсен Ліс і іншыя. З Баранавіч, дзе ў сярэдняй школе № 4 ёсць музей паэта, прыехала загадчыца музея Ніна Шавель, якая паведаміла, як адсвяткавалі юбілей Валянціна Таўлая ў горадзе, дзе ён нарадзіўся. З Санкт-Пецярбурга прыехала дачка паэта Галіна, а з пад Вільні — яго сястра Ніна Радзькевіч, якія расказалі пра сям'ю паэта, дапоўніўшы яго радавод.

Ганна КОРШУН.

Іван ШАМЯКІН

НАЧНЫЯ ўСПАМІНЫ

Хірург выйшаў. Я пазваніў Машы, у люксе быў тэлефон. Пакуль яна, нябога, дабегла з Купалы да Чырвонаармейскай, мяне ўсыпілі, завезлі ў аперацыйную і... разрэзалі. Як расказаў пасля Філіповіч, выразалі кавалак кішкі, амаль цвеляй, сшылі жывыя канцы. Жыві, Іван!

Але выходзіў я з наркозу цяжка. І ўвогуле было цяжка. Падняўся толькі на дванаццаты дзень. Кажуць, у наш час падымаюцца пасля такіх складаных аперацый на другі дзень, і падрыхтоўка прасцейшая. У наш час усё ўпрошчанае, адно жыццё вельмі складанае.

Пакуль ляжаў у рэанімацыі — пускалі да мяне адну Машу. Адвезлі ў люкс (дарэчы, у тэрапіі) — адразу з'явіўся калега-спачувальнік. Па ўласнай ініцыятыве ці па "просьбе" крытыка майго. Не хачу думаць дрэнна нават пра Мікалая Ягоравіча. Тым больш пра Аляксея. Гэты любіў наведваць калег і расказваць пра сябе, толькі пра сябе — які ён таленавіты і як яго не цэняць. Часам прыходзіў, калі працавала, і дзве-тры гадзіны ляцелі, як кажучы, кату пад хвост. Такіх няпрошаных візітаў я не любіў, хоць ставіўся да гэтага ўніверсала палажліва: ён многа ведаў і часам паведамляў пра тое, што да мяне, сакратара Саюза, не даходзіла.

Натуральна, што госць мой, якому я ўзрадаваўся, пачаў з галоўнага — з партыйнага сходу, які адбыўся праз тры дні пасля маёй аперацыі. Сход быў на іншую тэму, але ў цэнтры апынуўся я, мае ўспаміны пра Андрэя.

— Першы выступіў Мікола Матукоўскі. І, ведаеш, гаварыў з гневам, ажно пачырванеў. Маўляў, так пісаць нельга. Нельга ўвогуле ў літаратуры сацрэалізму, тым больш кіраўніку Саюза, дэпутату. Абразіць няшчасную жанчыну...

— Хто гэта няшчасны? Люба?

— Ды ўжо ж.

— Не родныя дзеці? Люба?

— Скажаў, што ты абвінаваціў яе ў смерці Макаёнка...

— Нікога я не абвінаваціў...

— Я перадаю табе, што гаварыў Матукоўскі. Як кажучы, разбіў ушчэнт. Яму не пляскалі, але слухалі ўважліва. Матукоўскага падтрымаў Аляксей Русецкі. Прысутнічаў Мікалай Чаргінец, не член нашай арганізацыі. Міліцэйскі генерал на сцэну не палез, але ў кулуарах падтрымліваў Матукоўскага.

Доўга госць расказваў.

Мяне крытыкавалі нямаля — за раманы, аповесці (я пісаў, як тры мае сябры сарвалі мне прысуджэнне прэміі за аповесць "Гандлярка і паэт"; у архіве ЦК, які адкрыты цяпер, бачылі іх данос, выходзіць, даносілі не толькі ў 40-х гадах, але і ў 70-80-х). Я навучыўся крытыку пераносіць лёгка. Але расповед пра сход, пра нелітаратурныя абвінавачванні карэспандэнта "Известий" мяне, хворага, моцна ўсхваляваў. Шчыры ж успамін. І раптам Матукоўскі! Ён лічыў сябе Андрэевым сябрам. Кожную сваю п'есу

раней, чым аднесці ў тэатр, паказваў Андрэю, і той добра памагаў яму, часам не адзін дзень сядзелі разам, правілі; я на ўласныя вочы бачыў, хады два сюжэтныя падказаў. Матукоўскі папракаў мяне, што я кінуў п'есы пісаць: маўляў, такі сюжэтчык, а кінуў вышэйшы жанр. "Мая стыхія — раманы", — адказаў я.

Чаму ж ён, шануюны Мікалай Ягоравіч, аплэўвае шчырыя ўспаміны пра калегу, які так рана і трагічна пайшоў з жыцця? Лёс удавы яго ўсхваляваў? Не паверыў бы я, каб хто спрабаваў гэта даказаць. Зайздрасць больш праўдзіва. Але зайздрасць да нябожчыка! Бывае такое? А Русецкі? Ніколі не пісаў п'ес, толькі вершы не вышэйшага гатунку і мала — не пісалася чалавеку. Зайздросціў заробку? А генерал — аўтар міліцэйскіх раманаў? Колькі мы разам (Андрэй, Чаргінец) выпілі каньяку!

"Задачку" крыху пазней проста і беспамылкова рашыла мудрая і дасціпная Ядвіга Паўлаўна. — Што вы ламаеце галаву? Псіхолагі! Супраць "Тайны" выступаюць усе, у каго другая жонка.

Праўда! Я ніколі пра гэта не думаў, нават не ўсіх ведаў, хто быў жанаты двойчы. Ведаў, што першая жонка Матукоўскага спілася і памерла на працы ў энцыклапедыі. Калі я стаў там галоўным рэдактарам, чуў ад жанчын, што прычына — Матукоўскі, і яго вінавацілі, завёў каханку.

Госць мой прадаўжаў мусолиць тэму, хваліў аповесць, таго, што знайшоў Матукоўскі, не бачыў, рабіў іншыя заўвагі: сам пісаў успаміны пра акцёраў і лічыў іх, пасрэдня, вяршыняй дасканаласці. Пісаў пра сваё — нічога больш не чуў, не бачыў. Але яго лагодная ацэнка маёй працы не супакоіла мяне. Ды, на маё шчасце, прыйшла ўрач, якая лячыла мой разрэзаны жывот, — Чарнова Раіса Рыгораўна, загадчыца хірургічнага аддзялення. Яна, не толькі хірург, але і псіхолаг, адразу ўбачыла, што хворага "завялі". Памерала ціск і тут жа выгнала прэч дабрадзея. І дала загад: акрамя жонкі маёй, нікога не пуская — грыпозны час.

А праз дзень-два Чарнова паведаміла мне, што ў тэрапеўтычнае аддзяленне лягла Любоў Іванаўна. Радавыя ўрачы, сёстры не карысталіся высокай прывілеяй лячыцца ў лечкамісіі, але жонка народнага пісьменніка, дэпутата была афіцыйна прымацавана, як і мая жонка. Я не надаў дробязнай навіне значэння: лягла — няхай лечыцца, цяпер яна старонні для мяне чалавек.

Насцярожыўся я крыху пазней, калі прыйшла мая жонка, і Раіса Рыгораўна сказала ёй:

— Схадзіце, вазьміце начную сарочку і паначуйце побач з мужам, падзяжурце.

Дзіўны і нечаканы дазвол! Супакоены пасля госця, я адчуваў сябе нядрэнна. Сігнальная кропка пад рукой. Выходзіць, загадчыца аддзялення баіцца. Чаго? Каго? Вядома ж, Любачкі, якая ляжыць паверхам ніжэй. Пасля, калі я ачуняў, мы выпадкова сустрэліся на вуліцы. Раіса Рыго-

раўна раскажала прычыну сваёй пільнасці.

Любачка, неразумная, забабонная і разам з тым упэўненая ў сваёй таемнай сіле, прызналася некаму з калег, што ездзіла да знахаркі. І вось вынік, які мае гэты паскуда Шамякін, — ледзьве не загнуўся. Паабяцала:

— Яшчэ не такое яму зраблю. Больш не напіша, якая я... Карміла, паіла яго і ўсіх дармаедаў...

Падавала на стол за Андрэевы грошы, калі мы наведваліся. Ён шчодры быў чалавек — не яна. Карміць такіх гасцей не трэба было — не галодныя. Пад гэтай маркай Любачка шчыра карміла бацькоў сваіх, сына ад першага мужа, які, між іншым, памёр гэтак жа раптоўна, ды сваякоў. Андрэй часам казаў бадай у распачы:

— Колькі зарабляю! І куды яны дзяюцца, ганарары мае? Не ўмее Люба эканоміць.

Не, эканоміць яна ўмела — для сябе. Дзяцей Андрэевых, Алу і Сяргея, студэнтаў, якія часам наведвалі бацьку, без яго ні разу не пакарміла. Быў я сведкам крутой размовы Андрэя на гэту тэму. Пасля чаго яна "закаціла" істэрыку. На істэрыкі яна была майстра. Падала часам на падлогу, закатвала вочы, пускала сліну, хрыпела — памірае.

Андрэя гэта спачатку моцна палохала. Выкрыла Любачкіну "ігру" яе ж маці. Была на дачы, корпалася ў агародзе. Андрэй скаціўся з другога паверха.

— Любе дрэнна. Трэба "хуткую".

— А што з ёй?

Андрэй расказаў прыкметы раптоўнай хваробы.

Маці абсалютна спакойна:

— Не хвалююцца. Не трэба "хуткай". Паляжыць — супакоіцца. Не першы раз.

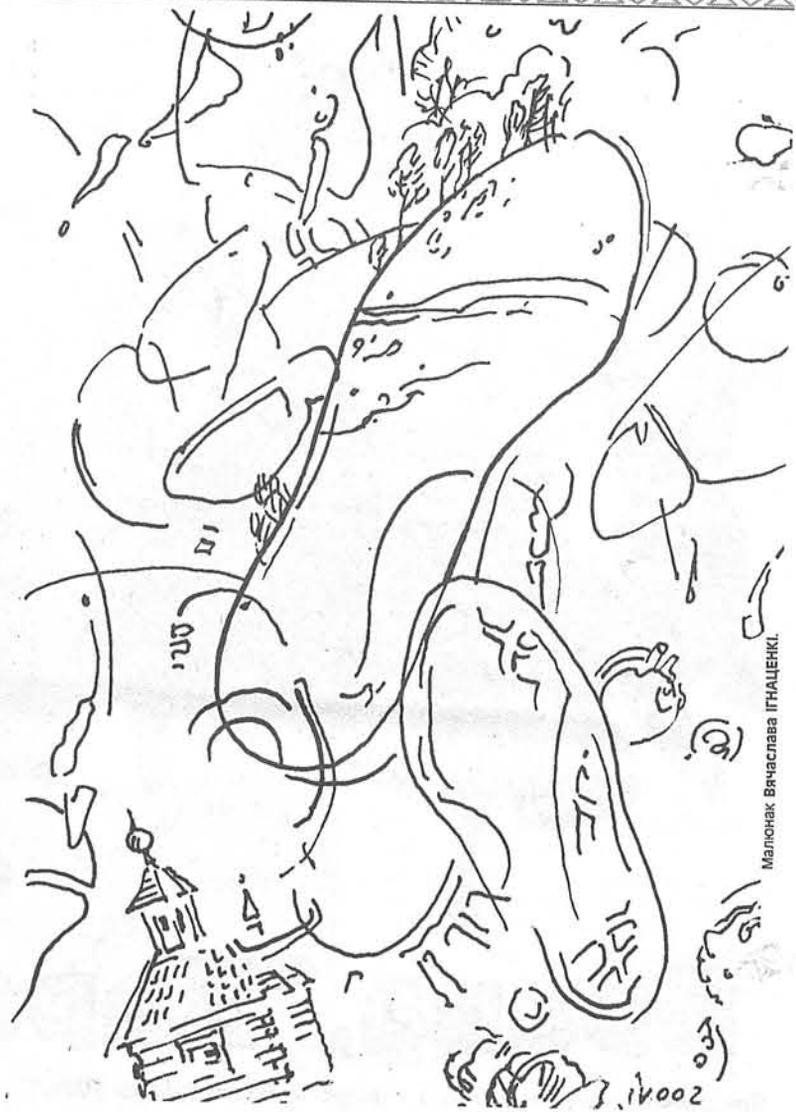
Выходзіць, і бацькам сваім давала клопатаў. Але адна істэрыка яе спалохала нават маю Машу, якая не любіла "бульбіну", як і большасць жонак пісьменнікаў нашага ўзросту. Пра гэты маскоўскі эпізод я напісаў у "Тайне драмы". Можна, менавіта ён найбольш і ўзлаваў Любачку.

Дні праз тры Чарнова перавяла ўдаву ў стары корпус.

— Са скандалам, — прызналася мне. Цяпер прозвішча Макаёнка мала ёй дапамагала.

Нападамі сваімі на мяне яна стварыла надзвычайную рэкламу аповесці: дзясяткі ўрачоў (сам Улашчык) прыходзілі, прасілі: "Дзе пачытаць?" Маша прынесла экзэмпляраў дзесяць, у той час я купляў кожнае новае выданне ці часопіс з маёй рэччу не пяць экзэмпляраў, як цяпер, а часам паўсотні, сотню і шчодра дарыў калегам, знаёмым, чытачам. Гэтак жа, як урачы, чыталі аповесць пісьменнікі (мы не заўсёды чытаем адзін аднаго); экзэмпляры бібліятэкі Саюза пісьменнікаў былі зачытаныя да дзірак; так некалі зачыталася "Глыбокая плынь".

Так па сутнасці скончылася "Тайна драмы" — без "фігі" (адзін з выдатных рускіх пісьменнікаў неяк даводзіў, што ў фінале твора аўтар павінен паказаць чытачу фігу).

Не, было яшчэ адно хваляванне. На гэты раз больш для Машы, чым для мяне, хоць у нас з ёй усё было агульнае — радасці, гора, хваляванні.

Меўся быць суд паміж дзецьмі Андрэя і "ўдавой" (хоць сапраўднай удавой была маці дзяцей) аб раздзеле маёмасці.

Стала вядома, што Любоў Іванаўна прэтэндуе на дачу (новую, збудаваную пасля пажару). Добры апетыт мела! Дзеці запрашалі ў сведкі мяне, бо я ведаў, як будавалася дача, але я яшчэ быў нядужы.

Ядвіга Паўлаўна, якая гарэла гневам супраць Любачкі, напрасілася сама ў сведкі і проста патрабавала, каб пайшла Маша. Жонка мая ні разу не была ў судзе і хвалювалася так, што я прымусіў яе глыгнуць седуксен, які глытаў сам перад выступленнямі з высокай трыбуны.

Маша не магла не пайсці абараняць правы дзяцей. Была ў захапленні ад сведчання Ядвігі Паўлаўны. Выкладчыца гісторыі БДУ так намалявала бессаромнае нахабства "ўдавы", што тая пасля Ядзі больш не выступала. Дачу адстаялі — дзецям. Але і "ўдаве" за шэсць год дзялёжкі пасцелі нямаля засталася: чатырохпакатная кватэра, машына, гараж, частка ганарару. Выпадак, які пацвярджае неабходнасць шлюбнага кантракта!

Магу прызнацца, што адной сваёй якасцю Люба захапляла мяне: уменнем лавіць мужчын — як карасёў на кручок. Не больш, як праз год, пайшла чутка, што Любоў Макаёнак сышлася з Мікалаем Мясковым, міністрам вышэйшай адукацыі. Я не адразу паверыў. Не, праўда! Я добра ведаў Мікалая Максімавіча: былі разам у Вярхоўным Савеце, у розных камісіях, камітэтах. Разумны, спакойны, разважлівы чалавек, не без гумару. Сустрэкаліся і пасля яго "шлюбу". Карцела спытаць, як яму жывецца з новай жонкай. Не спытаў, пасаромеўся. Такіх знаёмых, якія б ведалі іх сямейнае жыццё, не выявілася. Андрэй свае адносіны з жонкай выносіў на наш

з Машай суд: даводзіла Любачка яго да белага калення, бег да нас, прызнаваўся: "Я ў вас адпачываю душой". Мяшкоў, відаць, свае радасці і болі нікому не давяраў. Даходзілі глухія чуткі пра адносіны Любы да яго дачкі (ці дачок), але гэта праз дзесятыя жаночыя вусны. А ў жанчын свая логіка і ацэнка жыцця іншая. Яны праніклівыя, добрыя разведчыцы, але такія ж сачыніцелькі, як мы, раманысты.

Сустрэў аднойчы Любу. Павітаўся. Адказала прыветліва, здалося, нават усцешаная, можа, таму, што я павітаўся першы. Больш не сустрэкаліся. Сваё жыццё, свае праблемы, менш радасцей, больш гора. Не да Любы! А калі не стала Машы, цяжка хварэла Ядвіга Паўлаўна і пагаварыць не было з кім. І "Аповесць пра сябра" перавыдадзена была толькі ў кнізе ўспамінаў пра выдатнага драматурга; у гэтым не мая заслуга — Сцяпана Лаўшука, шчырае дзякуй яму. Яго ж стараннямі ўдалося выдаць Збор твораў Андрэя Макаёнка. Ганьба рэжысёру Раеўскаму! Пагана ён ставіўся да творчасці драматурга-класіка, а пасля смерці зняў усе спектаклі па Андрэевых п'есах; ставіць многа слабых, аднадзёнкі, але не ўзнавіў сцэнічнае жыццё хоць бы адной п'есы лепшага драматурга. А як прагучалі б у наш час у новай рэжысёрскай трактоўцы тыя ж "Пагарэльцы" (у першай аўтарскай рэдакцыі)! А "Зацюканы апостал"! Ды і "Трыбунал". Што ж, Валеры Мікалаевіч, Бог табе суддзя. Што застанеца ад тваёй творчасці? Думаю, "школы Раеўскага" не будзе.

Не помню, за што я "зачапіўся" ў бяссонную ноч — за смерць Андрэя, за сваю аперацыю, за лёс нашых твораў (толькі не Любу!), але само сабой усё сплялося ў адзін клубок, і... напісаўся эпілог "Тайны драмы". Іншая назва не магло быць, дарэмна я для кнігі змяніў назву на бязлікую — "Аповесць пра сябра". Навошта? Каго спалохаўся? Ці чаго? Падтэксту?

пераклады

Генрых Бёля лічаць сумленнем нямецкага народа. Творы Генрых Бёля перакладзены на 48 моў свету. Высокім прызнаннем яго дасягненняў было

прысуджэнне яму ў 1972 годзе Нобелеўскай прэміі. Прапануем вашай увазе навілу "Рандэву", якая да гэтага не перакладалася на беларускую мову.

Генрых БЁЛЬ

Рандэву

Я вельмі рана рушыў да набярэжнай, каб забраць яе. Ужо некалькі дзён ішоў лівень. Зямля праменаду зрабілася мяккай, а лісце гніло ў лужынах. Сёння ж сярэдзіна жніўня. На дрэвах пах восені. Прыбраныя тэрасы кавярняў. Бялюткія, перакруленыя ветрам крэслы і столікі з парусны валаліся ў кучы. Амаль усе госці з'ехалі, у гэты час наўрад ці сустрэнеш чалавека. Над вадой лунала параю вільгаць, у якой ледзь бачныя струмені дажджу. Акрамя мяне быў адзіны чалавек — старшыня з карабельнага таварыства, кепку якога ледзьве ўбачыш за шыбай яго вартаўніцкай.

У холах гатэляў стаялі кельнеры і чакалі, што нехта з наведвальнікаў захоча гарбаты ці кавы...

Восем дзён таму я сеў з ёю ў кіно; я прыйшоў рана, занадта рана, і калі мінуў цікаўную білецёрку, то ўбачыў у самым першым радзе, перад экранам, яе, толькі яе любяць плыўкі і зялёны дажджавік, і таму што ў мяне быў квіток на лепшыя месцы, я сеў побач з ёю...

Цяпер я адчуваю, як павольна працінала мяне вільгаць, холадна сціскала, але мне было ўсё роўна. Мой позірк быў прыкаваны да выгіну Рэйна, адкуль з хвіліны на хвіліну павінен з'явіцца параход. На чорнай дошцы, дзе пазначаны час прыбыцця, засталася пара бяльня-шэрых радкоў, а з языка звону, якім адначалі прыбыццё і адпраўленне, цяклі кроплі, усё мацней і мацней, як з сарванага водаправоднага крапа.

З-за павароту выплыла чорная баржа, цяжка, раздражняльна-павольна цягнулася ўгару па рацэ. Я паглядзеў на гадзіннік: было без некалькіх хвілін пяць. Калі параход адпраўляецца праз дзесяць хвілін па раскладзе, то з хвіліны на хвіліну ён ужо з'явіцца з-за павароту. Мужчына за маленькай шыбай сваёй хацелі зараз паліць цыгарэты, ягоны расчырванелы твар ахінуў дымам. Маё паліто счарнела ад дажджу. З-за павароту, было адчуванне, што гэта дракон цягне сваё цяжкое цела.

Стары адчыніў вартаўніцкую, і яго нізкі голас аклікнуў мяне: "Сумна, спадар доктар?" Зараз я пазнаў. Яго жонка трымала недзе ўнізе набярэжнай трыгубёвую крэму, у якой я гадзіну назад купіў пачак цыгарэт і яшчэ доўга балбатаў пра плюсы і мінусы асобных гатункаў.

— Цяпер вас пазнаў, — крыкнуў ён мне і паглядзеў на маю кепку. — Хадзіце сюды.

Так мы стаялі разам, як два салдаты на пасту.

— Чортава надвор'е, — зноў пачаў ён. — Проста чортава надвор'е, цэлы сезон змарнаваны.

— Так, — адказаў я і зноў устаўся на паварот Рэйна і закрычаў: — Ага, вунь там белы і хуткі параход абганяў чорную баржу.

— Вы некага чакаеце? Паненку?

— Так, — сказаў я і ўжо шкадаваў, што прыняў прапанову. Было лепей стаяць пад дажджом і ведаць, што праз чвэрць гадзіны мы будзем сядзець з ёю за сталом і піць гарбаты. Стары стаяў ля мяне так блізка, што ягоныя цікаўныя вочы адравалі маю патыліцу.

— Не спускай вачэй з кармы белага карабля, які праглыбаў пад мостам, пасярэдзіне ракі. Берагі ледзьве ўбачыш, яны былі ахінуты дажджавымі хмарамі, а горы ўзвышаліся паверх гэтай заслоны туману хмурнымі прывідамі. "Так, так, каханне", — сказаў стары і сцягнуў на лоб кепку. Калі я ўпетрыўся на карабель, кожны мой рух адбіваўся ў

плыні і я, скрыжаваўшы рукі, думаў аб тым, як упершыню сустрэў яе, калі пачаўся фільм, як узяў яе руку, руку незнаёмай жанчыны, якая толькі адзін раз абаранілася, а потым саступіла, маленечкую руку, якая гарэла ад сораму. Часам, калі бяльняе святло экрана кранала нас, мы глядзелі адзін на аднаго: я бачыў вузкі тварык з сур'ёзнымі вачамі, жадаў аб нечым спытаць яе, а пазней, калі скончыўся фільм, яна хацела збегчы, змяшаўшыся з нагоўпам, але я адшукаў яе па зялёным дажджавіку на трамвайным прыпынку.

Карабель паварочваў з сярэдзіны ракі да берага, і перад тым як чалавек выбег з дамкі і падаў прамоклы трап, я адчуў, як блізка быў параход. Было добра чуваць грукат матора і бачыць людзей у дажджавіках, якія тоўпіліся ля выхаду. Унізе прагучаў звон. Яго ўдары чуліся ў нізкіх хмарах, як сірэны на моры. Падаўся наперад, у гэты момант я ведаў, што ні іскрыні радасці не было ўва мне, толькі жах, неспакой і гэтае пікантнае пачуццё бяспекі, якая дазваляе гоншчыку яшчэ паднаціснуць на павароце.

Я выкінуў цыгарэту ў лужыну і пабег па трапе. Унізе стаяў стары, кінуў тоўсты валік паміж бортам і прыстанню, прымацаваў карабель тросам, скінутым яму юнгай.

Я глядзеў, нічога не разбіраючы, наверх. Неаднойчы яе зялёная накідка прыводзіла мяне ў збянтэжанаасць.

— Дзень добры, пані доктарка, — закрычаў стары, схпіўшы скрыню з-пад ліману, і спешна паставіў да іншых.

Я ўзяў яе за руку, нават не зірнуўшы, і паспяшаўся наперад.

— Я ўдзячны табе, — сказаў я сіпла.

— Ах, — толькі сказала яна.

Я тупа трымаў яе за руку. Калі мы ішлі па праменадзе ў гатэль, удалечыні чуўся гул матора, які гучнеў і зноў заціхаў.

Хол быў амаль пусты. Я ўзяў яе накідку і толькі зараз убачыў, што яна несла невялічкі кофр.

— Прабач, — ціха сказаў я і падхапіў яго, павесіў яе аддзенне і вызваліў такім чынам ад прамоклых наскрозь паліто і кепі. У холе сядзела ўдава антыквара, якая прымусіла мяне выпіць з ёю шнапс і выслухаць цыннічныя байкі. Яна паглядзела на нас і зноў прынялася за торт.

Акрамя яе сядзеў толькі стары спадар, які акупіраваў з самага абеду стойку з газетамі.

— Што ты будзеш піць? — спытаў я. — Гарбаты альбо што-небудзь гарачэйшае?

Яна не зірнула, я адчуваў толькі слодыч яе парфумы. Затым я сеў насупраць яе і паклікаў афіцыянта, які даўно чакаў новых кліентаў.

Я зрабіў заказ.

Мы моўчкі курылі. Час ад часу кідалі адзін на аднаго позіркі, але праз магчымасці сустрэчы нашых вачэй мы глядзелі ўбок. Было так ціха, што нічога не было чуваць, акрамя соннага бубнення дажджу.

Я адчуваў, што мая сквіца дрыжыць ад нерваў; выратаваннем быў прыход кельнера. Пах моцнай гарбаты бадзёрыў. Мы размешвалі цукар, я схпіў яе руку, але яна адхапіла яе, збяднела і спужана паглядзела на маю. Я зірнуў на сваю руку з тоўстымі, бледнымі пальцамі, яна здалася чужой, зусім чужой, быццам я ніколі яе не бачыў; я заўважыў, што забыў зняць заручальны пярсцёнак.

— О, Божа, — ціха прамовіў я.

— Не, — раптам упэўнена сказала яна і пакруціла галавой.

Я памешваў сваю гарбату.

— Няўжо ты рады? — спытала яна.

Я маўчаў.

Зараз яе скура здалася зноў бялюткай і бліскучай, такой халоднай, чорныя валасы блішчэлі ад вільгаці.

— Паездка была цудоўнай?

— Так, — сціпла сказала яна. — Цудоўна быць на вадзе, па-сапраўдному ахінутай туманам, і пахне так хораша. Толькі дрэнна, што я павінна была тут выходзіць. Я з задавальненнем паехала б далей, вышэй па Рэйне да... Аж да Базэля. Дазволь мне ісці, — раптам сказала яна. Я паглядзеў на яе: яна была зусім збяднелай, а яе вусны дрыжалі.

— Ты звар'яцела, — сціпана сказаў я. — Тады навошта ты прыехала?

— Дазволь мне ісці.

З хола прыйшоў гэты павольны кельнер і спытаў: "Што жадаеце?"

— Аднясіце кофр гэтай жанчыны ў пакой.

— Будзе зроблена!

— Дазволь мне ісці, — сказала яна, калі кельнер знік за гардзінамі.

Я зірнуўся. Стары спадар чытаў дваццаць сёму ю газету, удава дажоўвала дзесяты кавалак торта, дзесьці ўнізе над шкляннымі тэрасамі шумеў лівень, а з нішы, дзе быў буфет, даносілася неразборлівае мармытанне буфетчыцы з кельнерам.

Я акінуў вокам яе: гэты прыгожы тварык цалкам змяніўся, яна паспешна піла моцна завараную гарбату.

— Ідзі, — сказаў я і схпіў за руку.

— Ці ты рады, што я цябе так спытала?

— Не! — крыкнуў я.

Яна гучна засмяялася і пайшла за мной, наверх было яшчэ цішэй. Акну пакоя выходзіла на двор у шахту святла, дзе ўнізе побач з перапоўненай сметніцай вільгатнелі попел і адкіды. Было чуваць толькі вар'яцкае цурчанне дажджу.

Яна сядзела на ложку і паліла, калі я хадзіў туды-сюды. Час ад часу мы абменьваліся позіркамі, як людзі, якія стаяць на схіле гары і слухаюць стод лавіны. Я думаў аб тым, як я цалаваў яе ў цемры начлежкі, на вуліцы, дзе трамвай агібаюць свае апошнія прыпынкі, і ў святле машыны, якая вынырвае з вулічнага туману, я бачыў яе твар, бялюткі і ўсмешлівы перад абшарпанай карычневай сцяной.

— О, Божа, — сказала яна нечакана. — Што ты ўздыхаеш, сядай побач са мной.

Яна ўпершыню за сённяшні дзень усміхнулася, потым узбіла падушку і прыгатавала месца.

— Дай мне сваю руку.

Я працягнуў. Яе рукі былі халодныя, сухія і зусім лёгкія. Я адчуваў, што яна датыкнулася да заручальнага кальца, потым вызвалілася ад маіх рук; мая рука была цяжкай, амаль змярцвелай...

— Дазволь мне ісці, — сказала яна.

— Ідзі, — адказаў я.

Яна спешна пацалавала маю руку.

Я падышоў да акна і чакаў. Дождж размягчыў унізе гурбы попелу, якія ляжалі побач са сметніцай. Вузкі, смярдзючы ручаёк сцякаў да вадасцёку — жоўтыя дарогі кароткіх ліўняў. У вялікай лужыне плавалі паперкі, ачысткі і цыгарэтныя недакуркі, праз прарваную абалонку якіх скручанымі жоўтымі чарвякамі на паверхню выплываў тытунь. Я кінуў туды свой акурак і павярнуўся. Пакой быў пусты. Я нічога не чуў.

З нямецкай мовы пераклаў Арцём АРАШОНАК.

дэбют

Першыя вершы, Васільковыя мары...

15-гадовая паэтка Іна Каляда вучыцца ў спецыяльнай тэатральнай школе. У вучнёўскім спектаклі "Паўлінка" Іна іграла галоўную ролю — і мела вялікі поспех у гледачоў. Марыць быць акцёркай. Жыццё Іна ўспрымае абвострана, эмацыянальна, творча. Што і адбіваецца ў яе паэтычных радках — не заўсёды складных, але заўсёды шчырых.

Іна КАЛЯДА

крышталь разбіўся і на зямлі нічога асаблівага не адбылося паліца засталася засталася адно толькі дрэва на зямлі стала невыразна пуста крышталь разбіўся * * * каляда хадзіла па свеце яна з цікаўнасцю зазірала ў вокны і дзверы яна са шчодрасцю адорвала дзяцей і летуценнікаў але не адорвала дарослых * * *

яна не была чалавекам яна марыла узляцець каб абняць аблокі і трымала шырока расплюшчанымі вочы бо баялася што жыццё ёй не дастанеца

ён быў тыповым прадстаўніком homo sapiens (а можа й нейкім іншым homo)

ён трымаў вочы прымружанымі ад сонца і баяўся дажджу таму ў ягонай руцэ заўжды быў парасон

а яна не адчыняла парасон нат калі ён і хаваўся недзе ў сумачцы яна купалася у промнях сонца й косах дажджу і толькі з моцным ветрам адчувала гармонію * * *

рыба білася аб лёд на яе здзіўлена паглядалі іншыя рыбы-ракі бо яна хацела ВЫСКАЧЫЦЬ з ракі

рыба білася аб лёд і лёд не падаваўся рыба навошта яна імкнулася туды дзе няма чым дыхаць рыба бачыла наверх неба

і лічыла што яно адно сапраўднае рыба памерла не вытрываўшы дыхання паветрам але бліжэй да неба рыба білася аб лёд яна дасягнула мэты * * *

валошкі нясмела паглядалі на неба і вакол чулася Песня

Песня-плач спеў-рыданне ляцеў з кожнага каласка жыта

і салодкай горыччу адгукнулася сэрца на гэту Песню

шумела мацнела вырывалася яна за аблокі а на полі жнеі цалавалі дзяцей

Песня аблятала свет і цяпелі бы рука ля коміна людскія сэрцы

а валошкі блакітныя нібы вочы дзіцяці нібы вочы дзіцяці даверлівыя

пачуўшы гэтую Песню плакалі

і нараджалася новае нязвычайнае што потым назвалі

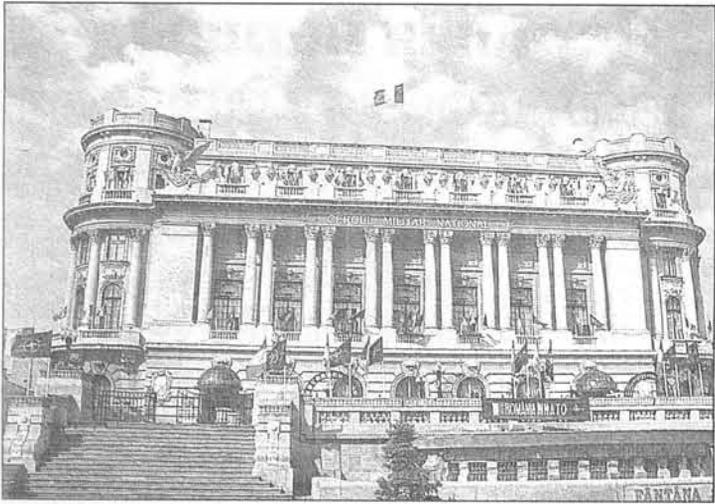
Радзіма * * * дажджовая кропля паверыла

ветру а хмара не дажджовая кропля стала праменьчыкам а хмара не дажджовая кропля памерла у небе

а хмара не і усё-ткі дажджовая кропля

знікла а хмара стварала кроплі * * *

можна усё дараваць калі гэта усё не здрада усё зразумець можна калі гэта усё не хлусня заўважыць усё можна калі гэта усё не каханне

Кантрасты і гармонія Румыніі

Падставай для чарговай вандроўкі стала запрашэнне Пасольствам Рэспублікі Беларусь у Румыніі аўтара гэтых радкоў на адкрыццё яго персанальнай выставы "Краевіды і твары Браслаўшчыны",

якая павінна была экспанавацца ў Бухарэсце. Нядоўгія зборы, і наперадзе – двое сутак падарожжа цягніком праз Беларусь, Украіну і амаль усю Румынію. Дарога доўгая, але ёсць час з разрозненых кавалачкаў-звестак скласці ўяўленне аб гэтай краіне.

Румынія невядомая. Менавіта да такой высновы прыйшоў, калі я стаў збірацца ў дарогу. Спрабаваў прыпомніць публікацыі пра гэту краіну і зразумеў, што асабліва ўвага прэсы да Румыніі была шмат гадоў таму, калі рэвалюцыйны ўздым у Цімішоары, Бухарэсце і іншых гарадах скінуў рэжым Мікалая Чаўшэску. З таго часу Румынія, па вялікаму рахунку, стала "terra incognita" — "зямля невядомая". Рэдкія палітычныя артыкулы амаль нічога не давалі для адчування вобраза краіны.

А ў 60–80-я гады мінулага стагоддзя паміж Румыніяй і Беларуссю існавалі цесныя культурныя сувязі, якія дазвалялі хоць неяк ведаць адзін аднаго. Друкаваліся на румынскай мове творы Янкі Купалы і Якуба Коласа, Янкі Брыля і Васіля Быкава, Янкі Маўра і Петруся Броўкі. Беларускі чытач знаёміўся з творчасцю М.Эмінеску, В.Галана, Э.Гончу, Д.Папеску і іншых. На слыху былі імёны класіка ру-

мынскай музыкі кампазітара Джорджэ Энеску, вядомага скульптара Іона Ірымеску.

Румынскі прыпынак Вікшане сустрэў блакітна-жоўта-чырвонымі трыколерамі дзяржаўных сцягоў на будынку вакзала і першымі ўражаннямі. Пасля яны склаліся ў агульную карціну, якая сведчыць аб кантрастах і гармоніі Румыніі.

Маленькія сялянскія дамкі с прыплюснутымі пірамідамі дахаў робяць уражанне часовых пабудов. Над імі зрэдку ўздываюцца двухпавярховыя дамы, відаць, заможных сялян. Аднастайнасць вёсак прыхарошваюць шматлікія цэрквы і касцёлы. Побач з дамамі — шэрыя копы-свечкі мінулага годай кукурузы, якую выкарыстоўваюць на падсцілку жывёле. За акном вагона малюнка жыцця імкліва змяняюцца. Вось у двары мужыкі ў традыцыйных спічастых шапках смаляць парасят... Па полі конік, упрыгожаны чырвонымі кутасамі, цягне барану... Пад адхонам дзве кабеты-

цыганкі, расклаўшы свае валізкі, нешта гатуюць на вогнішчы... Сабакі кружаць вакол атары авечак, якую пераганяе малады чарнявы хлопец. Побач нагрудны нейкай паклажай нетаропка крочыць асёл... Пад перастук колаў прыгадваю гісторыю гэтай краіны, якая стала дзяржавай у сённяшніх межах не так ужо і даўно. Толькі ў 1859 годзе разрозненыя княствы Валахія, Трансільванія і Малдова аб'ядналіся і ў 1877 годзе былі аб'яўлены незалежнай дзяржавай Румыніяй. Зрабіў гэта князь Аляксандр Іаану Куза, якога шануюць, як заснавальніка дзяржавы. У гісторыі краіны былі розныя старонкі: і вызваленчая вайна разам з Расіяй супраць турэцкага прыгнёту, і захопніцкая вайна на баку фашысцкай Германіі супраць былога Савецкага Саюза. Як кажуць, што было, тое было.

Румынія ў значнай ступені аграрная краіна, пра што сведчаць добра апрацаваныя палі і бязмежныя пашы з калодзежамі, падобнымі на нашы "журавы". Дастатак іх гаспадароў адлюстроўваецца ў наяўнасці трактароў ці цягла ў адну конскую сілу. Бліжэй на поўдзень краіны шмат вінаграднікаў і садоў.

Прыкметна адрозніваецца раён Плаешці — цэнтр нафтаздабываючай прамысловасці Румыніі. Вышкі, нафтавыя помпы, перапрацоўчыя заводы — візітная картка румынскай прамысловасці. А вось прыгарад Бухарэста забудаваны звычайнымі панельнымі дамамі, якія

назваюцца тут "блокамі"...

З першых крокаў па румынскай зямлі (і ўвесь час свайго побыту), дзякуючы клопамтасла Віктара Шыха, першага сакратара пасольства Ірыны Якаўлевай і іншых супрацоўнікаў, я змог скласці хоць і вонкавае, але досыць дакладнае ўяўленне пра гэту краіну.

Але, зразумела, галоўнай падзеяй для мяне было адкрыццё фотавыставы ў выставачнай зале Міністэрства культуры і культураў, якое пераканала, што мая сціплая праца атрымала добры рэзананс у гасцей вернісажа. Як адзначыў дзяржаўны сакратар (намеснік міністра культуры) Іаан Опрыш, многія ўпершыню ўбачылі ўнікальную прыгажосць Беларусі. Паслы Арменіі, Расіі, Польшчы, Славакіі, Швейцарыі, Партугаліі, Лівана, шматлікія госці дзякавалі за гэтую магчымасць.

Зараз праглядаю знятае і адчуваю ўдзячнасць арганізатарам паездкі за знаёмства з Бухарэстам, паездку ў горад Сіная, наведванне старажытнага кляштара і замка Пелеш — былой рэзідэнцыі румынскіх каралёў. Я адчуў прыгажосць і незвычайнасць трансільванскіх Альпаў у гэты веснавы час, калі ў даліне

ўжо квітнеюць вішні, а ў гарах ляжыць снег, і па крутых схілах імчацца лыжнікі. Давялося стаяць над некалі непрыступнымі сценамі крэпасці Рышнаў XIII стагоддзя, убачыць замак Бран князя Валахія Улада III — правобраз знакамітага Дракулы.

Безумоўна, за такі кароткі тэрмін немагчыма глыбока пазнаць краіну. Але ж яна стала бліжэйшай і больш зразумелай. І, спадзяюся, мой погляд на Румынію праз аб'ектыў фотаапарата дасць гэтую магчымасць і чытачам "Голасу Радзімы", бо, сапраўды, лепш адзін раз убачыць...

НА ЗДЫМКАХ: Бухарэсцкі Дом афіцэраў; гуцаць песні Румыніі; замак Пелеш; у час адкрыцця выставы; яднанне старога і новага; кляштар у гарах Сіная; гэтай фрэсцы ў кляштары — 300 гадоў; будучыня Румыніі.

Напярэдадні паядынку чвэрцьфінальнага матча Кубка Дэвіса Беларусь – Аргенціна Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка ўручыў высокія ўзнагароды лідэрам нацыянальнай каманды краіны, якімі яны адзначаны за мужнасць і высокі вынік напярэдняга матча Беларусь – Расія. Сёння ўжо можна ўпэўнена сцвярджаць, што лютэйская перамога ў 1/8 фіналу з лікам 3:2 была зусім не выпадковай.

Толькі што беларуская каманда ў тым жа складзе ўпэўнена і бліскуча завяршыла гульні з камандай Аргенціны, якая ў прэстыжных спаборніцтвах за сярэбраную "салатніцу" выступае з 1921 года і ў 1981 годзе ў фінале сустракалася з камандай ЗША, але не ўзяла Кубак. Першую сустрэчу правёў другі нумар нашай збор-

Тэнісная сенсацыя

БЕЛАРУСЬ – АРГЕНЦІНА 5:0!

най Уладзімір Валчкоў з першай ракеткай Аргенціны Аўгустінам Кальеры. Лік у гэтым матчы адкрыў наш госьць. Аднак Валчкоў не стушаваўся, узяў сябе ў рукі і выйграў першы сет – 6:3.

Напружанне паядынку ўзрасло ў другім сеце, калі Кальеры ледзве не прыпыніў выйгрышную серыю падач і прыёмаў мяча Уладзімірам Валчковым. Беларусь, не ўпадаючы ў паніку, выраўняў лік і перамог – 6:4. Трэці адрэзак матча быў зноў за Уладзімірам (6:2) і завяршыўся поўнай яго перавагай над сапернікам.

Максім Мірны гуляў з Гільермам Канасам і, як больш вопытны і спрактыкаваны баец корта, не пакінуў яму ніякага шанцу на рэванш – 6:2, 6:2, 6:2. Такі вынік стаў для

капітана аргенцінскай каманды Густава Луса сапраўднай нечаканасцю, бо адсутнасць двух вядучых ігракоў – Корыі і Налбандзіна не выклікала спачатку вялікай трывогі. Прайгралі госьці і парную сустрэчу на наступны дзень – два першыя сеты 6:3, 6:4 і тры наступныя 6:3, 6:4, 6:1. Агульны лік сустрэчы стаў 3:0, і зборная Беларусі ўжо святкавала перамогу, якая вывела яе ў паўфінал, што адбудзецца 24–26 верасня з пераможцам матча Швецыя – ЗША. Першыноство атрымала зборная ЗША. Такі зыход, як выказаліся Мірны і Валчкоў на прэс-канферэнцыі, іх задаволіць. (На той момант вынік не быў вядомы).

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка, які прысут-

нічаў на парнай сустрэчы, павіншаваў каманду з выходам у наступны раунд Кубка Дэвіса. Знаходзіўся кіраўнік дзяржавы ў зале і ў апошні дзень гульні, сцэнарый якога як бы паўтарыў пачатак паядынку, – Мірны ўпэўнена абыграў Лукаса Арнольда (6:1, 6:2), а Валчкоў, уступіўшы ў першым сеце Хуану Манана (3:6), здолеў пераламаць ход сустрэчы і два сеты закончыў з аднолькавым лікам – 6:3. У авацыях і апладысмантах патанулі словы ўдзячнасці ўсім удзельнікам матча кіраўніка дзяржавы Аляксандра Лукашэнкі, які назваў гэты матч гісторыяй беларускага тэніса не толькі ўчарашняга і сённяшняга дня, але і будучага. Ён падкрэсліў, што ў краіне будучы зроблены захады для развіцця гэтай прыгожай

гульні, бо спаборніцтва на Кубак Дэвіса ўскалыхнулі народ і ўзнялі папулярнасць гэтага віду спорту. Кіраўнік дзяржавы выказаў падзяку ўсім, хто забяспечваў ход гульні, пераабсталяваў футбольны манеж, у якім прайшлі ўсе сустрэчы. Ён уручыў гасцям і ўсім ігракам і трэнерам падарункі і кветкі, а Сяргею Цяцерыну, Максіму Мірнаму і Уладзіміру Валчкову каштоўныя падарункі – афіцэрскія корцікі. Цырымонія закрыцця матча вылілася ў грандыёзнае свята спорту і ўшанавання пераможцаў.

Усяго за мінулае 10-годдзе каманда Беларусі правяла 26 гульні Кубка Дэвіса, перамогшы ў 19 з іх. Больш за ўсё матчаў на рахунку Мірнага і Валчкова. Гонар краіны абаранялі Сяргей Скакун, Аляксандр Скрыпка, Яўген Міхееў, Сяргей Самасейка, Васіль Кажэра. Капітанам нашай каманды даўжэй за ўсіх быў Сяргей Цяцерын. Ён кіраваў зборнай з 1994 па 1996 год і зноў ўзначаліў яе ў 2002 годзе.

Сяргей ЛІСОЎСКИ ("МП").

Трэнер Сяргей Цяцерын

Сяргей Цяцерын — капітан беларускай каманды Кубка Дэвіса — чакаў гэтых перамог каля дзесяці гадоў. Столькі ён прысвяціў падрыхтоўцы маладых таленавітых тэнісістаў, якія зрабілі амаль што неверагоднае — перамаглі моцных і аўтарытэтных расіян і аргенцінцаў і выйшлі ў паўфінал сусветнай лігі.

Сяргей Цяцерын параўноўвае тэніс з балетам, бо, на яго думку, і той, і другі напоўнены прыгожымі рухамі і скакамі. Сам пачаў займацца тэнісам у дзесяцігадовым узросце — ужо даволі "сталым" для данага віду спорту, да гэтага паспеў пазаймацца хакеем і барацьбой. Усё адбылося выпадкова. Сяргей разам з бацькамі, якія працавалі на МАЗе, жыў у аўтазаводскім раёне, яго дом знаходзіўся непасрэдна ад футбольнага стадыёна, валебольнай і тэніснай пляцовак. Як і ўсе хлопчыкі, ганяў па двары футбольны мяч. Аднойчы за гэтым заняткам яго і сяброў застаў вядомы трэнер па тэнісе Аркадзь Эйдэльман. Было гэта ў красавіку 1973 года. Ён звярнуўся да хлопчыкаў: "Хто з вас хоча паспрабаваць згуляць у тэніс?" І прапанаваў, паказаўшы некалькі практыкаванняў, пакарыстацца ракеткай і тэнісным мячом, якія былі ў яго з сабой. Лепш за ўсіх атрымалася ў Сяргея Цяцерына. Звярнуўшыся да Сяргея, Эйдэльман сказаў: "Прыходзь заўтра на трэніроўку".

— Наступным днём я прыйшоў на спартыўныя заняткі, — вядзе расповед Сяргей Цяцерын, — і пачалося засвойванне азоў тэніса. Новая гульня мне спадабалася. Праз тыдзень павінны былі адбыцца спаборніцтвы сярод аднагодкаў. Паводле ўмоў, тыя, хто больш за ўсіх рабіў удараў мячом у сценку, атрымлівалі ў якасці прыза ракетку. Я задаўся мэтай дасягнуць найлепшых вынікаў. У маім дзяцінстве мець сапраўдную тэнісную ракетку, калі ні ў кога яе няма, — было вяршыняй! Так атрымалася, што я больш за ўсіх рабіў удараў мячыкам, і ў мяне з'явілася свая ракетка, якую мне ўручыў Аркадзь Львовіч.

— Раскажыце, калі ласка, пра вашага першага трэнера.

— Наш Аркадзь Львовіч (я кажу — наш, бо трэнер Эйдэльман падрыхтаваў не адну плеяду цудоўных спартсменаў у перыяд з 1965 па 1990 год) быў

выдатным трэнерам. Амаль усе яго выхаванцы сталі чэмпіёнамі Саюза і Еўропы. Эйдэльман быў на аўтазаводзе заснавальнікам тэніснай секцыі. Увогуле, за даволі сціслы тэрмін — праз тры гады пасля пачатку заняткаў тэнісам — у мяне з'явіліся першыя ўзнагароды. У 1974-м я атрымаў першы медаль, у 1975-м выйграў сярод юнакоў зімні і летні чэмпіянаты Саюза. З 1976 па 1984 год знаходзіўся ў складзе зборнай каманды Савецкага Саюза — юнацкай, а потым маладзёжнай. У 1980-м стаў чэмпіёнам Еўропы сярод моладзі, быў неаднаразовым прызёрам чэмпіянатаў Еўропы, уладальнікам Кубка СССР, прызёрам Спартакіяды народаў СССР 1979, 1983 гадоў.

Аркадзь Львовіч падтрымліваў усе нашы пазатэнісныя захапленні, бо разумее, што спартыўнае жыццё кароткае і можа ў любы момант на трэніроўках ці спаборніцтвах здарыцца траўма, што не кожны нараджаецца чэмпіёнам і не кожнаму дадзена ісці пераможцам па спартыўнай лесеці.

Школу і традыцыі, якія мне былі перададзены некалі, я імкнуся перадаваць іншым. Працуючы зараз сам як трэнер, выяжджаючы са сваімі спартсменамі за мяжу, скажам, у Парыж, стараюся выклікаць цікавасць у маладых тэнісістаў да сустрэчы з прыгожым, прапаную наведваць Луўр, музей сучаснага мастацтва; мы падмаемся на Эйфелеву вежу, заходзім у

Нотр-Дам дэ Пары, каб паглядзець вітражы і паслухаць арганную музыку. У Лондане мы абязвакома ідзем у музей ці слухаць оперу...

— Як далей складваўся ваш шлях у прафесійным спорце?

— Некалі час працаваў у ЗША трэнерам. У 1994 годзе вярнуўся ў Беларусь і пачаў трэніраваць каманду Кубка Дэвіса. Уладзіміру Валчкову і Максіму Мірнаму было на той час па 16–17 гадоў. Тады на іх, выхаванцаў аўтазаводскай школы, стаўку ніхто асабліва не рабіў. А мне яны спадабаліся, бо я ўбачыў, што гэта здольныя хлопцы, якія жадаюць гуляць і перамагчы. Мы пачалі працаваць і крок за крокам уздымацца вышэй і вышэй. З чацвёртай групы краін свету мы прыйшлі ў сусветную групу, абыграўшы ў мінулым годзе каманду Германіі — аднаго з наймацнейшых фаварытаў. Сёлета нам яшчэ раз пашанцавала: мы абыгралі пераможцаў Кубка Дэвіса — расіян і моцных аргенцінцаў.

Я лічу, што дзесяць гадоў — перыяд, за які ўдалося падрыхтаваць спартсменаў высокага ўзроўню, у маім жыцці прайшлі не дарэмна. Прыемна ўсведамляць: мы адзіныя, першыя з усіх каманд былых рэспублік Савецкага Саюза, выйшлі ў сусветную лігу. Думаю, што нам удалася і далей, як у матчах з Расіяй і Аргенцінай, даставіць шмат задавальнення аматарам тэніса. У час спаборніцтваў за Кубак Дэвіса ў зале не было ніводнага свабоднага месца і ніводнага раўнадушнага чалавека, да нас паступае шмат тэлефонных званкоў, віншаванняў. Цяпер усе захоплены гэтымі матчамі, бо ўбачылі спартсменаў высокага класа. Усё прайшло, як захапляючы спектакль. Хачу адзначыць: перамога дасталася нам не без удзелу глядачоў, нашага народа. Бо такая моцная падтрымка была ўпершыню ў нашай каманды за ўсё дзесяць гадоў працы дома. Немагчыма не выказаць шчырай падзякі людзям, якія хварэлі і перажывалі за нас.

Гутарыла **Наталія ЛЕВАНОВІЧ**.

На парозе “Еўрабачання”

Зусім мала часу заста-лося да пачатку ў Тур-цыі першага этапу міжнароднага музычна-га конкурсу “Еўрабачан-не”. Хацелася б, каб Беларусь 12 мая трапіла ў фінальную частку мерапрыемства. Нам удалося пагутарыць з дуэтам “Аляксандра і Канстанцін”, адабраўшы ў іх каштоўныя пайгядзіны.

— **Раскажыце, як ідзе падрыхтоўка да конкурсу “Еўрабачанне”. Вядома, што спецыяльна для вас прыдуманая 14 ступеняў падрыхтоўкі, па якіх вы цяпер і трэніруецеся.**

— Пра ступені лепш пытаць у нашых прадзюсераў.

— **Як ажыццяўляўся адбор бэк-вакалістаў?**

— Людзей на гэту ролю мы шукалі доўга. Была дилема — гэта павінны быць манекеншчыкі, людзі з вокладкі, або сапраўдныя музыканты? Усё ж прыйшлі да высновы, што патрэбны прафесійныя вакалісты. Затым звярнуліся да дзяржаўнага ансамбля “Песняры” — цяпер два чалавекі з гэтага калектыву прымаюць удзел у нашым праекце — Пётр Ялфімаў і Вячаслаў Шарапаў. Акрамя таго, ёсць яшчэ адзін чалавек, які працуе ў студыі на тэлебачанні, — Эдуард Пентшулер. Усе разам яны складаюць вельмі добрую бэк-граўнд аснову песні “Мой Галілей”, якая будзе ўдзельнічаць у “Еўрабачанні”. “Бэкі” — гэта трыццаць працэнтаў аранжыроўкі ў данай песні.

— **Цяперашні варыянт песні адрозніваецца ад першапачатковага, які вы выконвалі на адборачным конкурсе?**

— Рэальна мы змянілі толькі некалькі слоў у тэксце. У нашай песні ёсць элементы гарлавога і складовага спеву. Гэта такая беларуская вакальная “фішка”, але гэтыя склады нічога не азначаюць. Былі водгукі, што незразумела, і некаторыя “іскрынікі” нам давялося зняць або замяніць на словы.

— **Скажыце, чаму для ўдзелу ў конкурсе была выбрана менавіта песня “Мой Галілей”?**

— У конкурсу ж спецыфічны фармат — папулярная песня з нацыянальным каларытам. Мы доўга сачылі за “Еўрабачаннем”, рыхтаваліся і зразумелі, што нацыянальныя ўстаўкі павінны праходзіць у песні не чырвонай ніткай, а невялікімі смачнымі ўкрапаньнямі. Песня “Мой Галі-

лей”, у якой гучыць нацыянальны беларускі інструмент акарына і выкарыстоўваецца вышэйзгаданы гарлавы спеў, падышла вельмі дарэчы.

— **Яшчэ якія-небудзь спецыфічныя знаходкі прысутнічаюць у песні?**

— Усе жывыя інструменты — толькі барабаны семпліраваныя. Бас жывы, скрыпка жывая, некалькі жывых гітар. Усё роўна мы стараліся, каб фармат быў зразумелы еўрапейцам, каб гэта была шчыра “папсовая” песня. Тым не менш, у творчасці мы не здрадзілі сабе і рабілі тое, што нам самім падабаецца. Папярэднія рэйтынгі і табліцы, якія з’явіліся ў Інтэрнэце, паказваюць, што мы ўжо трапілі ў дзiesiąтку са сваёй песняй.

— **А што за рэйтынгі?**

— У многіх еўрапейскіх краінах існуюць цэлыя клубы паклоннікаў “Еўрабачання”, і на сваіх сайтах яны актыўна галасуюць за выканаўцаў яшчэ да пачатку самога конкурсу.

— **Вядома, што ў Італіі, Польшчы, Грэцыі ўжо існуюць фан-клубы групы “Аляксандра і Канстанцін”. Гэта вашы знаёмыя?**

— Не. Гэта зусім незнаёмыя людзі. Мы самі здзіўлены. Нам пісалі, што слухачы робяць за-яўкі мясцовым радыёстанцыям з просьбай паставіць нашу песню.

— **Зусім нядаўна вы знялі два кліпы на свае песні. Як усё пасяваецца?**

— Партфолію ў Турцыі трэба было прадставіць 20 сакавіка. Паспелі ўсё, але было напружанне. Здымкі кліпа на песню “Мой Галілей” былі запланаваны на той дзень, калі мы трапілі ў аварыю. Давялося іх перанесці. Мусіць, гэта добра, бо гэта кардынальна павярнула сюжэт і ўсе думкі кліпа ў іншы бок. З-за нязначных траўм, атрыманых намі ў аварыі, давялося значна змяніць карцінку. У новым варыянце “фішка” кліпа ў тым, што не было выкарыстана ніводнага сінхрона (ад-

начасова адкрытыя раты, павільёныя здымкі і гіпертрафіраваныя колеры), што цяпер актыўна распаўсюджана ў заходняй музычнай відэапрадукцыі.

Наш ролік хутчэй нагадвае невялікі мастацкі фільм. Зроблены ён з прыглышанымі тонамі ў шырокаэкраным фармаце і зусім без сінхронаў. Людзі нам гавораць, што ў Еўропе ролік спрацаваў. Па крайняй меры, наш рэйтынг пасля яго выхаду на сайце не ўпаў. Так што напрамак быў правільны.

— **Ці праўда, што на кліп, які адпавядае еўрапейскаму ўзроўню, была патрачана зусім невялікая грашовая сума?**

— Нам, як творчым людзям, не сорамна, што нашы твары знаходзяцца ў гэтым кліпе. Мы вельмі прыдзірлівыя да ўласных твораў і, як ні дзіўна, не змаглі знайсці ніводнага “пункта” ў роліку, які б адштурхоўваў. Справа ў тым, што сёння еўрапейцаў не здзівіш сучаснымі тэхналогіямі: камп’ютэрнай графікай, здымкамі з верталёта. У нас атрымаўся даволі арыгінальны на гэтым фоне прадукт з рыцарамі, сапраўдным снегам і мясцовым каларытам. У гэтага відэа ёсць свая аўра, хаця знутры мы, вядома, баяліся, што падобны эксперымент можа як спрацаваць, так і не спрацаваць на “Еўрабачанні”. Пакуль што ні аднаго крытычнага выказвання наконт нашага кліпа не чулі.

— **Упрысе праходзіла інфармацыя, што на здымках роліка было даволі весела...**

— У панядзелак мы разбіліся. Адляжаліся крыху і ўжо на наступны дзень кульгавыя і хворыя накіраваліся прымерваць касцюмы. Рыцарскі Ордэн Паўночнага храма прапанаваў усё, што ў іх было, — гадзіны тры прымяралі строі, кальчугі і мячы. Мне (гаворыць Канстанцін) быў давераны меч, які быў асвячоны ў Іерусаліме, — вельмі каштоўная рэлік-

вія Ордэна. Сам магістр даў для здымак свае паясы. У некаторай ступені было нават няёмка апра-наць усё, бо для членаў Ордэна гэта не проста бразготкі, а знакі і сімвалы. Дзякуй Богу, да нас гэта ўсё перайшло даволі арганічна і з чыстым сэрцам. Нам казалі: “Калі пераможаце на “Еўрабачанні”, адразу ж да нас”.

На наступны дзень мы ў 8 гадзін раніцы выехалі на здымкі ў Строчыцы. Цэлы дзень з камерай падарожнічалі па пятнаццацісантыметровым снезе. Прамоклі. Задума была такая: мы ідзем, і Канстанцін расказвае пра нешта ўзвышанае, пра зоркі. На самай справе доўга пра гэта размаўляць было немагчыма: мы замерзлі і папрасілі ў здымачнай групы перапынак. Гаспадар старо-жкі гасцінна пачаставаў нас гарбатай, высушылі рэчы.

А потым прыехалі вяселым натоўпам рыцары. На сяброўскім турніры яны змагаліся для Аляксандры. Было шмат дубляў. Юнак-каскадзёр, які разоў пятнаццаць з аднолькавай сілай трапляў у адну і тую ж лужу, цярпліва да ўсяго адносіўся, быў варты жалю. А калі адзін з рыцараў, які па сцэнарыі павінен быў чытаць перад Аляксандрай вершы, замест вершаў расказваў страшылкі з сярэднявечным ухілам — мы рагаталі і некалькі дубляў сапсавалі.

— **Да конкурсу вы рыхтуецеся доўга і напружана. Яшчэ не перагарэлі?**

— Нам падабаецца. Гэта не вагоны разгружаць. Ніхто не прымушаў нас перамагаць у адборачным туры — гэта наш выбар. У нас ёсць унікальны шанс першымі з Беларусі пабываць на “Еўрабачанні”, разумею, што павінны быць дастойнымі.

— **Кортка раскажыце чытачам, як стварыўся творчы дуэт “Аляксандра і Канстанцін”.**

— Усё здарылася ў 1998 годзе. Мы сустрэліся на рэпетыцыі групы ў Барысаве, у якой іграў Канстанцін, і затым ужо пачалі працаваць у дуэце. Пасля гэтага было шмат конкурсаў і выступленняў, у якіх мы прымалі ўдзел: “Блюз жыве ў Мінску”, “Славянскі базар”. Ужо некалькі гадоў мы з’яўляемся салістамі Дзяржаўнага канцэртнага аркестра пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга.

— **Калі дуэт “Аляксандра і Канстанцін” пераможа на конкурсе “Еўрабачанне”, што зробіце ў першую чаргу пасля вяртання на радзіму?**

— Паедзем адпачываць куды-небудзь і будзем дзякаваць усёй камандзе, якая дапамагае нам цяпер рыхтавацца.

Максім ШУМІЛІН (“ЭН”).

“Мірскі замак-2004” — так будзе называцца другі Беларускі фестываль мастацтваў, які адбудзецца ў гарадскім пасёлку Мір 29-30 мая.

Фестываль мастацтваў “Мірскі замак-2004”

Сёлетні фестываль камернай музыкі “Мірскі замак-2004” прысвечанаецца 185-годдзю слаўнага сына зямлі беларускай Станіслава Манюшкі. Гэты выдатны кампазітар нарадзіўся на Міншчыне (у маёнтку Убель каля Чэрвеня), ён шмат гадоў жыў, вучыўся ў Мінску. Працаваў музыкант і ў Вільні, а ў сталыя гады перабраўся ў Варшаву, дзе здабыў славу класіка польскага музычнага мастацтва. Аднак менавіта ў ранні, беларускі перыяд творчасці ён напісаў большасць сваіх камерна-вакальных кампазіцый (аб’яднаных у “Хатнім спеўніку”), дзе з любоўю, густам і майстэрствам увасобіў беларускія народна-жанравыя сюжэты. Менавіта ў Мінску была пастаўлена ў 1852 годзе і славуная «Ідылія», створаная Манюшкам у садружнасці з в. Дуніным-Марцінкевічам. Гэты этапны для айчыннага мастацтва твор упершыню вывёў беларускую мову на прафесійную музычна-драматычную сцэну. На фестывалі прагучаць самыя розныя сачыненні кампазітара (ад оперных уверцюр да песень і рамансаў), што выйшлі з-пад яго пяра як на Беларусі, так і ў Літве і Польшчы. Многія з іх прагучаць упершыню. Тым самым будзе пацверджана ідэя непарушнасці і непадзельнасці манюшкаўскай спадчыны.

Пётр ЖЭБРАК.

Зорны час Міхаіла Фінберга

Імянная зорка Міхаіла Фінберга — народнага артыста Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі нашай краіны, прафесара, мастацкага кіраўніка і брэжэктара Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі — будзе закладзена на Плошчы зорак ля Дзяржаўнай канцэртнай залы “Расія” ў Маскве.

Падзея гэта адбудзецца 30 красавіка ў рамках Года культуры Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі.

У гэты ж дзень адбудзецца вялікі канцэрт у ДКЗ “Расія” заслужанага калектыву пад кіраўніцтвам маэстра Фінберга. Разам з беларускімі музыкантамі і спевакамі ў ім прымуць удзел вядомыя дзеячы культуры і зоркі расійскай эстрады, з якімі пастаянна супрацоўнічае Дзяржаўны канцэртны аркестр Беларусі.

Гэта трэцяя зорка, закладзеная ў гонар дзеячаў беларускай культуры. Раней на Плошчы зорак у Маскве з’явіліся імяныя зоркі Ігара Лучанка і Уладзіміра Мулявіна.

Галіна ВІП.

«Голас Радзімы»
Галоўны рэдактар
Наталія САЛУК

Наш адрас: 220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 288-11-97 (бухгалтэрыя), 288-12-80, 284-76-56, 288-17-82, (тэл./факс).
Галоўны рэдактар: 8029-6-88-17-82.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;
Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Саветце Міністраў Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з сусайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

ЧЫТАЙЦЕ «Голас Радзімы»
ў ІНТЭРНЭЦЕ:
<http://www.belarus21.by>

Рэгістрацыйнае пасведчанне №81. Падпісны Індэкс у Беларусі 63854.
Аб’ём 4 друк. аркушы. Тыраж 1 914 экз. Заказ 178. Падпісана да друку 20. 4. 2004 г. у 12.00.

Газета набрана і звярстана на рэдакцыйным настольна-выдавецкім комплексе. Знакам ® пазначаны рэкламныя матэрыялы.

Адрукавана ААТ «Чырвоная зорка» (220073, г. Мінск, 1-шы Загарадны завулак, 3).

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», могуць не супадаць.

© «Голас Радзімы», 2004.